DE WERKEN

VAN

J. VAN DEN VONDEL

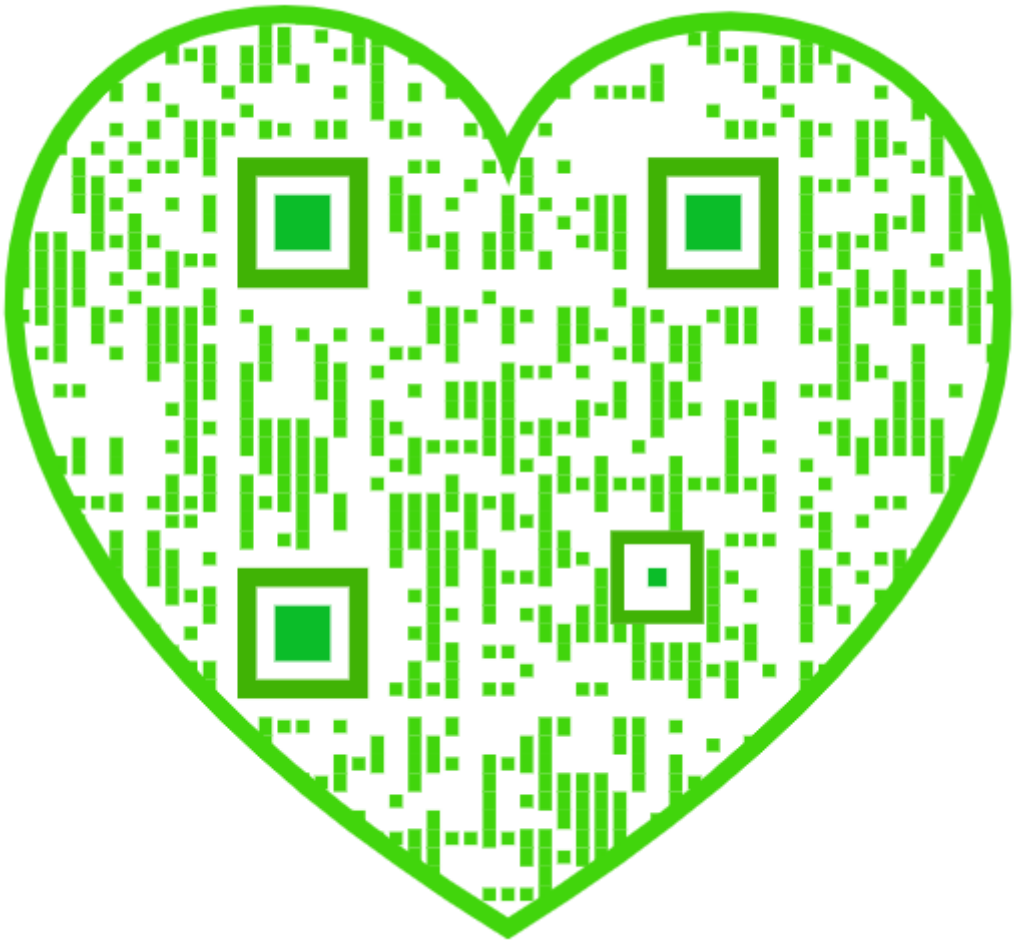

CASPAR BARLÆVS MED. D. PHILOS. IN ILL. AMSTELOD. GYMNASIO PROFESSOR.

Hic vir hic est, in quo Vahalis Rhenusq; vicernis,
Mosaq; Permessi præripuere decus.
Qui postquam Batavis vates iubar extulit undis,
Cynthius et comites obstupuere Deæ.

Nil ego de Veterum titulis delibo. poëtas
Nec decet antiquos postposuisse navis
Hic tamen aut vatum proceres æquare canendo,
Aut de Pieria nemo cohorte potest.

J. Saenredam Delineauit. Theod. Matham Sculp. C. Danckerts excudit Art. Ionstonius Med. Regius.

DE WERKEN

VAN

J. VAN DEN VONDEL

UITGEGEVEN DOOR

Mr. J. VAN LENNEP

Herzien en bijgewerkt door J. H. W. UNGER

1648—1653

Salomon — Horatius Lierzangen

LEIDEN — A. W. SIJTHOFF
ANTWERPEN. — DE NEDERLANDSCHE BOEKHANDEL.

INHOUD.

	Bladz.
Lyckzang over Kasper van Baerle (Januari 1648) . .	1
Vredezang (1648)	3
Op de Vrede (1648)	6
Bouwzang (October 1648)	8
Tytdicht op de grondsteenlegging van 't Stadthuis t'Amsterdam (October 1648)	12
Op den heer Jakob de Graef (October 1648)	12
Op Kataryne Baeck (December 1648)	13
Salomon. Treurspel (1648)	15
Opdracht aan den heer Justus Baeck.	17
Inhoudt	19
Personaedjen	20
Het eerste bedryf	21
Het tweede bedryf	34
Het derde bedryf.	49
Het vierde bedryf	63
Het vyfde bedryf.	88
Lastmans Offerstaetsi van Lystren (?)	97
Op M. Kretzers Ste Marie Magdalene (?)	100
Op den Heer Theodoor Velius (1648)	103
Op het overlyden van Geeraert Vossius (Maart 1649) .	104

Bladz.
Op het huldigen van Geeraert Bicker (Mei 1649). . . 106
Mayboom voor Joan de Wolf en Agnes Block (Mei 1649) 110
Op haren trouwpenning (Mei 1649). 113
Jubeljaer des priesterdoms van Philippus Rovenius (Juni 1649) 114
De dootbaer van Gerbrant Nikolaesz. Pankras (November 1649). 117
Danckoffer aen Koningin Kristine (1649). 119
Wieroock van Cornelis en Elizabeth le Blon (1649) . . 123
Op de Neerlaegh der Turcksche Vlote (1649) 124
Op den vader-moort in Groot Britanie (1649) 127
Op d' Ilias van de Medicis (1649) 128
Op Cosmo de Medicis (1649) 132
Op den Heer Trezorier P. Raep (1649) 133
Op de Nederlantsche oorlogen van F. Strada (1649). . 134
Aenleidinge ter Nederduitsche Dichtkunste (April 1650). 136
Toets-steen (1650) 145
Slotdicht (1650) 145
Graf-naeldt van Montrosse (Mei 1650). 146
Aen de Blokhuizen van Amsterdam (1650) 153
Graf-schrift op een musch (December 1650). 153
Byschrift op d' afbeeldinge van Andries Bicker (1650) . 154
Op den heer Cornelis Bicker (1650) 155
De Bickers in marmer (1650). 156
Byschrift op hunne marmerbeelden (1650) 158
De monsters onzer eeuw (1650) 159
Op den gedenckpenning van den overval en afval (1650). 160
Op d'oproericheit van Maximiliaen Teeling (1650). . . 162
Bloed-beuling van Maximiliaen Teeling (1650) 164
Raadzel (1650) 165
Op het ontheyligen van het H. Sacrement des Altaers (1650) 166
Op den getrouwen Herder van Henrick Bloemaert (1650) 167
Op het tafel-zilver van Christof Bernart (1650) . . . 169
Op den geboeiden leeuw (1650) 172
Op den ontboeiden leeuw (1650). . , ... 172

Bladz.
De deughtrycke Jongkvrouwe Garbrecht Hooft (1650) . 172
Op Blekers Danäe (?). 173
Martiaels Byschrift voor M. Cicero (?). 174
Byschrift voor Daniel Zegers (?) 174
Gespreck op den Leeuw, door Livius van Leiden geschildert (?) 176
Op Koningin Kristine (?) 177
Op Paltsgraef Karel Gustaaf (?) 178
Op den heer Joost Buick (?) 180
Op den heer Justus Baeck en Magdalene van Erp (?) . 181
Op mijn prent door Livius van Leiden (?) 182
Op Diedrick Zweling (?). 183
Op joffer Anna Hinlopen (?) 184
De vierbaeck van Ignatius Lojole (?) 185
De zerk van Henrick Goltzius (?) 188
Op Flaccus Maro (?) 191
Op den dooden Leander (?). 191
Op een Italiaensche schildery van Susanne (?) 192
Op de schoorsteen van Katharine Blaeuw (?) 193
Op een moortpasquil (?). 194
In het stamboeck van G. Hegenits (?). 194
Op den wachttoren binnen Utrecht (?). 195
Op d' uitvaert van Jakob Vlieger (April 1651). . . . 196
Op de afbeelding van Jacob Vlieger (1651). 197
Ter bruiloft van S. Kamay en M. Koppesen (Mei 1651). 198
De leeuw aen bandt. Voor D. Leeuw en C. Hooft (Mei 1651) 199
Bisschoppelijcke Staetsi der E. Heeren Karolus en Andreas (Augustus 1651) 202
Op een gekleurt wassen beelt (1651) 205
Op een marmeren beelt van Koning David (December 1651). 206
Op d' afbeeldinge van Frederick, erve te Noorwegen (1651). 207
Geboortekrans, den Heer Michiel le Blon opgezet (1651). 208
Op de afbeeldinge van Diedrick van Os (1651) . . . 209
Ter staetsie van Jongkvrouw D. N. (1651) 209

Bladz.

Bijlagen.

A. Toelichting op de gedichten over de gebeurtenissen te Amsterdam in 1650 215
B. Beschrijving der gedenkpenningen van den overval en afval 222
C. Op 't Godloose Lasterschrift, tegen den vroomen Seeuw M. Teeling 223
D. Mondstoppinge aen den leugen-lasteraer van M. Teling 224
E. Antwoort aen den paepschen Poeet 225
F. Antwoord aen J. van Vondel 226
Besluyt aen J. van Vondel 228

REPRODUCTIES

VAN

PRENTEN EN PORTRETTEN.

Bladz.

Portret van Kasper van Baerle. Kopergravure van Theod. Matham naar de teekening van J. Sandrart . . . . . Tegenover den titel

Afbeelding van het glasraam in de Oude Kerk te Amsterdam. Kopergravure van J. Punt naar een teekening van A. Hulk Pzn. 7

Salomon. Houtsnede van A. T. Zürcher 21

Portret van Theod. Velius. A°. 1630 Æt. 58. Kopergravure van Th. Matham 103

Portret van Geeraert Bicker. Photographie naar de schilderij van B. van der Helst 106

Portret van Gerbrant Nikolaesz. Pankras. Photographie naar een schilderij van een onbekenden meester. . . 117

Portret van Cosmo de Medicis. Kopergravure 132

Portret van Peter Raep. Kopergravure van A. Houbraken. 133

Portret van Montrosse. Kopergravure 146

Afbeeldingh vande Blockhuysen, op den Amstel voor Amsterdam. Kopergravure van P. Nolpe 150

Portret van Cornelis Bicker. Kopergravure van A. Houbraken naar de schilderij van B. van der Helst . . 155

Portret van Max. Teeling. Kopergravure van J. Suyderhoef 162

Portret van Christof Bernart. Kopergravure. 169

Bladz.
Portret van Daniel Zegers. Kopergravure naar de schilderij van J. Lievens 175
Portret van Karel Gustaaf. Kopergravure van J. Falck naar de schilderij van David Beck (1649). 178
Portret van Joost Buick. Kopergravure van A. Houbraken naar J. Muller 180
Portret van Vondel, door J. Lievens geteekend en gesneden 187
Portret van Ignatius Lojole. Kopergravure van A. Wierix 185
Portret van Henrick Goltzius. Kopergravure van J. Matham 188
Portret van Jacob Vlieger. Kopergravure van Theod. Matham 197
Portret van S. Kamay. Kopergravure van Regn. à Persyn naar Joach. Sandrart 198
Portret van Frederik III. Kopergravure van J. Falck . 207

LYCKZANG

OVER DEN HEER

KASPER VAN BAERLE,

Professor t'Amsterdam.

MUSA VETAT MORI.

Nu daelt de gansche Helikon
In rouwe, en schreit een Hengstebron

Lyckzang over Kasper van Baerle. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 456).

Kasper van Baerle overleed 14 Januari 1648 en werd 18 Januari in de Nieuwe Kerk begraven.

Geboren 12 Februari 1584 te Antwerpen, verliet hij reeds op zeer jeugdigen leeftijd zijne vaderstad en werd te Zalt-Bommel, waar zijn vader rector was, opgevoed. Nadat hij te Leiden gestudeerd had, werd hij in 1608 predikant te Nieuwe Tonge, in 1612 onder-regent van 't Staten-Collegie en in 1617 hoogleeraar in de Logica te Leiden. Om zijn Remonstrantsche gevoelens uit dit ambt ontslagen, ging hij in de medicijnen studeeren en verwierf te Caen den doctorstitel. In 1632 werd hij beroepen als professor aan het Athenaeum Illustre, welke betrekking hij tot zijn dood vervulde. Hij huwde 21 September 1610 met Barbara Sayon, uit Brugge, uit welk huwelijk acht kinderen werden geboren.

Musa vetat Mori: de Zanggodin belet te sterven, hier, met toepassing op van Baerle, in den zin van: „zijn roem als dichter en geleerde maakt hem onsterfelijk." De aanhaling is uit Horatius.

1 *De gansche Helikon:* Apollo en de Zanggodinnen, als den Helikon bewonende.

2 *Een Hengstebron:* de Hippokrene of *Hengstebron* was ontstaan door den hoefslag van Pegasus, het vliegende paard, en maakte hen die daaruit dronken tot dichters. Hier echter schijnt Vondel in zeker opzicht een fabel op zijn eigen hand te maken, daar hij den Helikon, om Van Baerle's dood, een bron, en nog wel een *hengstebron* laat *schreien.* Doch men versta hier de meening aldus: „Apollo en de Muzen storten tranen in zulk een overvloed, als vloeide er een geheele Hippokrene." — En dan is — daar men wel van „een zee van tranen" spreekt — de figuur niet al te hyperbolisch te noemen.

Van tranen op Apolloos zoon.
Apollo treet zijn lauwerkroon
Met voeten, en verteert en smilt
Tot water. Och, wie paeit, wie stilt
Den vader, die zoo root beschreit,
Zijn goude stralen nederleit
Om dien herboren Klaudiaen.
Een Godt stort nimmermeer een traen,
't En zy om iemant van zijn bloet,
Op Pindus toppen opgevoedt.
Nu zwijght de honighzoete tong
Des nachtegaels, die eeuwigh zong,
En quinckeleerde 't heele jaer;
Die harp, teorb, en cimbelsnaer,
En orgels mengde met zijn keel.
Dees Koopstadt, die een lustprieel,
Een Tempe scheen, vol zangk en klanck,
Begint te quijnen, en leit kranck
Voor over op dien kouden zerck.
Een zantkuil, een bekrompen perck
Begrijpt dat groote lijck, wiens faem
De werelt valt te kleen, en aêm
En leven schept uit 's Dichters stof;
Waer eenigh Rijck of Vorstenhof
Hem eert voor zijne heldenmaet;
Zoo lang hy luit of trommel slaet.
Ons Hollandt mist zijn Zanggodes,
En Aristotels wijze les,
En Hippokraet, en Cicero
In 't eene lijck. Helaes, hoe noo
Verliest een kenner zijn juweel!
Zoo valt oock 't eelste een graf ten deel.
Men houwe 'r, in een' lauwerkrans,

7 *Den vader:* Apollo.

9 *Dien herboren Klaudiaen:* Claudianus was een dichter, ten tijde van Theodosius.

16, 17 *Harp, teorb, en cimbelsnaer, en orgels: harp* staat hier voor „Hebreeuwsche", *teorbe* voor „Grieksche", *cimbel* voor „Latijnsche", en *orgel* voor „Nederduitsche" melodieën, en de regel geeft te kennen, dat van Baerle in al die talen bedreven was.

31 *Hippokraet:* de beroemde geneesmeester der oudheid.

Dees letters op, ten roem des mans:
Hier sluimert Baerle neffens Hooft,
Geen zerck hun glans noch vrientschap dooft.

VREDEZANG

ONDER DE REGEERINGE

DER HEEREN

GEERAERT SCHAEP, GARBRANT PANKRAS, KORNELIS DE GRAEF, WOUTER VALCKENIER,

Burgemeesteren t'Amsterdam,

AEN

DE BURGERY DER ZELVE STEDE.

Nu de Nederlandtsche Leeuwen,
In het strijtperck afgerecht,
Staken dit verwoet gevecht,
En de goude d'yzere eeuwen
Sluiten, past het dat ons Y
Deze blyschap innewy:
Dat men 't Vredejaer eendraghtigh
Onder *Schaep* en *Pankras* vier',
En *de Graef*, en *Valckenier*.
Amsterdam was noit zoo krachtigh
Op gewonnen slagh of ste,
Als op d'inkomst van den Vre:
Want men trof, na zoo veel slagen,
't Wit van 't uitgetrocken zwaert,
Nu Borgonje u Vry verklaert,

Vredezang. Volgens den tekst in den tweeden druk van *De Getemde Mars*, in 1648 in 4°, bij Abraham de Wees verschenen (*Bibliographie van Vondels werken*, n°. 442).

15 *Borgonje:* men zij hierbij indachtig, dat de Koning van Spanje zijn recht op de Nederlanden — althans voor 't grootste deel daarvan — ontleende van Maria, de laatste erfdochter van 't Bourgondische Huis; — en dat deze Gewesten onder Karel V een deel uitmaakten van wat men toen den Bourgondischen Kreits noemde.

En ghy op den Vredewagen
Roemt op Vryheit, 't waertste pant
Van 't verdadight Vaderlant.
Neerlants Vrede schrijft nu wetten
Allen Vorstendommen voor,
Lichtze veur op 't heilzaem spoor
Met lantaernen, en trompetten.
Ieder volge ons witte vlagh
In het kriecken van den dagh.
't Hol en 't hongerigh Europe
Hijght met smerte en open mont
Naer 't gemeene vreverbont,
Afgepijnt van lange hope
Op den toevoer van dit lant,
Voester van zoo menigh strant.
Hoor de zeeliên en maetroozen
Danssen op den waterstroom,
En uw vloten, zonder toom,
Dondren, en kortouwen lozen,
Daerze brommen op de ree,
Toghtigh naer de rijcke zee.
Zie de Batavieren trecken
Naer een' nieuwen Oceaen,
Langs een noit bezeilde baen,
Om meer weerelden t' ontdecken,
En te booren door een as,
Zonder graetboogh, en kompas.
Overvloet met vollen horen,
Zwanger van gewas en schat,
Baert een weerelt in uw Stadt,
Op het steigren van haer' toren,
Daer 't gestarrent voor verschiet,
Als het naer den grontbouw ziet.

36 *Toghtigh:* verlangende.

46–48 Men had namelijk in Mei 1646 een aanvang gemaakt met het graven der grondslagen voor den nieuwen toren der verbrande St.-Katharijnekerk — welke toren de hoogste van 't geheele land had moeten worden: en op den 20 Juli 1647 was daarvan de eerste steen gelegd door Cornelis, den zoon van Burgemeester Backer. — De opbouw werd later — men weet niet om welke reden — gestaakt.

Teffens steigren lant en erven
In waerdy: de Pais is milt,
Dies verrijcktze kunst, en gilt.
Neering, leggende op haer sterven,
Springt ten bedde uit, en ontluickt
Met dat zy de teervlam ruickt.
Bouw nu zolders boven zolders.
Legh de kelders in tiras.
Spaer noch kranen, noch windas.
Legh verdroncke weide in polders.
Mael het Haerlemsch meir tot lant,
Nu de vette teerton brant.
Zie al 't platte lant eens barnen
Op de grens, en overal,
Met een' galm en dorpgeschal.
Melcker valt aen 't botter karnen,
En oom buisman vaert gerust
Visschen op zijn buurmans kust.
Laet den krijgsman dit benijden,
En zijn hant slaen aen den ploegh,
Zaeien, maeien, spade en vroegh:
Hollant schept geen' lust in strijden.
't Oorlogh heeft te lang geduurt,
Dat al 't Kristendom bezuurt.
Hollant voelt zijn' rugh verlichten
Van het lastigh oorloghspack,
Scheurt den schultbrief met gemack,
Daer zoo vele steên voor zwichtten,
En het stijft met Aemstels raet
Dus de zenuw van den Staet.
Draegh ons *Viertal* op uw handen,

54 *De teervlam:* de vlammen der teertonnen, welke men ter viering van den gesloten vrede ontstoken had. Zie vs. 60.

56 Men ziet uit dezen regel, dat men toen in Amsterdam reeds druk bezig was aan 't leggen van cementen kelders.

57 *Windas:* zooals 't woord hier staat, zou men *windas* moeten lezen, (als *rondas*), met den nadruk op de tweede lettergreep. — Even verkeerd als men *heiblok, sleeptouw, draagbaar* uitsprak. In al die woorden vordert de eerste sylbe den klemtoon voor zich.

61 *Barnen:* vreugdevuren branden.

64 *Melcker:* de boer.

't Welck, als 't nutste Vredelit,
Op 't gekruiste kussen zit,
En 't Gewelt schutte op zijn tanden,
Dat den Landpais steuren quam.
Eer zy Gode, en Amsterdam.

OP DE VREDE.

Onder de Glazen in de Oude Kerk.

De wapens tuigen u, wat Heeren
Als Burgemeesters hier regeeren
Na dat men Philips en de wet
Uit hun regeering heeft gezet.

Philippus teeckent met sijn handen
Het Vreêverbondt met zeven Landen
En staet zyn recht en titel af.
Dit tuight het zegel, dat hy gaf.

Op de Vrede. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy* 1682, II, bl. 331.

In de Oude Kerk te Amsterdam bevonden zich, achter het groote koor, twee beschilderde glazen, in 't eene waarvan het kroonen van Philips den Schoone, 't welk de Nederlanden aan Spanje bracht, was afgebeeld. Wat op het andere glas te zien was, is niet bekend.

De Regeering liet het wegnemen en door een ander vervangen, waarop Phillps IV werd voorgesteld het Munstersch verdrag, waarbij de Nederlanden voor vrij erkend werden, bezegeld overreikende.

Hieronder kwamen de boven afgedrukte regels van Vondel te staan, zooals op nevensgaande afbeelding duidelijk te zien is.

Wat meer zuidwaarts werd een ander glas aangebracht en daaronder afgebeeld de wapens der Burgemeesteren, die sedert de verandering in 1578, het gezag binnen Amsterdam hadden uitgeoefend. Ook hierop maakte Vondel een bijschrift. Het is evenwel niet bekend of dit in het glas gestaan heeft.

PHILIPPVS TESTENT MET SYN HANDEN
HET VRIJ OORKONDT MET SEEL ENLOSSE
EN STAÉ SYDSRECHTE EN TYTEL AFF
DIT TYVE ICHT HET SAGELIJ CHTGAFT

PHILIPPUS DE IV KONING VAN SPANJE DOET AFSTAND VAN DE NEDERLANDEN MDCXLVIII.

A. Allemo Fec. Excudit

BOUWZANG.

AEN

GERBRANT PANKRAS, JAKOB DE GRAEF, SYBRANT VALCONIER, PETER SCHAEP,

DER BURGEMEESTEREN ZONEN EN NEVEN,

EERSTE GRONTSTEENLEGGERS VAN HET STADTHUIS T'AMSTERDAM,

onder het gezagh derzelve Heeren, in 't Vredejaer, den 28. van Wijnmaent.

I. Zang.

De Vredevader Numa had
Nu d'oorloghskerck van Remus stadt
Gesloten, en dat vier gedooft,
Toen, met olyven om zijn hooft
Bekranst, een teken van den Pais,
Hy voornam 't heerlijck Raetspalais,

Bouwzang. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken* nº. 457).

Gedurende geruimen tijd werd er reeds geklaagd, dat het Amsterdamsche Stadhuis veel te bekrompen was voor de talrijke colleges en ambtenaren, die er ten dienste der stad moesten samenkomen en arbeiden. In 1639 was de Vroedschap begonnen te raadplegen over den aanbouw van een nieuw stadhuis, waarvoor verscheidene huizen werden aangekocht. Het afbreken werd echter om verschillende redenen vertraagd. In het laatst van 1647 was men evenwel begonnen met het graven en het leggen der fundamenten. Den 20 Januari 1648 werden de eerste palen geheid en op den 28 October van hetzelfde jaar werd de eerste steen gelegd aan den Z.-O. hoek naar de Kalverstraat, door de vier bovengenoemde „zonen en neven" der burgemeesters.

Neven: kleinzonen.

1 *Numa:* Numa Pompilius, die, volgens de overlevering, in Rome de wetgeving en den godsdienst regelde.

2 *d' Oorloghskerck van Remus stadt:* de tempel, of liever de poort van Janus te Rome, die alleen in vredestijd gesloten werd, wat men noemde *Janum claudere.*

Het Kapitool, zoo hoogh en trots,
Te bouwen op de dorre rots.
De Koning klom op dit besluit
(De Vre zagh hem ten oogen uit)
Den heuvel op, van 't Roomsche volck,
Dat hem omschaduwde als een wolck,
Gevolght, en toegejuicht met lust
Voor 't heil van d'ingehaelde rust.
Ten lange leste hiel hy stant,
En ley met zijn gewijde hant
Den gront van 't Raethuis, by den vliet,
Die 't aertrijk sticht met zijn gebiet.

I. Tegenzang.

Ons Vredevaders alle vier,
De raden van ons lantbestier,
Den Vrede hadden ingevoert,
En 't bloetkrackeel den muil gesnoert;
Toen zy, gezeten op het kruis
Van 't kussen, stemden 't nieuw Stadthuis
En zijnen uitgestelden bouw
Te vorderen, zoo kloeck als trouw.
Op zulck een rustigh raetslot quam
Het vreedzaem Viertal naer den Dam.
Zy brengen ter bestemde ste
Hun wackre Zoons en Neven me,
Daer Aemstels burgery verlangt,
't Gekroonde wapen blinckt en hangt
Op hunne borst, in gout gesneên.
Zoo leit die Jeught den Eersten Steên
Van 't Raethuis, die met raet en daet
Verstreckt een zenuw van den Staet.

I. Toezang.

Op 't rijzen van de zonnestralen
Des Vredes plagh van outs alom
De Bouwkunst haeren aêm te halen,
Te bouwen wat door ouderdom

Gewelt of noot verviel en storte.
De Pais ontsluit haer schatkist niet
Op datze onnozelen verkorte,
En groeje in 's nagebuurs verdriet;
Zy weetze nutter te besteden,
Dan om den stroopenden soldaet
Te mesten, en geweer te smeden
Tot tijtverdrijf van blinden Haet,
Die hof en huizen leit in kolen:
Zy sticht doorluchte Kapitolen.

II. Zang.

Athene en Rome dragen bey
Een zonderlinge lieverey
Van kunsten, elck in zijn gewest.
De Bouwkunst voeght Athene best,
En andre wetenschappen meer;
Het strijtbre Rome voeght een speer
En schilt, gelijck een krijghsheldin,
Op datze 't aertrijck overwinn',
En met den Burgemeestersrock
Dan alles wat zy overtrock
Met vliegende Arenden, haer Goôn,
Berechte, en onder haer geboôn
Doe zwichten d'overheerde liên,
Die 't aertsgebiet naer d'oogen zien.
Dus zijnze beide in lof zoo rijck,
Elckandre in zegen ongelijck,
Het zy by nootlot, of geval;
Want een bezit het zelden al.

II. Tegenzang.

Maer Amsterdam, zoo zwaer met gout
Gekroont en uit Godts schoot bedouwt
Met zegen, voert haer oorloghsvlagh
Tot in den ondergaenden dagh,

52 *Zonderling:* buitengewoon.
59 *Met den Burgemeestersrock:* het was nu reeds mode geworden, de Hollandsche Burgemeesters met de Romeinsche Consuls op ééne lijn te stellen.

Van 't blozende Oosten, en beklimt,
Van daer de steile Noortbeer grimt,
De zuidas met haer stoute kiel.
Zy mint den Vrydom als haer ziel,
En na dien dierbevochten schat
Zoo kroontze 't mercktvelt van de stadt,
Den Visschersdam, met een gebouw
Waer voor d'Athener strijcken zou,
En stom staen met zijn' open mont;
Hoe wel hy zich den bouw verstont:
Hy zou gerief en majesteit
En tijtverdurende eeuwigheit
Verknocht zien in een Hooftgesticht,
De glori van mijn bouwgedicht.

II. Toezang.

Geen droevigh voorspoock kan men ramen
Uit uwen grontbouw; Pankras, Graef,
En Valconier, en Schaep, uw Namen,
In witten marmer net en braef
Gehouwen, houden hunnen luister,
En flonckren in den zwarten nacht,
Als klare starren, die by duister
Ontfangen grooter glans, en kracht.
Bezwalcktze, in 't bloeien van uw jaren,
Met geen gebreken: volght uw bloet,
Die 't Burgemeesters-ampt bewaren,
En houdt dien burgerlijcken voet,
Als rechte Neven, rechte Zoonen:
Zoo zal de Deught uw jaren kroonen.

79 *Den Visschersdam:* de Dam was toen nog, voor zooverre die bestond, tot vischmarkt ingericht.

TYTDICHT,

OP

DE GRONDSTEENLEGGING

VAN

'T STADTHUIS T'AMSTERDAM.

De Wijnmaent schreef twee min als 't derde kruis,
Toen 't Vredejaer den gront ley van 't Stadthuis.

Tijtdicht op de grondsteenlegging van 't Stadthuis t'Amsterdam. Volgens den tekst op de afzonderlijke uitgave in plano van den *Bouwzang* (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 457).

OP DEN WELEDELEN HEER

JAKOB DE GRAEF,

Jongkheer van Zuidtpolsbroek.

Hoe levend ziet die brave spruit
Zijn grootvaêrs aert ten oogen uit!

Op den weledelen heer Jakob de Graef. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy,* 1682, II, bl. 553.

OP KATARYNE BAECK,

Gemalin van Directeur

HILLEBRANT BENTES.

Al deckt dees zerck Katrijn, zy leeft in 't eenigh kroost,
Zijn moeder schildery, zijn vader Bentes troost.

Op Kataryne Baeck. Volgens den tekst in Vondels *Poezy*, 1650, bl. 480.
Kataryne Baeck, in November 1649 gehuwd met Hillebrant Bentes, bij welke gelegenheid Vondel een bruiloftszang dichtte (zie *Vondel, 1639—1640* bl. 109) werd 13 December 1648 in de Oude Kerk op het Hoogchoor begraven.
Het „eenigh kroost" is hun zoon Albert, die toen slechts 5 jaar oud was.

SALOMON.

TREURSPEL.

Quantum mutatus ab illo!

[„Hoe ongelijk aan wat hy vroeger was!" Zie *Aen.* II, vs. 274.]

Salomon werd gedurende Vondels leven niet minder dan 27 malen vertoond en wel op de volgende dagen:

1650 7, 14, 21 en 24 Februari, 7, 11 en 21 April, 20 Juni, 21 en 27 September.
1651 5 Januari, 12 April, 4 September, 2 October.
1652 11 April, 1 October, 16 December.
1653 3 October.
1654 19 Januari, 12 October.
1655 1 April, 12 Augustus.
1657 8 Januari.
1658 29 April, 9 September.
1659 20 Februari, 31 Juli.

Voor den herdruk is gevolgd den tekst van de eerste uitgave, „in 't Vredejaer 1648" bij Abraham de Wees te Amsterdam verschenen (*Bibliographie van Vondels werken*, n°. 458).

DEN HEERE

JUSTUS BAECK.

Ick brenge nu Koning Salomon op het heiligh tooneel; niet gelijck hy den beloofden Messias in zijne heerlijckheit uitbeelde [1]), maer uit zijnen geluckigen staet in den poel der afgoderye komt te verzincken. In dit treurspel wort geen bloet, maer die groote ziel gestort [2]), door wiens heiloozen voorgangk sedert zoo vele duizent zielen omquamen, en in haer bloet versmoorden, en het gescheurde Koningkrijck, Samarie, en Jerusalem, met den tempel en godtsdienst endelijck verdelght, en d'overgebleve stammen in ballingschap weghgevoert werden. Het misbruick van Godts overvloedige gaven, de wellust, en begeerte tot verbode schoonheden teelen zulck eenen oegst van schrickelijcke jammeren, en leveren stof om dit treurtooneel te stichten op dien deerlijcken afval des allergezegensten Konings, die naulix Godts tempel volbouwt en geheilight hebbende, zich zelven door het bewieroocken der afgoden, en d'allergruwzaemste offerhanden zoo lasterlijck ontheilighde. De Koningin van 't Zuiden quam te voren van het einde der weerelt, om te hooren de wijsheit van dit Goddelijck Orakel, wiens dwaesheit namaels de gantsche weerelt ten spiegel diende, om door

[1]) *Uitbeelde:* versta: niet gelijk hij in den glans zijner wijsheid was, toen hij een type van den beloofden Messias strekte.

[2]) *Die groote ziel gestort:* hij wil zeggen: in dit treurspel wordt geen bloed vergoten, maar aangetoond, hoe de groote Salomon, tot afgoderij vervallende, schade lijdt aan zijn ziel. Er zit hier een woordspeling in dit *gestort*, 't welk te gelijk verbeeldt: ten val geraakt.

Salomons onstantvastigheit tot stantvastigheit in den wettigen godtsdienst opgeweckt te worden. De Personaedjen en toestel, tot dit treurspel vereischt, zijn gepast naer den yver van het Jodendom en Heidendom, de gelegentheit van zaecke, tijt, plaetse, en andere omstandigheden. Uwe E. onder de Kunstbeminners gerekent, zal met den zijnen, die lust in dusdanige stoffe plaghten te scheppen, dit [1]) niet ongerijmt vinden, en gelieven t' ontfangen met zulck een genegenheit als het u opgedragen wort, tot een blijck, dat ick blijve

Uwe E. dienstwillige

JOOST VAN DEN VONDEL.

---

[1] *Dit:* te weten, de wijze van schikking van Personages en Toestel, waarvan in de vorige zinsnede gesproken is.

INHOUDT.

Koning Salomon, Davids zoon, die allerwijste Profeet, en gezegenste Vredevorst, hoogh op zijn dagen, en door voorspoet en weelde verydelt [1]), schepte, tegens Godts en Moses uitgedruckte wet, zijnen wellust in duizent Heidensche Vorstinnen en schoonheden; en verslingerde al te jammerlijck op Koning Hirams dochter [2]), hier Sidonia genoemt, zulcks dat hy, tot razens toe van hare minnetreken betovert, en vervoert, buiten Jerusalem den tempel aller Goden stichte, op den bergh, sedert den bergh des aenstoots geheeten. Ten leste nochte Sanhedrin, nochte Wetgeleerde, nochte Aertspriester Sadock aenziende, bewieroockte hy Astarthe, een Sidonische afgodinne, en andere afgoden, zijne Koninginnen en Gemalinnen ten gevalle; waer over Godt met een onweder van gramschap tegens hem uitborst, en door Profeet Nathan hem en den rijcke met plagen en uitheemsche, zijnen zoon en nazaet met inheemsche oorlogen, en een deerlijcke scheuringe dreighde, en allen Hebreen en den naburigen Rijcken een gruwelijcke verwoestinge en ellende voorspelde.

Het tooneel wordt buiten Jerusalem gebouwt [3]). De Rey bestaet uit Jerusalemmers. Het treurspel begint met den dagh, en eindight in den avont. Een Wetgeleerde is de Voorredenaer.

---

[1]) *Verydelt:* tot ijdelheid vervallen. 't Woord is, juist waar 't Salomon geldt gelukkig gekozen.

[2]) *Koning Hirams dochter:* in de Schrift wordt de naam van Sidonia niet genoemd, en evenmin vermeld, dat het een dochter van Koning Hiram zou geweest zijn, die Salomon tot afgoderij verleidde. Te minder is dit waarschijnlijk, omdat Hiram — althans de Koning van Tyrus — de man was, die hem bij den bouw des tempels, aan den waren God gewijd, met raad en daad bijstond en geen afgodendienaar schijnt geweest te zijn. Zie o. a. 1 *Kon.* V : 7.

[3]) *Gebouwt:* gesteld.

PERSONAEDJEN.

WETGELEERDE.

ITHOBAL. Een Sidonisch Hofpriester.

REY VAN JERUSALEMMERS.

SIDONISCHE HOFJOFFERS.

SIDONIA. De Koningin.

SALOMON. De Koning.

BENAJAS. Veltheer, en hooft der lijfwacht.

SANHEDRIN. De breede Raet.

SABUD. 's Konings Vertrouweling.

SADOCK. d'Aertspriester.

NATHAN. De Profeet.

SALOMON.

HET EERSTE BEDRYF.

Wetgeleerde.

Ghy quaemt dus verre van het Zuiden, daer de Kreeft
De Mooren verft, de boom zoo weinig schaduw geeft,
En woud (geensins vernoegt uw Koningin te hooren,)
Uw eigen oogen meer gelooven dan uw ooren;
Dies toonde ick u de stadt, en wat men toonen kon,
Den tempel, en het hof van Koning Salomon,
Met al zijn heerlijckheit. Ghy hebt, naer onze zeden,

1 *Ghy:* de wetgeleerde wordt verondersteld, hier te spreken tot een onderdaan der Koningin van Scheba, [op het voorbeeld zijner meesteres te Jeruzalem gekomen om Salomons heerlijkheid te aanschouwen.

Gelijck uw Koningin, ons Godtheit aengebeden;
De vruchten van uw lant vereert aen Godts altaer.
Nu eischtghe, voor het leste, (och och, het valtme zwaer.
Is 't vreemt, indienme 't hair van schrick te berge rijze?)
Dat ick hier buiten u den nieuwen tempel wijze,
Waer over al de stadt nu quijnt, en treurt, en steent.
Daer staet dat gruwelstuck, om 't welck een ieder weent,
De Vaders, en het volck: daer ziet ghy 't met uw oogen,
Ten schimp des waren Godts, voltrocken, en voltogen:
En kunt uw Koningin getuigen met uw' mont
Hoe zy der Vorsten zon op haren middaghstont
En op haer hooghste zagh: gelijck alle aertsche dingen
Hier onderworpen zijn zoo veel veranderingen,
En beurten; en men 't al, wat lager dan de maen
Gestelt wert, op zijn tijt ziet wassen, en vergaen.
Het opperste Geluck, dat wy met vreught aenschouwden,
Is niet gewoon zijn hof op eene plaets te houden
Dan voor een korte tijt. De mensch, te bros van stof,
Magh qualijck tegens weelde, en al te groot een' lof.
De Priesters zijn ontrust: wy Wetgeleerden mompelen.
Men dreight van hier de stadt en godtsdienst t'overrompelen
Met valsche en vreemde Goôn. Wy zien 't gebouw vast aen,
En schricken tegens dat de kerckdeur op zal gaen.
De grijze Koning zit belegert van zijn vrouwen,
En suft in dezen hof. Wat onheil zy ons brouwen,
Zal blijcken t'zijner tijt. Maer blijf een luttel staen:
Hier komt nu Benajas, het hoôft der lijfwacht, aen;
Hy wort om strijt begroet van Hopliên, en Kornellen.
Het schijnt hier valt wat groots, wat wightighs te bestellen.

Benajas.

Tot aenwas en ten dienst van 's Vorsten heerlijckheit
Is 't oirbaer dat het volck, 't welck om den lusthof leit,
En in dees voorstadt waeckt, in huizingen, en tenten,
Versterckt werde uit het hof met d'andre regementen.

15 *De Vaders:* zij, die in de Schrift, doorgaans „de Oudsten" genoemt worden.
35 *Hopliên, en Kornellen:* benamingen uit Vondels tijd; ofschoon *hopman* reeds voor het uitheemsche „kapitein" (*capitano*) begon plaats te maken. *Kernel* is een verbastering van *kolonel* of „kolomleider."

De Koningin heeft lust van daegh den spiegelstrijt
Te zien voor 't mirtewoudt. Gaet hene dan, en quijt
U daetlijck naer den eisch, en helpt de vreught vermeeren.
Dees vrouwestaetsi magh geen wapenpracht ontbeeren.
Laet volstaen al de maght des volcks, te voet, te paert.
Zoo wordt geen' schat verquist: de Koning is het waert.
Al 't gout en zilver schijnt om Salomon geschapen.
't Hoefyzer klinck' van gout. Nu blincke schilt, en wapen,
En harnas in de zon, daer 't heir gewapent staet,
Gelijck een gouden bergh. De ruiter en soldaet
Vertoone een regenboogh van parlen en gesteente.
Zoo blijck' het hoe de schat der bloeiende gemeente,
En al die rijckdom, ons van Oost en West vereert,
Besteet zijn aen dit hof, daer Davids zoon regeert.

ITHOBAL. WETGELEERDE.

Ithobal.

Ghy Jongelingen en Hofjoffers, uitgekozen
Om met vergulden mirt, en witte en roode roozen
Het feest van Astaroth te kroonen, als men plagh
Te Sidon, in ons lant; gaet, haelt nu voor den dagh
Al wat ghy gistren vlocht: brengt kranssen: brengt festoenen.
Men zal Astartes kerck inwijden, en verzoenen
Haer Godtheit met een' geur van bloemen, loof, en kruit,
Met schael, en wieroockvat. Gaet, stort uw harten uit,
Dees hemelsche Godinne en dit gewelf ter eere.
Indien men, naer den eisch, haer woudt en kerck stoffeere,
En rijckelijck behange, uit een' godtvruchten geest;
Zy zal genadighlijck de jongkheit op het feest
Beloncken van 't altaer, en minnelijck bejegenen;
Zy zal uw jaren milt met spoet en wasdom zegenen,
En schoonheit, en geluck. Wie zich voorbarigh toont
In 't yvren, zentze niet naer huis toe onbeloont.

48—51 Deze schildering der pracht, door Salomon ten toon gesteld, is niet aan de Schrift, maar aan Josephus ontleend. Zie 't Achtste Boek zijner *Joodsche Historiën.*

57 *Astaroth* of *Astarte*, gelijk zij vs. 60 genoemd wordt, de Venus der Phoeniciërs.

69 *Voorbarigh:* thans alleen in ongunstigen zin genomen.

Ga hene, schoone jeught: ghy kunt uw wackre leden,
De bloem van uwen tijt, niet heiliger besteden
Dan in Astartes dienst. Betrouw het Ithobal
Haer' Priester toe, en volgh wat hy u raden zal.

Wetgeleerde.

O zuivre Mayzon, die de heuvels en de dalen
Rontom Jeruzalem beschijnt, en uwe stralen
Komt spiegelen in 't gout des tempels, en het dack,
Waer op noit vogel ruste, en dat noch smet noch vlack
Kan lijden; kuntghe wel dien gruwelbergh gedoogen,
En zonder deizen zien het geenwe met ons oogen
Aenschouwen? Kuntghe wel met uw doorloutert licht
Bestralen dezen vloeck, die gruwelen verdicht,
Den hemel terght, en trotst, en Godts gewijden drempel?
Of achtghe dat men Godt en afgodt elck een' tempel
Magh bouwen, zonder smet, en zonder onderscheit?
En is uw glans van 't licht, daer ghy uw majesteit
Van licht en glans uit schepte, alree zoo wijt verbastert,
Dat ghy met deizen niet dees gruwelkerck verlastert,
Of uw gezicht bedeckt met eene donckre wolck,
Ter schande van dit schalck en stout Sidonisch volck?
Geen volck, maer een gedroght van adderen en pesten,
Die deze booze lucht en stanck om Arons vesten
Verspreien; daer gewis een sterfte op volgen zal,
En woestheit, en bederf, en gruwzaem ongeval,
Ten zy het Godt verhoede, en Priesters, en Levyten,
Profeet, en Wetgeleerde, en burgery zich quijten,
Gelijck hunn' yver past. Wat hoort, wat ziet men hier?
Uitheemsche schoonheit, och, wat staet ghy Juda dier!
Wat komt Jerusalem nu over, en den mannen
Van Juda, die den boogh voor Godt en godtsdienst spannen!
Wat komt ons Priesterdom nu over, wien de schat
Des offers, en de geur van Arons wieroockvat,

80 *Deizen* voor *deinzen*, gelijk elders *peizen* voor *peinzen*.
82 *Vloeck:* vloekwaardig mensch, hier Ithobal.
88 Versta: dat gij niet, door uw licht aan deze gruwelkerk te onttrekken uw afkeer van haar aan den dag legt. Het woord *verlasteren* is hier hoogst krachtig en zinrijk aangebracht.
91 *Gedroght:* wordt hier als collect. gebezigd voor samenraapsel, verzameling.

En al wat aen den dienst des heilighdoms magh kleven
Is toebetrouwt! Hoe wordt Godts glori nu gegeven
Aen Jakobs schantvleck, een Fenicische afgodes?
Och, schrey een heele zee van bittre tranen: lesch
Met my dees vuile vlam, eer zy beginn' te blaecken,
En uit de voorstadt vliege, en sla in Sions daecken,
Ja over 't gansche lant, en legge al 't rijck in d'asch.
Och, Moorenlander, och, ghy komt hier recht van pas,
Een schennis zien, waer van al 't aertrijck zal gewagen.
O boeck, ô heiligh boeck, men plagh u raet te vragen,
Te luistren naer den mont der Wetgeleerden: nu
Versmaet men Godt en ons, en niemant hoort naer u.

Ithobal.

Wat mompelt deze Jode uit zijn verdwaelde boecken?
Moet hy, die andren leert, noch eerst de wijsheit zoecken,
Zoo dwaelt het heele school, terwijl de meester dwaelt.

Wetgeleerde.

Ghy Sidoniers, die dicht aen Palestijne paelt
Met uw gebiet, maer wijdt en verre zijt gelegen
Van onze Wet, en volght verkeerde en kromme wegen;
Waerom vermeet ghy u dit schricklijck misverstant
Van blinde gruwelen in dit geheilight lant
Te voeren; daer de gront geen vreemt altaer kan dragen?
Het past geen' vreemdeling de burgery te plagen,
En ingeborenen te tergen door een smet
Van nieuwigheên. Ghy mooght ons Goddelijcke wet
Niet breken, door een wet naer uw vernuft te smeden.
Indien uw dwaling staet te stuiten door gebeden;
Zoo bidde ick, staeck uw werck, en opzet, om den tijt,
De plaets, en 't volck, het welck geen' nieuwen godts-
[dienst lijt.
Het staet uitheemschen vry Godts tempel te bezoecken,
Hun gaven herrewaert, van verre uit vreemde hoecken,
Te brengen; maer een kerck te stichten tegens Godt;
Te buigen voor een pop, een beelt van Astaroth;
Geloof, dit heet by ons den dienst der Godheit schennen.

115 *Verdwaelde boecken:* boeken, die dwalingen bevatten
121 *Misverstant:* dwaalbegrip.

Wy dienen eenen Godt, een Godtheit, die wy kennen.
Wy stellen eenen Godt in top. Wie neffens hem
Een andre Godtheit eert, dien kan Jerusalem
Niet laten ongevloeckt: gelijck de mont ons leerde,
Die onze Godtheit sprack, ja met dien Godt verkeerde,
Als een gemeenzaem vrient met zijnen trouwen vrient.

Ithobal.

Een iegelijck zie toe, en wete wien hy dient;
Wy zijn gerust in 't onze, en noit hier van verbastert.
Dat ghy ons Godtheit haet, vervolght, vervloeckt, en lastert,
Ontdeckt uw misverstant. Wy hooren hoe ghy haet,
Veracht, en schent het geen uw yver niet verstaet?

Wetgeleerde.

Gods wijsheit zwichte noit voor 's menschen brein, en zotheit,
Die bidt haer droomen aen, en een gedroomde Godtheit.

Ithobal.

Men houde Tyrus en ons Sidon niet zoo slecht,
Dat het een Godtheit diene, en heur altaren recht',
En kercken bouwe alom, op 't lant en in de steden,
Die niet met recht verdient te worden aengebeden,
En dat men haer een woudt toekeuren zoude, en voort
Vereeren met al 't gene een Godtheit toebehoort.
Neen zeker, ons Godin en Koningin Astarte,
Door Syrie gedient, neemt ons gebeên ter harte,
En zegent rijck by rijck met vee en vruchtbaerheit:
Het zy men 't op geberghte of in de beemden weid',
Of 's winters zette op stal; men kan het naulix tellen.
Al 't voetsel dijt tot melck, waer van de jadders zwellen.
Astarte zegent hof, en huis, en huisgezin.
Zy queeckt de jongkheit aen, de schoonheit, en de min.
Zy troostze met een lief, die bleeck van minne quijnen,
En komtze oock in den droom verquicken, en verschijnen,
Aenschouwde ghy haer beelt, en schoonheit, en gelaet,

139 *De mont:* Mozes.
153 *Toekeuren:* toekennen.
160 *Jadders:* uiers.

Zoo levendigh, zoo schoon, gelijckze op 't outaer staet,
Ghy wierpt die boecken wech, en uw Hebreeusche brieven,
En zoudt op dees Godin verslingren, en verlieven,
Ja wenschen 't oude vel te wisslen, als een slang,
Om in herboren schijn, in 't midden van 't gezang,
Haer met den Asiaen het wieroock toe te zweien,
En met uw Koningin de staetsi te geleien.

Wetgeleerde.

Dat hoede Godt: dat keer' de rechte zegenaer
Van menschen, en van vee, en elck saizoen van 't jaer.
Hy zegent bergh, en dal, met zon, en daeuw, en regen.
De herder drijft vergeefs zijn kudde langs de wegen;
De lantman ploeght en zaeit vergeefs, en zonder vrucht,
't En zy zijn milde hant hem zegene uit de lucht.
Het korenvelt, d'olijf, de wijnstock met zijn rancken
Voor oli, graen, en druif, den milden Godt bedancken.
De huizen loven Godt met eene danckbre stem.
Gezontheit, kinders, schat, het vloeit alleen van hem.
Sla Moses op, die by de kloecke Egiptenaren
In 't hof was opgevoedt, in wetenschap ervaren,
En kunsten, ja van Godt en Engelen geleert,
Waer mede hy zoo lang gemeenzaem heeft verkeert,
En ons uit hunnen mont den Godtsdienst, en de zeden
Gewezen. Moses Wet en regel t'overtreden;
Een Heidensche afgodin te brengen op de baen,
Waer zulck een' wijzen man, ja Godt te kort gedaen.

Ithobal.

Aen Moses wijsheit acht zich Sidon niet verbonden.
Fenicie heeft zelf de letterkunst gevonden,
Den vont van zijn vernuft heel Griecken bygezet,
De weerelt omgezeilt, en 't uitheemsch brein gewet.
Fenicie verstaet de maten, en getalen.
Het slaet de starren ga, die vast staen, ofte dwalen,

170 *Schijn:* vorm.
171 *Zweien:* zwaaien.
192 De uitvinding van het letterschrift wordt aan Cadmus toegekend, die een Phoeniciër van afkomst was.

En weet by nacht zijn padt te vinden door de zee.
Het wijckt Egiptenaer, Araber, noch Hebree,
In kennisse en verstant; en sleet door oorelogen
En godtsdienst op zijn borst het uiterste vermogen
Van al uw heirkracht; zulcks dat ghy geraden vont
Met dit zeeghaftigh volck een eeuwigh vreverbont
Te sluiten, en uw Rijck te stercken met geburen,
Die vaster door hun deught dan door hun hooge muren
Gegront staen. Wie noch schrickt voor onraet, en gevaer;
Twee zuilen stutten ons, de wapens, en 't altaer.

Wetgeleerde.

O ydel toeverlaet van outer, en van wapen,
Zoo lang ghy u zoo blint aen afgoôn blijft vergapen,
Aen stomme en blinde en doove en reuckelooze Goôn.

Ithobal.

Wy eeren een Godin.

Wetgeleerde.

d'Onkuische, van Adoon,
Een Koningsaterlingk, en zijne min bezeten?

Ithobal.

Tot dat hy van het Wilt zoo deerlijck wiert verbeten;
Waerom ons Joffers noch met een' bedruckten geest
Zijn lijck betreuren, op het jaerlijcksche offerfeest,
Wanneer het jaergetijde in bloet verkeert de vlieten,

209 *Reuckelooze:* achtelooze.

211 *Een Koningsaterlingk:* Adonis was uit de bloedschande van Koning Cinyras en zijn dochter Myrrha voortgesproten.

214 *Het jaerlijcksche offerfeest:* het rouwfeest van Adonis, dat door geheel Azië en in Egypte en Griekenland beroemd was. Zie vs. 227—250. Wij kennen het nog uit de lijkklacht van Bion en uit het daaraan toegewijd gedicht van Theocritus. Dit feest, dat te Byblos in Phoenicië 't eerst gevierd werd, duurde twee dagen: de eerste dag was aan den rouw gewijd: de tweede aan de vreugd, omdat men dan Adonis' herrijzenis vierde. In sommige steden van Griekenland en Egypte duurde het feest acht dagen. Alleen vrouwen werden er bij toegelaten; en zoo eene verzuimde er bij tegenwoordig te zijn, was zij genoodzaakt gedurende een ganschen dag veil te zitten.

Die uit het cederbosch van Liban zeewaert schieten:
Een wonderteken, 't welck de Joden overtuight,
Dat elck met reden zich voor onze Godtheit buight.

Wetgeleerde.

Gemeenlijck wort de verf des vliets den gront ontnomen,
Waer over 't water komt ten dale nederstroomen,
En zich met aerde mengt, en neemt haer kleuren aen,
Als elementen, die elckandre best verstaen,
Zoo schijnt Adonis root, als d'aerde komt van boven
Uit Liban, voor den wint, in zijne kil gestoven:
Dan verft het stof den stroom. Is dit een wonderwerck?
En bouwt ghy op dien gront Astartes feest, en kerck?

Ithobal.

Haer lof wort aen den Nijl, en by Syriers gezongen,
En by den Filistijn, en allerhande tongen,
Het Oosten, nimmermeer van haer te dienen moe,
Treckt herwaert, wijdt en zijdt, en brengtze gaven toe.

Wetgeleerde.

Men brengtze gaven toe, maer by gebreck van oordeel.
De blinden voeden 's volcks verblintheit om het voordeel.
Een afgodt neemt, en eischt met ope hant noch meer.
Hy sluitze voor hun bede, en zegent nimmer weer.

Ithobal.

Ghy zijt niet afgerecht op ons geheimenissen.

Wetgeleerde.

Die schamen zich den dagh, en mogen 't licht wel missen.

Ithobal.

't Hebreeusch geslacht waerdeert zijn' Godsdienst naer zijn [zucht,
Doch naer de reden minst.

Wetgeleerde.

Wie voor geen reden vlught,
Die vliede uw gruwelen, en schendige offerhande.

Ithobal.

Men eerdeze eertijts hier, nu acht ghy dit een schande.
Aldus verkeert de tijt de zeden, en de wijs.

Wetgeleerde.

Zo schick u naer den tijt, en wijs, en win den prijs.

Ithobal.

Wat hindert u ons kerck hier buiten, voor uw poorte.

Wetgeleerde.

De stadt en al het lant verfoeit een misgeboorte
Van offeren, waer van de lucht en hemel yst.

Ithobal.

De wolcken en de lucht, die ghy met smoocken spijst,
En aenbidt, dommer dan alle omgelege volcken?

Wetgeleerde.

Wy eeren geene wolck, maer Godt, die uit de wolcken
Ons vaderen verscheen, in steen zijn wetten gaf,
En sterckteze met loon, en daetelijcke straf.
Wy eeren geene wolck, maer Godt, die hen alomme
Geleide, en voorging in een wolck- en vierkolomme.
Ghy eert een afgodin, die aen haer broêr gehuwt,
De Min en Weêrmin baerde, een stuck daer elck af gruwt,
Zelf Reden, en Natuur: en deze gruwelstucken
Verheft men op 't altaer, waer voor de blinden bucken.

253 *Een afgodin, die aen haer broêr gehuwt:* de Wetgeleerde, of wel Vondel, is hier eenigszins op het gebied getreden niet zoo zeer der Phoenicische als der Grieksche fabelleer — wat zeer verschoonbaar is — en zinspeelt op het huwelijk tusschen Venus en Vulcanus, die beiden Jupiter tot vader hadden. Zoodanige verbintenis kon echter op zichzelve geen stof tot verwijt opleveren; want de eerste Goden hadden wel niemand anders om mee te trouwen, buiten hun zusters; zoo min als de kinderen van Adam en Eva.

254 *Min en Weêrmin:* Eros en Anteros.

Ithobal.

Gewis zy zijn niet blint, die Sidons Godtheit zien,
En eeren de bekranste ootmoedigh op hun knien.
Het blancke marmer schijnt een' glans van zich te geven.
Het beelt, heel schoon van leest, en wel zoo kloeck als 't leven,
Is geestigh over al het lijf. Het wezen valt
Bekoorlijck voor het oogh. Hoe frisch is haer gestalt'!
De Schoone is wel in 't vleesch. Wie moet het hooft niet [prijzen?
Het is eer klein dan groot. De hals behoudt in 't rijzen
Zijn reizigheit, en maet. De schouders vallen smal.
De borsten puilen uit, als heuvels in een dal.
Een bollicheit verciert de zachte en lieflijcke armen.
De slincke hant, geneight de kuischeit te beschermen,
Bedeckt haer voor 't gezicht, dat al te dertel weit,
En uitspat in den beemt van haer bekoorlijckheit.
Zy draeght in d' andre hant een fackel, die de stammen
Zoo lang in eere houdt, en aenqueeckt met haer vlammen,
Den Doot en Tijt ten trots. De vlechten vloeien neêr,
En spelen op den rugh, als baren op een meer.
Het voorhooft, niet te hoogh, verlustight al die vryen,
En hopen uur op uur een uitkomst in hun lyen.
Zy schiet door 't oogh een' gloet, en vriendelijcken strael
In 't hart van oudt en jongk. De mont behoeft geen tael
Te spreken, want die noodt stilzwijgende elck tot kussen.
O Goddelijcken mont, ghy kunt ons voncken blussen!

Wetgeleerde.

Ghy dient dan ydelijck den Wellust, als een' Godt,
En geeft een vuil gebreck den naem van Astaroth.
Zoo krijght afgodendienst den titel van boeleren;
En boel en afgodt, bey van eenerhande veeren,
Verzellen gaerne d' een den andren in hun vlucht.
Zoo deckt geen mirtewoudt dat schandelijck gerucht;
Daer ghy, nae 't offeren, met danssen, en bancketten
U wentelt in het slijck van die verbode smetten.

Ithobal.

Een iegelijck versta zijn wijze, en lantgebruick.

Wetgeleerde.

Het is dan recht dat hier d' uitheemscheit wijcke, en duick'.

Ithobal.

Men stelle dat geschil aen 's Vorsten welbehagen.
Wy gaen, en zullen ons niet ongehoorzaem dragen.

Wetgeleerde.

O Abissyner, nu getuigh uit zijnen mont
Hoe Sidon tempels bouwt op zulck een' geilen gront.
Dit is het zelve volck, wiens ongebonde wijven
En mans, voor d'afgoôn zelfs, die gruwelen bedrijven.
Dit is het Priesterschap, dat boelen heil belooft,
In vuilicheden groeit, en Godt zijn recht berooft.
Dit zijnze, die dit Rijck besmetten, en beroeren,
En deze landtsmet pooght de Koning in te voeren.
Maer gaenwe naer de stadt. My dunckt Jerusalem
Loopt uit op dit gerucht met een bedroefde stem.

REY VAN JERUSALEMMERS.

Keer.

Nu opgebroken naer Egipten,
En 't juck, dat wy door zee ontslipten.
Dit heet niet meer 't beloofde rijck,
Noch Jakobs wijck.
Ghy Helden, hooger dan de wolcken
In eere, hebt vergeefs de volcken
En Heidensche afgoôn uitgejaeght.
En wechgevaeght:
Vergeefs behaelde Davids degen
Op Rens en Filistijn dien zegen,
En doemde d' afgoôn tot den brant:
Men zagh het lant

293 *O Abissyner:* het zwijgende personage, tot hetwelk de toespraak vs. 1 volgg. gericht was.

314—316 Versta: men zag het land vergeefs vreugdevuren ontsteken om de zege, behaald op de Moabieten, Syriërs enz.

Vergeefs om Moab, en Syrieren,
Damaskus, Geth, en Rabba vieren:
Vergeefs bezorght Gods knecht zoo trouw
Den tempelbouw,
En stapelt, d' eene zege aen d' ander,
Al 't gout en zilver op malkander:
Hy wijdt vergeefs de Godtshut in:
Nu een Vorstin,
Een vleister, zijnen zoon betovert,
Een kus, een lonck al 't rijck verovert.

Tegenkeer.

Hoe wil al 't Heidendom nu schreeuwen,
Naerdien dees hantvest der Hebreeuwen,
Van aen te bidden eenen Godt
Geraeckt ten spot,
En schimp, en schendigh wort vertreden
Van Godts Gezalfde, 't hooft der steden,
Ja Godts gezegenden Profeet.
O harteleet!
Waerom verworpt men Baäls jucken?
Waerom de steene Wet in stucken
Gesmeten, daer men danst en speelt
Om 't kallefsbeelt?
Waerom 't gesmolten kalf gedroncken?
Waerom verteeren 's hemels voncken
Aärons zoons, om 't vreemde vier;
Nu Dagon hier
De goude Bontkist durf ontwijden?
O wat beleven wy voor tijden!
Hoe langsaem straft nu 't hemelsch rijck
Zijn ongelijck!
Men raeckt den appel van Godts oogen.
Ziet Godt dit koel aen uit den hoogen?

340 *Dagon.* Dagon staat hier — met toespeling op het vroeger gebeurde, toen die afgod voor de Ark in stukken viel, zie *Samuel* V:3, — voor de afgoderij in 't algemeen.

HET TWEEDE BEDRYF.

HOFJOFFERS. ITHOBAL. SIDONIA.

Hofjoffers.

Nu zingt Astarte lof
In 's wijzen Konings hof.
Dit wijfeest geeft ons rijcke stof
Haer kerck te cieren op dien trant,
In 't midden van 't Hebreeusche lant.
Behangt met mirtegroen,
En bloemkrans, en festoen
Poortael, en pyler, ons ten zoen.
Vereert die schoonste Majesteit
Uit yver, en godtvruchtigheit.
Zy zal voor zulck een deught
Beschencken onze jeught
Uit haren schoot met volle vreught
Van wellust, die genoten wort
Waer zy haer' milden zegen stort.

Ithobal.

Ghy jeught van Sidon komt ter goeder tijt, geladen
Met uw gevlochten loof, en heilige cieraden,
Bekleên het nieuw gebouw, dat in te wijden staet.
Nu pas in 't yveren op niemants schimp of haet:
Dewijl ghy dus op 't hooghste ons Godtheit zult behagen.
Nu yver naer de kunst. Ay zie, de pijlers dragen
Hun bogen, en gewelf, ter eere van dit feest,
Gewilligh, zonder last: zy stercken uwen geest
In dit godtvruchtigh werck, en schijnen zelfs te blaecken.
Ick zie Sidonia, de Koningin, genaecken,
Om met de stralen van haer tegenwoordigheit
U aen te prickelen, en door haer Majesteit
Te toomen de Hebreen, die ons geluck benijden.

365 *Pas:* let.

Sidonia.

Mijn dochters, dat gaet wel. Wie moet zich niet verblijden,
Die uwen yver ziet? Mijn kinders, vaert zoo voort.
Verheerlijckt vry uw best den inganck, en de poort
Des tempels, en gebruickt, vrymoedigh zonder treuren,
De vryheit, die dus lang geen vreemden moght gebeuren.

Ithobal.

Doorluchtste Koningin, ghy hebt door uw beleit
De zaeck dus verr' gebroght, en voor uw volck bepleit
Ten hove, by den Vorst, gelijckwe nu aenschouwen.
Hy liet uit zijnen schat dees groote kerck volbouwen,
Zijn Koningin ten dienst, onaengezien de klaght,
Geschrey, en tegenweer van al 't Hebreeusch geslacht,
Het welck hem 't gantsche jaer geweldigh liep om d'ooren,
En nacht noch dagh verschoonde, om onzen bouw te stooren;
Doch ydel, en vergeefs. Hy hielt zich even trots,
En moedigh in dien storm, gelijck een steile rots,
Die op haer' boezem stuit en breeckt de kracht en 't bruischen
Der baren, slagh op slagh, terwijl de winden ruischen
Uit d' openbare zee, en bulderen op strant.
Nu hoop ick, zultghe zelf, en met uw eige hant
Den Koning ten altaer geleiden, aen zijn zijde,
Op dat hy ons Godin zijn offergaven wijde.
Zoo krijght de godtsdienst hier een' vasten voet in 't Rijck,
En ghy een eer, waer voor het al de vlagge strijck'.

Sidonia.

O vader, wien de zorgh des offers blijft bevolen,
Ghy weet hoe heimelijck, bekommert en gestolen
Wy hier ten hove in 't eerst ten offer mosten gaen,
Nu is ons openbaer de vrydom toegestaen,
En na veel moeite en smert dit groote goet verworven.
Maer hoe? het werck is versch, de gront noch onbestorven.
Den Koning zelf ter feest te nooden, schijnt te vroegh,
En heeft zijn zwaricheit. Men lijdt het schaers genoegh,

399—402 Toespeling op den hervormden eeredienst, hier te lande, eerst in 't geheim, later bij toelating, eindelijk krachtens openbaar gezag, gevierd.

Dat zijne Koningin by doncker henetrede:
En noch heeft zy ter noot besteken door haer bede
Dat, onder schijn van spel en Koningklijck vermaeck,
De hofwacht u beschutte, en hier ter ste bewaeck',
Om onheil te verhoên, en teffens niet te wagen
Ons zelve, en 't hoogh gezagh. Men moet zich zedigh dragen.
Wie al te strenge spant, die breeckt of pees, of boogh.
De godtsdienst lijdt geen' schimp, en is zoo teêr als 't oogh.

Ithobal.

Uw zorgen zien te verr'.

Sidonia.

Men moet geen oproer tergen.

Ithobal.

Ontzietghe 't volck?

Sidonia.

Met recht.

Ithobal.

Men zal 't den Koning vergen:
Wat leit ons aen het volck? Hier gelt des Vorsten stem.

Sidonia.

En of zich dees gemeente eens opwierp tegens hem?

Ithobal.

Wie durf zich, als een hooft, dien aenslagh onderwinden?

Sidonia.

In zoo veel duizenden is licht een hooft te vinden.
Zagh David Absolon niet steken naer de kroon?
En wie kan Salomon verzekren van zijn' zoon?

Ithobal.

Van Roboam? hem zou noch zwaert, noch harnas passen.
Hy is te dom, en niet ten oorloge opgewassen.

Sidonia.

Een domme dient zich van een' kloecke, die 't verstaet.

Ithobal.

Daer glimp noch stof ontbreeckt tot oproer, en verraet.

Sidonia.

Ontbreeckt hier glimp, en stof, zoo zich de Vorst laet nooden
Aen ons gehaete altaer, den aenstoot van de Joden?
Men roept alree dat hy de Wet verandren wil.

Ithobal.

Zy roepen 't niet zoo luidt, maer mompelen 't al stil.

Sidonia.

En al dit mompelen geeft menig achterdencken.

Ithobal.

Wie kan den grooten Vorst, den Leeuw van Juda, krencken?

Sidonia.

De zoon van Jesse temde een' leeuw, der dieren Heer.

Ithobal.

Men schrickt, als Juda brult: zijn klaeuwen reicken veer.

Sidonia.

Wat is ontzagh, uit schrick, en niet uit gunst geboren?
Dit kitteloorigh volck ontziet gebit, noch sporen.
Genade en weldoen treckt de menschen, zonder last.
Zoo zet een Prins den stoel van zijn regeering vast.

Ithobal.

De godtsdienst is een toom om staten te regeeren.

Sidonia.

Zoo hoede zich de Vorst den godtsdienst te verkeeren.

Ithobal.

Het volleck volght het spoor en voorbeelt van zijn Heer.

Sidonia.

Niet zonder scheuring: het geweten is te teêr.

Ithobal.

Het Vorstelijck gezagh kan 't oproer overwegen.

Sidonia.

Als 't oproer overweeght, dan zit de Vorst verlegen:
Dan schudt het gansche Rijck, en wat 'er is ontrent.

Ithobal.

't Is een onnozel Vorst, die zijne maght niet kent,
Noch weet hoe wijt zijn staf gebieden magh, en bannen.
Ontbreeckt het Salomon aen middelen, en mannen,
En wetenschap, om elck te houden in zijn' plicht?
De weerelt ziet altijt den Heer naer 't aengezicht,
En slaght de zonnebloem. Wil hy zich openbaren,
Ick zie de gansche stadt en endelooze scharen
Ons beelt en Heilighdom aenbidden, hier ter ste:
Een Majesteit sleept hof en alle staten me,
En ampten, om genot, en eere. Wat de slechten
Belangt, die laten zich gemacklijck onderrechten
Van weereltschen, die meer op eigen voordeel zien,
Dan om het Heilighdom den Goden wieroock biên.

Sidonia.

Ons dunckt in zulck een zaeck is langsaemheit van noode.

Ithobal.

Princes, uw yver flaeuwt. Hoe valtghe nu dus bloode?
Schep moedt, en drijf de zaeck met lust en yver door.

446 *Bannen:* hier voor: rechtsgebied uitoefenen.
454 *Slechten:* onaanzienlijken.

Sidonia.

En raeckt de wagen eens aen 't hollen, buiten 't spoor?

Ithobal.

Het voorspoock spelt wat goets: dit zal u wel gedyen.
Vertsaegh niet: tre vry toe op onze wichleryen.

Sidonia.

Laet hooren wat geluck, wat uitkomst het voorzeit.

Ithobal.

Eer ghy den eersten steen des tempels had geleit,
Vernam ick, 's morgens vroegh, in 't naeste dal gezeten,
Van verre een schoone wolck; doch kon terstont niet weten
Wat uit de bergen quam aenwemelen, zoo schoon,
Als noit geen wolck verscheen, aen 's hemels hoogen troon;
Tot dat men endelijck, aen 't roeren van de vlogelen,
Bekende dat het was een heele vlught van vogelen,
Van allerhande slagh en pluimen onder een;
Gelijck een regenboogh. De braefste vloogh voorheen,
En voerde al d' andren aen: gelijck in d' Oosterlanden
Hun Veltheer gaet te velde, om heiren aen te randen.
Behoudens dat men hier geen' vogel vliegen zagh,
Die zijnen beck en klaeuw op roof te spitsen plagh.
Men zagh'er sperwer, valck, noch arent onder zweven,
Noch havick, nochte Wou, gewoon op roof te leven.
Zoo naecktenze dien bergh. Hoe mael ick best den Vorst,
En Koning van de vlught. Zijn geschakeerde borst
Geleeck een hoftapijt, daer schat en kunst verzamen.
De staert zou met zijn pracht een' paeuwestaert beschamen.
Natuur hing om den hals een pluimjuweel. Wie zagh
Om Koningklijcken hals oit kostelijcker bagh?
Een lange en heldre streeck van goude en roode strepen
En sprengkelen verciert den rugh, gelijck geslepen
Robijn, en hyäcinth. Een kroon, die 't licht verdooft,
Een zon, geen kuif gelijck, vergult zijn purpren hooft.

471 *Bekende:* erkende.
473 *De braefste:* de kloekste, de wakkerste. — *Voorheen:* vooruit.
485 *Bagh:* ring.

Zoo daelt hy met een' geur van kruiden, uit den hoogen,
En strijckt, als hy den bergh heeft driemael omgevlogen,
Eerbiedigh, daer ghy nu dien tempel ziet gesticht.
Het geurigh kruit wert flucks verslonden van het licht
Der zonne, en haren gloet, tot groot vermaeck der genen,
Die hem geleidden, en terstont met hem verdwenen.

Sidonia.

Och, of men uit dees vlught iet zekers sluiten kon.

Ithobal.

De Vorst der vogelen betekent Salomon,
Den Fenix, 't eenigh licht der Koningklijcke hoven,
En ingewijt om al wat kroon draeght te verdoven.
Wat om hem zweeft, verbeelt dit heerlijck duizenttal,
Waer onder ghy, Mevrouw, de kroon spant, boven al
Wat 's Vorsten oogh behaeght, of namaels zal behagen,
En waerdigh zy den naem van Koningin te dragen,
Dit voorspel noodight u, dat ghy de Majesteit
Met zijn Princessen bly ten offerbergh geleit,
En helpt Fenicie dien krans van eere winnen,
Dat ghy den voordans hebt van al de Koninginnen.
De spruit van Faro roept: ghy moet het stuck bestaen.
De bloem van Ammon port u tot dien aenslagh aen.
Het bloet van Edom treckt, en verght dit met gebeden.
De roos van Moab staet gereet u na te treden.
De lelistruick van Heth verwelckt, om dat men toeft.
Al d'andren prickelen, zoo ghy een' prickel hoeft.
Ghy Nimfen rust, en gaet: ghy hebt u wel gequeten,
En geen cieraet noch kunst aen dit poortael vergeten.

Sidonia.

O vader, was mijn maght en yver even groot,
Ick voerde u in de stadt op 't outer van den Joodt.
Hoe veel een vrouwetong vermagh op Koningsbedden;
Wy zien ons kommerlijck door dit gevaer te redden.
Vertreck een wijl, en roep Astarte om bystant aen.
Daer komt de Koning zelf: het moet ons wel vergaen.

519 *Kommerlijck:* met moeite.

Ithobal.

De Goden zegenen ons heiligh wit ten leste,
En keeren 't geenghe vreest, naer uwen wensch, ten beste.

SIDONIA. SALOMON.

Sidonia.

Astarte zegene en behoede Salomon,
Wiens glans en eere straelt gelijck de morgenzon.

Salomon.

En ghy kunt met uw' glans het helder licht verdooven,
O wellust van mijn bedde, o bloessem van mijn hoven,
Mijn licht, mijn morgenzon, mijn frissche dageraet,
Verkoeling, leschvier, brant. O hoe verquickt, hoe gaet
Mijn hart op, als een roos, wanneer ick u aenschouwe!
Ick zweere u by mijn kroon, en Koningklijcke trouwe,
Ghy zult voor uwe trouw niet blijven onbeloont.
Uw schoonheit, waert gezalft, en met een kroon gekroont,
Moet eeuwigh in den troon van mijne ziel regeeren,
Zoo lang dees rechte hant geen' scepter zal ontbeeren.

Sidonia.

O Davids zoon, ghy zet ons hooger dan 't betaemt
Te zitten. Het gemoedt kan nimmer zonder schaemt
't Genot van zoo veel deught en weldaên overwegen.
Daer staet der Goden kerck tot aen de lucht gestegen,
En heerelijck volbouwt, in 't aenzicht van den Nijt,
Ons bede te gevalle; en wacht om ingewijt
Te werden. Kan een tong uw Majesteit voldancken,
En prijzen naer den eisch? O Vorst, laet duizent klancken
Van Koninginnen vry, een ieder in haer tael,
Uw' naem verheffen. Dat de gansche hemel dael',
Om uwe Majesteit op 't wy-feest uit te nooden.
Hoe wenschte ick nu dat ghy, ter eere van de Goden,
De staetsi vieren holpt, en me ten offer gingt,
Daer Sidon in het koor hun lof verheft, en zingt,
En speelt met schuiftrompet, kornet, en harp, en snaren!

550 *Kornet.* basterdwoord voor: kleine hoorn.

Hoe zou mijn hart van vreught dan dobbren op de baren
Van al de toonen, die malkandren ondergaen,
En volgen op hun maet, of zonder quetsen slaen!
Moght uwe gemaelin dit eenige op u winnen,
Zy wisselde haer lot met Goden, noch Godinnen.

Salomon.

Ghy Schoone zijt ons meer dan eenen tempel waert.
Het gouden wieroockvat, wiens smoock ten hemel vaert,
Behoort men billijck u eerbiedigh toe te zwaeien.
Het voeght ons u met roock en offergeur te paeien.
Ghy zijt gewisselijck de Godtheit van 't altaer,
Waer voor mijn ziel zich buight. Ga hene met een schaer
Van Koninginnen; ga, bewieroock uw Astarte:
Wy wijden u alleen het wieroock van ons harte.
Wat Godtheên Tyrus eert, en hoogh zet in het gout;
Uw deught verdient dat elck haer viert, en kercken bouwt.

Sidonia.

Verdiende ick iet, zoo laet mijn bede u toch behagen.

Salomon.

Zoo veel als Salomons en Arons kroon kan dragen.

Sidonia.

Gelijcke godtsdienst paert gelieven allerbest.

Salomon.

Wat ongelijckheit heeft ons minnevier gelescht?

Sidonia.

Door eensgezintheit zou dat vier noch heeter gloeien.

Salomon.

Nu smilt mijn hart van gloet.

Sidonia.

Zoo zou de liefde bloeien,
En groeien, schooner dan uw lusthof in de lent.

Salomon.

Dat elck van beide leef, gelijck hy is gewent.
Het valt bezwaerlijck Wet en godtsdienst te veranderen.

Sidonia.

't Is mackelijck een lijn te trecken met malkanderen.

Salomon.

Wy zijn elckanderen in wet al t'ongelijck.

Sidonia.

Tot noch.

Salomon.

De godtsdienst is de hooftwet in dit Rijck.

Sidonia.

Uw wil verstrecke een wet: ghy mooght hier wetten stellen

Salomon.

Zoo wijdt het Godt geheng'.

Sidonia.

De schael des Rijcks zal hellen
Naer zulck een zijde, als ghy vrywilligh kiest, en trouwt.

Salomon.

Ick koos en trouwde uw zijde, en niemants liefde houdt
My vaster dan uw min. Dat lief noch leedt ons scheide.

Sidonia.

En eenerhande altaer de bant zy van ons beide.

Salomon.

Des Konings liefde ziet geen ongelijckheit aen,
Maer volght haer zinlijckheit. Zy wenscht zich te verzaên

585 *Zinlijckheit:* neiging.

Met allerhande schoon van Blancken en Moorinnen.
Wat Rijcken offren ons geen keur van Koninginnen?
Maer Sidon trof ons hart met eenen minnepijl,
Noch minnelijcker dan de Dochter van den Nijl.
Laet Ammon, Edom, Heth, en Moab schoonheên scheppen,
Zoo zuiver als de zon; my lustze niet te reppen.
Sidonia gevalt onze oogen meer dan 't licht
Den Perssiaen behaeght. Waer went ghy uw gezicht,
O eedle Koningsbruit? Keer herwaert aen uw oogen,
Uw duivenoogen, die te krachtigh van vermogen,
Betuigen dat noch schilt, noch harnas van een' helt
Den goddelijcken strael, het aengenaem gewelt
Der liefste schepselen kan keeren. O hoe blaecken,
De bloemen op uw wang, de roozen op uw kaecken!
Wat byen wenschen niet den verschen morgenstont
Van manne en honighdauw te zuigen uit uw' mont!
Wat melck en honigh vloeit en druipt van uwe lippen,
En tonge! Welck een lucht bedaeuwt haer rooze tippen!
Wat geest doorzweeft dat bloet, die ziel, dat levend root!
Hoe krachtigh is de Min, ja stercker dan de Doot!
Geen water kan mijn' gloet, en vier, en vlammen blussen.

Sidonia.

De liefde raemt geen maet in 't prijzen: ondertusschen
Ontfangt mijn hart noch troost, noch antwoort op zijn be.

Salomon.

Verzoeck vry 't halve Rijck, ja kroon en scepter me,
En Ofir, tot een' klomp van gout op een geklooncken;
Wat Salomon vermagh, het wort u al geschoncken.
Verschoon den Koning slechts in dezen zwaren eisch,
O perle van mijn kroone! o kroon van mijn palais!

Sidonia.

Geluckigh zijnze, die naer lijf en ziel vergaren,
En niet, gedeelt van zin, door tweedraght van altaren
En Goden, elck zijns weeghs afkeerigh henegaen.
Daer vint de liefde gront: daer kan de vrientschap staen,

592, 593 *Meer dan 't licht den Perssiaen behaeght:* de Perzen aanbaden de zon.

In wederwil van Nijt, Naeryver, Achterdencken,
En Belghzucht. Lief noch leedt kan zulck een liefde [krencken.
Daer smaeckt men eerst de vrucht des echts, al even jong,
Oock zonder datze walge, of wrang valle op de tong.
Daer zoet de blyschap aen, die noit een' Godt verveelde.
Ick noode u tot geen slang, maer een Godin van weelde,
Een blijde Godtheit, die niet wijt gezocht, noch vremt,
Van d'allerwijsten en Nature wort bestemt.
Wie kan ons Heilighdom aenschouwen onbewogen?
Hadt steenrots, woudt, en beeck, als wy, gezicht, en oogen,
De Cederbeeck stont stil; de steenrots smolt, als wasch;
Het kerckwoudt boogh zijn kruin ter aerde toe, zoo ras
Astarte haer belonckte: en schroomtghe noch, in 't midden
Van 't vrouwetimmer, zulck een' Wellust aen te bidden?

Salomon.

Wy bidden dagh en nacht uw beelt en schoonheit aen.

Sidonia.

Wat heeft de Koning niet zijn Bruiden toegestaen?

Salomon.

Zeer veel, doch volghde noit haer uitheemsche offerhanden.

Sidonia.

Zoo laet nu d'eerste reis 't gewijde reuckwerck branden,
Tot blijck van uwe trouw. Mijn Bruidegom, mijn Heer,
Beny Sidonia (bemintghe haer) dees eer,
En roem niet, dat haer' wensch werde ingevolght dus verre,
En uw doorluchtste kroon zich voor onze Avontstarre
Eerbiedigh nederbuigh', niet meer dan eene reis.
't Verzoeck is redelijck: ontzeit men ons dien eisch?

Salomon.

Ghy rekent dit tot eere, en roem: maer hier te lande
Gedijt het u tot haet, verlasteringe, en schande.

622 *Daer zoet de blyschap aen: aanzoeten* staat hier voor: in zoetheid vermeerderen, zoeter worden.

625 *Bestemt:* beaamd.

Sidonia.

Mijn lof zal wijder gaen dan 't licht des hemels straelt.
Al 't omgelegen volck, dat aen uw rijcken paelt,
Zal juichen: lange leef de Prins, en zijn Princesse.
Sidonia, leef lang: leef lang, o spruit van Jesse.

Salomon.

Hoe dunckt u, zal dit volck ons groeten te gelijck?
Hoe draeght zich deze stadt? Hoe luidt de roep van 't Rijck?

Sidonia.

De groet van al het hof zal aen de starren stijgen.
Het minste deel des volcks misnoegende moet zwijgen.

Salomon.

Wy zien dit verder in. Ghy overschoone laet
Dit rusten. Zulck een werck eischt tijdiger beraet.
De spiegelstrijt gaet aen. Ghy mooght het flus gedencken.
Wy volgen menighmael daer ons uw oogen wencken.
Zijt wel gemoedt: wy gaen, o Koningklijcke Bruit.

Sidonia.

Hy luisterde, zoo 't scheen, maer quam tot geen besluit.
Nu dient my Ithobal zijn toelegh in te scherpen,
Om onder ons bancket hem over stach te werpen.

REY VAN JERUSALEMMERS.

Keer.

Zaegh David uit zijn tombe eens op,
En zijnen grijzen zoon
Beschamen 's Vaders kroon;
Daer hy, gelijck een hoofsche pop,
In 't buitenlantsche feestgewaet,
Met gout de locken poêrt,
Verydelt, en vervoert,

649 *Roep:* stem.
665 *Poêrt:* poedert.

Zijn rijck en godtsdienst drijven laet;
In 't midden van d'onkuische jeught
Der Koninginnen duickt,
Naer mirre en amber ruickt,
Den Wellust inhaelt, als een deught,
Met mirten 't wufte hooft bekranst,
Den wijn met sappen mengt,
Met wijn den rey besprengt,
Die schimpende om zijn grijsheit danst;
Hy riep van groot verdriet:
Ick ken dien nazaet niet.

Tegenkeer.

De vrucht veraert zoo van den boom,
De telgh van haren stam,
Den grooten Abraham.
Zoo dwaelt een klepper zonder toom.
Een wagen zonder karrossier
Aldus aen 't hollen raeckt,
En neerstort, dat het kraeckt.
Zoo zet een hofvonck 't Rijck in vier.
Wat vordert 's vaders oorloghsfaem,
Godtvruchtigheit, en zorgh?
Waer vint zijn hoop een borgh
Voor eenen dwazen erfgenaem?
De Heiden hou zich vry gerust,
En 't zwaert in zijne schee;
Een ongesteurde vre,
Een Vredekonings vrouwelust
Vernielt op eenen dagh
Ons diergekocht gezagh.

Keer.

Maer toef, nu zultghe onze oorloghsmaght,
Voor 't jonge mirtewoudt,
Gelijck een bergh van gout,
Zien flickren in haer volle kracht;

670 *Ruickt:* riekt.
682 *Karrossier:* voerman.
686 *Vordert:* bant.

De goude schilden in de zon
Zien schitteren, zoo schoon
Als starren aen Gods troon;
Daer Davids Helden Salomon,
Om zijn geluck bemint, benijt,
Vereeren in het velt,
In hun gelidt gestelt,
Met eenen trotsen spiegelstrijt.
Dat eene stofwolck, onder 't slaen,
De heiren overdeckt,
Terwijl men vliege, en treckt
Op 's vyants heirspits af en aen:
Dan roep eens uit de borst:
Zoo vecht de Vredevorst.

Tegenkeer.

Helaes, wie is op wapens stout,
Op yzer, en op stael,
Op kinderspel, en prael
Van purper, zilver en fijn gout,
Borduurssel, parlen, en gesteent,
't Welck eer den roover sart?
De krijghsdeught leeft in 't hart,
Dat zich van bleecken Wellust speent.
Dees hofpracht, al dit poppenheir,
Dit weerloos schijngewelt
Op 's Vorsten voorbeelt smelt
Allengs, en leit van zelf 't geweit
Ter liefde van zijn Schoonste neêr,
En treet in haren dienst.
Zoo krijght op 't ongezienst
Het lant een' onbesneden Heer.
Och, eertijts vroom geslacht,
Hoe slaept ghy op uw wacht!

Toezang.

Alle dingen door en weder
T'onderzoecken, te verstaen

732—741 Zie 1 *Kon.* IV: 33.

Wat men ziet beneên de maen;
Al wat d'aerde, ons moeder, baert:
Van den yzoop tot den ceder,
Alle planten, en den aert
Van een ieder dier te kennen;
't Zy het hier op aerde leef',
Of de dunne lucht doorzweef',
En doorvliegh' met vlugge pennen,
Of de wateren bezwemt:
Alle kennis is verloren;
Kan de Min den Vorst bekooren,
Dat hy van zijn' plicht vervremdt.
Dan regeert geen man den Staet,
Maer een vrouw in mans gewaet.

HET DERDE BEDRYF.

BENAJAS. SANHEDRIN.

Benajas.

Myn Schiltknaep, luister flux Heer Sabud stil in 't oor
Dat al de Sanhedrin vast aenstapt, en gehoor
Ten hove zoeckt. Men dient den toegang te bewaren,
Of nu de breede Raet den Koning quaem bezwaren,
Daer hy zich in de zael op 't feestelijck bancket,
By 't vrouwetimmer heeft ter tafel aengezet.
Wy zullen hier een poos de Vaders onderhouden,
Naer hoffelijcken stijl: doch ofze iet verders wouden
Bestaen, en drongen om den Koning mondeling
Te spreecken; 't waer geraên dat hy hun onderging;
Dewijl de roep dit feest ten breetsten uit durf meten.
Hy rijze, is 't mogelijck, van daer men is gezeten,
En trede al heimelijck, zoo spoedigh als hy magh,
Van 's Konings blijden disch, en keere dezen slagh.

757 *Onderging: ondergaan* heeft hier de boteekenis van *praevenire, anticipare*, „voorkomen," of, als thans gebruikelijk is, „onderscheppen."

Sanhedrin.

Geluck, Heer Benajas.

Benajas.

De hemel wil u sparen,
Grootachtbre Vaders: wel, wat brengt ghy ons voor maren,
Van binnen?

Sanhedrin.

Zegh ons, is Heer Sabud by der hant?

Benajas.

Hy onderhoudt den Vorst, ten dienst van 't Vaderlant,
Als zijn vertrouweling.

Sanhedrin.

Hoe zou de Vorst hem missen?
Hy gaet in 't kabinet van 's Rijcks geheimenissen,
En volght zijn' meester, als zijn schaduwe, al den dagh.

Benajas.

Wat zijn geluck by hem tot 's vollecks heil vermagh,
Benaerstight hy ten hove, al waer het met zijn schade.

Sanhedrin.

Zoo d' amptenaren dus der Koningen genade
Gebruickten overal, men zou een beter tijt
Beleven, zonder twist, en onderlingen strijt.
Nu sluipen menighmael de vleiers in de hoven.
Dan magh de lente 't lant een vruchtbaer jaer beloven,
Maer och de vleitong gaet met al den bloessem deur.
Het ooft der Doode zee stelt dus ons hoop te leur.

Benajas.

De vleier streckt een pest by hooghgebore zielen,
En leertse in 't ende zelfs voor haer gebreken knielen;

777 *Het ooft der Doode zee:* men weet, dat aan den oever der Doode Zee vruchtboomen groeien, waarvan het ooft zeer fraai op het oog, doch van binnen met oneetbare asch gevuld is.

Gelijck een onbesneên zich voor den afgodt buckt.
Hoe nu? ontstelt u dit? o Vaders, wat verruckt
Uw zinnen, zoo verbaest? ontstelt u deze rede?
Hier valt noch twist, noch strijt. Een ieder leeft in vrede,
In dit gezegent Rijck. Wat 's d' oirzaeck datghe zucht?
Geloof geen lastertong, noch ydel straetgerucht.
Geruchten komen op gelijck de zomerbuien,
En drijven over. Wilt geen spel ten erghsten duien.
Ick gis het volleck smaelt op dit Sidonisch feest,
En feestbancket. Magh nu de Vredevorst zijn' geest
Niet spelen voeren, en na veel beslommeringen
Uitspannen voor een' dagh? of zou het volck hem dwingen?
De lusthof heeft zijn tijt hier buiten; het paleis
Daer binnen oock zijn beurt, doch elleck naer den eisch.

Sanhedrin.

Het voeght des Rijcksraet niet den Koning wet te stellen,
Noch onder zijn vermaeck den ouden Heer te quellen,
En 't hooft te breecken: neen, dat past geen' onderdaen.
Wy komen op dien voet niet t'zamen herwaert aen,
Maer moeten naer het volck ons zelfs een luttel voegen,
Hun opspraeck dempen, en de burgery vernoegen.

Benajas.

De burger klaeght uit weelde, onkundigh van zijn lot.

Sanhedrin.

De burger eert de kroon gewilligh onder Godt,
En wenschte 't aengezicht des Konings meer t'aenschouwen,
Die midden in den drang der buitenlantsche vrouwen
Belemmert zit, en niet gezien wort op den stoel,
En zetel des gerechts. 't Gemeene best wort koel
Behartight, daer de Heer van huis is, en te zoecken.
Zoo morrenze by wijl, ja lasteren en vloecken
De Koninginnen, als of by hun zweet, en bloet
Die Koningklijcke sleep te dertel wiert gevoedt
In overdwaelsche pracht, en walgende overdaden.
Gesteenten, kroonen, prael, juweelen, en gewaden
Waerdeerenze op het naeuste, en hangen 'er voort by

Al wat hun ongedult verziert, en uitsmijt. Wy
Ontveinzen 't, om geen' haet der morrenden te tergen.
Doch 't geen een ieder ziet, hoe kan men dat verbergen,
Of lochenen? Men roept: de Koning wort verruckt
Van 't eerste spoor. Helaes, de lieden zien bedruckt.

Benajas.

Wat lust kon eenigh Vorst ter weerelt oit gebeuren,
Indien hy zich terstont aen 's volcks gemor zou steuren?

Sanhedrin.

Het heught ons hoe de kroon tot aen de sterren rees,
Toen op den elpen troon hy 't billijck vonnis wees,
En scheide door het zwaert den kindertwist, zoo snedigh.
Nu slaept de leeuwestoel, nu staet de zetel ledigh,
Waer op zich elck beriep, indien hy in de poort
Zich vont verongelijckt, of langsaem wiert verhoort.

Benajas.

Het past den Sanhedrin op 't poortgerecht te letten.

Sanhedrin.

Het past den Sanhedrin, en oock het hooft der wetten,
Den Koning boven al, den mont van 't Rijcksgerecht,
De tong en ziel des Rechts. De Raet is 's Konings knecht.

Benajas.

Een ieder schuift den last van zijne op 's Konings schouder.
Zijn hoogen ouderdom zoeckt rust. De Vorst wort ouder,
En zwack, en onbequaem tot zulck een lastigh pack.

813 *Verziert:* uitdrukt. — *Uitsmijt:* uitslaat.
816 *Verruckt:* vervaard.
824 *In de poort:* uit vele plaatsen der Schrift blijkt, dat aldaar recht gesproken werd. Zoo b. v. *Deuter.* XVI:18: *Rechters en Amptlieden zult gy u stellen in elk uwer poorten.* XVII:8: *Twistzaken in uwe poorte.* Zie ook *Ruth* IV:1 volgg.
831 *Zijn hoogen ouderdom:* de *n* achter *hooge* staat er om de ineensmelting te voorkomen.

Sanhedrin.

Wy wenschen te gelijck zijn Majesteit gemack,
En rust, zoo veel hem Godt van boven heeft beschoren.
Wat raet? Hy is ter kroone en tot dien last geboren.

Benajas.

Ontlast dan naer uw maght het ampt der Majesteit,
Die 't gansche Rijck verplichte, en toom het onbescheit
Des al t'ondanckbren volcks, en zijne lasterstreecken.

Sanhedrin.

Zou 't oock geoorloft zijn den Koning eens te spreecken?

Benajas.

Genoegh, indien hy niet verheught waer aen den disch.

Sanhedrin.

Wat wil de spiegelstrijt? wat strijt, wat veltslagh is
Voor 't mirtewoudt vertoont, dat wonder geeft te zeggen?

Benajas.

Wie stopt het volck den mont? Men kan geen zaek beleggen
Zoo wijsselijck, het zy oock waer, wanneer, en hoe,
Of ieder een bediltze, en zeit 'er 't zijne toe.
De Koning voerde 't oogh der Koninginne spelen.
De hofwacht stont op 't velt, gewapent in twee deelen,
En vierkant, heerelijck en hemelsch uitgerust.
De zon ging op in 't gout, en scheen op pracht belust.
Het eene deel, getroost des Konings zy te voeren,
Verhief de Leeuwsbanier, gereet den klaeuw te roeren.
Het ander hielt de zy van zijn Princes, wel prat,
En stack een' stier op, daer een schoone Maeght op zat,
Waer van de Sidoniers noch ydelijck gewagen

846 Versta: de Koning ging met de Koningin uit rijden, ten einde hare oogen te onthalen op een schouwspel.

853 *En stack een' stier op:* en verkreeg een stierenvaan. — *Een schoone Maeght:* Europa, als uit de twee volgende verzen blijkt. Men herinnere zich, dat zij de dochter van Agenor, en alzoo een Phoenicische was, en door Jupiter in stiers-gedaante geschaakt werd.

Hoe 's weerelts derde deel naer heur zijn' naem zou dragen.
Zoo dra men wapen blies, in 't aenzien van den Heer,
Ging elck zijn' vyant fier met spiets en zwaert te keer;
Hoewel alleen in schijn, en zonder bloet te storten.
Men zagh tot driemael toe de heiren t'zamenhorten,
En driemael deizen, met rondassen op den rugh,
Tot dat de Leeuwsbanier, vol dootschrick, bang, en vlugh,
In handen viel (het scheen bykans een strijt van minne)
En opgedragen wiert zijn liefste Koninginne.
Daer komt Heer Sabud zelf. Ick laet de Vaders hier.

Sanhedrin.

Men speelt al schimpende ernst. Godt geve dat de Stier
Van Sidon niet den Leeuw van Juda overheere,
En over zijnen staf en godtsdienst triomfeere.

SABUD. SANHEDRIN.

Sabud.

Wat brengt de Sanhedrin ons uit de stadt al goets?

Sanhedrin.

Mijn Heer, niet al te veel. Men zit hier goedes moedts;
Maer binnen mompelen de lieden, langs de straten,
Dat zy van hunnen Vorst en vader zijn verlaten;
Hy hof en stadt vergeet, op Recht noch rechtbanck let,
Ja tempel en altaer uit zijn gedachten zet,
En Sidon kercken bouwt, en inwijdt voor de muren,
Ten schimp van Godt en 't volck, tot vreught der nageburen.
Zy dragen nauwelix dit wyfeest met gedult.
Sidonia lijdt last. Zy geven haer de schult.
Sidonia misleit den Koning met haer smeecken,
En sleept in 't hof een' staert van Heidensche erfgebreken
Die wortelen allengs zoo diep, dat Davids erf
Niet anders ziet te moet dan woestheit, en bederf.
Mijn Heer, ontschuldigh ons: wy levren u de woorden
Der burgren over, zoo wy die in 't uitgaen hoorden.

869 *Hier:* buiten de stad, onder het gevolg des Konings.
870 *Binnen:* te Jeruzalem.

Sabud.

Gemeenlijck slaet het volck de Heeren zelfs voorby,
En heeft het in de koorts van zijne razerny
Op iemant naest den Heer te vreesselijck geladen.
Wie kan hun onverstant bestieren, ofte raden?
Moet nu Sidonia dit boeten boven al?
Wort zy nu, als de bruit, uit zulck een duizenttal
Genoemt, om met dien smaet haer majesteit te grieven?
Wie zocht den burger meer te helpen, te believen
Dan zy, zoo menighmael de stadt haer lastigh viel?
Wat namze al zorgh op zich! Hoe onverdrietigh hiel
Zy 't woort des volcks ten hove, oock met gevaer van eere
En aengenaemheit zelf te derven by den Heere,
Die zich by wijlen belghde, om d' onbeschaemtheit van
Het smeeckschrift, of de zaeck, of zomtijts om den man.
Ondanckbaer volck, zy heeft u t' onrecht hier gesleten.
Kan haer gedienstigheit zoo ras den geur vergeten?

Sanhedrin.

Haer deughden zijn bekent, gelijck des Konings min,
En yver tot zijn Bruit, die voert hier feesten in,
En Sidons razerny, by geen Hebreen te lijden.

Sabud.

Hier buiten voor de stadt? hoe nu? waerom benijden
De burgers haer 't gebruick des offers, datze toch
Aen haere moeders borst eerst indronck met dat zogh?
De Koning hanthaeft streng uw' godtsdienst, en behoeders.
De Vorst van Tyrus en uw Koning zijn gebroeders,
En bontgenoten, ja door 't bruiloftsbed verknocht.

Sanhedrin.

Tot aen het outer toe. Geen spruit van Jesse moght
Zich verder met den Nijl of eenigh Rijck verbinden.
In 's weerelts zaecken zijnze alleen gelijckgezinden.
Niet wijders hielden wy den nagebuur te vrient.

898 *Zy heeft u t' onrecht hier gesleten: iemand slijten* is: „met iemand dagelijks omgaan," in den zin van 't Lat. *uti.*

Sabud.

Heeft Hiram dan by zoon en vader niet verdient?
Zou Tyrus nu dus veel genade niet gebeuren,
Of ghyliên most het feest, de vreught der Dochter, steuren,
En haren vrydom? merck wat onbescheit is dit.

Sanhedrin.

Men gunt dat Hiram gansch Fenicie bezit,
En Assers erreflot van 't Rijck te leen magh houden.
Zoo groot een godtsschult wort den Heiden quijtgeschouden.

Sabud.

Des danckenze niet ons, maer hun doorluchtigh zwaert.
't En deed hun dapperheit, men hadze niet gespaert.

Sanhedrin.

Mijn Heer, vergeef het ons indienwe 't hof bezwaren,
Uit zorge om Moses Wet en godtsdienst te bewaren.

Sabud.

Wie heeft den godtsdienst meer gehanthaeft dan uw Vorst?

Sanhedrin.

Voorhene: maer, indien men 't veiligh uiten dorst.

Sabud.

Ghy mooght vrypostigh ons uw zorgen wel vertrouwen.

Sanhedrin.

Godt waerschuwde ons doorgaens voor buitenlantsche [vrouwen:

Sabud.

Is nu de Sanhedrin voor 't vrouwetimmer bang?

913 *Niet:* niets.
920 *Des danckenze:* hiervoor zijn zij dank verschuldigd.
921 Versta: men had hen — de Pheniciërs — ook uitgeroeid, evenals zoo vele andere Heidensche volkeren, ware men niet voor hun dapperheid beducht geweest.

Sanhedrin.

Zy moorden dit geslacht met haren toverzang.

Sabud.

Ghy acht dan 's Konings brein te zwack voor vrouwelisten?

Sanhedrin.

Haer loosheit broet doorgaens, uit Wijzen, afgodisten.

Sabud.

Een wijs verstant omhelst geen godtheit tegens reên.

Sanhedrin.

't En zy de wijsheit dwael', verblint door ydelheên.
Het vrouwenoogh kan licht een mannenhart bekooren.

Sabud.

Benijtghe uw' Vorst zijn' lust?

Sanhedrin.

Een wettige ingeboren
Verzade 's Konings min. Dit Rijck was noit misdeelt
Van schoonheên, schooner dan zich eenigh hof verbeelt.

Sabud.

Men moet een' vreedzaem Heer zijn lusten niet besnoeien,
Maer liever queecken. Op zoo eng een leest te schoeien,
Zijn' zin te zetten slechts op eene lantzatin,
Verveelt de Majesteit, en onbepaelde min
Van hooghgeboornen: neen, een edel hart wil weiden,
En lezen keur van kruit. Men magh geen' Koning leiden
Met burgerlijcken toom. Hy zoeckt uitheemsche stof.

Sanhedrin.

Van zulck een ydelheit gewaeght het Tyrisch hof.
Maer Salomon bestelde en leerde ons andre spreucken,
En zuivre bladen. Zou hy zelf zijn lessen kreucken?

940 *Lantzatin:* zoo in *Maria Stuart: nazaetin.*

Sabud.

Hy mengt oock deught met vreught, vryaedje, en minnekout,
En looft de Bruit, die hem aenminnigh onderhoudt
Met wederliefde en gunst, en hoffelijcke zeden.
Hy maelt haer wezen af, en haer bekoorlijckheden.
Hoe zwiert de hairlock dan met zulck een' aert, en val!
Hoe lonckt haer oogh, die 't hart uit 's Konings boezem stal!
Wat wit gewasse kudde is witter dan haer tanden!
De lippen gloeien meer dan karmozijne banden.
Het wangeblos verdooft den blozenden granaet.
Hoe luickt haer aanschijn op, gelijck een dageraet!
Dan smaeckt geen muskadel zoo lecker als haer borsten!
Wat dochter treet zoo braef, als deze spruit des Vorsten!
Hoe reizigh schietze om hoogh, gelijck een pallemboom!
Dan viert de minnegloet zijn poëzy den toom,
Om 't lichaem naer zijn' lust met zulck een' geur te kleeden,
En wederom t'ontkleên haer schoone albaste leden;
Dien wijnkroes boordevol, en ront gedraeit, en net;
Die goude tarweschoof, met lelien bezet;
Den dicht gesloten hof, en wat voor lieve namen
En tittels zijn vermaeck en liefde meer betamen.

Sanhedrin.

Die hooge toon begrijpt Godts echtgeheimenis.
Des Konings huwelijck met Faroos dochter is
Het voorbeelt van Godts trouw met d'uitverkore zielen.

Sabud.

Verschoonze dan al die des Konings oogh bevielen:
Want Faroos spruit is zelf uit afgodisten stam.

Sanhedrin.

Zy dient geen' afgodt, maer den Godt van Abraham.
Zy zwoer haer Goden af, en Memfis offervieren,
En 's vaders Priesterdom met al zijn outerdieren.

950—967 Vergel. hier het *Hooglied,* en inzonderheid *Hoofdst.* VI:1, 6, 7, 10 en VII:1, 2, 3, 4. 7.

953 *Hoe lonckt* enz.: sierlijke, hoezeer dan niet al te juiste constructie voor: hoe lonkt het oog van haar die, enz.

968 *Begrijpt:* doelt op.

973—975 Dit is eenigszins in strijd met hetgeen Ithobal verklaarde vs. 518; doch de Vorstin kan van gedachten veranderd zijn.

Sabud.

En Hirams bloet beschimpt 't Egyptisch Godendom,
Dat onder vacht en schacht en schubben dus rontom
Den Nijl wort aengebeên, daer 't volck zich laet misleiden.
Men moet de dwaling oock in 't Heidensch onderscheiden.

Sanhedrin.

Wat aengegrensde, min of meer, in 't Heidensch dwael';
Wy wegen 't Heidendom in eene zelve schael.
En schoon Sidonia ons Wet hielt onbesproken;
Dees muur bepaelt den dienst: geen godtsaltaer magh [smoocken
Dan binnen deze poort. Dees stadt is 't offerperck.

Sabud.

Verdadigh vry ons recht, maer treck niet al te sterck
Aen zulck een snoer. Men moet het oogh by wijlen luicken,
En door de vingers zien. Men moet zijn recht gebruicken
Wanneer het voordeel geeft. Zoo ghy het aen kunt zien,
Dit offeren zal haest van zelf zich zelf verbiên.

Sanhedrin.

Verbiên? Het zal allengs gelijck de kancker kruipen,
En schieten zijn vergift; gelijck een adder sluipen
In 't lichaem van den Staet, en steken met den start
De heerschappy, de Wet en Godtsdienst naer het hart.
Dan zal men d'artseny, helaes! te spa bereiden.

Sabud.

Dees burgery kan Godt en Baäl onderscheiden.

Sanhedrin.

Dies wenschtze Godt niet half te dienen, maer geheel.

Sabud.

Zy diene hem geheel, en staecke dit krackeel.

Sanhedrin.

Het is een godtskrackeel: men magh Godts recht niet [kreucken.

Sabud.

De tempel rieckt alleen van Levijs wieroockreucken.

Sanhedrin.

Daer staet de voorhof, oock voor vreemden ruim genoegh.

Sabud.

Al 't vrouwetimmer bidt daer Godt aen, spade en vroegh.

Sanhedrin.

Met uiterlijcken schijn, maer Heidensche gedachten.

Sabud.

Godt zagh wat gaven hem de Koninginnen braghten.

Sanhedrin.

Godt zagh de gaven aen, doch 't hart van binnen meest.

Sabud.

Zy vieren met den Vorst den rustdagh, en ons feest.

Sanhedrin.

En nu vermetelijck 't afgodisch feest hier buiten.

Sabud.

Indien men verder ga, de Koning zal het stuiten.

Sanhedrin.

Wanneer het is te spà: wanneer de Sidonier,
Zoo blint als Ammon, oock zijn gruwzaem offervier
Met kinderbloet vermenge, en met onnozele asschen
En bloet zich schuldigh smette, in ste van zich te wasschen.
Dees gruwelkerck begrijpt al 't Godendom beknopt
Met een' gemeinen naem, en zal dus overkropt
Van vreemde tittelen een' vloet van afgoôn braecken;
Een ieder Godt zijn haegh en berghaltaer zien blaecken,
Tot dat het endelijck den waren Godt verdriet'.

Sabud.

Nu Vaders, naerdemael ghy dus veel quaets voorziet,
En spelt, zoo neem ick aen den Koning te vermanen,

Te letten op zijn ampt, en geenen wegh te banen
Tot dezen langen sleep van twist en zwarigheên.
Ontschuldight midlerwijl, ten beste van 't gemeen,
Den Koning by het volck, en helpt al d'opspraeck weeren.

Sanhedrin.

Wy gaen. Heer Sabud, help dit werck ten beste keeren.

REY VAN JERUSALEMMERS.

Keer.

Ga heen, bekrijgh (sprack Balaäm
Tot Balack) 's vyants tenten
Met zwaert, noch dreigementen;
Maer zetze in brant door minnevlam,
En vier van Joffrenoogen.
De schoone jeught van Madian
En Moab trede in een gespan.
De braefste dochters togen
Te velde op dien Waerzeggers raet,
Om harten te veroveren,
En herssens te betoveren,
Met mijnen, loncken, en gelaet.
De bloem der Jongelingen
Bejegentze aen de legerpoort,
En kan, door 't lief gezicht bekoort,
Zijn hartstoght niet bedwingen.
Een ieder liefkoost zijn Heidin,
Die midden onder 't vleien
Zich veinst te willen scheien.
't Hebreeusche bloet, te zoet op min,
Belooftze trouw met smeecken,
O list! o vrouwetreken!

1024—1040 Zie *Num.* XXV: 1 volgg. De raad, door Bileam of Balaäm gegeven, wordt echter niet in de H. Schrift vermeld, maar bij Josephus, *Oudh.* IV:6, en berust alzoo op eene overlevering, waar ook 2 *Petr.* II:15 en *Jud.* 11 op wordt gezinspeeld.

1031 *Braefste:* bekoorlijkste.

1044 *Smeecken:* vleien.

Tegenkeer.

Indien het hart niet anders peinst
Dan mont en lippen uiten;
Men kent geen' knecht van buiten:
Bemint en spreeckt ghy ongeveinst;
Zoo sterck uw woort met daden,
En nuttigh tot een klaer bewijs
Een' zelven disch, en offerspijs.
De minnaers staen beladen
Om zulck een antwoort, al te straf
Wie brantmerckt zijn geweten,
Aen Baäls disch gezeten,
En zweert zijn' Godt voor Baäl af?
Hoe worstelen de zinnen!
Hier valt in 't hart een felle slagh,
Om 's hemels vloeck, en 's Joffers lach.
Wat zijde zal dit winnen?
D'onzichtbre Godtheit zit te hoogh:
De jeught is brusk en teder:
Zy wanckelt hene en weder.
De zichtbre schoonheit speelt in 't oogh,
En leertze op Fegor knielen.
O plaegh van mannezielen!

Toezang.

De jeught verging in dat gevaer:
Maer zou de Min, die 't grijze hair
Van Salomon kon zengen,
Hem, op 't Sidonisch feestbancket,
Vervoeren van der Vadren Wet,
En oock ten afval brengen?
Dat hoede Godt, die Abraham
Uit Ur beriep, en Jesses stam
Verhief, ten roem der vromen;
Of 't is hier omgekomen.

1063 *Brusk:* onbesuisd.

HET VIERDE BEDRYF.

SADOCK. WETGELEERDE. REY.

Sadock.

Wy raeckten nauwelijcks met moeite door 't klincket
De Bronpoorte uit, zoo was de breede straet bezet
Van oudt en jongk, en mans en vrouwen, die vast schreiden,
Met bittre tranen en weeklaghten ons geleiden,
Zoo verre een ieder kon, en drongen de staffiers.
Wat was 'er al gekerms, gejammers, en getiers!
Hoe scheen de straet zoo licht van vierpan, en lantaren.
En fackel! Kan de Wacht haer wacht en poort bewaren,
Het valt haer dezen nacht verzeker bang genoegh.

Wetgeleerde.

Toen dees gemeente zagh wat zorgh d' Aertspriester droegh,
Om noch het Rijksschandael, waer 't mooghlijk, voor te komen,
Bedaerdeze in het einde, en liet zich wat betoomen.
O Vader (schreiden zy u na, van poort en wal)
Ga hene, ga, en schut dien jammerlijcken val.

Rey.

Ghy komt hier juist van pas, om 's Konings val te schutten.
O hooft der Priestren, help den struickelenden stutten.
Stap aen, stap aen, naerdien 't gevaer geen uitstel lijdt.
Ick zagh het gansche spel, o Vader, het is tijt.

Sadock.

Wat zaeghtghe? staenwe een poos, en laet ons wat bedaeren.
Men magh geen Koningen op straetgerucht bezwaeren,
En tijding, over graft en muren heen gehoort,
Van krijghsvolck, op de wacht gestelt by deze poort.

1082 *Staffiers:* 't Fr. *estafiers*, stafdragers, roedragers, dienaars.
1084 *Vierpan: pan*, of pot, met vlammende, lichtverspreidende stoffen gevuld.

Rey.

Belust te weten hoe dit feestmael af zou loopen,
Ben ick met dees lievrey te middagh ingeslopen,
Daer Koning Salomon, zoo heerelijck en prat,
In 't midden van 't bancket der Koninginnen zat,
Gelijck de Nijt hem lang zijn heil en kroon benijde.
Mevrouw Sidonia zat aen zijn rechte zijde,
En onderhielt den Vorst gestadigh met een' lonck,
En vriendelijck gespreck. Het wezen scheen noch jongk,
Zoo was hy in zijn schick. Indien de grijze hairen
Niet tuighden, het gelaet zou ouderdom en jaren
Verlochenen. De min zagh hem ten oogen uit,
Gelijck des Bruigoms pen in 't Hooge Liedt de Bruit
Bemint, en vleit, en vrijt, en d' allerschoonste zegent;
Terwijlze wederom haer liefste heusch bejegent.
In 't kort, de Vorst was zoo verheught en bly van geest,
Dat dit geen maeltijt scheen, maer eer een bruiloftsfeest.

Sadock.

Laet hooren waer de vreught ten leste op uit wil komen!

Rey.

De dertle tafel was noch naulijcks opgenomen,
Of Salomon, bekranst met haren roozekrans,
Ging zitten op een' troon, belust den starredans
Te zien, waer van zy zich beroemt had onder 't eten.
Na datze eerbiedighlijck, daer hij was neêrgezeten,
Zich driemael nederboogh, en lachende oorlof nam,
Begonze, en maelde allengs met trippelen een vlam,
Gelijck een avondstar, dat d' aengename zwieren
Hem raeckten aen het hart. Hy kan zich niet bestieren,
En springt van zijnen stoel, omhelstze, en roept: mijn Bruit,
Wel aen nu, kies de bloem van al uw wenschen uit,
En eisch wat ghy begeert: het is u ongeweigert.
Men dencke of haer het hart in 't lijf van blyschap steigert,
En opspringt: want zy had op deze luim geloert,
En hem van langer hant in haren strick vervoert.
Zy antwoort: Bie met ons het wieroock aen Astarte.
Hy stemt het reuckloos toe. Waer bergh ick my van smerte!

De Koning stapt vooruit: zy volght op zijnen tret.
Aertspriester, keer den Vorst, en hanthaef Moses Wet.

Sadock.

Hoe kan dit Heidensch wijf den Koning ringelooren!
Zoo zalze dien Monarch, ter heerschappy geboren,
Beheerschen, als een kint, en zetten zich parmant
En prachtigh op den troon, aen zijne rechte hant.
Zy zal de kroon des Rijcks, ten trots van alle wetten,
Hem nemen van den hoofde, en op haer hulsel zetten,
Dan klincken voor zijn koon, hem heeten, en gebiên,
Ja Aron haer in 't endt naer d'oogen moeten zien.

WETGELEERDE. SADOCK. SALOMON.

Wetgeleerde.

Ick zie den Koning zelf: hy heeft uw komst vernomen.
My dunckt, hy deist, en schijnt uw aengezicht te schromen;
Een teken dat het hart inwendigh wort gepraemt
Van achterdocht: 't gaet wel. De Wellust trock de Schaemt
Niet ganschlijck uit. Hier is noch leven, en gevoelen.
Ick schep noch hoop: hy magh bedaren, en bekoelen.

Sadock.

Godts zegen vloeie op u uit 's hemels hoogen troon.
Godt zeegne Salomon. Godt zeegne Davids zoon.

Salomon.

En Sadock in zijn ampt, van boven hem bevolen.

Wetgeleerde.

Godt hoede zijn' Gezalfde, en laet' hem nimmer dolen
Van 't heldre spoor der Wet, uw vaders licht, en schat

1136 *Ringelooren:* beteekent letterlijk: iemand aan een door 't *oor* gehaalden *ring* in bedwang houden.
1138 *Parmant:* statig.
1142 *Klincken:* kloppen, slaan. — *Heeten:* bevelen.
1147 *Achterdocht:* nadenken.

Sadock.

Dat wenscht u 't Priesterdom : dat wenscht de gansche stadt.

Salomon.

Zy konnen hunnen Vorst niet aengenamers wenschen.
Wat jaegt u hier zo spa?

Sadock.

't Geroep, 't gewoel der menschen,
't Geschrey van duizenden, die uit Jerusalem
U smeecken te gelijck met hun bedruckte stem.

Salomon.

Bedruckt? Wat druck, wat smert gevoelen d'onderzaten,
Nu Salomon regeert, op wienze zich verlaten
In veiligheit en vre? Zy zitten zonder schroom,
En zorgh, in schaduw van olijf- en vijgeboom,
Van Dan tot Berzeba. De vijghboom, die de dalen
In 't wilt belommert, kan het by geen' ceder halen,
In menighte en getal. De straetsteen valt te licht,
By 't zilver en root gout. De Stadt was noit zoo dicht
Bewoont, en volleckrijck by ons Heer vaders leven.
Wie zagh oit Koningkrijck meer melck en honigh geven,
En zoo veel nieuwe steên in 't Joodsche lant gebouwt?
Ghy ziet nu Jesses kroon aen Faroos kroon getrouwt,
En hoort, van Memfis, maght van paerden herwaert draven.
Wat zeesteên voeren niet den arbeit van heur slaven
Naer onze kusten toe? Het Oosten brengt yvoir,
En perlen, en gesteent. d'Araber, en de Moor
Vereeren wieroock, mirre, en al den geur van 't Zuien.
Men hoort geen krijghsbazuin, noch strijt, noch oorlooghs-
[buien.
Mijn staf bereickt den Nijl, en oevers van d'Eufraet.
Al 't omgelegen volck zoeckt heul aen dezen Staet.
Wat port dan dees gemeente om over ons te klagen?
Of klagenze van weelde, en valt die zwaer te dragen?

1156 *Niet:* niets.
1162, 1164 Zie 1 *Kon.* IV : 25.
1166, 1167 *De straetsteen valt te licht, by 't zilver en root gout:* zie 2 *Chron.* IX : 20.

Sadock.

't Gelieve uw Majesteit de reden te verstaen.

Salomon.

Zeer gaerne, Vader, spreeck vry uit: wy hooren 't aen.

Sadock.

De goutvloot, lang om gout naer Ofir heengevaren,
En entlijck, na verloop van drie geheele jaren,
Met smerte en angst verwacht, genaeckte vast het strant
Der roode zee. Men riep: de vloot is onder 't lant.
Asiöngaber stack het hooft op aller wegen.
Uw jaghten voeren haer met zijde zeilen tegen.
Het grimmelde van volck, als byen, overal,
Op muur, en torentrans, en waterkant, en wal.
De hemel scheen hier toe zijn' zegen te verleenen.
De zon had noit zoo schoon in 't hemelsch blaeuw geschenen;
Toen d'Amirael der vlote, of 't schip, dat Salomon
Naer zijnen Koning heet, voor 't zincken van de zon,
Zijn kiel stiet, als het naer de haven toe quam streven.
Het is op 't ongezienst met volck en schat gebleven.
De zeestadt was vol schricks. Dus luidt d' onzekre maer.
Zoo 't niet geberght is, loopt het merckelijck gevaer.
De naeste bode wil de droeve maer vergoeden.

Salomon.

Men hoop' de hemel zal het ongeluck verhoeden.
Wat my belangt, ick schel de zee mijn schade quijt.
't Is droef dat d'Amirael in 't landen schipbreuck lijdt.

Sadock.

Zoo doet het, groote Vorst. Dit schip, zoo rijck geladen,
Is Koning Salomon, grootdadigh in zijn daden,
Die grijs van ouderdom, gezegent met den schat
Van wijsheit en geluck en heerlijckheit, en wat
Een aertsche Godtheit voeght, gevaer loopt van te sneven,

1202 *Schel:* scheld.
1204 *Zoo doet het:* dat is het.

En schipbreuck in zijn eere en zijn godtsdienstigh leven
Te lijden, op het zant van wulpsche afgodery,
Voor 's levens avontstont. Waer brengt de razerny
Van vrouwemin den mensch, een' Vorst, een licht der Heeren,
Dat alle Koningen als Godts Orakel eeren!
Hebt ghy de jongkheit niet geraden, wijs en trouw,
Te vliên de gladde tong van een uitheemsche vrouw,
Haer honighzoete keel, en liefelijcke lippen?
Zoo zorghlijck, als in zee verborge en blinde klippen:
Gevaerelijcker dan een scherp tweesnedigh zwaert.
Waerom beschrijve ick u deze adder, en heur' aert?
Wat helden stackze niet uit heur verborge lagen?
Wie kan een gloeiend vier in zijnen boezem dragen?
Wie treet op kolen, en verbrant de voeten niet?
Zoo luidt uw eige les, uw gulde spreuck. Zoo riedt
De Koning onze jeught, en zonen, die nu schreien,
En hem, gelijck een os, naer bijl en banck zien leien;
Gelijck een vogel blint zien vliegen naer den strick.
Uw leven en uw doot verscheelt een oogenblick.
Ontwaeck, o Salomon: ontwaeck uit uwe droomen.
Ontwaeck, of 't is met u en Juda omgekomen.
Ghy staet in top van eere, en die u storten zal
Dicht achter u, en lacht alreede in uwen val.

Salomon.

Zou dat mijn schaduw zijn, zoo diende ick haer te vlieden?

Sadock.

Ja recht, een schaduw kan u dwingen, en gebieden.

Salomon.

Ghy meent Sidonia, mijn opperste vermaeck.

Wetgeleerde.

Nu honighzoet, maer flus van alssembittren smaeck.

Salomon.

Dat licht der schoonheit, waert des Konings min te voeden?

1214, 1217 Zie *Prov.* II:16; V:3; VII:5; XXII:14; XXIII:27.
1221, 1222 Zie *Prov.* VI:27, 28.

Sadock.

Vermomt om gruwzaemheên van afgoôn uit te broeden.

Salomon.

Zy dient haer Godtheit slecht en recht, op Sidons voet.

Wetgeleerde.

En sleept den Koning mede, en 't hof, en al zijn' stoet.

Salomon.

De Vorsten zijn gewoon Vorstinnen te believen.

Sadock.

Een Vorst ontzie, zijn bedt ten dienste, Godt te grieven.

Salomon.

Wat 's dit, een luttel smoocks te roocken voor 't altaer?

Wetgeleerde.

Voor zulck een gruwelbeelt. O laster, al te zwaer!

Salomon.

Geen gruwel, maer een beelt van wit en zuiver marmer.

Sadock.

Wie afgoôn eert, versmaet den oppersten beschermer.

Salomon.

Beschrijfme d'afgoôn, op dat ick die doling kenn'.

Wetgeleerde.

Uw wijsheit maeldeze ons naer 't leven met haer pen.

Salomon.

Die vloeckt noch kopre Slang, noch goude Cherubinnen.

1238 *Slecht en recht:* eenvoudig en wel.

Sadock.

Dat waren afgoôn, noch verbodene afgodinnen.

Salomon.

Het waren beelden, kunst, en koper, hout, en gout.

Wetgeleerde.

Wie heeft zijn hoop en troost op dat metael gebouwt?

Salomon.

Gewonden, van de Slang vergiftight, en gebeten.

Sadock.

Zy hebben Gode danck voor 's lichaems heil geweten.

Salomon.

En bleven midlerwijl genezen door het beelt.

Wetgeleerde.

Een beelt, dat Godt verheft, en niet zijn eere steelt.

Salomon.

De Feniciers staen niet aen Moses Wet gebonden.

Sadock.

Wy dienen eenen Godt; zy, kunst, en menschevonden.

Salomon.

Godt schonck Oöliab en oock Bezaleël
Den geest van kunst, gewrocht door goddelijck bevel.

Sadock.

Ten dienst van eenen Godt, den vader van uw vaderen.
Gezalfde, laet ick u, gelijck Aertspriester, naderen,
En uit den gulden strick van 't vrouwelijck bedrogh
Verlossen. Geef gehoor om Godt, en luister toch.
Heb ick en Nathan u ten Vorst des volcks gekoren,

En op den troon gezalft met onzen olihoren;
Zoo volgh getrouwen raet, en schuw de vuile smet
Der schoone slang, te lang gekoestert in uw bedt.
Een slang heeft d'eerste vrouw, de vrouw den man bedrogen,
De man al 't aertrijck voort met zich in 't net getogen.
De Geest des hemels vliedt het al wat schepsels eert.
Wie ongoôn inwijdt, is 't die allersnootst boeleert.
Een eenigh voorbeelt kan ontelbaer volck vernielen.
Een lust, een ydelheit bederft onnoosle zielen.
Zoo luide uw eerste tael: dat was uw spraeck voorheen,
Toen ghy de Wijsheit volghde, en Godt, die u verscheen,
En zegende uit zijn' schoot met kennis, schat, en eere.
Vergeefme, wijste Vorst, dat ick u wijsheit leere.
Bederf uw' eersten geur geensins met zulck een' stanck.
Verdoof noch schen uw faem met zulck een' quaden klanck.
De mare loopt alree daer binnen, langs de straten,
Dat Salomon den Godt der Vadren heeft verlaten.

Salomon.

Een galm, een straetgerucht verdwijnt in ydel lucht.
Een Koning keert zich niet aen 's vollecks straetgerucht.

Sadock.

Wat baet de tempelbouw? wat baten offervlammen,
Zoo vele duizenden van runderen en rammen
En ossen, en 't geblaet van al 't onnozel vee,
De bontkist, kandelaer, altaer, en kopre zee,
De prael des Priesterdoms, gezang, en feest, en staetsi,
En al uw yveren; nu ghy in 't einde, eilaci,
Te jammerlijck vervalt, u zelven stelt ten spot,
Den levenden verzweert, en dient een' dooden Godt,
Een pop van Sidon? Kan de hemel dit verzwelgen?

Salomon.

De hemel zal zich des zoo wonderlijck niet belgen.
Ghy schat de wijsheit van den Hooghsten veel te teêr.

1291 *Verzweert:* afzweert.
1292 *Verzwelgen.* verdragen.

Wetgeleerde.

Die lijdt niet dat men eere en diene een' andren Heer.

Salomon.

Niet binnen deze stadt, maer buiten Sions muren.

Sadock.

Men paere nimmermeer zulcke ongelijcke buren.

Wetgeleerde.

De gront des ganschen lants is heiligh: 's Konings sta
Beware oock ongeschent het erf, dat Godt ons gaf.
Een Wet, een Vorst, een Godt, een kerck, een offerhande,
Daer zetten wy ons lijf en leven voor te pande.

Salomon.

Wy hebben ons vriendin slechts eenen dienst belooft.

Sadock.

Genadighste, waeck op, eer u de donder 't hooft
Verplettere, om zijn leet en smaet aen u te wreecken.
Hebt ghy Adonia, die naer uw kroon durf steecken,
Uw' eigen broeder zelf, den zwaerde toegedoemt;
Met wat liefkoozery en razerny verbloemt
Ghy dit meineedigh stuck, 't welck eeuwigh wraek wil [schreeuwen
Tot Godt, die nimmermeer, in 't midden der Hebreeuwen,
Zal lijden, dat zijn naem onteert blijft door dien hoon,
Een bastergodt zich zette in zijnen offertroon?
Laet af, het is hoogh tijdt dit met berouw te boeten.
Wy zincken: d'aerde loeit alree beneên ons voeten.

Salomon.

Nu Vader, zijt gerust: wy staen op vasten gront.

Wetgeleerde.

Ghy staet niet vaster dan Abiram eertijts stont,
Wiens rot van 's afgronts muil verteert wiert, en verslonden.

1315 *Abiram:* zie *Num.* XVI.

Salomon.

Wy staen aen ons belofte en Koningin verbonden.

Wetgeleerde.

Noch hooger aen Godts boeck, dees boeckstaef, onzen bant.

Sadock.

Gelooftghe 't Wetboeck niet, geloof Godts eige hant.
Zie daer de steene Wet, en van hem zelf geschreven.
Zy dondert over 't lant, dat bergh en steenrots beven.
Dees tafel kent en dient maer eenen Heer alleen,
Die Jakobs boeien brack door duizent wonderheên.
Versmaetghe zijn gebodt, en ons Hebreeusche bladers;
Zoo siddert voor de wraeck en gramschap, die des vaders
Vergrijp aen d'afkomst straft, tot in het vierde lidt,
Dat hem den rugge biedt, en vreemde Goden bidt.

Salomon.

Ick staeck mijn opzet niet, hoe stout men dit belette.

Sadock.

Daer leit de groote stadt, daer Godt zijn' zetel zette.
Hy roept u van zijn' troon en Cherubijnen toe.
Ick bidde u by dien staf, by Arons groene roe,
Die deze amandels droegh, en levendige blaren:
'k Bezweer u by Godt zelf, laet toch uw' afgodt varen.
Laet varen: dat geen dwaze en dolle vrouwelust
U liever zy dan Godt, en naem, en faem, en rust.
Verkeer uw' zegen niet in hondertduizent vloecken.
Of staptghe hene, stap eerst over Moses boecken,
En al het heilighdom, en 's Hoogen Priesters lijf,
En sleeptze me ten val: maer trap mijn hart zoo stijf,
Zoo vinnigh, dat het breecke, is 't reede niet geborsten
Van hartewee. O bloem, o kroon, o licht der Vorsten
En Koningen, gewilt als 't aenschijn van de zon;
O hemelsche Profeet, begaefde Salomon,
Gehoorzaem Godt in ons: of zijtghe niet te buigen,
Zoo neem ick zijnen troon en Englen tot getuigen

Van Sadocks trouw en plicht, godtvruchtigheit, en druck,
En wil onschuldigh zijn aen dit verwaten stuck.

Salomon.

Helaes, ick voel een' storm, een onweêr door mijn zinnen.
Hier buiten dreightme Godt, Sidonia daer binnen,
En 't vrouwetimmer, dat zoo veel op my vermagh.
Aertspriester, spaer uw' rouw, en tranen, en beklagh.
Ga hene, stil de stadt, en stel mijn volck te vrede.
Ick zal Sidonia (betrouw het my) haer bede
Ontzeggen. Zijt gerust: ick wil in plaets van Godt
Noch Ammons Moloch, noch Sidonische Astaroth,
Noch Moabs Chamos hier in woudt of tempel vieren.
Ick wil geen heiloos beelt van marmersteen, of dieren
Aenbidden. Wegh met dit blancketsel, en bedrogh.
Ick zoogh uit Nathans borst geen afgodisten zogh.
Een' afgodt stichten is de grootste goddeloosheit,
En oirsprong en het slot van allerhande boosheit.
Eerwaertste Vader, staeck uw droefheit, en geklagh.
Ga hene, stil ons stadt, en volck door uw gezagh.

SIDONIA. SALOMON.

Sidonia.

Myn waertste altaergenoot, ghy wachtme hier ter stede.
Ontschuldigh uw Princes: zy wert ten leste reede,
En quam noch tijt te kort aen toissel, en cieraet.
Wie ons Godinne dient, vermy al wat misstaet.
Mijn Priester Ithobal, de hooghgeëerde vader,
Bereit zich naer gewoonte, en komt ons bey te gader
Op 't heiligh offerfeest geleiden, met de prael
Der Koninginnen, die hem wachten in de zael,
Een iegelijck om 't schoonste en heerlijckste uitgestreken.
De staetsi staet gereet. De fackels zijn ontsteken.
Wy dienden wel te gaen: zy komen. Hoe, mijn Heer,
Mijn Bruidegom, hoe dus? Ghy wandelt hene en weêr.
Verdient Sidonia geen antwoort op haer rede?

1355, 1356 Zie 1 *Kon.* XI:7.
1372 *Uitgestreken*, uitgedost.

Verdroot u 't wachten? Hoe? Dees tijt, en offerzede
Vereischt iet ongemeens, en keurigheit, en pracht.
Vergeef het u vriendin, heeft zy te lang gewacht.

Salomon.

Een luttel toevens kan zomtijts een' aenslagh krencken,
Of vorderen. Dit werck geeft allerley bedencken.

Sidonia.

Bedencken? Hoe mijn Heer; is 't nu bedenckens tijt?
Ghy gaeftme flus uw woort: ick schelde u zoo niet quijt.

Salomon.

De Koning blijve u dan dees kerckbelofte schuldigh.
Ontsla hem deze reis, en draegh u toch geduldigh.
Ga heen, voltreck het feest met al uw hofgezin.
Verschoon den Vorst: hy ziet dit offren dieper in.
Wie wijs is, schickt zich liefst naer 's volcks gelaet, en tijden.
Een Koning boven al, om onraet te vermijden,
Betoom' zich zelven, oock in 't gene hy vermagh.

Sidonia.

Een angstigh Koning knackt zijn' scepter, en gezagh,
Als zijn gemeente merckt dat hy begint te zwichten.
Zy zal op dezen voet haer eere en aenzien stichten,
Ja hem van langer hant dus wassen over 't hooft.
Wy houden ons aen 't geen de Koning eens belooft.

Salomon.

Ick doe mijn woort gestant wat vroeger, of wat spader;
Wat hindert dit? Men lette op mijn besluit wat nader,
En rijper: wat kan 't schaên?

Sidonia.

Hoe dus, mijn eigendom?
Wat inzicht zet zoo dra uw wijze zinnen om?
Mijn vier, hoe kan uw brant te mywaert zoo verkoelen?

1377 *Offerzede:* offergebruik.
1388 *Gelaet:* houding.

Wat kan u quetsen, dat mijn ziel niet eerst zou voelen?
Mishaeght u iet in my? laet hooren waer het deert.
De Majesteit ontvouwe al wat heur hart begeert.

Salomon.

Ick hebbe, ontstel u niet, my op die zaeck beraden.

Sidonia.

Beraden? hoe, mijn Heer? verschillen uwe daden
Van uw beloften? heeft u iemant omgezet?

Salomon.

Ghy volght uw vaders wijze, en ick mijn vaders Wet.

Sidonia.

Men acht een Konings woort zoo heiligh, als zijn zegel:
En breecktghe dit?

Salomon.

Het strijt met ons gewoonte, en regel.
Wat gelt een vrolijck woort, gesproken by den wijn.

Sidonia.

Zoo paeitghe my alleen met eenen schoonen schijn?
Heer Koning, zultghe dus een Koningin beminnen,
Lichtvaerdigh weifelen, en spelen met uw zinnen?
Het hooft van Davids Rijck voeght niet dan deftigheit.
Stantvastigheit, en trouw verciert de Majesteit.

Salomon.

Mijn Schoone, valme dan niet met uw rede lastigh.
Wie by zijn' godtsdienst blijft, is deftigh, en stantvastigh.

Sidonia.

Stantvastigh is hy, die niet wanckelt in zijn woort.

Salomon.

Ghy hadme met een' lonck en nieuwen dans bekoort.
Of my een woort ontviel, wat is 'er aen bedreven?
Gelieven moeten dat elckandere vergeven.

Sidonia.

Zoo zentghe my alleen op 't hooghtijt, zonder u?

Salomon.

D'Aertspriester raet het af: zijn inzicht maecktme schuw.

Sidonia.

Verzoecktghe raet by hem? d' Aertspriester zal het nimmer
Inwilligen. Hy haet al 't uitheemsch vrouwetimmer,
En voedt dien haet by 't volck. Men droegh hem geen ontzagh
In 't bouwen van mijn kerck. Zijn aenspraeck, zijn beklagh
Belette uw' yver niet ons Priesters in te voeren.

Salomon.

Indien men verder ga, het zal ons Rijck beroeren,
Gelijck alree de stadt. 't Is vreemt en ongehoort
Dat Heidensch offer smoock' hier buiten voor de poort,
Noch vreemder dat de Vorst dees nieuwigheden stijve,
En met zijn Koningin afgodery bedrijve.

Sidonia.

Mijn godtsdienst wort verkeert afgodery genoemt.

Salomon.

Dat zy zoo 't wil: die wort in onze Wet verdoemt.

Sidonia.

Volhardt dan by uw Wet, in leven, en in sterven.
Ghy kunt mijn offer, ick uw bedgenootschap derven,
En sta bereit het Rijck te ruimen met mijn' stoet.

Salomon.

Ghy zijt mijn Koningin, mijn aengenaemste gloet.
Zoudt ghy uw' Heer en Vorst zoo lichtelijck begeven?

Sidonia.

Ben ick uw Koningin, waer is uw trouw gebleven?
Heeft Tyrus, uw gebuur, en bontgenoot, en vrient,

Door zijn gedienstigheên niet meer aen u verdient,
En 't Joodtsche Priesterdom? Beloont men de getrouwen
Dus avrechts? Vader holp u hof en tempel bouwen,
Hieuw heele rotsen wegh aen klaren marmersteen.
Hy voerde u Liban toe aen cedren, en al 't geen
Een godtsgebouw vereischt, dat aen de lucht zal steigeren.
Hy woude u kunstenaers, noch geen bouwmeesters weigeren.
Toen waren uw Hebreen van Sidons dienst niet schuw,
Noch Sidon zagh zoo naeu in zulck een werck op u.
Ghy achte ons handen toen niet onrein, om te wercken
Op uw' gewijden gront; aen uwe kerck vol kercken.
't Vernuft van Tyrus goot de vaten van metael,
Kolom, en kopre zee. Ghy moet het altemael
Hem dancken, die noch kunst noch kost hier aen wou sparen,
Om d'eer des Priesterdoms op 't hooghste te bewaren.
Ick ga voorby dien schat van dierbaer ebbenhout,
Gesteente, en parlen, en ontelbre baren gout,
En wat mijn vaders vloot uit Ofir me kon slepen,
En gieten in uw' schoot met rijck gelade schepen.

Salomon.

Wy weten 't Sidon danck, en uw Heer vaders kroon.

Sidonia.

Men dancktze met den mont, en averechtsen loon.

Salomon.

Wat loon verzochtenze oit? wat wiert hun afgeslagen?

Sidonia.

Fenicie is te fier, te rustigh om te klagen.

Salomon.

Het voeght geen' Vorst dat hy beweze deught verwijt':
Het waer lafhartigheit, en belleghzieckte, en spijt;
Dies laet ons granen, wijn, olijf, noch oli noemen,
Noch op geen twintigh steên in Galilea roemen,

1467 *Belleghzieckte: belgziek* is een uitmuntend woord, dat volkomen uitdrukt wat men thans, min gelukkig, „kwalijk-neemsch' noemt.

En wat uw' vader meer van harte wiert vereert.
Zoo verre is 't dat een hof ter weerelt ons braveert
Met diensten: en hoe zou 't een' oppervorst betamen,
Dat hy zich van een leen en leenrijck liet beschamen?
Mevrouw, ay belgh u niet, al spreken wy te ront:
Ghy perste uw' Heer met kracht die woorden uit den mont.

Sidonia.

Uw Majesteit bestelde ons oli, graen, en wijnen,
Om niet in Tyrus oogh te vreck, maer milt te schijnen;
Doch 't was geen arbeitsloon voor zoo vele arbeitsliên:
En vader, toen hy ging uw twintigh steên bezien,
Bevont hoe rijck hem heide en zant wiert toegemeten,
Voor twintigh jaren dienst, en zijn langduurigh zweeten,
En marmer, gout, en hout, bestelt tot Sions eer.
Hy schonck u niettemin zoo vele steden weêr.

Salomon.

Van vaders billijckheit kan al het lant gewagen.

Sidonia.

Zoo zoudt ghy billijck u gelijck een schoonzoon dragen.

Salomon.

Ick heb uw vaders kroon gehanthaeft, en behoedt.

Sidonia.

Hy heeft door zijn' gezant u op den troon begroet,
En d'eerste heil gewenscht met 's vaders heerschappye.

Salomon.

Dat elck naburigh Rijck dus om den pallem strye
Met zijnen nagebuur, vermeert de broederschap
Der Koningen, en voertze op eenen hoogen trap.

1475—1490 Vergelijk hier betreffende dit opsommen der diensten, door Salomon en Hiram elkander over en weder gedaan: 2 *Sam.* V:11; 1 *Kon.* V:1—18; VII:40; IX:11—27; X:11—22.

Die eerst mijn broeder hiet, wert mijn behuwde vader,
Toen ghy mijn trou ontfingt. Wien raeckt de vrientschap [nader?

Sidonia.

Daer gront van vrientschap is, en liefde, en eenigheit.

Salomon.

Wat spreeckt Sidonia?

Sidonia.

Helaes, ick ben misleit.
Men troontme uit Hirams hof met honighzoete woorden.

Salomon.

In 't hof van Salomon.

Sidonia.

Och, zat ick aen de boorden
Van Indus, of d'Eufraet, of diep in Moorenlant,
Of Perssen, of waer 't zy, daer een de Rijckskroon spant,
Die my gebeuren moght, en milt wiert aengeboden;
Zoo hadde ick geenen strijt te voeren met uw Joden,
Die my dus overdwers begrimmen alle daegh,
En roepen: dat men haer ten stoel ten Rijcke uitjaegh.
Maer zijt gerust: men hoeft geen Koningin te dreigen.

Salomon.

Het onverstant des volcks is allen Rijcken eigen.

Sidonia.

Ick nam op Vaders raet des Konings trouwring aen,
Om onder Faroos kint aen uwe zy te gaen
Voor tweede Koningin, die eerste vrouw moght wezen.
Hoe liet ick, slechte duif, my locken, en belezen,
En houden uit den troon van menigh jongk Monarch.
Men overstemde my. Een dochter denckt geen ergh.

1500 *Die my gebeuren moght.* „die (welke *rijckskroon*) mij ten deel viel.

Zoo wert mijn groene jeught besteet aen grijze hairen;
Mijn lente, aen wintersneeuw; mijn bloem, aen dorre blaren.

Salomon.

Hier ziet u 't gansche hof naer d'oogen, en den mont.
Uit duizent is 'er geen, die zoo mijn' boezem wont
En blaeckt, als ghy alleen. Bedaer, mijn uitverkoren.

Sidonia.

Hoe dickmael hebtghe wel în uwen gloet gezworen,
Dat ghy my volgen zoudt ten outer, hant aen hant!
Laet tuigen 't echte bedt, gordijn, en ledekant.
Hoe laet ghy u vergeefs om uw beloften manen,
Met ydele gebeên, en oogen, nat van tranen?

Salomon.

Hoe schreitghe dus, mijn hart? zijn wy hier oorzaeck van?

Sidonia.

De Koning Salomon is recht een vrouweman.
Men wensch' de bruit, die hem in d'armen t'huis zal komen,
Geluck: zoo juichten bergh, en bosch, en beeck, en [stroomen;
Toen ick met uw' gezant van Vader oorlof nam:
Een bruiloftvaert, die my, helaes! zoo zuur bequam.

Salomon.

Toen ghy den erfgenaem en zoon van David trouwde?

Sidonia.

Een trouwen, dat my meer dan duizendwerf berouwde.
Och och, had Davids zoon noch iet van Davids schijn,
Die Goliath, den Reus, en menigh Filistijn
In 't velt gemoete, alleen om Michol te verwerven:
Dat was een helt, vol viers, die om zijn bruit wou sterven.

Salomon.

Geen Heidensch afgodt had mijn vaders zwaert te vrient.

Sidonia.

Zijn zwaert heeft Achis zelf, en 't Heidensch Rijck gedient.

Salomon.

Uit hoogen noot, mijn Lief, en om zijn lijf te bergen.

Sidonia.

O trouwelooze, ick zweer het u niet meer te vergen,
En zweer het anderwerf, by Sidons oppergodt,
Den grooten Dondergodt, by 't beelt van Astaroth,
By zoo veel Goden, als uit eene wolck van boven,
Van uw meineedigheit en valscheit in 't beloven
Noch kennis dragen. Ghy geveinsde, hardt van aert,
Is uw getrouwe u geen altaergemeenschap waert?
Zoo zult ghy oock voortaen haer bedgemeenschap derven.
Mijn vloeck en Tyrus vloeck zal treffen op uw erven,
En volck, dat gift en gal op Sidons dochter braeckt;
Een schoonheit, tienmael waert van eenen Godt geschaeckt.
Zie neder uit uw' troon, o Koningin Astarte,
En wreeck uw' smaedt, mijn leet, en neem mijn' vloeck [ter harte.
'k Verbid hem niet, noch eisch geen uitstel van zijn straf.
O Goden, wreeckt mijn smert, en wischt mijn tranen af.

Salomon.

Om zulck een lichte zaeck u zelve zoo te quellen?

Sidonia.

Uw Koningin ten schimp van al de weerelt stellen,
Ten schimp van hof, en stadt, is dat een lichte zaeck?
Mijn godtsdienst is mijn kroon, en opperste vermaeck.
Ick docht, mijn glori zou nu eerst den adem halen,
En als een zon in top gerezen, met haer stralen
Verheugen al het schoon, dat hier ten hove blinckt.
Nu daeltze plotseling, en gaet te gronde, en zinckt.
Sidonia ontloock, gelijck een weereltswonder:
Zy ging in roozen op: nu gaetze in tranen onder.
Zy leeft te lang, die jong niet meer te hopen heeft,
En haer geluck en eere in droefheit overleeft.

Salomon.

Hoe beeft mijn hart! Wat raet? Ick drijf verbaest in ['t midden
Van Godt, en afgodt. Och, wien staet my aen te bidden?
Te wieroocken? helaes, wat zijde kieze ick nu?
Een worrem knaeght mijn hart, van Sidons Godtheit schuw;
En ondertusschen blaeckt de Min het onder 't knagen.
Hoe kan men Sadock en Sidonia behagen,
Al t' effens? Wie van bey zal Salomon gebiên?
Hoe weent die schoone ziel! wie kan haer tranen zien,
Al was zijn hart van steen? Neen, neen, ick ly dit nimmer,
Noch hael op my den haet van al het vrouwetimmer,
Van duizent vrouwen, elck de braefste Koningin.
Vergeef het Salomon, mijn Schepper: och, de Min,
De vrouweliefde doet my struickelen, en dolen
Uitwendigh, maer het hart aenbidt u in 't verholen.
Uw wijze Godtheit keer' zich aen geen hantvol smoocks.
Wy wijden u het hart, en niet een luttel roocks.
Mijn Schoone, zijt gerust: hoe weentghe dus verbolgen?
Mijn Schoone, geef gehoor: ick zal uw offer volgen.

Sidonia.

Helaes, een vrouwenhart is teêr, en licht beroert,
En weder licht gepaeit. Mijn Lief, ick was vervoert
Van yver, en van minne, en ken mijn krancke zinnen.
Geen ware liefde veinst, en houdt haer tranen binnen.

Salomon.

Mijn Schoone, schrey niet meer: mijn wellust, staek [dien rouw.
Nu wisch uw tranen af: wisch af dien droeven douw.
Daer komt de staetsie ons met vreught ten outer leien.
Bedaer, bedaer mijn Lief, eer iemant u zie schreien.

ITHOBAL. SIDONIA. SALOMON.

Ithobal.

Nu gaet verheught ten reie, en danst,
Ghy die het hooft met mirten kranst,

Ter eere van Astarte.
Nu wijdt hier, bly van harte,
Den tempel aller Goden in;
Daer ons Sidonische Vorstin
Den Koning toe liet nooden.
Vergeet oock niet de Goden,
Waer voor het vat van Moab smoockt,
En Ammons bloedigh outer roockt.
De fackel blaecke, en floncker'
Voorhene, schoon by doncker:
Dan stroie een roozekorf den geur
Van roozen, levendigh van kleur:
Dan volght dien geur by paren.
Laet offerkandelaren,
Van reuckwerck zwanger, en bevrucht,
Verspreien hunne zoete lucht:
Dan brengt den korf met duiven,
Sneeuwit van pluim en kuiven.
Ick volgh dien zuivren offerschat,
En zwaey het gouden wieroockvat,
Om 't offer in te wijden.
Ghy roem van onze tijden,
O Salomon, Sidonia,
En ghy Princessen, volght ons na,
En helpt dit wyfeest kroonen
Met goddelijcke toonen.
Nu heft der Goden lofzang aen,
Zoo zal de tempel opengaen.

Sidonia.

O Goden en Godinnen,
De Koning zingt u lof
Met duizent Koninginnen.
Beschut, behoedt zijn hof

1601 *Voorhene:* vooruit.
1605—1607 Uit deze regels wordt bevestigd wat ook van elders bekend is, dat de waskaarsen in Vondels tijd, veelal bij feestelijke gelegenheden, met welriekende zelfstandigheden vermengd werden, in plaats van, als later, met rattenkruit.

Ghy vloodt voor 's vaders degen:
Nu haelt de zoon u in.
Verleent hem uwen zegen,
En zegent 's Konings min.

Betoomtze die u tergen,
Dat hem uw maght behoe.
Hy wijdt op deze bergen
U kerck en outer toe.

Ithobal.

Daer opent men den tempel.
O Godtheit van 't altaer,
Wy offren op uw' drempel
Dit onbevleckte paer.

Ontfang dien geur van eere
Nu tweemael achter een.
Dat uwe maght vermeere,
In 't midden der Hebreen.

Tast aen, o roem der vrouwen:
Tast aen, o Konings bruit.
Zoo spreie in dees landouwen
Uw lof zijn geuren uit.

Sidonia.

Tast aen, o bloem van Jesse,
En smoock nu te gelijck
Met my voor dees Godesse
Het wieroock in uw Rijck.

Wat schricktghe, mijn Beminde?
Tast aen, wat maeckt u bloo?
Tast aen, mijn eensgezinde.
Men eert ons Goden zoo.

Wy wieroocken te gader
U met dit wieroockvat.
O Godtheên, treedt ons nader,
En zegent hof, en stadt.

Salomon.

Och och, wy zijn verwaten,
Van Godt verstooten, en verlaten.
Wat wil dat schrickelijck gerucht?
Godts gramschap berst met donder uit de lucht.
Waer heen gevloden? waer gevlught?

REY VAN JERUSALEMMERS.

1. Keer.

O Sion, schrey geheele plassen.
Bestroy uw hooft met stof, en asschen.
Treck haire boetkleên aen, als wy.
Geen blyschap zy
Rontom noch binnen uwe wallen.
De kroon is van uw hooft gevallen.
De wijze Koning leit 'er toe.
De taeie roe
Des hemels dreight u fel van boven.
Godts gramschap roockt, gelijck een oven.
Hoe blusschen wy haer voncken toch?
Och och och och.

1. Tegenkeer.

Schrey Cederbeken, en Jordanen,
Ja schrey een meir, een zee van tranen;
Ghy wascht geen smet uit uwe zon.
Och Salomon,
Ons hemelhooge berreghceder,
Stort, zonder hoop van opstaen, neder.
Hoe ziet die schoongeschapen Vorst
Zoo vuil bemorst,
Beroockt, besmoockt van afgodinnen!
O wee! dit komt van uitheemsch minnen,
Uitheemsch blancketsel, en bedrogh.
Och och och och.

1656 *Verwaten:* vervloekt.

2. Keer.

De Stercke, die noch Filistijnen,
Noch leeuw ontzagh, van minne aen 't quijnen,
Geslagen, quam aldus ten val.
De Schoone stal
Hem 't hart met tranen, en met nocken:
Toen schoer de schaer zijn lange locken,
Waer in zijn kracht gedoken lagh.
D'ontwaeckte zagh
Te spa wat list hem leerde dolen,
En blint geketent dreef te molen.
O wellust! o bekoorlijck aes!
Helaes, helaes.

2. Tegenkeer.

Wat baet de Wijsheit, of de Sterckheit,
Indien men geen van bey te werck leit,
Noch 's hemels gaven, ons betrouwt,
In eere houdt?
Men magh op kracht noch wijsheit roemen,
Noch Wijze of Stercke zaligh noemen,
Voor 's levens jongsten oogenblick,
En lesten snick;
Nu Salomon en Samson sneven,
En zulcke spiegels van zich geven.
O reuckeloosheit, al te dwaes!
Helaes, helaes.

Toezang.

Beschimpte met uw grijze hairen,
Kost ghy d'afgodische pilaren
Des tempels oock ter aerde rucken,
En storten dit gebouw aen stucken;
Begraven met een' krack of twee
U zelve, en uw Vorstinnen me,
Daer zy verblint voor afgoôn smoocken;
Ghy had u loffelijck gewroken,
En deckte uw schande met dit graf.
Maer och och och, ghy zijt te laf.

HET VYFDE BEDRYF.

SABUD. BENAJAS.

Sabud.

Wie hoorde oit zulck een' storm, en zulcke donderslagen?

Benajas.

Dat gruwzaem onweêr kon het stoutste hart vertsagen.

Sabud.

De heuvel dreunde, en al 't geberghte hier ontrent.

Benajas.

De blixem heeft altaer en mirtewout geschent.

Sabud.

Hoe mengde zich het vier en weerlicht in die dampen?
Hoe blies een dwarrelwint de fackels en de lampen
Al t'effens uit? Hoe koos het gansche Hof de vlught?

Benajas.

Wat zagh men al gespoocks en oorlooghs in de lucht?

Sabud.

De hemel stont in brant, en scheen alom te blaecken.
Dat huilen uit den gront, dat bulderen, dat kraecken
Verdoofde elcks ooren, en verbaesde ons, krack op krack.
Een ieder liep zijns weeghs, en koos een hol, of dack,
En wat men 't reedste vondt om dit gevaer t'ontschuilen.

Benajas.

Die felle hagelbui sloegh vee en menschen builen,
De herders op het velt, de kudden in de wey.

Sabud.

De heuvels galmden luide op 't vreeslijck lantgeschrey.
'k Geloof, de steenrots gaept, van al 't gedruisch gereten.

Benajas.

Den Koning wert de kroon en krans van 't hooft gesmeten,
De wieroock en het vat geklocken uit de hant.
Het schijnt of Godt vergramt, alree den wraeckboogh spant.
Men neem het hoe men wil, dit kan geen heil beduiden.
De hemel scheurde, en schon het Noorden tegens 't Zuiden,
Als heiren, tegens een verbittert, en gestoort.

Sabud.

Men heeft tot driewerf toe een stadtgeschrey gehoort.
Hoe is de Cederbeeck met d'omgelege bronnen
Naer heuren oirsprong toe verbaest te rugh geronnen,
Ja schichtigh uitgeschept, tot onder op den gront,
Zoo dat men oock den visch op d'oevers leggen vondt!

Benajas.

De maen verloor haer' glans, 't gestarrent zijnen luister.
De lucht betrock alom, en wert heel zwart, en duister.

Sabud.

De Koningin verstack zich diep in 't mirtewoudt.

Benajas.

De Koning heeft zich naeu in een spelonck betrouwt,
Alleen met drie of vier van d'allerfluckste gasten.
Ick heb hem 't wieroockvat al bevende aen zien tasten,
En wit en bleeck van schrick besterven om zijn hooft.

Sabud.

Hy had Mevrouwe alree een' outerdienst belooft,
En kon niet weigeren, al zou 'er 't hart af wroegen,
Na zoo veel wederstants, haer' yver te vernoegen.

1741 *Tegens een:* tegen elkander.
1751 *D'allerfluckste:* de vlugste, flinkste.

Benajas.

Hy tradt, gelijckghe zaeght, tot driemael toe te rugh.

Sabud.

Het ongewende paert wil over geene brugh,
En wederstreeft een wijl de roede, en scherpe sporen,
In 't endt verstout het zich, en steeckt zijn hooft en ooren
Al brieschende in de lucht, en vlieght 'er overheen.

Benajas.

Ick zorgh dit onweêr spelt ons allerhande ween.

Sabud.

Ghy zorreght noodeloos. Wat kan men hier uit ramen?

Benajas.

Dat zich de hemel schijnt des lasterstucks te schamen.

Sabud.

Het dondert overal de wijde weerelt door.

Benajas.

Aerdtbevinge, en gedruis, en storm gaen dickwils voor
Genaeckende ongeval, als voorboôn van Godts toren.

Sabud.

Hy vreest te vroegh, die vreest eer 't onheil is geboren.
Men maeck' zich zelven niet ellendigh voor den tijt.

Benajas.

Hy vreest voorzichtigh, die d'aenstaende straf vermijt,
De buien ziet te moet, en tijdigh weet te duicken.
Wat element kan Godt daer boven niet gebruicken,
Tot straffe van den mensch, en 't menschelijck geslacht?

Sabud.

Ghy dient nu meer dan oit te waecken dezen nacht,
Op dat de burgers niet den lusthof overvallen.

Benajas.

Ick ga met maght van volck den toegang naer de wallen
Bezetten: zonder dat, de kerck en 't outer lagh
Ten gronde toe verdelght, voor 't kriecken van den dagh.

BODE. SABUD.

Bode.

Hoe ben ick daer zoo stil, dat my geen schiltwacht hoorde,
Drie muren afgegleên, met hulpe van de koorde,
Om 't hof te melden hoe het binnen is gestelt?

Sabud.

Ghy komt ter goeder tijt hier buiten. Nu vermelt
Ons stadts gelegentheit. Hoe staet het daer geschoren?

Bode.

D'Aertspriester, om 't rumoer in zijn geboort te smoren,
Quam binnen in der yl, en riep vast overluit:
Mijn kinders, zijt gerust: het onheil is gestuit.
De Koning hoort naer raet: wy zijn dien hoeck te boven,
En gaen u voor, om Godt in 't hooge koor te loven,
T'ontsteecken op 't altaer een' danckbren offergeur.
Dat liep van straet in straet, en vloogh van deur tot deur.
Het onweêr van de stadt ging daetlijck op dat zeggen,
Gelijck een zomervlaegh, en buy op 't water, leggen;
D'Aertspriester en het volck naer onzen tempel toe;
Daer Arons Priesterdom, van bitter zuchten moe,
Met vreught de tijding kreegh, en t'effens al de keelen,
En harpen, die den lof des Allerhooghsten spelen,
Aenhieven een muzijck, dat in den hemel klonck,
En schooner dan oit mensch met sterflijcke ooren dronck.
Het gouden outer gaf zijn' geur aen alle zyen
Door 't heilige gewelf, en Levys galeryen.
De Sanhedrin en 't volck viel op zijn aenzicht neêr,
En offerde uit zijn hert den hemel prijs, en eer;
Den hemel, die den Vorst, gereet om af te wijcken,
Beschutte, en zulck een' vloeck gekeert had van Godts

[Rijcken.

Ghy hanthaeft Davids bloet, dat ingewijde hooft,
En houdt getrouwelijck al 't geen uw mont belooft.
Men zal eeuw in eeuw uit dit jaergetijde vieren,
En slaghten u het puick van kalveren, en stieren.
Het Zangkoor moet uw' naem verheffen hemelhoogh,
En rollen galm op galm door 's hemels ruimen boogh.
Men zal altaer, pilaer, en muur, en binnetranssen
Vercieren met festoen, en onverwelckbre kranssen;
Zoo lang de rechte stam van Jesse groeie, en bloei',
En alle afgodery, Godts vyandin, verfoei'.

Sabud.

Dat heet godtvruchtighlijck vergaren met malkanderen.
Dat klinckt noch wel, indien de klanck niet wil veranderen.
Hoe lange duurde toch die lofzang, al te bly?

Bode.

Tot dat het onweêr klonck door koor, en galery,
En donderde in 't gewelf, en schudde de pilaren.
Toen zat de zanger stom: toen zwegen pijp, en snaren,
Cymbael, en harp, en bom. Een ieder zagh verbaest.
Het weêrlicht baerde schrick. Men hoorde met der haest:
Och help, getrouwe Godt: sta by: versterck de vromen:
Nu is het met de stadt, en tempel omgekomen;
De Koning heeft verblint den gruwel toegesmoockt.
Wie beelt u uit hoe 't volck door al den tempel spoockt,
En tuimelt? hoe het raest? hoe duizenden van zielen
Voor over met een' kreet en plat op 't aenzicht vielen,
Uit wanhope elck zijn kleet verscheurde, vol misbaer?
Men krabt den boezem op: de handen gaen in 't hair.
Men ziet begruist van stof, en over 't yslijck kermen,
En huilen zou zich zelf een steenen hart ontfarmen.
Hoe bijster ongelijck was dit den eersten toon!
Hoe galmde het gewelf van rouw naer 's hemels troon!
Men zagh een barrening van schricken, en geschillen.
D'Aertspriester zocht vergeefs d'ontsteltenis te stillen.
De Vaders hadden werck. Men bidt, men dreight, men stuit,
Dan och vergeefs: ontzagh had hier al t'effens uit.

Sabud.

'k Verlang hoe dit verging. o Godt, bescherm den tempel.

Bode.

De grijze Nathan had zoo ras niet op den drempel
Zijn' voet gezet, of elck zagh naer zijn aenzicht om,
En bad hem aen om troost. Het gansche Priesterdom,
De Stamheer, en het volck, en alle kunne, en oude
Bedaerden op zijn' wenck, verlangden wat hy woude,
Die, traegh van ouderdom, in 't midden voor hun stont,
Ten troost van Israël ontvouwen met zijn' mont.
Nu scheen een ieders hart aen zijne tong gebonden,
En hy, ter goeder tijt, in noot hun toegezonden.

Sabud.

Laet hooren wat hy sprack, om 't volleck t'ondergaen.

Bode.

Mijn zonen, wacht u van iet reuckloos te bestaen.
Beveelt de wraeck aen Godt, die maght heeft zich te [wreecken.
Ick ga uit 's Hooghsten naem terstont den Koning spreecken.
Dat my een eerlijck tal van burgery geley,
En tuige of mijne tong hem in zijn boosheit vley'.
Dorst Samuël wel eer van Karmel Saüls boosheit
Bejeegnen, hem de straf van zijne goddeloosheit
Verkondigen; laet zien of Nathan heden niet
Den Vorst durf melden hoe de Hooghste dit verdriet.
Verdraeght uw smert, terwijl wy henegaen, geduldigh,
En maeckt u zelven niet aen Godts Gezalfde schuldigh.
Ick bootschap dit vooruit. De heilige Profeet
Genaeckt met eene schaer, vol rouw en harteleet.
De hemel wil den Vorst voor wijder quaet behoeden.

Sabud.

De hemel stille deze ontsteltheit der gemoeden.

1843 *Kunne:* sexe. *Kantteekening der oude uitgave.* — *Oude:* ouderdom, leeftijd.
1844 *Verlangden:* luisterden nieuwsgierig. — *Woude:* wilde.
1849 *T'ondergaen:* te belezen, tot bedaren te brengen. Zie vs. 757.

SALOMON. SABUD.

Salomon.

Hoe gaet het? staen de bergh en kerck noch overent?
Waer vloodt mijn Koningin? Is niemant hier ontrent?
Wat wil dat lantgeschrey, zoo woest, en uitgelaten?
Waer steeckt de ruitery? waer steecken de soldaten?
Wat gallem gaet 'er op? waer zijtghe, Sabud? ras.
My dunckt, de stadt valt uit. Waer blijftghe? Benajas,
De hofwacht in 't gelit, de Krethen en de Plethen.
Bezet den toegang: sluit den draeiboom: span de keten.
Bezet nu straet, en poort: bezet de binnestadt,
De voorstadt, en den hof. Wat naer geschal is dat?

Sabud.

De Koning zy gerust, en steune op zijn vertrouwden.
De wachten zijn versterckt, de stadt en 't hof behouden.
Genadighste, hou stant. Hoe beeftghe zoo vertsaeght?
Hoe deistghe dus ontstelt, terwijl ons niemant jaeght.

REY. NATHAN.

Rey.

Daer staet hy, wien ghy plaght zijn' Rijcksplicht voor [te lezen.
Hoe ziet men hem voor u en zijn geweten vreezen!
Gewis het heught hem noch, o hemelsche Profeet,
Wat les ghy aen zijn jeught al t'ydel hebt besteet,
Die in den ouderdom uw hoop te leure zette.
Hoe is zijn glori nu verandert in een smette!
Hoe deckt hy best zijn schant met Adams vygebladt?
Hoe viel die schoone star op 't einde van haer' padt!

Nathan.

Helaes, mijn zoon, heb ick u hierom opgetogen,
Gekoestert in mijn' schoot? met welck gelaet, en oogen,
In welck een' droeven schijn, en anders dan hy plagh,
Aenschouwt u Nathan, och, in uwen ouden dagh?

1882 *Ydel:* vergeefs.

Zijt ghy dat, Salomon, de grootste Vorst van allen?
Hoe komt ghy uit den troon ter aerde neêrgevallen?
Had d'Allerhooghste niet (zoo ras de tempel stont
Voltrocken) vast belooft met zijnen eigen mont,
(Toen u die glans verscheen) de hant aen 't Rijck te houden,
En dat hier Davids zoons het volck beheerschen zouden
Eeuw in eeuw uit, indien ghy 's vaders voetspoor hielt,
Of anders dat dees kerck met stadt met al vernielt
Zou worden, zoo ghy hem onteerde in zijn geboden,
Door 't innevoeren van verzierde en vreemde Goden?
Rampzalige, ghy hebt den eersten steen geleit
Tot zulck een gruwelwerck, een pest, die zich verspreit
Van tijt tot tijt in 't lant, daer Godt zijn' zetel zette.
Hoe is uw glori dus verandert in een smette!
Een ry van Koningen bestaet op dezen voet
Den Hooghsten toeverlaet t'onteeren, heel verwoet.
Wie kan den gruwelvloet, na zulck een inbreuck, stuiten?
Ick zie Jerusalem, van binnen en van buiten,
Van afgoôn onderdruckt, belegert, ja oock zelf
't Afgrijsselijcke altaer in Arons kerckgewelf
Bewieroockt; buiten 't vier voor bloetgodt Moloch smoocken,
En hoor het schateren van Baäls hof en spoocken
Zich mengen in 't geluit van 't kermende offerkint,
En trommel, en trompet, te heiloos en ontzint.
Uw geest en lichaem strijde, o Vorst, van Godt verbannen.
Damask en Edom, elck van weerzijde ingespannen,
Bestoocke uw Koningkrijck van buiten, fel en wreet.
Een derde erfvyant scheure uw' Staet (gelijck dit kleet
Aen flarden wort gescheurt, (na uwe doot inwendigh,
En voede een' burgerkrijgh, wraeckgierigh, en ellendigh,
Tot dat Jerusalem, en d'afkomst der Hebreen
Het juck van Assur voele, en diene den Chaldeen.
Ghy Koninginnen zult dit stuck oock schendigh boeten.
En al uw vaders steên en Rijcken om zien wroeten,
En trapplen met den hoef van 't nijdigh Babilon,

1900 *Verzierde:* verdichte.

1918, 1919 De scheuring van het Rijk werd wel aan Salomon voorspeld — zie 1 *Kon.* XI:11, 12; doch het scheuren van een kleed als zinnebeeldige voorbeduiding daarvan geschiedde door den Profeet Ahijah. Zie 1 *Kon.* X:30.

Tot dat het puin verstuive in d'oogen van de zon.
Indien men d'oirzaeck zoeck' van ieders plaegh byzonder;
De dertle Wellust kreegh door list de Wijsheit onder.
Wie Godt verlaet, en eert den Wellust boven Godt,
Verbeurt zijn kroon, en wort zijn vyants schimp, en spot.

Rey.

Och Nathan, help die plagen
Afbidden: help ons klagen,
Zoo klagen iet kan winnen.
Hy gaet verstomt naer binnen.
O eertijts wijze Koning,
Wat onschult, wat verschooning
Kan zulck een stuck verbloemen,
Van geen Hebreeuw te noemen,
Dan met een groot afgrijzen,
Met tranen en met yzen?
De zon zal morgen schroomen
In 't Oosten op te komen.
Wat spring-aêr, welcke bronnen,
Wat beeck, wat watren konnen
U wasschen van die vlecken?
Wie zal ons schande decken?
Wien moet het hart niet krimpen,
Die 't Heidendom hoort schimpen?
Hoe haest nu d'onbesneden,
Uit d'omgelege steden,
Gezin, en mans, en vrouwen,
Om hier dien schimp t'aenschouwen!
Men hoort geheele troepen
Alree van verre roepen:
De wijste Vorst van allen
Is Baäl toegevallen.
Och, och, 't is tijt gestorven.
Helaes, wy zijn bedorven.
Hoe leit de Wet deur 't voorbeelt
Van Salomon veroordeelt!

1957 *'t Is tijt gestorven:* 't is tijd, te sterven.

LASTMANS

OFFERSTAETSI VAN LYSTREN.

AEN

JOANNES SIX.

Wat dunckt u, kunstgeleerde *Six?*
Wie had de Schikkunst oit zoo fix
Als Lastman, waert de Tekenkroon
t'Ontfangen voor Sint Pauwels troon,

Lastmans Offerstaetsi van Lystren. Afgedrukt volgens den tekst van het handschrift, in het bezit van Jhr. Dr. J. P. Six te Amsterdam.

Van wanneer dit gedicht dagteekent, is niet met zekerheid te zeggen. Het komt het eerst gedrukt voor achter *Salomon.*

Pieter Lastman, zoon van Pieter Zegersz. en van Barbara Jacobs, werd te Amsterdam in het laatst van 1583 geboren. Na zijn leerjaren bij Gerrit Pietersz. Sweelinck te hebben doorgebracht, vertrok hij naar Italië, waar hij zeker in 1603 en 1604 vertoefde. In het voorjaar van 1607 was hij weer in Amsterdam terug.

Hij had in Italië zijn smaak naar de antieken gevormd en vooral in het theoretische der kunst groote kennis opgegaard; zoodat hij dan ook uitmuntte in zuiverheid van teekening, geschiktheid in het ontwerpen en schikken zijner figuren, en — wat te dier tijd iets buitengewoons was — in getrouwheid aan 't kostuum. Zijn koloriet was echter niet gelukkig en 't ontbrak hem somtijds aan bevalligheid.

Lastman was o. a. de leerling van Rembrandt en van J. Lievens. Hij overleed in April 1633 en werd den 4 van die maand in de Oude Kerk begraven. Zie over hem *Oud-Holland* IV, bl. 2—19.

Offerstaetsi: de schilderij stelt namelijk voor het optrekken der Priesteren van Jupiter en der scharen van Lystren, die aan Barnabas en Paulus offeren wilden, in den waan, dat Jupiter en Merkurius op aarde waren neergedaald. Zie *Handel.* XIV: 13.

2 *Wie had:* wie bezat, wie verstond. — *De Schikkunst:* woord, dat in onbruik is geraakt, en toch den voorrang zou verdienen boven het basterdwoord „ordonnantie", dat zoowel voor „de kunst van schikken", als voor „de schikking zelve" gebezigd wordt.

Toen hy zyn wonderwerck van Lystren
Zoo versch vertoonde, als beurde 't gistren?
Dit tuight uw hemelsch tafereel,
Daer onze Apelles zyn tooneel
En gront met zulck eene kennis bouwt,
En zoo deze Offerstaetsi houdt,
Dat zelf de geest van Rome en Griecken
Noit hooger zweefde met zyn wiecken.
Met welck een' zwaey en staetigheit
En Priesterlycke majesteit
Verschynt al 't heidensch Priesterdom
Voor d'oude stadt, zoo vierigh om
Te wieroocken voor Kristus Boden,
Hier aengebêen voor Griecksche Goden!
Men acht dat hier in menschenschyn
Merkuur en Dondergodt Jupyn
Verschynen, om den Jongeling,
Die flus op krucken ging, en hing,
Te heelen, zonder kunst van kruiden.
Dat stuck verbaest veel duizent luiden.
De Kreupel tuight dees wonderdaet,
Daer hy op zyne beenen staet;
De kruck voor zyne voeten leit;
d'Uitheemsche luistert wat hem zeit
De buurvrouw, die den lamgeboren
Gekent heeft menigh jaer te voren.
Hoe schoon verschiet die lange ry,
Van verre flaeuw, en dichter by
Al stercker, voor 's aenschouwers oogh!
Hoe deist die poort, en kerck, zoo hoogh
En ront gebouwt, Jupyn ter eere,
Op datze ons noch de Bouwkunst leere!
Hoe stemt de strael van ons gezicht
Met elcks hoegrootheit, en met licht
En schaduw van een ieder zaeck!

6 *Als beurde 't gistren:* versta: als had hij de zaak zelve, en eerst kort geleden, zien gebeuren.

35 *En ront gebouwt:* dit bewijst althans dat men toen nog niet op de hoogte was wat de kennis der Grieksche bouwkunst betrof. De Grieken hadden geen *ronde* tempels.

Hielt vrouw Natuur om heur vermaeck
Voorheen de hant aen eenigh Schilder,
Zoo doet zy 't hier, en nergens milder.
Een ryckdom en verscheidenheit
Van toestel nadert, en geleit
Bekranste en witte stieren vast
Naer d'offerplaets, op 's Priesters last,
Op veêl, tamboer, en lier, en fluiten,
Langs 't ryck bestroide padt naer buiten.
Hier blaecken fackels, hel en klaer.
Hier rieckt de wieroockkandelaer.
Hier glinstren wieroockvat, lampet,
En goude schotel, op dien tredt.
De byl, en bloetpan op het slaghten
Van vee en offerhande wachten.
Wie kan u zingen hoe vernoeght,
Hier d'eene personaedje voeght
By d'ander; en hoe elcks gelaet
En ampt, gelyck een zangers maet,
Zyn' plicht bewaert? hoe kleene en grooten
Hier treên, als op een' galm van noten.
Zoo stuit ten leste d'ommegang,
Daer 't outer wacht, en al te lang
Verlangde naer den offerwyn.
Nu wil d'Aertspriester van Jupyn,
In 't wit, bekranst met eicke blaren,
Der zichtbren Goden eer bewaeren
Maer zie om hoogh hoe 't heiligh paer,
Met woorden, handen en gebaer,
Van zulck een gruweloffer yst,
En Offermans, en schaeren wyst
Naer Godt, wiens eere altaren passen.
Zy roepen; wy zyn stof en asschen.
Ghy zultze stracks van boven neêr
Zien springen, Godts en *Jesus* eer
Beschutten, en van harteleet

57—60 Versta: hoe allen, ieder op zijn plaats, geschikt zijn, gelijk de zangnoten op een toonladder.

70 *Offermans:* offerlieden.

En rouw verscheuren elck zyn kleet,
Op dat men bloet noch wynkelck storte,
En daetlyck d'Offerstaetsi schorte.
Wat waer 't een jammer, zoo 't geschreeuw
Van een' oproerigen Hebreeuw
Den drang van Griecken holp op ruy,
Om met een steene hagelbuy
Te pletteren, te slaen met vuisten
De Kruisgezanten des Gekruisten.
Dat ons Sint Pauwels staf behoe.
Men wyde hem 't altaerstuck toe,
Daer Lastman, om zyn kunst befaemt,
Den dienst der afgoôn noch beschaemt
Met zyne Kristgewyde verven.
Hy leve onsterflyck na zyn sterven.

76 *Verscheuren elck zijn kleet:* t. w. Paulus en Barnabas ieder zijn eigen kleed. Zie *Handel.* XIV : 14.
81 *Holp op ruy:* opruide,

OP M. KRETZERS
STE. MARIE MAGDALENE.

DOOR TITIAEN GESCHILDERT.

De Kunst, die dus zich zelve pryst,
Verdient alleen geen goude lyst,

Op M. Kretzers Ste. Marie Magdalene. Afgedrukt volgens den tekst van het handschrift, toebehoorende aan den Amstelkring te Amsterdam.

Een tweede handschrift, vroeger in het bezit van Dr. F. A. Snellaert, berust thans in de Univerteitsbibliotheek te Gent.

Van welk jaar dit gedicht dagteekent, is evenmin met zekerheid te zeggen. Het komt evenals het voorgaande het eerst gedrukt voor achter *Salomon.*

Marten Kretzer, zoon van Bartelt Cretser en van Catelyne Toussain, werd omstreeks 1598 geboren en ondertrouwde 24 October 1626 met Sara van Loon, te Rochelle geboren. Uit dit huwelijk werden minstens tien kinderen geboren.

Hij was koopman en te gelijk kunstverzamelaar. Blijkens een gedicht van

2 *Verdient alleen geen goude lijst:* verdient niet enkel een gouden lijst.

Maer eenen zoom van diamant,
Ter eere van des Meesters hant.
Zagh 't gryze Griecken op, voorwaer
Het kranste noch dien Tekenaer.
Hier heeft de Tekenkunst haer' eisch.
Ghy ziet geen verf, maer levend vleisch;
Doch niet gelyck Natuur het geeft,
Nu haer de Slang bedorven heeft;
Neen zeker, 't is van hooger prys,
En zulcks als in het Paradys
Ons Moeder eerst ter weerelt quam,
Toen Grootvaêr heur in d'armen nam,
Eer zy de lippen had gezet
Aen 't zoet vergift, ons vuile smet,
Wat krachtigh een penseel is dit,
In zulck een' dagh, daer zwart noch wit
Gevonden wort! o kloecke vont!
Hoe levendigh, hoe maghtigh ront
Verheft zich *Sinte Magdaleen*,
Gezalft, genezen van haer ween!
Het lichaem, dat zoo deerlyck viel,
Is nu gezont, gelyck de ziel,
Die straelt u toe door 't nieuwe bloet.
De rust van haer verzoent gemoedt
Verschynt u in 't aendachtigh licht
Der oogen, in 't vernoeght gezicht.

L. VAN DEN BOS, getiteld *Konstkabinet van Marten Kretzer* (1650) bezat hij een fraaie verzameling schilderijen.

Behalve kunstbeschermer, was hij ook tooneel-maecenas. In de jaren 1644–45, 1647–48 en 1648–49 wordt zijn naam vermeld onder de Schouwburghoofden.

Den 1 December 1669 werd hij in de Oude Kerk begraven; zijne verzamelingen kwamen 29 December 1670 onder den hamer. Zie over hem mijn opstel in *Oud-Holland* II, bl. 111–119.

5 *Zagh:* de oudste uitgave heeft: *zaegh.*
5, 6 ontbreken in het Gentsche handschrift.
12 *Zulcks:* zoodanig.
13 *Ons Moeder:* in de oudste uitgave: *ons Grootmoêr.*
17 *Wat krachtigh een penseel:* in de oudste uitgave: *wat krachtiger penseel.*
20 *Ront:* dit staat hier als kenmerk van gezondheid, in tegenoverstelling van: „ingevallen of fletsch." Zie vs. 23 en 24.
27 *Aendachtigh:* godsdienstig.

Dat voorhooft zet geen rimpels meer
Van rouw, maer slacht het helder weêr,
Wanneer de hemel open staet.
't Godtvruchtigh wezen, en gelaet,
Die mont en borsten, waert gekust,
Bekooren niemant dan met lust
Tot Godt, en *Jesus*, nu verhooght.
Dit hair, dat flus de voeten drooght
Van dien genaderycken Heer,
Verstrickt geen wulpsche harten meer;
Hoe blont het dien albasten neck
En parlemoeren rugh bedeck',
En krulle om haeren blancken arm.
Marie Magdaleen, bescherm
Den Dichter, daer ghy boven zit,
En aen 's Verbidders voeten bidt.

29 *Dat:* in de oudste uitgave: *het.*
33 *Die mont en borsten:* in het Gentsche handschrift: *de mont en boezem.*
36 *Dit:* in de oudste uitgave: *het.* — *Flus:* hier voor: „eenigen tijd te voren." — *Drooght:* om 't rijm voor *droogde*, en niet goed te keuren.
38 Het Gentsche handschrift heeft *wulpsche zielen.*
39 *Dien:* de oudste uitgave heeft *den.*
43 *Den dichter, daer ghy boven zit:* de oudste uitgave heeft: *en help den dichter.*

OP DEN HEER

THEODOOR VELIUS,

SCHEPEN, RAET, MEDICIJN, HISTORISCHRIJVER, EN POËET,

TE HOREN.

O Horen, ghy verheft uw' kostelycken horen
Op uwen *Velius*, en grooten Ingheboren,

Op den Heer Theodoor Velius. Volgens den tekst, te vinden onder het portret van Velius, waarvan hierboven een reproductie is gegeven.

Op 23 April 1630 was, in den ouderdom van ruim acht en vijftig jaren, te Hoorn overleden Theodorus Velius, Geneesheer, Lid van den Raad, geleerde, dichter enz, en vooral beroemd door de *Chronyck van Hoorn*, zijn geboortestad, aan welke talrijke uitgaven te beurt vielen. Voor den derden druk, die in dit jaar (1648) verscheen, herzien door 's mans zoon en naamgenoot, die hem als stadsgeneesheer opvolgde, prijkt het hierboven afgedrukt portret.

Den trouwen Cicero in uwen kloecken Raet,
Den schrandren Klaudiaen, den wysen Hippokraet,
Wiens artseny de Doot ontweldighde haer lycken.
Ghy kent hem door dit Beelt, maer best uyt syn kronycken.

4 *Klaudiaen:* Claudianus, een beroemd Latijnsch dichter, die onder de keizers Theodosius en Honorius leefde en bij hen zoo zeer in aanzien stond, dat zij hem te Rome een standbeeld lieten oprichten.

OP HET OVERLYDEN

VAN DEN HEERE

GEERAERT VOSSIUS,

KANONICK DER AERTSBISSCHOPPELIJCKE KERCKE TE KANTELBERGH, EN DER HISTORIEN PROFESSOR T'AMSTERDAM.

AEN

ISAACK VOSSIUS,

Historischryver van Hollandt en Zeelandt.

Nu gaet de gladde ploegh
Van 't snedigh brein des Letterkloecken
Niet meer door d'ackers van de boecken.
De hant, die, spade en vroegh,
Te post met onvermoeide pennen
Plagh door 't papieren velt te rennen,
Is stijf. Het honighbladt
Der tonge, die, zoo milt van gaven,

Op het overlijden van Geeraert Vossius. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten*, 1651 bl. 55.

Geeraert Vossius, de professor aan de Illustre School, aan wien Vondel in 1640 zijn *Gebroeders* opdroeg en bij den dood zijner kinderen troostliederen toezong, overleed 17 Maart 1649 en werd 22 Maart in de Nieuwe Kerk begraven.

Van de acht kinderen, die zijne vrouw hem had geschonken, mocht niet één hem de oogen sluiten. Zeven waren vóór hem overleden; de achtste, Izaak, bevond zich op dit oogenblik in Zweden, waar hij in het vorige jaar was heengereisd.

Haer letterbyen zocht te laven,
Verdort. De jeught der stadt,
De bloem des Aemstels mist de stralen
Des afgeslaefden mans.
Met hem verzinckt een glans
Van Kunst, Historien, en Talen.
Wie bouwt nu Hollant met
Latijnschen stijl, zoo net
En even jeugdigh in 't vergaren
Van 't lang verwelckte lof?
Wie graeft door al die stof
Der weerelt van vijfduizent jaren?
O Isack, eenigh pant
Van *Vossius*, ghy die zoo verre
Om 't licht der Koningklijcke sterre
Verliet uw Vaderlant;
Verlaet om ons de Kroon van Zweden:
Ghy kunt uw Vaders stoel herkleeden,
Zijn doorgeleert gebouw
Van schriften voort in top voltrecken,
En Moeders hart een balssem strecken,
Dat anders smilt van rouw
Op 't koude graf van haren Heere,
Geleertheits stut, der Scholen eere.

20 *Vijfduizent jaren:* vergelijk hier den regel uit het bijschrift op het afbeeldsel des geleerden.
Dat brein draeght heughenis van meer dan vijftigh eeuwen.
21 *Eenigh pant:* eenig overgebleven kind.
23 *'t Licht der Koninckliicke sterre:* Christina van Zweden.

OP HET HULDIGEN

VAN DEN HEERE

GEERAERT BICKER,

Drost te Muiden, Baljuw van Goeilant, en Weesperkarspel.

Alcides Bicker had, vooruit
Getreên met Aemstels Staetgenooten,

Op het huldigen van Geeraert Bicker. Volgens den tekst in *Vondels Poëzy* 1650, bl. 265.

De waardigheid van Drost van Muiden, Baljuw van Gooiland, enz. voor twee jaren opengevallen door den dood van Hooft, was tot nu toe onvervuld

1 *Alcides Bicker:* Andries Bicker, Heer van Engelenburg, die den vrede te Munster had helpen sluiten en hier met Alcides (Hercules) wordt vergeleken, omdat, gelijk deze het helgedrocht Cerberus, hij den oorlog aan banden gelegd had.

Het Neêrlantsch Krijghsgedroght gestuit,
Met kracht aen ketenen gesloten,
Na dat het vierwerf twintigh jaer
Met kopren muil en stale tanden
Zoo vele landen, steên en stranden,
Op aller volcken halsgevaer,
Had omgewroet, en zee noch stroomen
Niet zagen dit gewelt te toomen.

De Hoet der Vryheit blonck op 't hooft
Der Zeven Landen, en hun Orden,
Die, eertijts schier van hoop berooft,
En entlijck vry gekent geworden,
Nu met gedeckten hoofde spreeckt

gebleven. De Staten beschonken thans daarmede Geriert Bicker, zoon van Andries Bicker, Heer van Engelenburg, en zulks, uit aanmerking der groote diensten, door laatstgemelde aan den lande bewezen.

Het inwijden van een nieuwen Drost ging altijd met eenige plechtigheid vergezeld, waaronder b. v. behoorde, dat hij, als symbool der verbintenis, welke hij met Muiden aanging, zijn voet in een ring, geklonken aan een steen, de „wijsteen" genaamd, en bij de brug te Muiden geplaatst, moest steken, en in die houding den eed afleggen. Te dezer gelegenheid ging de ten toon gespreide pracht alle denkbeeld te boven. De nieuwe Drost, op 5 Mei van dit jaar met een talrijk gevolg van ruiters en karossen uit Amsterdam gereden, werd te Diemen ontvangen door zes tooneelwagens, op welke men de drie Steden van Gooiland, benevens het noodige gezelschap Goden en Godinnen en andere zinnebeeldige personages vereenigd zag, die alle hem met gedichten verwelkomden. Te Muiden gekomen met dien ganschen sleep, werd hij aldaar begroet door de Burgemeesters der drie steden en opgewacht door een in 't wit gedoste maagdenschaar, die hem den eerewijn toedronk en hem naar 't Raadhuis geleidde. Van daar begaf hij zich naar den wijsteen, waar hij, onder een krans van nimmerdor, in welks midden zijn wapen hing, den eed aflegde. Al deze toestel was uitgedacht, en de verzen vervaardigd, door Jan Vos. En hierbij bleef het niet: ook op den Schouwburg te Amsterdam werden vertooningen gegeven, mede door Vos samengesteld, en waarbij insgelijks de blijde Inkomste van den nieuwen Drost zinnebeeldig werd voorgesteld. Vondel, die van oudsher, en nog uit de tijden der Arminianerij, grooten eerbied voor Andries Bicker koesterde, liet deze gelegenheid niet ongebruikt voorbijgaan om hem zulks te betuigen, door de huldiging van zijn zoon met dezen fraaien lierzang te vereeren.

12 *Orden:* is hier 't enkelv. en staat voor: Staten-Generaal.

15 *Met gedeckten hoofde:* zinnebeeld der vrijheid, welk woord, in Vondels dagen, toen men er zijn ware beteekenis nog niet aan ontnomen had, hetzelfde wilde zeggen als: „onafhankelijk gezag."

Voor out Kastilje en zijne troonen,
Daer Flips, verlaên van weereltkroonen,
Het hooft door alle starren steeckt,
En met een' dagh van diamanten
Beschijnt de Hollantsche Gezanten.

Wat raet om 's Vredehelts beleit,
Om Andries, onder 't puick der Helden
Des staets, voor zijne dapperheit
En goede diensten te vergelden?
Een schip vol gouts waer niet genoegh
By zulck een vroomheit opgewogen:
Men loontze niet met 's lants vermogen:
En oft 't vermogen zwaerder woegh;
De prijs, waer na de Bickers streven,
Is 't Vaderlant ten roem te leven.

Maer Hollant zeit: ten minste laet
Een teken van erkentenisse
Dan vryen mijn' bevryden Staet
En schultbekennende gewisse
Van opspraeck en ondanckbaerheit,
Eer Reden ons die schantvleck toone;
Men eer' dien Vader in den Zone:
Het Drostampt heeft naer hem gebeit,
Hy zette zich op 't huis te Muiden,
Tot veiligheit van lant en luiden.

Op deze billijcke uitspraeck hief
Het Slot zijn kruin op, uit de boomen.
De zon was Goeilant noit zoo lief,
Al brackze door met gulde zoomen,
Als zulck een stem, met lust gehoort
Langs al de Vecht en Goeische kusten.
Drie steden en hun dorpen rusten

17 *Verlaên:* overladen.
26 *Vroomheit:* dapperheid.
28 *En oft:* zoo al.
33 *Vryen:* bevrijden.
47 *Drie steden:* Muiden, Naarden en Weesp.

Op deze nieumaer: Roof en Moort
Baldadigheit en burgerplagen
Verlaten flucks hun hol en hagen.

Der byen Koning gaet te velt,
Daer d'ope lucht, niet meer bedorven
Door hitte of rijp, den honigh smelt.
Hy haelt de boeckweite in zijn korven.
De koele dauw verquickt het zaet,
En 't gras het vee, en spant den uyer.
De huisman ploeght en zaeit niet luier,
In 't kriecken van den dageraet.
Groot Bussem, 's Gravelant en andren
Onthalen op dit feest malkandren.

Aenvaert het zwaert, ô Jongeling:
Dat dit gezegende geweste,
Verdadight door uw deught en kling,
U loof, gelijck 't Gemeene Beste
Uw' onvermoeiden Vader looft,
In ooreloge, en tijt van vrede.
Bescherm het recht van lant en stede:
Verstreck der onderdruckten hooft:
Betoom den moetwil door de wetten;
Zoo zal de Faem uw' lof trompetten.

50 *Verlaten flucks hun hol en hagen:* ruimen 't land.
59 *Groot Bussem, 's Gravelant:* hier voor Gooiland.

MAYBOOM

VOOR

JOAN DE WOLF, EN AGNES BLOCK.

Agnes hart lagh hardt bevrozen,
Als de Noortas, daer de zon
Noit violen, nochte roozen
Bladt noch bloessem winnen kon.
Liefde ontdoide in dit geweste
Noit de lente van haer tijt,
Die men schat het allerbeste,
Waerdigh zeven jaer gevrijt.
Zonder wulpsch vermaeck te zoecken,
Sloeghze 't oogh op lof, en deught,
Hielt gespreck met stomme boecken,
Stichters van haer stille jeught:
Van de weerelt afgescheiden,
In haer kamer en vertreck,
Schuwdeze al die stricken leiden
Voor een stilte, zonder vleck.
Minnen, Jawoort, bruiloft, huwen
Vlootze, als spinnen, en venijn,

Mayboom voor Joan de Wolf en Agnes Block. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 400.

Op den 2 Mei 1649 trad Vondels neef Hans of Joan De Wolff voor de tweede maal in den echt met een tweede juffrouw Block, een nicht van zijn overledene vrouw. De bruid heette Agnes en telde nog geen twintig jaren, daar zij op den 29 October van 't jaar 1629, en wel te Emmerik, was geboren. Zij was de dochter van Arend Block en van Ida Rutgers, en had twee broeders: Antony, die met Agneta Leeuw, en Dirk, die met Barbara Leeuw trouwde — en twee zusters, Nelleken, gehuwd met David de Neufville, en Ida, gehuwd met Jakob Linnigh.

1 *Hart lagh hart:* weder de oude zucht tot woordspeling.

Konnen maeghden feesten schuwen,
Daerze toe geschapen zijn?
Kan een maeght de Liefde haten,
Die haer' oirsprong neemt uit Godt,
En de menschelijcke staten
Onderhoudt door 't hylixlot?
Deze spruit kan niet begrijpen
Hoe men dwael van 's vrydoms streeck.
Om dien diamant te slijpen
Valt een diamant te weeck.
Niemant durf van vryen momplen.
Wie dit opwerpt, blijft verdacht,
Dat hy haer wil overromplen,
Zooze sluimert op de wacht.
Toenze in slaep viel, daer de boomen
Ruischen langs de cingelgracht,
Hadze eens angstigh leggen droomen,
Hoe een *Wolf*, by doncker nacht,
Haren schoot een *Lam* ontruckte,
En verslont 't onnozel Lam.
Denck eens hoe de Maeght dit druckte,
Eerze 't loos bedrogh vernam.
Evenwel dat droomen plante
Diep een voetspoor in haer' zin,
Schoonze zich hier tegens kante,
Zomtijts meer, en zomtijts min.
Als de rechte wedergade,
Die nu aen haer zijde zit,
Smeecken quam om haer genade,
Dochtze weêr: wat droom is dit?
Ay, wat onrust komtme quellen?
Ziet de *Wolf* naer Lammers uit,
Die men uit mijn' naem kan spellen?
Wat of 't voorspoock nu beduit?
Wegh, ghy wolven, leeuwen, beeren,
Laet d'onnozelheit in rust:
Gaet in 't wilde woudt verkeeren
Eenzaem leven is mijn lust.
Om haer hardtheit te verzachten,
En te temmen 't schuw gemoedt,

Vloeide een star in haer gedachten
Met een' minnelijcken gloet.
Vryer, laet dit vier niet dooven,
Datghe uit *Agnes* oogen schept,
Nu ghy zulck een star daer boven
Aen den rijcken hemel hebt.
Zie haer' boezem reede ontlaten.
Zie hoe 't ys om 't hart versmelt;
Hoeze luistert onder 't praten,
Door een minnelijck gewelt,
Meer en meer tot u genegen.
Wanhoop niet aen uw geluck:
Want ghy vrijt niet zonder zegen.
Blyschap kroont al 's minnaers druck.
Entlijck bint hyze aen de schakel
Van zijn tong, gelijck zijn Bruit,
En dat langh gewenschte Orakel
't Jawoort zuchtze al steenende uit.
't Is nu uit met al het weigren,
En ontveinzen, 's vryers kruis:
Zie het Bruigoms hart nu steigren:
Hy verwacht de Liefste t'huis.
Op 't gezegende verovren
Van dat zuivere Kasteel
Stroit de May zijn groene lovren,
Vlecht de May een bloemprieel,
Voor de blakende echtgenoten,
Voor het overtrouwe paer,
Dat in vriendelijcke loten
Aen zal winnen, jaer op jaer.
Laet uw min nu adem halen,
Schoone Bruit en Bruidegom,
Op 't gezang van nachtegalen:
Gaet in 't bruilofts heilighdom,

59, 60 Versta: een lieflijke ster ontstak een zachten minnegloed in het gemoed van Agnes.

65 *Ontlaten:* gelukkig gekozen woord, evenals men in 't vroege voorjaar zegt, dat het weer, de grond *ontlaten,* d. i.: „langzamerhand van de ijskorst of het hal bevrijd worde"; zoo wordt dit hier op den maagdeboezem van Agnes toegepast.

En vermeerdert d'Amsterdammers,
In het minnende saizoen:
Mengt de Wolven en de Lammers,
's Winters zomers even groen.

95 Men herinnere zich steeds, dat *Agna* een „Lam" beteekent en de speling met de namen van Bruid en Bruidegom deed zich alzoo vanzelve en ongedwongen voor.

OP HAREN
TROUWPENNING

WAERIN DE LIEFDE DEN WOLF EN HET LAM VERBINT.

De Vredetijt, die lang moet duren,
Vereenight strydige naturen.
Het woudt vergeet zijn' wilden aert.
De macke kudde is niet vervaert
Noch schuw. Onnooslë en wilde beide
Verzamen in een zelve weide;
Daer leit de Liefde met haer hant
Den *Wolf* en 't *Lam* aen eenen bant.

Op haren trouwpenning. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy* 1650, bl. 403.

1 *De Vredetijt:* zinspeling op den vrede, te Munster gesloten.
8 *Den Wolf en 't Lam:* dezelfde allegorie, welke Vondel in zijn bruiloftsvers ontwikkelde.

JUBELJAER DES PRIESTERDOMS

VAN DEN HEERE

PHILIPPUS ROVENIUS,

Aertsbisschop van Philippen, Apostolischen Stedehouder.

DEN XXVII. VAN JUNIUS M. DC. XLIX.

Daelt om laegh, ghy Offerengelen:
Helptme loof en bloemen strengelen
Tot feestoenen: valt aen 't werck;
Ciert gewelf en Koorpilaren;
Overkranst de hooge Altaren;
Kleet met groen de Vorster Kerck:

Want Philippus schijnt herboren,
Nu de zon (die hem, gekoren
Tot den Priesterlijcken staet,
Hier Godts Offer in zagh wijden)
Van de kimmen op komt rijden
Met een' schooner dageraet:

Jubeljaer des Priesterdoms van Philippus Rovenius. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 299.

Na het overlijden (1614) van den Apostolischen Vicaris der Nederlanden, Sasbout Vosmeer, werd dat Vicarisschap door Paus Paulus V opgedragen aan Philippus Rooveen of Rovenius, die 17 October 1620 de heilige wijding ontving onder den titel van Aartsbisschop van Philippi, en sedert, op de voordracht der Aartshertogen Albertus en Isabella, tot Aartsbisschop van Utrecht was aangesteld. Een geruimen tijd had hij zich in het Sticht opgehouden en van daar ijverig zorg gedragen voor de belangen der aan hem toevertrouwde kudde, totdat hij in 1640, op aanklacht van den Schout, door den Raad van Utrecht uit de provincie gebannen en genoodzaakt werd het land te ruimen. Sedert had hij zich deels te Rome, deels in de Spaansche Nederlanden opgehouden, o. a. te Brussel, waar hij, in dit jaar, op vier-en-zeventig-jarigen ouderdom, binnen de Abdij van Voorst, het vijftigste jaar van zijn priesterschap vierde, en, als men 't noemt, de „gulden Mis" deed. Te dier gelegenheid gaf hij aan iemand, die hem geluk wenschte, „dat hij zoo vele jaren de goddelijke Offerande had opgedragen", het navolgende antwoord: „het is waar; ik heb het al vele jaren gedaan; doch het ware te wenschen, dat ik het maar twee jaren wel en behoorlijk gedaan had."

6 *De Vorster Kerck:* de Abdij te Voorst, in of bij Brussel gelegen.

Nu de zon met blijder oogen,
Blijder straelen, Koor en bogen
Komt vergulden door het glas;
Om den Godtsdienst te vergulden,
Daer hy eerst voor 's vollecks schulden
Offerde, en gebeden las:

Nu, begroet van feestgenooten,
Hy den eeuwring ziet gesloten
Van zijn wettigh Priesterschap.
Vijftigh jaren, reê verloopen,
Sluiten hem uw troonen open,
Wijzen hem een' hooger trap;

Na veel zweets, en zure stappen,
Slaverny in wetenschappen,
En getrouwen Herders plicht.
Had ick Davids harp en lippen,
'k Holp den Mijter van Philippen
Kroonen met een Neêrduitsch dicht.

Rijn en Yssel, bey te gader,
Dancken zijn' geleerden vader,
Die, ontvonckt door uwe vlam,
Voor ons Bontkist heeft gezongen,
Toen de wolven 't Lam besprongen,
Dat den mensch verzoenen quam.

Sasbout, voorzaet en zijn ouder,
Zagh Roveen, als Stedehouder,
Zijn Apostelsch spoor betreên;
Marcellyn, met Lebuynen

31 *Rijn en Yssel:* het Sticht en 't Oversticht.

37 *Sasbout:* Sasboldus Vosmarus, die vóór Rovenius het Aartsbisdom had bekleed.

40 *Marcellyn: Marcellinus*, of, gelijk hij ook genoemd wordt, *Marchelmus*, was een kweekeling van den grooten Geloofsapostel en Kerkvoogd Willebrordus. Met Lebuïnus naar den IJsel gezonden om het Evangelie te verkondigen, overleed hij, in 't laatst der achtste eeuw, te Oldenzaal, en werd te Deventer begraven. Zie *Batavia Sacra* I, 467. — *Lebuynen: Lebuïnus* of *Liefwijn* was een Angelsaks, die met Marchelmus naar 't Oversticht reisde om er de

En Plechlyn, hem 't lant beschijnen,
Daerze wandelen voorheen.

Willebrort scheen weêr te leven,
Toen dien nazaet wiert gegeven
d'Oude staf van 't Bisschopdom,
Daer hy d' eerste Kercken stichte,
Eerst het Heidendom verlichte,
En den afgront maeckte stom.

Hebt ghy oit, verheught en blijde,
Aen des ouden Vaders zijde
't Lam uw wieroock toegezwaeit,
Hem gezegent, begenadight,
En in angst en noodt verdadight,
Daer de Hel haer onkruit zaeit;

Daelt om laegh, ô Offerengelen,
Helpt me 's herders eeuwkrans strengelen,
Op zijn Gulden Misgety,
En geley hem, wijs en simpel,
Daer men kreucken zet noch rimpel,
Nimmer droef, en eeuwigh bly.

ware leer voort te planten. Een kapel, door hem gesticht te Hiulpa of Wulpe, en een kerk, later niet verre van daar aan den IJsel gebouwd, gaven aanleiding tot de stichting van Deventer, in welke stad hij begraven werd en later als Beschermheilige vereerd. Zie *Batavia Sacra* I, 472.

41 *Plechlyn:* Vondel bedoelt hier *Plechelmus*, een Schotschen monnik, die, onder de regeering van Pepijn van Herstal in de Nederlanden gekomen, het klooster Bergen aan de Roer hielp stichten en ook aldaar begraven werd. De Kanunniken van Oldenzaal beweerden echter, dat zij, door de gift van Bisschop Balderik, in 't bezit gekomen waren van zijn lichaam en plachten zijn geboortedag te vieren op 15 Juli, in hun Parochiekerk, welke hem is toegeheiligd. Zie *Batavia Sacra* I, 418.

49—55 Versta: Hebt gij, Offerengelen, voortdurend den ouden Willebrord ter zijde gestaan om het Lam wierook toe te zwaaien, hem gezegend, begenadigd en in angst en nood beschermd tegen Satans boosaardige listen?

58 *Simpel:* eenvoudig, onnoozel, schuldeloos.

DE DOOTBAER

VAN DEN HEERE

GERBRANT NIKOLAESZ. PANKRAS.

Burgemeester en Raet van Amsterdam.

Nu volght de Stadt in rouw by paren
Den Burgemeester, die, het Kruis
Der stadt vercierende acht paer jaren,

De dootbaer van Gerbrant Nikolaesz. Pankras. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 461.

In November 1649 overleed Gerbrant Nikolaesz. Pancras, die zijn vaderstad vele jaren in verschillende betrekkingen gediend had. In 1634 werd hij aangesteld tot Raad, en in het volgende jaar gekozen tot Schepen en in 1639 als

2, 3 *Het Kruis der s'adt vercierende acht paer jaren:* zestien jaar op 't kussen gezeten hebbende.

Een toevlught was van menigh huis;
Een blyde troost der ouderloozen.
Wat mist de Burgery aen hem
Een burgerman, door 't lot verkozen!
Wat derft de Raet een trouwe stem,
De stoel, een' vreedzaem Stoelgebroeder,
Een' zachten bant, die 't al verbont!
Oprechte Pankras, ieders hoeder,
Wy kussen uwen kouden mont,
Den adem van den lieven Vrede,
Die uit uw lippen vloeien quam,
Tot heil van Neêrlant en uw stede.
Het t'zamenloopende Amsterdam
Zagh onder u den grontsteen leggen
Van 't nieuwe Raethuis, dat nu rijst,
En stelt het aen der Ouden zeggen
Wat werck zijn' meester billijck prijst.
Ghy holpt noch voor uw einde stercken
De bontgenootschap met de Kroon
En Majesteit van Denemercken,
En zaeght ons Vryheit aen dien troon
Verknocht, ten steun der zeven landen
En al de Rijcken van de Zont.
Wy dragen u op onze handen,

Burgemeester, welke laatste waardigheid hij nog bekleedde gedurende de jaren 1640, 1642, 1643, 1645, 1646, 1648 en 1649.

Den 25 April 1613 werd zijn ondertrouw aldus in de kerkelijke registers opgeteekend: „Gerbrand Claesz. Pancras, oud 22 jaer, wonende op 't Water, geassisteerd met Anna Pancras zijne moeder en Steven Fransz. zijn oom en Aeltje Michielsdr. oud 20 jaar, wonende op Monkelbaens burghwall, geassisteerd met Michiel Cornelisz. Blaeu, haer vader, en Vroutje Jans, haer moeder."

Op het huwelijk van hun zoon Claes (4 Juli 1645) dichtte Vondel een bruiloftszang.

Het schilderij, waarna hierboven eene reproductie is gegeven, hangt in het Stadhuis te Amsterdam.

7 *Een burgerman:* een man, die de burgerij voorstaat, een man, naar den wensch der burgerij. — *'t Lot:* stemming, verkiezing.
16 *Het t' zamenloopende Amsterdam:* de burgerij van Amsterdam, in grooten getale te zamen geloopen.
17 *Onder u:* onder uwe regeering.
24 *Ons Vryheit:* hier voor „onze Staat."
26 *En al de Rijcken van de Zont:* lees: „en *van* al de rijken" enz.

Terwijl de rouw ons harten wont,
Te kercke, droef en ongeduldigh,
O Burgervader, goet van aert:
Wy blyven lof den graeve schuldigh.
De sleutels van de poort, bewaert
Tot op den oever van uw leven,
Ontfangt het Raethuis met de maer
Van uwe doot, te vroegh beschreven
Met inckt van tranen op uw baer,
Waer neffens onze Heeren gingen.
Leef lang in uw nakomelingen.

31 Versta: wij hebben ons nog te kwijten van den plicht uw lof op uw graf te schrijven.
35, 36 *Beschreven.... op uw baer:* op uw lijkstaatsie genoodigd.
37 Bij welke lijkstaatsie de Burgemeesters en Raden tegenwoordig waren.

DANCKOFFER

AEN

KONINGIN KRISTINE.

TOEN HET HARE MAJESTEIT BELIEFDE DE NEDERDUITSCHE POËZY MET DE GOUDE KETEN EN KONINGKLIJCKE MEDALJE TE VEREEREN.

VIRG.

Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.

Hoe rijst mijn dicht! de Groote Koningin,
Zoo hoogh in 't gout op 's Vaders troon gezeten,
Vereert uit lust ons Duitsche Zanggodin
Haer eigen beelt aen eene goude keten.

Danckoffer aen Koningin Kristine. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 465).
In 1647 had Vondel Koningin Christina van Zweden bezongen in een gedicht, getiteld: *Afzetsel der Koninglycke printe*, voor hetwelk hij door tusschenkomst van den Agent van Zweden, Michiel le Blon, beloond werd met een gouden keten en medaille, volgens Brandt „ontrent vyf hondert guldens waardigh."

Semper honos enz., d. i.: „uw eer, uw naam, uw lof zal t' allen tijd beklijven." De plaats is uit *Aen.* I, 613.

De woestheit heeft d'aeloude Hengstebron
In 't Oost gestopt: die borst weêr uit in 't Weste:
Maer nu verhuist de gryze Helikon
Uit Latium in 't Noorden op het leste.
Kristine voert de Kunsten in haer Rijck:
Zy bouwt den stoel der Letteren in Zweden.
Het Negental vint daer een vaste wijck:
Daer koestert zy de burgerlijcke zeden.
Apollo stelt zijn lier in 't hofgewelf
Van dees Vorstin, en mengelt zijn laurieren
In haren palm: Men zwijgh van Filadelf,
En zynen schat van boecken en papieren:
Zy zamelt zelf de Griecken en Hebreen,
Latynen, en geburen der Latynen,
En spreeckt met elck in zyne spraeck gemeen.
Wat Babilon, om uitgeleert te schynen,
Wat oit Chaldeeuw aen Alexander schonck,
En hy den Prins der letteren bestelde,
Dat hooftze hier, dat zetze hier te pronck,
Oock vonden, daer geen Outheit van vermelde.
Dees zeilsteen der Geleertheit strijckt noch raeckt
Geen edel hart, al schuilt het noch zoo verre,
Dat derwaert niet getrocken wort, noch haeckt
Naer 't licht der Noortsche en eerst opgaende Starre.
Toen Venus lest, zoo hoogh in 't Noorden, haer
De boecken zagh, als in slaghorde, zetten,
Och, riepze, zoon, verwacht hier geen altaer,
't Is nu geen tijt uw pylen scherp te wetten

5, 6 De zin is: de Turken zijn thans meester in 't Oosten, en daardoor wordt, in het voormalige Griekenland, de dichtkunst, die er vroeger bloeide, niet langer in eere gehouden; doch haar bron ontspringt thans weder in het westelijk Europa, waar men zich vormt op het voorbeeld der Ouden.

15 *Filadelf:* de Koning van Egypte, Ptolomeus Philadelphus, was een groot voorstander der letteren, en bracht te Alexandrië die beroemde boekverzameling tot stand, welke Osmar later door den brand vernielde.

21, 22 Lees: wat ooit Alexander aan Aristoteles in last gaf, te plaatsen in zijne boekerij.

23 *Dat hooftze hier:* daaraan schenkt ze hier een woonplaats, huisvesting.

24 *Vonden:* dichtwerken, geleerde vindingen.

25—27 De zin is: Christina trekt, als een zeilsteen, alle edele harten tot zich, en geen daarvan, hoe verre ook verwijderd, dat zich niet genoopt vindt, tot haar te komen.

Op deze borst, die al te spade ontdoit.
Dees Pallas, uit haer Vaders brein gesproten,
Ontbreeckt noch tijt, eer 't werckstuck is voltoit,
Het welck zy eens heeft in haer' geest besloten,
Haer' grooten geest, die weerelden omvat,
Als d' Oceaen onmetelijcke stranden.
Hoe rijst, hoe wast haer vaderlijcke stadt!
Hoe vloeit hier 't volck naer toe uit alle landen!
Amfion heeft zijn Theben dus gebouwt,
En duizenden aen zijne tong verbonden.
De scepter, aen een dochters hant vertrouwt,
Heeft mans verstant in jeughdigh brein gevonden.
De voorgang zet den onderdaen de maet
En regel van zijn wandel en zijn leven.
Zy luistert naer de Wijsheit; al de staet
Naer 't voorschrift, dat haer andren lust te geven.
En hier uit groeit d' eenstemmige muzijck
Van groot en kleen, van meerder en van minder.
Zoo draeft het al, gelijck en ongelijck,
Op eenen trant: zoo lijdt de staet geen hinder.
Gelijck een geest al d'elementen knoopt
En onderling de strydigheit der dingen
Verbint, terwijl de hemel ommeloopt,
En slaet een' ring om zoo verscheide ringen;
Gelijck een geest, een eenige oppermaght,
Het al doordringht, en matight de saizoenen,
Den dagh verlengt, verkort den langen nacht,
Waer door men 't jaer verjongen ziet en groenen;
Zoo dringt zy 't al, gelijck een Godtheit, door:
Een ieder voelt de kracht van hare stralen,

34 *Dees Pallas, uit haer Vaders brein gesproten:* vergelijk *Afzetsel* vs. 36, 39, waar 't zelfde beeld woordelijk in voorkomt.

41 *Amfion heeft zijn Theben dus gebouwt:* Amphion bouwde Thebe, volgens de fabelen, door 't spelen op zijn lier, waarop de steenen vanzelf zich ordenden: — de bedekte zin dezer fabel is, als men beseft, dat hij de zeden der inwoners beschaafde. — Dat Vondel hier en elders *Theben* schrijft en niet *Thebe,* is om 't Lat. meerv. *Thebae* terug te geven.

44 Deze regel vormt geen gezonden zin. Er behoorde te staan: „in *vrouwlijk* brein" of „in *'t* jeugdig brein."

57, 58 Het Ovidiaansche

Mens agitat molem et magno se corpore miscet.

Een zacht gewelt: een ieder houdt het spoor
Van zijnen plicht: geen ampt verlaet zijn palen,
Wat stroit men dat het eene Majesteit
Niet voeght te staen in top der boeckgeleertheit.
Zy heeft dit met oraklen wederleit,
En stopte vroegh den mont van dees verkeertheit.
De wetenschap ontfangt in haer de kroon,
Zoo dickwils zy zich spiegelt in kronijcken.
Hoe bloeit de kunst in Koningen zoo schoon,
Die hoogh in eere, in yver niemant wijcken!
En Plato moght wel roemen op 't geluck
Der Staten, daer de Grooten wijsheit schaffen.
Het Koningdom streckt niemant tot een juck,
Daer Themis weet van loonen en van straffen.
Eneas zagh Elize door 't gewoel
Der menschen hene aldus den troon bekleeden.
De balling hoorde een Godtheit uit den stoel,
Die hem ontfing, en trooste op zijne beden.
Gustavus telgh elck ding op zijn waerdy
Wil schatten, en gebruicken en ontbeeren.
Zy draeght om 't volck de last der heerschappy,
En leert zich zelve, om 't gansche rijck te leeren.
De Noortstar streckt aldus by nacht op zee
Een heldre baeck voor die de zee bevaren:
Zy wijst de streeck, de haven, en de ree,
En baent den wegh in spoorelooze baren.
Maer strijck, mijn pen: hier zit de wyze Maeght,
Gewapent met haer schriften in den tempel,
Bekranst met loof, dat blonde olyven draeght.
Genaeckze, en eer Minerve op haren drempel.
Godin van Nieuw Athene, ontfang dees gaef,
Het offerdicht, waer mede wy u dancken
Voor uwe gunst: o Dochter van Gustaef,
Uw hooge roem verdooft ons lage klancken.

72 *In yver: ijver* heeft hier de beteekenis van *studie*, gelijk ook 't Lat. *studium* en ons *ijver* 't zelfde zijn.
77 *Elize:* anders Dido genaamd. Vergelijk hier *Aen.* I, 500 seq.
89 *Strijck, mijn pen:* leg u neder.

WIEROOCK

VOOR

CORNELIS EN ELIZABETH LE BLON,

TOENZE DOOR LAST VAN HUNNEN HEERE VADER, DEN AGENT, MY DE KONINGKLYCKE KETEN EN MEDALJE VAN KONINGIN CHRISTINE OM DEN HALS HINGEN.

Wat wieroockgeur van danckbaerheit
Vereert myn overtuight geweten,
Die met den glans en majesteit
Der koningklycke en goude keten,
En d' eere van dit schoonste beelt,
't Welck aller vorstenharten steelt,
Myn' hals vergulden, daerwe zongen:
Dat vrouw *Christine* lange leef,
En hooger dan de wolcken zweef,
Op 't bladt van allerhande tongen?
Wat gafme toen dees weldaet stof,
Te wenschen dat uw vaders lof
En gunst ten hove altyt vermeere!
De Rynsche nektar en zyn deught
Gaf sporen aen de tafelvreught,
Tot dat de midnacht zelf verschenen,
Uit 's hemels top en hooghsten trans,
Ons scheide, en lichte met zyn' glans
Door alle schemeringen henen.
Ontfang dien geur, gezegent paer.
Uw afkomst bloeie jaer op jaer.

Wieroock voor Cornelis en Elizabeth le Blon. Volgens den tekst in *Hollantsche Parnas*, 1660, bl. 363.

Het opschrift boven dit gedicht en de toelichting bij het voorgaande duiden genoegzaam de aanleiding tot het ontstaan er van aan.

1—7 Lees: welken wierookgeur van dankbaarheid zal mijn overtuigd geweten vereeren aan hen, die mijn hals, enz.

2 *Myn overtuight geweten:* versta: de overtuiging mijns harten van de dankbaarheid, welke het schuldig is, of wel: de overtuiging voor mijn eigen geweten van de oprechtheid mijner dankbaarheid.

10 *Op 't bladt van allerhande tongen:* sierlijk, voor „op alle tongen."

20 *Dien geur:* namelijk van den „wierook," zie vs. 1.

OP DE

NEERLAEGH DER TURCKSCHE VLOTE.

AEN

VENETIE.

HOR. *Vix una sospes navis ab ignibus.*

De Leeuw van Hollant, niet gezint
Meer Kristensch bloet te storten,
Loopt met sint Markus Leeuw voor wint
Den Turck zijn vleugels korten,
En geeft hem, onder Uwe vlagh,
By Smirne trots den Koningsslagh.

Daer leit d'Erfvyant anckervast,
En hobbelt op de baren,
Terwijl zijn Maen van hooghmoedt wast,
Die niemant denckt te sparen.
Alree heeft Ottoman zijn hooft
De Kroon van Kandie belooft.

De Tarter, stout op deze vloot,
Komt draven recht op Polen.

Op de neerlaegh der Turcksche vlote. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* n°. 466).

Dit gedicht doelt op de luisterrijke overwinning door Giacomo Riva, opperbevelhebber der Venetiaansche vloot, op de Turken bevochten. Hij verbrandde een groot gedeelte der Turksche vloot in de baai van Fochus en veroverde ettelijke schepen.

Bij de Venetiaansche zeemacht bevonden zich ook eenige Nederlandsche schepen.

Vix una: d. i.: „nauwelijks bleef een enkel schip van de vlammen bevrijd." Zie HORATIUS *Carm.* 1, XXXVII: 13.

1, 2 *Niet gezint meer Kristensch bloet te storten:* dewijl de vrede met Spanje nu gesloten was. Die rust zou echter niet van langen duur zijn.

5 *Onder Uwe vlagh:* t. w. van Venetië.

6 *Den Koningsslagh:* den beslissenden slag.

7 *D'Erfvyant:* zoo noemt Vondel meer de Turken.

11 *Ottoman:* hier synoniem met: Turk.

13 *Tarter:* evenzeer voor Turk.

Hy dreight ons hier met hongersnoot,
Vermeet dat lant in kolen
Te zetten, en eerlang zijn' moedt
Te koelen aen 't Sarmaetsche bloet.

Maer Godt, die d' eer van 't Kristendom
Noch hanthaeft onder 't schreien,
Sloegh zelf in 't Hollantsch hart de trom,
Om tegens hondert glaien
En galeassen wel getroost,
Een kans te waegen in het Oost.

De Batavier, van outs gewoon
't Romainsch Gebiet te stercken,
Treckt weder op, en spant de kroon
Te water met zijn vlercken,
Tot afbreuck van het Turcksch gewest,
En voorstant van 't Gemeene Best.

De Bassa schimpt op 't kleen getal,
Op vijftien oorloghsschepen,
En stoft: wy zullenze in de val
Des inhams zien benepen.
Zy komen echter voor den dagh,
En *Riva* voertze naer den slagh.

De Sultan dondert zonder nut
Met zwangere kortouwen.
De blixem van ons grof geschut
Geschoten, met betrouwen
Op een gezegende overhant,
Zet schip by schip in lichten brant.

21 *Sloegh zelf in 't Hollantsch hart de trom:* deed het hart der Hollanders in krijgslust ontbranden.

30 Hier speelt Vondel waarschijnlijk met het woord Gemeene Best, dat even goed op „de Republiek Venetië," als op 't „algemeene welzijn" kan slaan.

32 *Vijftien oorloghsschepen:* volgens den Venetiaanschen geschiedschrijver Nani werd de aanval door Riva met *negentien* schepen gedaan.

36 *Riva:* Giacomo Riva, de Venetiaansche vlootvoogd.

41 *Overhant:* overwinning.

Zy kappen d' anckers buiten hoop,
En dryven d'een op d'ander.
O dreigementen van Euroop,
Hoe blaecktghe nu elckander!
Hoe druipt uw peck in d'oogen van
Den lantverslindenden Tiran!

De snelle wint komt zelf de Faem
Met vier en stof verrasschen.
Konstantinopel ziet zijn' naem
En hof en stroom met asschen,
Met voncken, roock en smoock bedeckt,
En dat de Maen van 't Rijck betreckt.

Nu schrick niet meer voor Mahomet,
Noch Agars Vorstendomen:
Als d'Opperste den Leeuwsklaeuw wet,
Is 't met hun omgekomen.
Ghy ziet hoe Faroos heir verdrenckt,
Nu d'Opperste U de zege schenckt.

45, 46 De zin is: o gij schepen, die Europa zoo fel bedreigdet, zoo steekt gij nu elkander in brand.

49, 50 De gedachte is recht dichterlijk: de vonken en het stof der brandende schepen, door den wind naar Konstantinopel gedreven, melden aldaar de nederlaag der Turksche vloot, sneller dan eenige bode 't had kunnen doen.

56 *Agars Vorstendomen:* de Arabische of Mahomedaansche stammen, als afkomstig van Ismaël, Hagars zoon bij Abraham. Het meerv. *domen* voor *dommen* is om 't rijm en ongewoon.

OP DEN VADER-MOORT

IN

GROOT BRITANIE.

Quæ causa indigna serenos
Fœdavit vultus?

Vermomde *Lucifer* had door zijn Parlement
Den Heer het Swaert ontrukt, de Kerk en 't Hof geschent,
En dat gesalfde Hooft, na'et bloedigh t'zamenrotten,
Gekocht van Judas bloet, den droessem van de Schotten,
Als hy de moortbyl klonk door 's Koninghs Hals en Kroon;
Soo bouwt het Helsche Heir in 't Engelsch Rijk zijn troon.

Tristius haud illis monstrum, nec sævior ulla
Pestis, & ira Deûm Stygiis sese extulit undis.

Op den vader-moort in Groot Britanie. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 467).

Karel I was den 1 Februari 1649 op het schavot ter dood gebracht. Aan dit feit, dat in hooge mate de verontwaardiging van Vondel opwekte, dankt bovenstaand gedichtje zijn ontstaan.

Op den vader-moort in Groot-Britanie: deze titel werd in de latere uitgave verwisseld met dien van: *Op de Koningh-dooders van Engelandt.*

Quæ causa indigna caet.: welke onwaardige oorzaak heeft de heldere gelaatstrekken beneveld? Zie *Aen.* II, 285.

1 *Vermomde Lucifer:* Cromwell.

2 *Geschent:* geschonden.

4 *Verkocht door Judas bloet.* De Schotten hadden in 1647 's Konings zaak verraden en hem overgeleverd aan het Parlement.

Tristius haud illis caet.: deze plaats, die in *Aen.* III, 214 en 215 voorkomt. is door onzen dichter zelven later aldus vertaald:

Geen lantgedroght zoo helsch: men vont noit slimmer pesten.
De wraeck der Goden broghtze uit Plutoos stoel en nesten.

Het wordt aldaar van de „Harpijen" gezegd.

OP

D'ILIAS VAN DE MEDICIS.

AEN

MICHIEL HINLOPEN.

Rechtsgeleerde.

Michiel, die onlangs, naer uw wenschen,
Doorzaeght het bloeiende Florensen,
En 't hof van Kosmos vroom geslacht;
Het recht van onrecht leerde schiften,
En uit Tuskaensche en Roomsche schriften
Een' schat van lessen overbracht:

Nu volghme weder naar Tuskanen,
En treck met my een kleet van tranen
En bloet en jammerklaghten aen.
Hier wort een Ilias gebooren,
Uit ramp den *Medicis* beschoren,
Waer doorze naer de starren gaen.

Op d'Ilias van de Medicis. Volgens den tekst in „Rampsaligheden der verheffinge van den huize van Medicis. Beschreven door den heer P. C. Hooft, Amst. 1649," 8°.

Dit werk was na den dood van Hooft onder dien papieren gevonden en werd in 1649 voor de eerste maal uitgegeven.

Ilias: Vondel geeft hier aan het werk van Hooft den naam van *Ilias*, omdat het, evenals het dichtstuk van Homerus, het verhaal behelst van een reeks van jammeren en wederwaardigheden. Zoo spreekt men ook heden ten dage nog van *een Ilias van plagen, een Ilias van rampen:* voor: „een treurverhaal", ook wel „een aaneenschakeling van tegenspoeden."

10 *Een Ilias:* hier staat dit woord bepaaldelijk voor „een aaneenschakeling van droeve en schrikbarende gebeurtenissen."

12 *Waer doorze naer de starren gaen:* door welke rampen zij tot hoogeren luister en roem geraken: 't is het Lat. *per ardua ad astra.*

13 *Droomen* voor „fabelen, verdichtselen." Uit dezen en de volgende regels — inzonderheid uit vs. 22 — kan men opmaken, dat Vondel niet alleen de fabelen, waarmede de verhalen van de Trojaansche en Thebaansche oorlogen en de tochten van Ulysses en Eneas doorweven zijn, maar ook die oorlogen en tochten zelven voor blootë verdichtselen hield: een gevoelen, dat in zijn tijd verre was van algemeen te zijn.

't Is ydel dat men droomen stroje
Van Ilium en 't paert van Troje;
Van Kolchis, Thebe, en Edipus.
De waerheit kan dien nacht beschamen,
Laomedonnen, en Priamen,
Ulisses toght, en Troïlus.

Een Kosmos, noit genoegh geprezen,
En als een puickbloem uitgelezen
Ter heerschappye, zalme meer
Dan een verzierde Eneas strecken,
Om een' Askaen uit hem te wecken,
Den nazaet van zijn vaders eer.

Hoe solt dit huis door zijn fortuinen!
Hoe worden hier de hooge duinen
Des staets besprongen van een zee
Vol ongelucken en ellenden!
Waer zal een jongste lijfstrijt enden
En zalven al dit hartewee?

Hoe kan een schalcke Circe, een Biancke,
Betovren Kosmos brave rancke!
Bezie hoe Klytemnestre loert.
Medea moet men 't nu vergeven.
Hier brengt de disch den Vorst om 't leven:
Hier schuilt een dootshooft in een toert.

Mistrouw vry heiligh en onheiligh:
Geen kerck is zelf voor Laurens veiligh:

19 *Kosmos:* Kosmus I, die in 1464 overleed en den titel verwierf van „Vader des Vaderlands."

31 *Circe:* de *e* is hier stom en smelt saam met de volgende vocaal. — *Biancke:* Bianka of Blanka Capelli, een jonkvrouw van edelen huize, doch van luchtige zeden, die den Hertog Francisco, zoon van Kosmus II, tot een huwelijk met haar wist te belezen, en vervolgens met hem stierf aan 't gif, dat zij den Kardinaal Fernando had toebereid: waarom zij dan ook hier met Circe wordt vergeleken.

36 *Toert:* taart. Evenzoo bij Hooft, die Bianka tot den Kardinaal laat zeggen: *Uw doorluchtige heerlijkheidt plagh deze* toertjens *niet quaat te vinden. Haar gelieve d'ouwde smaak te verzoeken.*

38 *Laurens:* de zoon van Kosmus I, tegen wien de Pazzi een aanslag gemaakt hadden, om hem, nevens zijn broeder Juliaan, in de kerk om te brengen: wat ten opzichte van den laatste gelukte.

Hy vint geen' toevlught aen 't altaer;
Sicheus most by duister sneven
Aen eenen dolck door 't hart gedreven,
Doch Juliaen in 't openbaer.

Dan schijnt de heerschappy herschapen:
Dan breeckt men 't Mediceesche wapen:
Dan drijft men uit: dan haelt men in.
Wat vallen hier al ballingschappen!
Men klimt of tuimelt van de trappen.
Een ieder vlamt op zijn gewin.

Maer Alexander koelt de minne
Tot zijn bekoorzame afgodinne
Te deerlijck op een ledekant.
Men leit den jongen Kosmos lagen,
En d'outste zwerft door bosch en hagen,
Als haet en nijt te zamen spant.

Hoe woet de felle Razernye,
Daer Jan den moortpriem van Garsye,
Zijn' eigen broeder zelf gevoelt;
De straffe hant des vaders echter
Den zoon verstreckt zoo streng een Rechter,
En in zijn bloet het moordmes koelt!

Geen ongevallen d' afkomst schuwden.
Zy treffen mede d'aengehuwden,
En levren aen 't uitheemsche rijck
En aengehuwde hoven spelen,
Gevoert op bloedige tooneelen,
In rouw gekleet om lijck op lijck.

Hoe trapt Bourbon met ros en ruiter
En al het Duitsch gewelt van Luiter

40 *Sicheus:* de echtgenoot van Dido, die zijn broeder Pygmalion om 't leven bracht.

49 *Alexander:* Alexander de Medicis, door zijn neef Laurens omgebracht.

50 *Zijn bekoorzame afgodinne: bekoorzaam* en *bekoorlijk* staat tot elkander als *eerzaam* en *eerlijk*. De hier bedoelde *afgodinne* was een edelvrouw, op wie Alexander verslingerd was en die hij meende te bezoeken, toen hij door Laurens werd vermoord.

67 *Bourbon:* Karel III, Hertog van Bourbon, Connetable van Frankrijk, in

De sluierkroon van Rome plat!
Vaert voort, o uitgelate rotten!
Verdooft den moetwil van de Gotten:
Verdelght de nieuwe als d'oude Stadt:

De Tiber moet het toch bezuren,
Dat Klemens binnen uwe muren
Verheft het Mediceesche bloet
Door 't Sleutelampt tot aen de wolcken;
Terwijl een drang van alle volcken
Dien grooten Herder valt te voet.

Maer kan de volgende eeuw gelooven,
Dat uitgedreven en verschooven,
De Moeder der Monarchen dwael',
En zwerf, te water en te lande,
In armoede, ouderdom, en schande,
En naulix haren adem hael'?

Wie steent om 't weduwlijcke jammer
Medoogender dan d'Amsterdammer,
Die haer bewelkomt zoo beleeft?
Zy suckelt vast met smarte en pijne,
Tot datze moede, t' Agrippijne
In ballingschap, den dootsnick geeft.

Geslachtboom, rijck van jonge telgen,
Sta vast, en laet de Nijt zich belgen,
Dat ghy de kroon der stammen spant,
Braveer den blixem, en den donder:
Ghy wort gehanthaeft tot een wonder:
Sta vast, en hou gedurig stant.

1489 geboren. Na zich wakker in den dienst van Koning Frans I te hebben gekweten, werd hij door dezen met ondank beloond en verbond zich met den Keizer tegen zijn vaderland. Door dezen aan 't hoofd van een leger naar Italië gezonden, overviel hij Rome, doch werd bij het beklimmen van den wal gedood, op den 26 Mei 1527.

71 *Verdooft* enz.: d. w. z. overtreft de Gotten nog in moedwil.

75 *Het Mediceesche bloet:* Joannes de Medicis, zoon van Laurens, was in 1513 tot Paus verkozen, als hoedanig hij zich beroemd maakte onder den naam van Leo X.

OP

COSMO DE MEDICIS.

Geen print quam oit den Grooten *Cosmus* nader.
Men kent hier uit het wezen van den *Vader*
Des Vaderlandts, en 't Mediceesche bloet.
Zyn Deught stont pal in voor- en tegenspoet.

Op Cosmo de Medicis. Afgedrukt volgens den tekst onder bovenstaande gravure in: *Rampsaligheden der verheffinge van den huize van Medicis.* Amst. 1649, 8°.

Dit gedichtje is in de uitgave van Mr Jac. van Lennep, noch in die van Dr. J. van Vloten herdrukt.

OP

DEN HEER TREZORIER PETER RAEP.

Peter Raep, de Trezorier,
Boude uit mededogen hier
't Weduwen- en weezenhof.
Men gebruick' het tot Godts lof.

Op den Heer Trezorier Raep. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 186.

In het jaar 1648 werd aan de noordzijde van de Palmgracht of nieuwe Braak een zoogenaamd „hofje," of gesticht tot huisvesting van bejaarden, gebouwd door Pieter Adriaensz. Raep. Deze was de zoon van Adriaen Pietersz. Raep, die van 1612 tot 1626 Schepen was, en van Maria Claesdr. Cloeck. De zoon, in 1629 tot Tresorier Extraordinaris aangesteld, bekleedde die betrekking tot in 1653 en mocht dus wel den titel dragen van Tresorier, welke hem door Vondel werd toegekend. Het hofje bestond en bestaat nog uit twaalf woningen — zes huisjes en zes kamers — en wordt uitsluitend door vrouwen bewoond. Boven de poort ziet men, behalve 't jaar der stichting, een groote *raap*, onder de letters P. A., te zamen alzoo een *rebus* uitmakende op 's mans naam, terwijl zijn wapen bovendien in den gevel is uitgehouwen. Pieter Adriaensz. Raep werd 28 November 1581 geboren en overleed ongehuwd 1 Maart 1666.

OP DE

NEDERLANTSCHE OORLOGEN

VAN DEN DOORLUCHTIGEN ROMAIN,

FAMIAEN STRADA.

Wat zijn vele Nederlanders
In hun letterwijsheit anders
Dan een veder, uit de wieck
Van een grijs Romain of Grieck
En den ouden tijt getogen?
Wat van verre komt gevlogen,
Wort hier wonderlijck onthaelt.
Wie met anders vonden praelt,
Laet zich duncken 't is zijn eigen
Onze schrijfgedachten neigen
Wilt te weiden buiten duin.
Kruiden in eens anders tuin,
Poelen, velden, en moerassen
Over menige eeuw gewassen,
Geven aengenamer geur
Dan het groen voor moeders deur.
Kies op 't vreemt en afgesleten,
Wy de nieuwe draght vergeten,
En verzuimen aen den haert
't Geen ten spiegel dient bewaert.
Strada, een Romain geboren,
En van Klio uitgekoren,
Leert ons dit gebreck verstaen;

Op de Nederlantsche oorlogen van F. Strada. Volgens den tekst in: *Het Tweede Deel der Nederlandsche oorlogen.* In Latijn beschreven door P. FAMIANUS STRADA. *Amst.* 1649, 8°.

Op dit gedicht werd voor het eerst weder de aandacht gevestigd door Mr. A. D. de Vries Az. in *de Dietsche Warande* van 1875, bl. 389. In de vroegere uitgave in Vondels werken ontbrak het.

Wijst die vuile vlecken aen;
Komt, als Cezar, aengetogen,
Afgerecht op oorelogen,
In den boezem, van het lant,
Dat de kroon der landen spant.
Onder zijnen Alexander
Draeft zijn pen in 't velt, zoo schrander
Dat hy Kurtius niet wijckt,
En den prijs der pennen strijckt.
Neêrlant, trots op nieuwe vaerten,
Krijght van hem de beste kaerten
Van zijn' bodem velt en strant,
Waer hy vaen en leger plant.
Ieder Raetslot sluit hy open.
Ieder aenslagh wort doorkropen
En doorsnuffelt van dit brein,
Van dien deftigen Romain.
Zoeck uit Griecksche burgertwisten
Noch Romainsch krackeel geen listen
Noch te treken: hier is 't al
Wat een krijghsman leeren zal,
En een Raetsheer, en bezorger
Van den huisman en den borger:
Hier is oordeel en beleit,
En het zekerste bescheit.
Parma, roem met kopre monden
Dat uw krijghstoght heeft gevonden
Zulck een' glans in zwarten inckt
Van de schacht, die eeuwigh blinckt,
En de weerelt toe zal stralen
In het licht van alle talen.

31 Vondel bedoelt hier Q. *Curtius* Rufus, die in de eerste eeuw na Christus leefde en een geschiedenis van Alexander den Grooten schreef.

AENLEIDINGE

TER

NEDERDUITSCHE DICHTKUNSTE.

Die van zijnen Geest naer den Parnas gedreven, in den schoot der Zanggoddinnen nedergezèt, en Apollo toegeheilight wort, dient zijne genegenheit en yver door hulp van de Kunst, en leeringe te laten breidelen; anders zal zulck een vernuft, hoe geluckigh het oock zy, gelijck een ongetoomt paert, in het wilt rennen; terwijl een ander Dichter, door kunst en onderwijs getoomt, den hengst slacht, die, onder eenen goeden roskammer [1]) en berijder, met roede en sporen getemt en afgerecht zijnde, overal by kenners prijs behaelt. Natuur baert den Dichter; de Kunst voedt hem op, dies geraeckt niemant tot volmaecktheit, dan die de natuur te baet heeft, waer uit de kunst haren zwier en leven schept. Neemt hy voor in Nederduitsch, zijn moederlijcke tale [2]), te zingen; des hoeft hy zich zoo luttel te schamen als de Hebreen, Griecken, Latijnen, de geburen der Latijnen, en zoo vele andere uitheemsche volcken, die hierom noch by alle weerelt, en elck by zijne lantslieden, eere in leggen. Wat onze spraeck belangt, die is, sedert weinige jaren herwaert, van bastertwoorden en onduitsch allengs geschuimt, en gebouwt [3]), en geeft den leerling nu veel vooruit, om naer den palmtack

---

Aenleidinge der Nederduitsche dichtkunste. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy* 1650.

[1]) *Roskammer:* dit woord wordt hier overdrachtelijk gebezigd voor „iemand die een paard niet alleen uiterlijk schoon houdt, maar het ook behoorlijk africht of *dresseert.*"

[2]) *Moederlijcke tale:* min juist voor *moedertael.*

[3]) *Gebouwt:* geordend.

in dit renperck te rennen, tegens en voorby henlieden, die met zulck een zure moeite en arbeitzaemheit dit spoor onlangs begosten te leggen. Zoo men uit hunne gedichten en schriften, oock uit Neerlantsche hantvestboecken, de eige manieren van spreecken by een zamelt, en zich eigen maeckt; daer is een schat van welsprekenheit by der hant, veel tijts gewonnen, en middel om noch maghtigh in nieuwe koppelwoorden (waer in onze spraeck niet min geluckigh dan de Griecksche is) aen te winnen, zoo men met oordeel te wercke ga. Deze spraeck wort tegenwoordigh in 's Gravenhage, de Raetkamer der Heeren Staten, en het hof van hunnen Stedehouder, en t'Amsterdam, de maghtighste koopstadt der weerelt, allervolmaecktst gesproken, by lieden van goede opvoedinge, indien men der hovelingen en pleiteren en kooplieden onduitsche termen uitsluite: want out Amsterdamsch is te mal, en plat Antwerpsch te walgelijck, en niet onderscheidelijck [1]) genoegh. Hierom moeten wy deze tongen matigen, en mengen, en met kennisse besnoeien, oock niet al te Latijnachtigh, nochte te naeu gezet en nieuwelijck Duitsch spreken, maer zulcks dat de tong haer eigenschap niet en verlieze, waer van de hervormers onzer spraecke niet geheel vry zijn. Men vermijde, gelijck een pest, de woorden, tegens den aert onzer tale, te verstellen [2]); een evel daer doorluchtige Italianen, Spanjaerden en Franschen oock van zieck zijn [3]). Wy mogen hier in nochte Griecken, nochte Latijnen navolgen. Wort hier tegens gezondight, terstont verliest de spraek haren luister, en ons oor wraeckt dat geluit; eenen valschen klanck, die de muzijck der tale bederft. In oude Hollantsche liederen hoort men noch een natuurlijcke vrypostigheit, vloeientheit, en bevallijcken zwier; maer het gebrack den eenvoudigen Hollander aen opmercking en oefening, om zijn geestigheit, uit een natuurlijcke ader vloeiende, krachtigh op te zetten, en te voltoien. Het rijmen moet hy zich eerst gewennen, om rijckdom van woorden en rijmklancken gereet te hebben, zonder het welck de vaerzen kreupel en verleemt [4]) zouden vallen, en

[1]) *Onderscheidelijck:* oordeelkundig.

[2]) *Verstellen:* verschrikken.

[3]) *Een evel daer.... Franschen oock van zieck zijn:* men denke maar aan het: *d'amour mourir me font, belle marquise, vos beaux yeux,* uit Molières *Bourgeois Gentilhomme.*

[4]) *Verleemt:* verlamd of lam.

zelfs aertige vonden en gedachten hunne bevallijckheit verliezen. Hierom waer het geraden eerst eenige heilige of weereltsche historien, oock verzieringen [1]) uit Virgilius, Ovidius, Amadis [2]), en Bokatius, te rijmen, om zich van de rijmkunste meester te maecken, en op de baen te geraken. Men magh om het rijm en de maet de tael niet vervalschen, en gelijck een kint stamelen en struickelen. Het rijmwoort schijne niet gevonden om het rijm te vinden, maer zy zoo gestelt of het geen rijmterm waer. Het vaers schijne oock geen rymelooze rede, maer trecke den aert van een vaers aen, en sta wacker op zijne voeten. Heeft het geene zenuwen, zoo hangt het slap en vadzigh: is het te gedrongen, zoo staet het stijf, gelijck een lantsknecht in zijn harnas. De stijl zy snedigh, en geen stomp mes gelijck. Het scherpt de zinnen, en maeckt een goede pen zich te gewennen een zelve zaeck en zin op verscheide manieren te bewoorden, en cierlijck uit te drucken. Vaerzen willen gaerne vriendelijck en zuiver zijn: want de Zanggoddinnen zijn maeghden, aen wie vriendelijckheit en zuiverheit betaemt. Voertmen zomtijts eenige harde vaerzen in, dat moet uit geen gebreck, maer uit de stoffe geboren, en ter zaecke vereischt worden. Bynamen moeten niet ledigh staen, nochte voor stopwoorden dienen, maer de beelden slachten, die eenen balck of het gewelf onderstutten, en hun werck doende, met een tot cieraet des gebouwen strecken. Wie voor Poeet wil gaen, moet van een' rijmer wel Poeet, maer van Poeet geen rijmer worden; anders gaet men van de hooghste in de laeghste schole, en op de A B banck zitten. Loven hem hierom de slechthoofden, dat vergult den rijmer, gelijck een krans van boterbloemen den kinckel. De laurier wort den Dichter niet van den gemeenen hoop geschoncken, maer van zulcken, die met kennisse en zekerheit de kroon uitreicken, en het snaterbecken der aecksteren van zwanezang onderscheiden. Rijmers, die eerst hun A B opzeggen, vallen verwaendelijck aen 't zwetsen, gelijck de quackzalvers, om hun zalfpotten te venten. Die wat verder komen, laten zich voorstaen dat ze groote bazen in de kunste zijn, en zwetsen kunstiger, doch het is met woorden van anderhalven voet

---

[1]) *Verzieringen:* verdichtsels.
[2]) *Amadis:* uit de bekende Spaansche ridder-romans.

lang [1]), of een doorgaende bravade, en loutere blaeskaeckerye. Aldus winnenze gunst by den slechten hoop, die den mont vergeet toe te doen, en gelijck naer hemelval gaept. d'Alleroutste en beste Poêten zijn de natuurlijckste en eenvoudighste. De nakomelingen, om hen voorby te rennen, vielen uit eerzucht of aen het snorcken en poffen, of vernissen en blancketten. Dat behaeghde in het eerst, gelijck wat nieuws, den min verstandigen, en klonck den nieusgierigen, gelijck een donderslagh, in d'ooren: doch het verwonderen duurde een korte wijl, en de wackerste oogen zagen hier door; en d'outsten tegens de jonger wercken, in de schale van een bezadight oordeel, opgewogen, vielen de lesten te licht, en d'outsten behielden den verdienden prijs. Om dan opgeblazenheit en kreupelheit te vermijden, zal men niet plat op d'aerde vallen, en in het stof kruipen, nochte doorgaens al te snel zonder noot aenjagen, maer op zijn pas voortdraven, en wel letten waer men rijzen, waer men wenden en keeren moet; en, gelijck een goet muzikant, den toon naer den aert der zaecke weten te schicken, dan laegh, dan middelbaer, dan hooger. Zommigen heffen hoogh op, en laten het uit onvermogen laegh vallen. Een goet zangmeester kent zijne stem, en spant de keel niet uit hare kracht. Lichtvaerdige dertelheit, zotte pracht, en ongeschickte overdaet is geen cieraet, dat een gezont oordeel vergenoeght. Elck ding wil met zijn eige maniere van spreken uitgebeelt, en niet al te verre gezocht worden. Verciertge uw vaers met bloemwerck naer den stijl [der] Rederijckkunste; hael het niet te wijt, maer blijf by een voegelijcke verwe, en binnen het besteck van verstaen te willen wezen. Zal een ander uwe rol verstaen; verstaze eerst zelf te dege, en spreeck klaer. Eenigen schrijven al willens duister, en willen zich zelfs niet verstaen, op dat men zich hier over verwondere, en hun dit tot wijsheit toeschrijve. Anderen schrijven slecht van heerlijcke dingen, en schilderen de zon met houtkole. Een leergierige lette wel op de lessen en regels der kunste, gevonden uit het voorbeelt der treflijckste Dichteren. Hy bevlijtige zich om dagelijx toe te nemen in kennisse van verscheide wetenschappen, om, is het niet van alles volmaecktelijck, dat zwaer ja onmogelijck

[1]) *Woorden van anderhalven voet lang:* de *sesquipedalia verba*, waarvan Horatius spreekt.

valt, ten minste ter loop van vele dingen kennis te hebben, om zijn werck naer den eisch uit te voeren. Zoo treckt en vergadert de honighby haer voetsel uit alle beemden en bloemen. Het waer raetzaem Salomons wijze spreucken, Cicero, Seneka, en Plutarchus wercken van de zeden, en het leven der doorluchtige mannen, en diergelijcke schriften te lezen, en te herlezen. Wie in den vloet dezer pennen zwemt, zal overvloeien van zinrijcke gedachten en vaste stellingen. De Beeldenaer van den geestrijcken Ridder, Cesar Ripa [1]), nu in Nederlantsch verduitscht, bestellen geestige vonden, om het werck levendigh uit te drucken, en rijckelijck te bekleeden. Kennis van uitheemsche spraecken vordert niet weinigh, en het overzetten uit vermaerde Poëten helpt den aenkomende Poeet, gelijck het kopieeren van kunstige meesterstucken den Schilders leerling. Dees begint eerst van eenige leden en deelen, eer hy een geheel lichaem tekent; en eerst van een geheel lichaem, eer hy een historie van verscheide beelden ordeneert, en gansche vertooningen op het panneel, als op een tooneel, stelt. Wanneer de deelen, elck in 't byzonder, wel waergenomen zijn, dan zal het geheele werck wel volgen, daer men niet aen be-

---

[1]) *Cesar Ripa:* de titel van het werk, hier door Vondel *Beeldenaer* genoemd, luidt letterlijk als volgt: „Iconologia of uytbeeldingen des verstands: van Cesare Ripa van *Perugien*, Ridder van s. s. *Mauritius* en *Lazzaro*. Waer in verscheiden afbeeldingen van Deughden, Ondeughden, Genegentheden, Menschelijcke Hertztochten, Konsten, Leeringen, Sinlijckheden, Elementen. Hemelsche Lichamen, Landschappen van Italiën, Rivieren van alle deelen des Werrelts, en allo andere ontallijcke stoffen, met hare verklaringen, werden verhandelt: Een werck dat dienstigh is, allen Reedenaers, Poëten, Schilders, Beeldhouwers, Teyckenaers, en alle andere Konstbeminders en Liefhebbers der Geleertheyt en eerlijcke Wetenschappen. Om uyt te drucken, en te vinden, 't Begrip van alle Sinnebeelden, Invallen, Devysen of Sinteykenen. Oock om te spreecken, van allerleye toerustingen, 'tzy op Bruyloften, Lyckstoeten en Zeege-feesten. Mede om te vertoonen de Gedichten der Tonneelspeelders en om uyt te beelden, met haere eygene teyckenen, al het geene, eenighsins, in des Menschen gedachte, kan vallen. Verrijckt met veele Beeldnissen en geestige geleerde overwegingen, door de uytnemende verbeteringe van Giov. Zaratino Castellini Romano. Uyt het Italiaens vertaelt door D. P. Pers. Amstelredam, by *Dirck Pietersz. Pers*, Boeckverkooper op 't Water, recht over de Koorenmerckt in 't jaer 1644" (in 4°. inleiding VI en 636 blz.). Men ziet, het werk is een waar *Conversations-Lexicon*, waar ieder zijn gading in vinden kon. Wat den schrijver betreft, deze leefde in het begin der 17de eeuw. In 1593 zag zijn boek voor de eerste maal het licht, daarna in 1603 en herdrukt in 1619.

ginnen magh, voor dat men een vast begrijp, hant, en handelinge van de byzondere deelen hebbe. Zoo ziet men den besten meesteren de kunst af, en leert, behendigh stelende, een' ander het zijne te laten. Wie leerzaem is, late zich de beginsels, die altijt moeielijck vallen, niet verdrieten. De kleenen leeren zoo aen stoelen en bancken gaen: daer na, stouter en steviger geworden, durvenze afsteecken, en behoeven geene ondersteunsels meer: anders vergaept men zich te verwaent aen eige inbeeldingen, en vervalt in grove misslagen, terwijl men wijzer dan zijn leitsman wil geacht zijn. Aldus heeft Virgilius, de Prins der Poeeten zelf, oock van Homeer en anderen vele ontleent, en uit de Griecksche tale met zulck een oordeel ingevoert, dat hy'er onsterflijcken lof uit haelde. Evenwel indien ghy eenige bloemen op den Nederlantschen Helikon plucken wilt, draegh u zulcks, dat het de boeren niet mercken, nochte voor den Geleerden al te sterck doorschijne. Op zijn eige riemen zich op dit gevaerlijcke vaerwater begevende, moet men zijne kracht overwegen, eer het schip zee kieze. Menighten lijden hier schipbreuck, die, door verwaentheit aengevoert. ja vervoert, zich te vroegh en te diep op dezen Oceaen wagen, en niets is 'er schadelijcker als eige liefde, die fraeje vernuften verblint, en onderhout [1]). Die naulix twee of zes goede regels weet uit te wercken, wil een lierdicht opzetten. Die qualijck een lierdicht kan, wil voort een treurspel spelen, of een heldenwerck trompetten. By trappen klimt men eenen toren op, en niet zonder trappen, ten zy met gevaer van den hals te breecken. d'Een bereickt langsamer, d'ander sneller den top der volkomenheit; hoewel men hier naulijx volkomenheit vint, om dat die de maet van 's menschen vermogen overtreft. Beveel het papier niet terstont al wat u in den zin schiet, maer toetst uwe inbeeldingen, vonden en gedachten ofze der penne en den dagh waerdigh zijn. Ghy ziet hoe de hoenders, den kop in de lucht stekende, met smaeck en nasmaeck drincken, en de gezonde schapen het gras erkauwen. Zoo doende zullenze de bladen niet met beuzelingen beslaen, en dingen, die niet om het lijf hebben, nochte den lezer met den ydelen dop zoecken te paeien, maer met pit, en een keerne van goeden smaeck

[1]) *Onderhout:* belet zich te verheffen.

verzaden. Het luit oock spottelijck een nieuwe wijze op de baen te brengen, als 'er geene kunst in gemerckt wort. Boven al let wel op de orde of den draet van uwe rede, en het vervolgh van zaecken: want zelfs geleerde bazen, die groot schijnen, zijn zomtijts wispelturigh, springen van den os op den ezel, en mengen alle elementen onder een. Een zelve zaeck dickwils te zeggen en herzeggen, geeft armoede en gebreck van stoffe te kennen, en behalve dat het verveelt, voeght het de rederijckheit niet. Ontbreeckt het u aen vonden en stof, zijt liever kort dan verdrietigh lang. Zet ghy een werck op van eenen langen adem; laet het in 't midden, nochte in 't einde niet bezwijcken, maer doorgaens volstaen[1]), overal zich zelf gelijck zijn, en zijnen meester nergens beschamen. Wie zijn zwackheit gevoelt, dient nootzaeckelijck raet te zoecken by anderen, en elck meester in zijn kunste en ambacht te gelooven, en de volmaeckste manieren van spreken en wercken by hen uit te kiezen. Een rechtschapen Dichter slachte de stroomen, die niet af maer altijt toenemen, en met eenen vollen boezem endelijck in de rijcke zee uitbruizen. Hoe het werck grooter is, hoe daer meer kunst en oordeel toe vereischt wort: en gelijck de schilders in kleene beelden de gebreken en misslagen kleen rekenen; zoo openbaert zich de misstellinge en 't gebreck, naer de grootheit der personaedjen en zaecken, te grooter. De leergierige volge dezen gulden regel, die zich wijdt uitstreckt, om zijn werckstuck doorgaens geluckigh uit te voeren, dat is, dat hy lette op den staet, eigenschap en gesteltenis van elcke personaedje en zaecke, en die elck naer heur natuur uittekene. Wie dit maghtigh is, en daer den slagh van heeft, kan veel velts winnen, en zal altijt binnen de palen der voeghlijckheit blijven; een deught, die in Virgilius zoo heerlijck en goddelijck boven alle zijn overvloedige kunstdeughden uitmunt. Nu behoef ick niet in 't breede en wijtloopigh t' ontvouwen hoe men zich te schicken hebbe naer een ieders ampt, oude, kunne, lantsaert, gelegenheit, hoedanigheit, en wat des meer zy. Aldus geeft een kunstigh schilder elck dingh zijn eige verf. Wie de natuur allernaest volght, die is de rechte Apelles, en zoude,

---

[1]) *Volstaen:* uitdrukking, aan het zeewezen ontleend. Men zegt, dat de zeilen *vol staan*, wanneer zij, overal uitgezet en, gelijk aan den wind blootgesteld, een bolle oppervlakte vertoonen.

gelijck d'aeloude penseelen, niet alleen menschen, maer zelfs dieren en vogels verkloecken. Maer om veiliger en vaster te gaen, geef uwe dichten niet in uwen eersten yver aen den dagh. Laetze een goede wijl onder u rusten: ga'er dan eens en anderwerf, ja zevenwerf, met versche zinnen over: want ons oordeel is, naer de gesteltenis der herssenen, gelijck de lucht, zomtijts helder, zomtijts betrocken. Een Dichter heeft zijne luimen: hierom laet het gedicht van eenen Aristarchus [1]), ja verscheide keurmeesteren keuren. Deze zullen uitmonsteren al wat misstaet, zoo wel dat de Kunst, als de zeden betreft, waer in menigmael deze goddelijcke wetenschap jammerlijck misbruickt wort: en gelijck het zwaerste meest weeght, zoo moet men zich wachten voor ongebondene en oneerlijcke woorden en vonden, daer niet dan laster voor den Dichteren in 't algemeen uit ontstaet: want dit gaf oorzaeck dat eertijts de Rederijckkamers gesloten, de tooneelen verboden wierden. Indien men bordeelspreucken en spreeckwoorden, en vuilicheit van hoeren en boevejaght uitbant, zoo zal de Schouwburgh een eerlijck tijtverdrijf strecken, en oock voor deftige lieden openstaen. Wie zich hier tegens verloopt, bederft de zeden, en den luister van zijn werck. Joocken uwe ooren naer eenen vleier, die elck naer den mont spreeckt, ghy bedrieght niemant dan u zelven. Haetghe den openhartigen bestraffer, die geene gebreken verschoont, zoo blijftghe daer in steecken. Zulcke eigenzinnigen, of eer kranckzinnigen, zijn niet te raden, randen menighmael in hun razende kortse al raeskallende de geneesmeesters aen, en leeren wie men schuwen moet. Zy willen hun ontstelt en misstelt werck van geene fixe lezetters [2]) aengetast nochte gehandelt hebben, en schricken voor de moeielijckheit en pijne van het misstelde been te herstellen, en in het rechte lidt te voegen, zonder eens te bedencken dat de Goden de beste dingen voor zweet en arbeit verkoopen. Zy liefkoozen hun wanschepsels, gelijck een aep zijne jongen. Een omzichtigh en leerzaem geest bemint Apolloos zonneschijn, die alle vezeltjens en stofkens ontdeckt. Kunsten, die den brootzack vullen, en

---

[1]) *Eenen Aristarchus:* of „keurmeester." 't Woord beteekent letterlijk: „beste rechter."

[2]) *Fixe lezetters:* lees *ledezetters,* lieden, die de ledematen, welke van hunne plaats geraakt zijn, weder in elkander zetten, chirurgijns.

alleen den buick dienen, zijn haest goet genoegh: een Dichter behoort hemelval en de spraeck der Goden te spreecken. De hemelsche Poëzy wil niet op den middeltrap, maer moet in top staen, en op den toetssteen van een beslepen oordeel proef houden, naer de wetten by de Geleerden daer toe voorgeschreven, waer toe wy gewezen worden. Ondertusschen heb ick deze korte Aenleidinge ter Nederduitsche Dichtkunste, op het aenhouden der leergierigen, by my aldus, gelijck een ruwe schets, ontworpen; om de welcke naer den eisch op te maecken meer bladen papiers noodigh waren: daerom sla ick voor dezen tijt de voeten en maet der vaerzen, en den ommetreck en aert van allerhande rijmen en dichten over. Vele andere dingen willen liever met de levendige stemme en voorbeelden, dan met de penne beduit worden: derhalve te wenschen waer, dat geestrijcke vernuften, onder het beleit van geleerde Mecenaten, hier over zomtijts onderling raetpleeghden, en zoo eenen nieuwen Parnas, naer den stijl van Italie, oprechtten, daer men, zonder afgunst, onzijdigh elcks oude en nieuwe dichten toetste; zoo wel om de schoonheit en aertigheit te volgen, als om onze misslagen, uit een edele eerzucht, te mijden, en door dien middel de Neerlantsche Poëzy haren vollen glans te geven. t'Amsterdam 1650. den 25 van Grasmaent.

J. V. Vondel.

TOETS-STEEN.

Indien hier Roomsch of Onroomsch dicht
Den Lezer sticht, of hem ontsticht;
Men schell' mijn pen die vlacken quijt,
En toets' de stof naer heuren tijt.
Sint Pauwels volght der Vadren zeên,
Sint Augustijn de Manicheên,
Eer hun het heldre licht verschijnt,
Waer voor de donkre mist verdwijnt.
Mijn jonkheit bondt door errefleer
Zich aen een Secte, en geene meer,
Tot datme, door een klaerder blijck
Van 't Weereltlijck en Kerckelijck,
Ontdeckt wiert, in een' schooner dagh,
De Perle, die verborgen lagh,
Waer voor men 't al met winst verliest.
Geluckigh die het beste kiest.

Toets-steen. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650.

3 *Men schell':* van *schellen*, voor *schelden*, gelijk elders *mellen* voor *melden*.
4 Versta: en beoordeele het werk naar den tijd der vervaardiging.
5—8 Hij wil zeggen: Paulus was een Pharizeër en Augustinus een Manicheër en zij schreven en handelden naar den geest dier sekten, eer zij tot bekeering en beter inzicht gekomen waren.
9—10 Hij wil zeggen: ik was, om dat mijn ouders 't voor mij waren, een Lid der Doopsgezinde Gemeente.
11, 12 *Een klaerder blijck van 't Weereltlijck en Kerckelijck:* d. i.: een beter inzicht in wereldlijke en geestelijke zaken.
14 *De Perle:* het koninkrijk Gods (zie *Matth.* XIII:46); doch, naar Vondels overtuiging, in den schoot der Roomsch-Katholieke Kerk te vinden.

SLOTDICHT.

Men mengt der andren rijm, ook leuren in mijn schriften,
Doch wie mijn' stijl verstaet, kan echt van onecht schiften.

Slotdicht. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 610.

GRAF-NAELDT VAN MONTROSSE.

Justissimus unus
Qui fuit in Teucris, & servantissimus æqui.

Oprechte deugt, vol viers, en moedigh

Graf-Naelt van Montrose. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten* II, 1653, bl. 169.

Karel II, die zich, ten tijde van zijns vaders dood, hier te lande ophield,

Justissimus unus cael.: de rechtvaardigste en billijkste onder de Trojanen. Zie *Aen.* II, 426.

Int vechten, sneuvelt al te bloedigh
Door ramp-spoet, niet door vroom geweer.
Britanje had nu schaemte en eer
Gantsch uyt, en 't Harnasch aengetogen,
Zich sadt aen 's Koninckx hals gesogen,
En, na'et vertreên van d' oude Kroon
Sijn Vaders al t' onnooslen Zoon
Geschopt; wanneer *Montros*, te Paerde
Geseten, met gerechten Swaerde
Besloot op nieuw 't verdruckte Bloet
Te setten in het wettigh goet,

was in 1649 naar Schotland gegaan, en aldaar tot Koning uitgeroepen; doch evenmin als vroeger zijn vader, er steun genoeg vindende, had hij zich naar 't eiland Jersey begeven en van daar naar Breda, van waar hij met de Schotten onderhandelde. Intusschen had een zijner getrouwste aanhangers, de Graaf van Montrose, een bekwaam en wakker krijgsoverste, aan het koninklijke bloed van Schotland vermaagschapt, in Duitschland eenige benden geworven, waarmede hij in de Schotsche Hooglanden de Koninklijke vaan opstak. Hij werd echter geslagen, gevangen en als landverrader ter dood gebracht, welk voorval den handel van Karel II met Schotland een tijdlang stremde. Eerst in Juni werd die voltrokken en begaf zich Karel er weder heen; doch alras was een Engelsch leger, onder Cromwells bevel, de Schotten tegengetrokken, die in September 1650 bij Dumbar verstrooid werden. Wel was desniettemin de jonge Vorst in den aanvang des volgenden jaars in Schotland gekroond; doch zijn troepen werden nogmaals, bij Worcester, door die van Cromwell geslagen, en hij zag zich genoodzaakt, naar Frankrijk te wijken; terwijl de Engelsche Veldoverste George Monck Schotland tot onderwerping bracht.

Het was op den ongelukkigen dood van den dapperen Montrose en op de dubbelzinnige houding, door de Schotten tegenover Karel II aangenomen, dat Vondel dit gedicht vervaardigde.

2, 3 *Sneuvelt al te bloedigh door rampspoet, niet door vroom geweer:* komt om, niet in een eerlijken strijd, maar op 't schavot, door 't onedele zwaard des beuls.

5 *Uyt:* versta: met aanhechting aan 't geen volgt: *uytgetogen.*

6 *Aen 's Koninckx hals gesogen:* echt dichterlijke voorstelling en uit de natuur gegrepen. Men weet dat bunsings, wezels en dergelijk ongedierte, de hazen en konijnen, die zij beet krijgen, bij den hals pakken en het bloed er uit zuigen, totdat hun slachtoffer amechtig en dood neder stort. En nu kon Vondel zijn verachting voor de Britsche opstandelingen niet beter aan den dag leggen, dan door hier een uitdrukking op hen toe te passen, waardoor het beeld van zulke roofdieren ons voor oogen springt.

7 *d' Oude kroon:* de kroon, door den Vader gedragen, of wel, voor dien „Vader" zelven.

Hun aengestorven door de ryen
Van grooten Alexanders tijen:
Want nimmer swigt een dapper Helt,
Schoon recht moet swigten voor gewelt:
Hy hanthaeft 't heylich recht der volcken;
Al storten hem de donckre Wolcken
Der Krijghs-ellenden op het hooft.
Geen Water heeft dien gloet gedooft.
Montros getroost sich dan het muyten
Der schelmen op sijn borst te stuyten,
En stelt sich, als een vaste Wijck
Der Sceptren, tegen 't hollendt Rijck;
Doch valt in Handen des Verraders,
Die reê 's Gesalfden Hooft en Aders
Had op een snooden prijs geset,
En met dees onuytwisbre smet
Het Rijck bevleckt. Wie durf sich mengen
In 't geen de Hemel wil gehengen?
De deugt, om hoogh altijt geëert,
Raeckt onder: Judas triomfeert:
Die self den strop verdient te dragen,
Verstickt de Blom van 's Koninckx magen,
En trapt op 't Hart van Stuarts huys.
Doorluchte *Berghroos,* uyt Ferguis,
Den Koninckljicken stam gesprooten,
Uw Bloet, voor't Vaderlant vergoten
Sal al de volgende eeuwen deur
Verspreyden sijnen eedlen geur;
De bloessem van uw brave daden
Herleven, waer de Son haer raden
Van 't Oosten in het Westen drijf.
De helscheyt koel' haer moedt aen 't lijf:
De Moort en 't oproer drijven boven,

14 *Van grooten Alexanders tijen:* volgens de versierde genealogieën rekenden de Koningen van Schotland het begin hunner regeering van den tijd van Alexander den Grooten. Zie de Opdracht der *Maria Stuart.*

25—27 De zin is: doch hij valt dien verraderlijken Schotten in handen, die reeds hun gezalfden Koning voor bloedgeld aan zijn vijanden hebben verkocht,

36 *Bergroos:* vertaling van *Mont-rose.*

En stellen wetten aen drie Hoven,
Dat al de Werelt schrick', en ys';
De trouw behout haer waerd' en prijs.

Sat. Patriæ, Priamoque datum.

47 *Dat:* zoodat.
Sat patriæ, priamoque datum: het zijn de woorden, waarmede de schim van Hector (*Aen.* II, 291) Eneas tot de vlucht vermaant, hem te kennen gevende, dat er „genoeg voor Koning en Vaderland gestreden" en ook verdere krachtsinspanning nutteloos is.

AEN

DE BLOKHUIZEN VAN AMSTERDAM.

DUO FULMINA BELLI.

Gebroeders, op den stroom, in 't Gulden Jaer geboren,
Toen dat Trojaensche paert de Vecht afdrijven quam;
Toen ons een dageraet belooft was, en gezworen,
Godt zelf, geen sterflijck mensch, ons Recht ter herte nam;
Als uit- en inlantsch schuim gereet stont in te spatten,
En steden, huis, en hof te zetten in een meer
Van brant en jammeren; te schenden, en te schatten,
En wat naer vroomheit aert te stooten uit hun eer;
O Tweelingen des vliets, hoe zal men u begroeten,
En zegenen, naerdien ghy eeuwigh voor ons waeckt?

Aen de blokhuizen van Amsterdam. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 479). Ter opheldering van de nu volgende reeks gedichten op de gebeurtenissen van 1650 vergelijke men de Bijlage achter dit deeltje.

1 *'t Gulden jaer:* evenals de viering eener vijftigjarige echtverbintenis een *gouden* bruiloft genoemd wordt, zoo die van de Wittes vijftigjarig advocaatschap door Vondel met den naam van *gulden jaar* was bestempeld (zie het deeltje *1646—47* (bl. 5) dezer uitgave), zoo wordt hier het jaar zestienhonderd-*vijftig* een *gulden jaar* genoemd.
2 *Dat Trojaensche paert:* hier voor de troepen van Graaf Willem Frederik.
8 Dit ziet op het uitzetten der Bickers uit de Regeering.

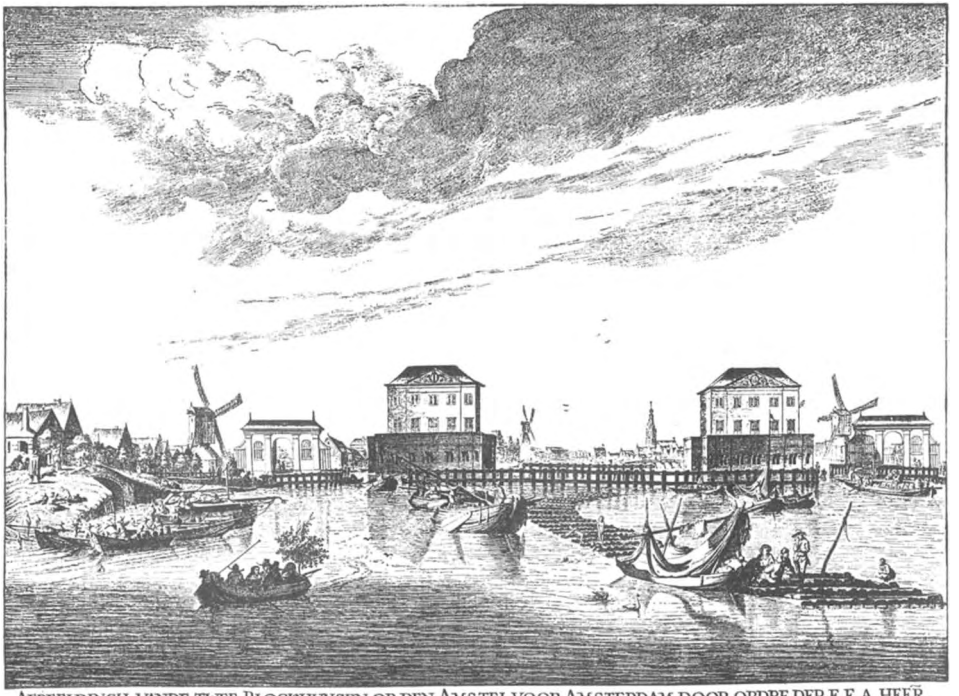

AFBEELDINGH VANDE TWEE BLOCKHUYSEN.OP DEN AMSTEL VOOR AMSTERDAM.DOOR ORDRE DER.E.E.A.HEER.
Burger Meesteren ende Ses en dartich Raden der Selver stede gefundeert. inden Iare 1650. Gesneden door Nolpe die de Selve Druckt en vercoopt.

Ghy staet in 't harrenas, als Reuzen op hun voeten,
Op dat uw kopren mont tot nootweer donders braeckt,
Salpeter, vier en vlam, al d' elementen t' zamen,
En strijck' van wederzy de kanten, en den stroom,
Om gruwzaem nachtgebroet, vrybuiters, te beschamen,
En goddeloos gewelt te stuiten voor den boom.
De burger magh, naest Godt, op uw getrouwheit slapen,
En steecken heel gerust het slaghzwaert in de schee.
Verweerders van ons Kroon, beschermers van ons Wapen,
Rondassen teffens van de Vryheit en den Vree,
Met welck een' naem zal stadt en volck u anders noemen,
Als Vreman, naer uw' aert, en Vryman, naer uw ampt?
Ghy Aemstellanders komt, bekranst dit Paer met bloemen,
Dat, buiten onzen wal, voor Hollants welvaert kampt.
Hoe zal de Schuttery op uwen welstant drincken,
Den berckemeier dan bekranssen met een' krans,
Daer parlen en gesteente en diamant in blincken,
En glinstren op den Doel met Keizerlijcken glans!
De wijn verweckt den geest, en opent al onze aders:
Dan maelt men op den disch waer 't heiloos leger lagh;
Hoe 't water bruisde op 't velt; wat burgertrouwe Vaders
Zich queten in den Raet, zich troosten eenen slagh
Te waegen op de zee, te graven op de wallen;
Wat Helden nacht en dagh hun schiltwacht stonden uit;
Wat Hopman, als een Leeuw, nu brulde om uit te vallen,
En zegenrijck in ste te keeren met den buit.
Beschutters van de Banck, behoeders van ons have,
En huizen, landt, en erf, ghy lijt het nimmermeer
Dat Aemstel, een' tiran ten dienste, zweete, en slave,
En, voor een' vryen Staet, verkieze een' wulpschen Heer
Gelijck Rehabeam, die ons met scorpioenen,
En niet met roeden, plaegh': de stramen zijn nog versch
Men wiss'le geen gemack, om in benaude schoenen

14 Spotvogels beweerden, dat, zoo de Blokhuizen hadden in dienst gestel moeten worden, zij niet den stroom, maar elkander beschoten zouden hebbe
35 Gelukkig wordt hier niet gesproken van de Hoplieden, die werkelijk *ui vielen,* als *Leeuwen brullende,* maar overal als *Hazen terug liepen,* wanne zij een ruiter van den Prins gewaarwerden.
40 *Een wulpsen Heer: wulpsch* beteekent „jong" en vandaar „dartel, onervare onberaden," — gelijk ook Rehabeam was.

Te krimpen van verdriet, te treên die zure pers.
Bewaeckers van den stroom, ghy zult de Koey bewaren,
Die gout, als boter, geeft, waer by al 't lant gedijt,
Wanneer de Koopman melckt, en poogt den room te garen;
Hoe blint het Onverstant hem aengrimt, en benijt.
Geen schalcke vleiers tong beguichle met schoon fluiten
En kouten uw gezicht, en zinnen, op dat hy
U in den slaep onthoofde, en dan gezwint aen 't ruiten
En rooven valle, en drijf den Handel wech van 't Y.
Dees Koey wort u betrout, dies vatze by den horen:
Dat is de Horen, daer al d'oude tijdt af tuight,
Gevult met gouden ooft, en Muskadel, en koren:
Dat is onze Uyer, daer de Stadt haer weelde uit zuight:
Geen Adel, maer een schelm heeft lust de Kroon der steden
Te trappen met den hoef: zy wert te zuur gehaelt
Met hondert jaren krijghs: men heeft te lang gestreden:
Bewaert dit lantjuweel, dat over 't aertrijck straelt.
Bevryt het Kapitool der vrygevochte Staten,
Als pijlers, op wiens wacht zich d'Aemstelers verlaten.

44 *Te treên die zure pers:* een uitdrukking meer bij Vondel gebezigd om „harden arbeid" te beteekenen.

49—51 Dit is een zinspeling op de fabel van Argus, die de koe Iö bewaakte, en wien Mercurius, om hem die te ontrooven, eerst in slaap zong om vervolgens hem het hoofd af te slaan.

53 Wederom een oud spreekwoord: hij, wien de koe behoort, vatze bij de horens.

54 *De Horen, daer al d'oude tijdt af tuight:* de horen der beroemde geit Amalthea, aan welker speen Jupijn gevoed was geweest, en die later de „hoorn des overvloeds" werd — welk laatste echter bij Ovidius verhaald wordt van den hoorn, dien Hercules aan 't hoofd van den in stier veranderden Acheloüs ontwrong.

57, 58 Hij wil zeggen: 't is de daad niet van een Edelman (of van een Edelen Vorst), maar van een schelm, aan Amsterdam de kroon te willen ontnemen, welke het niet dan met zooveel moeite verworven heeft.

59 *Met hondert jaren krijghs:* historisch onwaar: — Amsterdam had wel, in de dagen van Maximiliaan, tot loon der hulp, welke het hem had geboden ter fnuiking van de Hoeksgezinden, een kroon verworven; — doch die wapentocht was niet van langen duur geweest, — en, neemt men hier *kroon* in den overdrachtelijken zin van: „voorspoed, roem", dan had Amsterdam ook daarvoor geen honderd jaar — tenzij met de elementen — strijd gevoerd.

GRAF-SCHRIFT,
OP EEN MUSCH.

Waar in Katullus, Johannes Secundus, Barlæus, Hoofd, Vondel, &c. nagevolgt.

Hier leit de Hofmusch nu en rot.
Zij broeide slangen in haar pot,
Leicesters en Duc d'Alb's gebroed:
Zij scheet de vrijheid op de hoed,
De schoonste Steden op het hoofd:
Zij schon en at al 't lekker ooft,
Zij pikten, zonder schrik of schroom,
De schoonste kerssen op den boom:
Zij vroeg na kluit-boog, klap, noch knip:
Zij kon den Moolek op een stip:
Zij vloog de Meester van de hand,
En speelde met de macht van 't Land.
Zij berste aan een Spinnekop,
Dewijl zij dronk, en sprak: dit sop
Bekomt mij zeker niet te wel:
De rest geeft *Aarssen* en *Kapel*.

Graf-schrift op een musch. Volgens den tekst in *Bloemkrans van verscheide gedichten*, 1659, bl. 372.

1 *De Hofmusch:* niet onaardige woordspeling, waardoor èn de naam van het bedoelde personage, èn zijne gedienstigheid ten Hove worden aangeduid.

3 *Leicesters en Duc d'Alb's:* zonderling, dat deze beiden, waarvan de eerste vóór, de laatste tegen onze vrijheid streed, altijd in eenen adem genoemd worden.

9 *Kluit-boog:* springende boog, om ongedierte mede te vangen.

10 *Moolek:* een vogelverschrikker. — *Op een stip:* een *stip* is een soort van schoeisel met hoogen tak. *Op een stip* is een uitdrukking van gelijke beteekenis als *op een haar, op een prik, op end' uit.*

16 *Aarssen:* de gunsteling van Willem II.
Kapel: Alexander van der Capelie, Heer van Aartsbergen, Lid der Ridderschap van 't Graafschap, Gecommitteerde ter vergadering der Staten-Generaal. Hij werd beticht, de groote raadsman van Willem II te zijn geweest, met betrekking tot den aanslag op Amsterdam enz. Het tegendeel blijkt echter uit 's mans *Gedenkschriften*. Hij stierf niet *spoedig;* maar eerst in 1686. — Echt dichterlijk is het hier gebezigde beeld, waarbij Musch wordt voorgesteld, het vergif, dat hij genomen heeft, toe te drinken aan zijn medeplichtigen Aarssens en van der Capelle, evenals de stervende tiran Theramenes aan zijn medetiran Critias.

BYSCHRIFT

OP D'AFBEELDINGE VAN DEN HEERE

ANDRIES BICKER,

Heere van Engeleburgh,

RAET EN OUT BURGEMEESTER T'AMSTERDAM.

De stralen van de Kroon, die op stadts wapen flickeren,
Verworven door het gout van 't eerlijck bloet der Bickeren,
Getuigen d'oude en deught en staet van dit geslacht.
De doordrift van den Vrede, ons toegevoert uit Spanje
Door *Engleburghs* beleit, was waerdigh dat Oranje
Hem opeischte, en van zelf voor 't volck tot afstant bracht.
Zoo stut hy stadt en lant een ry van dertigh jaren.
Zoo maeltmen *Andries* best, noch gryzer dan zijn hairen.

Byschrift op d'afbeeldinge van Andries Bicker. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 470).

Andries Bicker was de zoon van Gerrit Bicker en van Aleid Boelens en in 1597 te Amsterdam geboren. Hij huwde in Februari 1615 met Catharina Gansneb Tengnagel, uit welk huwelijk negen kinderen geboren werden. Hij werd in 1616 tot vroedschap benoemd, tot schepen in 1622, 1623 en 1625, tot burgemeester in 1627, 1629, 1631, 1634, 1636, 1640, 1641, 1645 en 1649, was ambachtsheer van Amstelveen en Slooten van 1624 tot zijn dood, raad van de Admiraliteit te Amsterdam van 1637 tot 1639 en van 1650 tot 1652, Gedeputeerde in de Staten van Holland van 1643 tot 1645 en in de Staten-Generaal van 1646 tot 1648.

In 1627 en 1643 werd hij belast met een diplomatieke zending naar Zweden om de belangen van den handel te beschermen.

Hij stierf 24 Juni 1652.

1, 2 Niet zeer duidelijk: de zin zal moeten zijn: de welvaart en de glans der stad, grootendeels verschuldigd aan de verdiensten van 't geslacht der Bickers; doch *'t goud van 't eerlijk bloed,* voor „'t voortreffelijkste" enz. levert geen zeer helder beeld.

3 *D'oude:* hier voor „de oudheid"; — tenzij men, met sommige uitgaven, verkieze te lezen *d'oude deught:* wat echter minder welluidend klinkt en aan den regel veel van zijn rondheid doet missen.

4 *De doordrift:* het doordrijven.

7 *Een ry van dertigh jaren:* Andries Bicker was in 1620 Lid van den Raad geworden.

Noch gryzer dan zijn hairen: versta: wiens *beleid* nog grijzer is, enz.

OP DEN HEER

CORNELIS BICKER,

Heer van Swieten,

REGEERENDE BURGEMEESTER T'AMSTERDAM.

Zoo draeght het kussen weêr der Stede en Burgren Hoeder,
Van *Swieten*, die een lot wou deelen met zyn' Broeder.

Op den Heer Cornelis Bicker. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 470).

Wat had Oranje op hem? of was het om met glimp
Zijn heirkracht van de Stadt te voeren zonder schimp?
Men eischt hem uit zyn' staet. Wat stuck heeft hy bedreven?
Hier staet het Oproer stom, en kan geen reden geven.
Dat zwijgen is een schilt, daer 't lasterschut op stuit.
Zoo beelt Onnozelheit dien Helt naer 't leven uit.

3 *Op hem:* versta: tegen hem.
3, 4 De zin is: of was het, dat Oranje in den eisch tot afzetting der Bickers maar een voorwendsel zocht, ten einde, na de inwilliging daarvan, zijn troepen met fatsoen te kunnen terugvoeren?
5 *Men eischt hem uit zyn' staet:* men eischt, dat hij van zijn ambt verlaten worde.
6 *Het Oproer:* niets toont meer de zonderlinge verwarring der toen heerschende begrippen, dan het bestempelen met den naam van oproer eener daad, die — hoe men er verder over denke — altijd uitging van den Stadhouder, handelende uit naam en op gezag van de Algemeene Staten, en alzoo van 's Lands Hooge Overheid.
7 *'t Lasterschut:* 't geschut, de pijl des lasters.
8 De bedoeling des dichters was, *onnozelheit*, d. i.: onschuld, aan *Bicker* toe te kennen; maar naar den zin zou die hoedanigheid op den *vervaardiger van 't afbeeldsel* slaan.

DE BICKERS IN MARMER.

VINCET AMOR PATRIÆ.

Waer op vergaert de Breede Raet,
De wijsheit en de toeverlaet
Der grootste Koopstadt van Euroop?
Ontwart men een' verwarden knoop
Van zaecken, daer de Staet aen hangt?
Of wort'er 't geen de Stadt belangt,
In haer byzonder, overleit
Met rijpheit en voorzichtigheit,

De Bickers in marmer. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 473).

Vincet amor patriæ: de liefde tot het Vaderland zal overwinnen. Zie *Aen.* VI, 824.

Tot nut van al de Burgery,
Gezeten aen het zeilrijck Y?
De Faem heeft over 't lant verbreit
Hoe trots vijf Steên met achtbaerheit
Hun korts ontvoerde Vaders weêr
Herstelden in hun ampt en eer:
En dit naemhaftigh *Amsterdam*,
't Welck door beleit tot wasdom quam,
Gedooght het dat een dol gedruisch
De pijlers, onder zijn Stadthuis,
Dus ongestuimigh wechruck'? wie
Ontvouwtme al 't geen ick hoor en zie?
Zoo spreeckt de vreemde, en staet verbaest.
Een Roededrager, in der haest
Gestegen van de trappen, zeit:
Verlangt hier iemant naer bescheit?
De wijze Raet, de gansche Wet
Verdadight *Bickers* zaeck, en zet
Die Helden, om hun deught gehaet,
Op 't kussen, in den eersten staet
Van hun regeering, dieze lest,
Ten dienst van 's lants gemeene best,
Van zelf verlieten, zonder dwang;
Een spiegel om zich eeuwen lang
Te spiegelen in dit geslacht,
Dat meer der Burgren welvaert acht
Dan eigene eer, en staet, en baet;
En 't Burgemeesterlijck gewaet
Dan aen- dan uittreckt, op geen lucht
En wispelturigh straetgerucht
Van 't blinde graeuw, maer met verstant;
Tot heil van Stadt en Vaderlant.
Toen riep de vreemdeling: gewis
Te Rome noch t' Athenen is
Dees deught te vinden. Cicero

12 *Vijf Steên:* Dordrecht en de andere vier steden, waarvan hierboven gesproken is, en tot welker Regeering de gevangen Regenten behoorden.
22 *Een Roededrager:* roe dragende bode, hoedanigen den dienst aan de stadhuispoort waarnamen.
25 *De gansche Wet:* de geheele Vroedschap.

Noch Aristides keeren zoo
Verheerlijckt uit hun ballingschap,
Als dees Gebroeders op den trap
Van hun geweigerde ampten. Wat!
Wie voerde oit heirkracht voor een stadt
Om zulcke mannen, zeker waert
Gedreight met spiets, geschut, en zwaert?
Waer triomfeerde oit Veltheers ziel
Om twee, die hy van 't kussen hiel,
En schatteze eere waerdigh? Wat!
Men kroon' die Vaders van hun stadt
Met haer cieraet, de Wapenkroon,
En zetze op Beurs of Dam ten toon
In Marmer, dat voor niemant schrickt,
Zoo lang de Nyt op *Bickers* bickt.

BYSCHRIFT

OP

HUNNE MARMERBEELDEN.

Wat Helden zet men hier ten toon in Marmersteen?
De *Bickers*, die hun' Staet verlieten voor 't Gemeen.

Byschrift op hunne Marmerbeelden. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 473).

2 *Hun Staet* voor „hun ambt."

ANDERS.

Wat Helden pralen hier? is 't *Engleburgh*, en *Swieten?*
Gebroeders, die hun' Staet voor 't Vaderlant verlieten.

DE MONSTERS ONZER EEUWE.

Men hoeft om Monsters niet te reizen
Naer Afrika:
Europe broetze in haer palaizen,
Vol ongena.
De Groote Moeder van Europe
Vint schut noch scherm,
En sterreft balling, zonder hope,
Verdruckt, en arm.
Der Engelandren tongen lecken
Hun Vaders strot,
En toonen 's Konings hooft in 't becken,
Om snoot genot.
De wraeck wil Ottoman niet borgen:
De moeder laet
Den Keizer, haren zoon, verworgen,
Uit blinden haet.
Oranje, in 't harnas opgezeten,
Ruckt Hollant in,
Op Amsterdam te helsch gebeten,
's Lants nootvriendin.
Hy wenscht zijn dol rappier te stooten
Door 't hart des lants.
Hoe heeft de Deught haer verf verschoten!
Waer is haer glans?
Verbeet oit wolf een lam verwoeder?
Waer baert de tijt

De Monsters onzer eeuwe. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 474).

4 *Vol ongena:* t. w. „de *Monsters.*"
5 *De groote Moeder van Europe:* Maria de Medicis.
10 *Hun Vaders strot:* van Karel I.
11 *En toonen 's Konings hooft in 't becken:* evenals Herodias het *hoofd* van Johannes den Dooper in een *bekken* of schotel aan haar moeder *vertoond* had.
13 *Borgen:* vrijwaren.
14, 15 Ibrahim, die in Augustus 1649 door de Janitzaren gewurgd was geworden.

Een' zoon, zoo boos, die zijne moeder
De borst afsnijt!
En Kandie, om zijn hondert steden
Van outs befaemt,
Verzinckt door 's Kristens trouloosheden,
Al t' onbeschaemt,
Het schreit, op 't uiterst strant geronnen:
O Kristendom,
Ghy hebt den Turck op my geschonnen
Met bus en trom,
't En zy een Engel my verstercke,
Ick zijgh ter neêr.
Ghy broght uw eer en schaemt ter Kercke.
Wat rest 'er meer?

20—31 In 1645 hadden de Turken groote voordeelen in Candia behaald.
37 Toespeling op de versterking, welke Christus in zijn lijdensuur van een Engel ontving.
39 *Ghy broght uw eer en schaemt ter Kercke:* de uitdrukking *ter kerke brengen* was in den mond des volks vanouds synoniem met: „ter markt brengen, veil hebben, te koop loopen met" enz. Vondel wil zeggen: „gij hebt alle eer en schaamte uitgeschud, prijsgegeven."

OP DEN GEDENKPENNING

VAN

DEN OVERVAL EN AFVAL.

OVERVAL.

De Hoimaent schreef haer derde kruis,
In 't Gulden Jaer, toen met gedruis
Het Oorloghspaert quam aengestoten

Op den gedenkpennnig van den overval en afval. Volgens den tekst der oorspronkelijke doosjes (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 476). Van de beschrijving dezer penningen zie men Bijlage B.

1 *De Hoimaent schreef haer derde kruis:* voor: 't was de 30 Juli.
2 *'t Gulden Jaer:* „'t 50ste der Eeuw."

Door 't Goy, spoorbyster in der nacht,
En, van de Morgenzon belacht,
De poort des Aemstels vond gesloten.
Wie Eenigheit en Godtsdienst mint,
Zie dat geen dekkleet hem verblind',
Door schonen schijn, en veinzeryen:
De drift van heerschzucht valt te boos,
Het vrye zegelwasch te broos,
't Bedrogh bezet ons van ter zyen.
Wie noit verraet vernam,
Ga leeren t'Amsterdam.

Crimine ab uno disce omneis.

P. VIRGILIUS MARO.

5 *Belacht:* belachen.
7 *Eenigheit:* eensgezindheid.

AFVAL.

In Slaghtmaent van het Gulden jaer,
Wert d'ondergaende Zon gewaer,
Hoe 't zeste daghlicht sloot de dagen
Des tweeden Willems, die ons Lant,
Daer Vrede en Vryheit was geplant,
Met oorloghslasten zocht te plagen.
Dus stort Oranje, als Faëton,
Die 's vaders spoor niet volgen kon,
En met geen reden was te houden.
Hoe schrikte 't aertrijk van dien toght!
Hoe trof de blixem uit de locht
Die op dat stout bestaen betrouden!
Als 't spel verkeeren zal,
Komt hooghmoet voor den val.

Magnis excidit ausis.

P. OVIDIUS NASO.

11 *Locht:* lucht.

OP D'OPROERICHEIT

VAN DEN GODTLOOSEN ZEEUW,

MAXIMILIAEN TEELING.

Het Oproer, in Rochel, smeet muur en toren neder,

Op d'oproericheit van Maximiliaen Teeling. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 478). Zie een paar tegenschriften in de Bijlagen.

De Staten van Zeeland, die, terstond na 's Prinsen dood, het recht van

Het oproer in Rochel: La Rochel was eene dier plaatsen, welke uit kracht van 't Edict van Nantes aan de Protestanten tot verzekering gegeven waren. Toen echter de Kardinaal van Richelieu het oppergezag der Kroon overal wilde vestigen, sloeg hij het beleg voor die stad. En Rochelle ver-

Holp Frederick in den Haegh, en om den schoonen Pals,
Graef Straffort op 't Schavot, den Koning om den hals,

Eersten Edele, door de Prinsen van Oranje tot dien tijd bezeten, vernietigd verklaard hadden, wilden nu ook aan de Voogden van Willem III het recht ontzeggen tot de bestelling der Wethouderen. De Middelburgsche burgemeester Thibaut daarentegen, en zijn ambtgenoot Dr. Jan van Lansbergen, die zeer Oranjegezind waren. ijverden van hunne zijde om den jongen Prins te doen aanstellen of althans voor te schikken tot Stadhouder van Zeeland, waardoor hij, in tijd en wijle, de aanstelling der Overheden in de steden weer zou kunnen bekomen. Zij brachten teweeg, dat de twaalf kiezers, die een dubbeltal plachten te benoemen, waaruit de Stadhouder de Wethouders kozen, deze benoeming niet deden uit de burgerij, gelijk gebruikelijk was, maar gedeeltelijk uit de dienende Wethouders, die door den overleden Prins aangesteld, en zijn stamhuis genegen waren: waarvan 't gevolg wezen moest, dat zij de meerderheid in de Wethouderschap behielden. De burgerij nam dit kwalijk en 't opgehitste gepeupel werd zoo baloorig, dat het op 6 Juni aantrok op de Abdij, waar de Staten hun vergadering hielden, en de beide genoemde Burgemeesters met den dood dreigden, die eerlang genoodzaakt werden, de stad, ja de provincie, te ruimen. Het huis van Lansbergen werd deerlijk geplunderd, en dat van Thibaut zou 't zelfde lot ondergaan hebben, zoo eenige Predikanten het volk niet gestild hadden; doch 't gevolg was, dat de omkeer van zaken, die elders in Zeeland plaats had, ook hier gevolgd werd, en het Huis van Oranje zijn aanspraken voor 't oogenblik verloor.

De Middelburgsche Predikanten hadden in dezen voor en tegen partij gekozen. Onder hen, die ten gunste van den Prins zich op den voorgrond stelden, muntte uit Maximiliaan Teelinck. Zijn vader, Willem Teelinck, in 1550 geboren, was een der voortreffelijkste kerkleeraren van zijn tijd, en om zijn schriften zoowel als om zijn ijver voor den godsdienst beroemd. In 1613 te Middelburg beroepen, had hij aldaar tot aan zijn dood (1629), het predikambt waargenomen. 's Mans twee zonen, Johannes en Maximiliaan, volgden zijn voetspoor; de eerstgemelde, van wien mede godgeleerde schriften bestaan, werd Predikant te Utrecht, van waar hij, in 1660 om politieke redenen verbannen zijnde, te Arnemuiden en later te Leeuwarden beroepen werd. Maximiliaan werd eerst te Zierikzee beroepen, en vervolgens, in 1640, te Middelburg, waar hij in 1653 overleed. Behalve een „Vredepredikatie", in 1648 uitgesproken, en een „Grondigh bewijs, dat het een Christeliche Magistraet ongeoorlooft is „in plaetsen, daerover zy te gebieden hebben, de Paepsche Syperstitiën ende „afgoderyen toe te laten," en, benevens een „verklaring over de X Geboden „en 't Gebed des Heeren", gaf hij een werk in 't licht, betiteld „Politycke „Christen", met een opdracht aan „Willem, Prince van Orangien", welke

dedigde zich zoo wakker, dat zij wellicht niet zou genomen zijn geweest, indien de Hollanders (die in Frankrijk de Katholieken tegen geloofsgenooten ondersteunden, gelijk Richelieu den Protestantschen Gustaaf Adolf tegen de zijnen) Lodewijk XIII niet te hulp waren gekomen. Lees voorts: *het oproer smeet, in Rochel,* enz., *holp Frederick* enz.

2 *Frederick:* den verdreven Koning van Bohemen.

3 *Den Koning:* Karel I.

Montros aen eenen strop. Wat bulderende weder
Bedaert in 't einde niet! meer dit oproerigh zaet
Noch Vryheit laet in rust, noch Koninclijcken Staet
Kon Burgerlijcke tucht die Monsters niet betemmen,
Al 't lant zou tot de keel in bloet en tranen zwemmen:
Want als men steden ziet het onderste omgekeert,
Dan heeft men op zijn Schots den Staet gereformeert.

laatste veel gerucht maakte. Geen wonder, dat Vondel, toen hij van deze lettervruchten kennis nam, geen vrede kon hebben noch met de theologische, noch met de politieke begrippen, daarin verkondigd. Hij vatte de pen op en die wederom in gal doopende, gaf hij aan zijn wrevel in de beide, alles behalve malsche hekelschriften lucht.

4 *Montros:* den Graaf van Montrose.

BLOED-BEULING

VAN

MAXIMILIAAN TEELING,

GROOTE BLOED-BEULING IN ZEELAND.

Meester Teeling had een grooten Bloed-beuling gegeten,
Heel vol gepropt van Apostelen en Propheten.
Maar doe zijn maag al dat vet niet kon verduwen,
Begost Meester afgrijsselijk te schijten en te spuwen.
Al de Zeeuwsche Teelingen uit hunne poelen en slooten
Quamen daar op al quakende aangestooten:
En speelden, slobber op, die zuivere voesters.
O klokspijs, lekkerder dan Engelsche Oesters!
Wech Vrij-geesten, Harminianen, en Morsebellen:
Wij slabberen met Meester Teeling geen padde-vellen,

Bloed-beuling van Maximiliaan Teeling. Volgens den tekst in *Bloemkrans van verscheiden Gedichten*, 1659, bl. 593.

5 *Teelingen* of *talingen:* een soort van watervogels.
7 *Die zoo zuivere voesters:* dit zoo zuivere voedsel.
9 *Harminianen* voor *Arminianen:* 't Schijnt dat Vondel hier de Zeeuwsche aspiratie te pas brengt.

Geen pieren, noch alikruiken, noch zotte klauzen
Van versche Apostaten, of beschimmelde Pauzen:
Maar Middelburgse saucijsen en lekkere worsten,
In een reine ketel van onder en boven uitgeborsten.
Gij lichte Kapellanen, Roelanden en Teulingen,
Smul bij gort met ons; dit zijn Leicestersche beulingen;
Geen duivels-brood, padde-stoelen, noch morssige kruimen:
Meester Teelings ketel behoeft niemand te schuimen:
Niemant kan zijn quijl noch snottebellen laken;
Want van zijn gelen ooker magmen kazen maken:
Ja al zat gantsch Portegaal verlegen hij kon het gerieven,
Niet met bullen of prullen, maar met zijn bezegelde brieven.

P. L.

11 *Zotte klauzen:* dwaze leeringen.
21 *Poortegael:* omdat de uitvoer van kaas voornamelijk naar Portugal geschiedde.
P. L.: d. i.: *pro libertate.*

RAADZEL.

Een schaap, in schapenland gezonden door de golven,
Herschiep het Leeuwen-nest, en broede al 't Land vol Wolven,
Die beten 's middernachts den koestal na de strot:
En sleepten bij de keel de wachters in hun kot.
De Waterhonden los geborsten van hun keten

Raadzel. Volgens den tekst in *Bloemkrans van verscheiden Gedichten,* 1659, bl. 583.

1, 2 Het hier bedoelde Schaap, is Geeraert Schaap, de Amsterdamsche Burgemeester. De bedoeling is hier: Het zenden van Gerard Schaep als Gezant der Staten naar Engeland wekte de gramschap op van het Leeuwennest (het hofgezin, de *camarilla,* zouden wij nu zeggen) en deed alom de wolven (de hovelingen, de Prinsgezinden) voor den dag komen en boze aanslagen smeden tegen de rust en vrijheid van den Staat.
3 *Den Koestal:* Amsterdam. Zie het gedicht op *de Blockhuizen,* vs. 45 volgg.
4 *De Wachters:* de zes gevangen Heeren. — *Kot:* Loevestein.
5 *De waterhonden:* de opengezette sluizen te Amsterdam.

Besprongen 't wreed gebroet, en schuimden als bezeten.
Toen droop de Wollefskudde, in 't veld rondsom vergaart,
Met hangende ooren af, en ingetrokken staart.
Zij dreigden echter noch den koestal met hun wrokken:
Maar Izegrim ging t'huis, gezuivert door de pokken.
De Herders togen uit, en stelden beter wacht.
Zoo wert al 't lant geveegt met eene Wolvejacht.

7 *De wollefskudde:* de troepen van den Prins.
10 *Izegrim:* de Prins, die aan de kinderpokken stierf.
11 *De Herders:* de Staten van Holland, die de regeeringsorde in hunnen zin veranderden.

OP HET ONTHEYLIGEN

VAN

HET H. SACRAMENT DES ALTAERS,

DOOR

DEN ARMINIAENSCHEN SOCINIAEN.

Martijn acht dat hy broot en vleesch sijn gasten deelt.
Kalvijn breeckt brood, waer door het vleesch wort uytgebeelt.
Socijn neemt brood, maer acht geen soenverdienstigh sterven
Des Paeschlams, door wiens bloed wy onsen zoen verwerven.
O yveraer! waer toe vervoert u het bedroch?
Gy smaeckte eerst Mann', en nu vervalt gy tot den troch.

Op het ontheyligen van het H. Sacrament des Altaers. Volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in 4°. (*Bibliographie van Vondels werken*, n°. 482).

In de Bijlagen vindt men een *Antwoord* op dit gedicht.

1 *Martijn:* Volgens Luther bleef het brood wat het was, doch lag daarin tevens het lichaam des Heeren verscholen.
2 *Kalvijn:* deze zag in het brood niet meer dan een voorstelling van het lichaam des Heeren.
3 *Socijn:* de Socinianen loochenden de Godheid van Christus en bestreden de leer der verzoening.
6 *Nu vervalt gy tot den troch:* zinspeling op de gelijkenis van den Verloren Zoon, die zich met zwijnsdraf voedde.

Verloore Zoon, ey! keer nae Vaeders huys in 't ende:
In Rakou eetmen draf, uyt honger en ellende.

8 *Rakou* of *Racow:* een stad, gelegen in 't Klein-Poolsche Waiwoodschap Sandomir. Het was daar, dat, tegen het einde der zestiende eeuw, de Socinianen hun voornaamsten zetel gevestigd hadden: ten gevolge waar van die plaats aanzienlijk bevolkt en bloeiend werd, vooral sedert de aanhangers dier leer in 1502 aldaar een afzonderlijke school hadden opgericht, van welke hun voornaamste leeraars het bestier hadden. In 1638 — hier zinspeelt Vondel op — werd de Socianerij door een openlijk edict in Polen verboden, de school vernietigd en de Roomsche godsdienst hersteld; doch de bloei dier plaats nam sedert weder af.

OP DEN GETROUWEN HERDER

VAN

HENRICK BLOEMAERT,

Doorluchtigh Schilder en Poeët.

Mach men hem niet Bloemaert noemen,
Die twee kunsten, als twee Bloemen,
Minnelick te saemen paert,
En uyt beyde honigh gaert,
Die de Bijen komen stelen,
Waer dees vloeyt uyt zijn penseelen
En zijn Penne? o leckerny!
Puyck van Schilder-poëzy!
Riep ick daetlick, doen zijn dichten
Mijn gemoedt aen hem verplichten,
Die met zijn Latijnsche tong
Liefelick als Naso zong.
Nu verlang ick dat mijn ooren
Den Getrouwen Herder hooren,
Die gewilligh sterven wil
Voor de zuyvere Amaril.

Op den getrouwen Herder van Henrick Bloemaert. Volgens den tekst in *Den getrouwen Herder, van Gio. Baptista Guarini, op nieuws uyt het Italiaensch vertaelt door H. Bloemaert,* Utrecht, 1650, 8°.

Jonckheyt, laet Tuskanen vaeren:
Bloemaert leert in luttel blaeren
U in duytsch het Herders-spel.
Wet uw breyn, en luyster snel
Hoe hy d'eene spraeck in d'ander
Kan vergieten, zoet en schrander,
Dat de koelste sich vergeet
Aen Guaryn, in 't Neerlantsch kleet.

OP HET TAFEL-ZILVER,

GEWROCHT OP 'T INHULDIGEN VAN DEN DOORLUCHTIGHSTEN VORST EN HEERE

CHRISTOF BERNART,

Bisschop te Munster, des H. Rijcks Vorst, en Burghgraef te Strombergh.

Series longissima rerum.

AEN SINTE PAUWELS.

Beschutter van de Stadt, verlicht door klare stralen,

Op het tafel-zilver van Christof Bernart. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten II,* 1653, bl. 117.

In hetzelfde jaar (1650) te Munster tot Bisschop ingehuldigd de man, van

Series longissima rerum: een lange lijst van zaken. Zie *Aen.* I, 645, waar insgelijks van *tafelzilver* gesproken wordt.

1 *De Stadt, verlicht door klare stralen:* hier wordt Rome bedoeld, als staande onder bescherming van Paulus, die hier wordt aangesproken.

Ontsprongen uit uw bloet, 't welk Neroosch zwaert besmet.
Uw armoe belgh' zich niet dat wy met zilver pralen,
Op 's Bisschops hooghtijt, en gezegent feest-bancket.
Wy pralen met de kunst; de kunst met uwe daden,
Gedreven in 't Metael, dat hier zoo heerlijck blinckt.
Bancketten zullen 't lijf, uw Faem de Ziel verzaden,
Uw Faem, die schel en hel, als louter zilver, klinckt.
Ghy yvert om Godts Duif de vleugels fel te korten,
Met eenen *Jesus* glans te smooren in zijn bloet;
Zoo komtghe, van dien glans getroffen, neêr te storten,
En voelt de kracht van 't Kruis in 't brullen van uw' stoet.
Damaskus hoort verbaest u Christus naem trompetten,
Den wreeden Wolf verkeert in een zachtzinnigh lam,
Dat in een Mande zich ter muren af laet zetten,
En Benjamin gevoelt den klaeuw van zijnen stam.
Zoo wortghe van den Geest des Hemels voortgedreven
Door 't blinde Heidendom. Waer vint men Stadt, of strant,
Daer uw Historiën niet levend staen geschreven,
Zoo schoon, als Lukas oit die maelde met zijn hant!
Het zy ghy Elimas in d'oogen hebt getroffen,
Die uwen opgang pooght te stuiten in zijn vaert;
Het zy ghy 't lijck verweckt, dat slaeprigh neêr komt ploffen;
Het zy ghy kreuplen heelt; of Christus eer bewaert,
Door zweet-doeck, of door Riem, en bluscht den gloet der [kortsen;
Of bant den afgront uit des lichaems schors met kracht;

wien onze Staat een en twintig jaren later vrij wat overlast zou hebben, — de onrustige Christoffel Bernhard van Galen. Op het tafelzilver, te dier feestelijke gelegenheid gebruikt, vervaardigde Vondel het bovenstaande gedicht.

3 *Uw armoe:* zinspeling op de armoede, waarin de Apostelen leefden, in tegensielling met den rijkdom hunner opvolgers.

9 *Ghy yvert:* toen hij namelijk ter vervolging der Christenen naar Damascus toog: uit vs. 5 moet men opmaken, dat het daar gebeurde op het tafelzilver was afgebeeld.

15 Zie *Handel.* IX : 25.

16 *En Benjamin gevoelt den klaeuw van zijnen stam:* de uitdrukking is niet zeer duidelijk; waarschijnlijk wil Vondel zeggen, dat Paulus, die uit den stam Benjamins was, aan de vervolging zijner stamgenooten ten doel stond; de *klaeuw* zou dan die van den wolf zijn, waarvan *Genesis* XLIX : 27 gesproken wordt.

26 Versta: of den boozen geest uit het lichaam eens bezetenen verdrijft.

Of zwarte kunsten helpt in brant met vier, en tortsen;
Of sluit den kercker op door uw gebeên, by nacht;
Of van een Pythonisse, een dochter, wort verdadight;
Of zelfs van uw besneên gevangen, en gedreight,
Tot dat zich met uw hooft des Keizers wrock verzadight,
En ghy u met gedult voor 't Zwaert ter aerde neight.
Wy knielen voor 't Altaer, waer op ghy hebt geleden:
Wy knielen op uw Graf, en op uw kout gebeent:
O licht van uw Hebreen, en alle Griecksche Steden,
Ja van den Weereltkloot, met zuchten oversteent,
En tranen oversprengt: o Vorst der Kruis-gezanten,
Neem Munster, en uw Stift, en zijnen Vorst *Christof*
In uwe hoede, op dat hy 't Roomsch geloof magh planten,
Ter eere van Godts Kercke, en 't onvergangklijck Hof.
Beschut den Hooft-pylaer der omgelege vlecken
En vesten, met die zorgh, waer me ghy dezen muur
Genadighlijck dus lang voor onheil kont bedecken,
In 't midden van een Zee, vol brant en oorloghsvuur.
Dit vroom godtvruchtigh Volck, beschaduwt vry en veilig,
Zal eeuwigh uwen lof ontvouwen voort en voort,
En slapen op de wacht van zijn' getrouwen Heiligh,
Met *Jesus*, die zijn merck gedruckt heeft op hun poort.
Zoo bloeie al 't Bisschopdom, en ackerlant, en eicken.
Zoo moet de Vorst en 't Volck zijn' hooghsten wensch bereicken.

29 *Een Pythonisse:* deze benaming, waardoor aanvankelijk alleen de waarzeggende maagd werd aangeduid, die in Apollo's tempel te Delphi haar orakels sprak, werd van lieverlede door de dichters toegepast op andere waarzegsters, onverschillig van welke soort. — Vondel spreekt hier van de dienstmaagd, waarvan gewaagd wordt *Hand.* XVI: 16.

30 *Van uw besneên:* van de Joden.

41 *Den Hooftpylaer:* den Bisschop zelf.

45 *Dit vroom godtvruchtigh volck:* de inwoners van het Bisdom.

50 *De Vorst en 't Volck:* men herinnert zich hierbij, dat de Bisschop van Munster tevens wereldlijk Vorst over die landstreek was: en hij heeft het Nederland wel doen ondervinden.

OP DEN GEBOEIDEN LEEUW.

De Leeuw van Hollant suft in 't stof,
Geketent met den hals aen 't Hof.

Op den geboeiden Leeuw. Volgens den tekst in *Hollantsche Parnas*, 1660, bl. 451.

OP DEN ONTBOEIDEN LEEUW.

De Leeuw ontboeit, en op zijn wacht,
Bewaert de vryheit in haer kracht.

Op den ontboeiden leeuw. Volgens den tekst in *Hollantsche Parnas*, 1660, bl. 451.

1 *De Leeuw ontboeit, en op zijn wacht:* de Leeuw, ontslagen van zijn boei en weder op zijn hoede zijnde.

DE DEUGHTRYCKE JONGKVROUWE

GARBRECHT HOOFT.

Onze Graftmeermin
En zanggodin
Wiens zang ick min.

De deughtrycke Jongkvrouwe Garbrecht Hooft. Afgedrukt volgens den tekst van het handschrift, waarvan een facsimile in *Oud-Holland*, II, bl. 130, voorkomt.

Het versje is geschreven op een der schutbladen in een exemplaar van *Vondels Poëzy*, van 1650.

Garbrecht was de dochter van Pieter Willemsz. Hooft en van Neeltje Pietersdr., die zij reeds op vierjarigen leeftijd verloor; want 23 Juli 1636 bewees haar vader aan zijn dochtertje de erfenis harer moeder ten bedrage van *f* 20,300.

Zij woonde op de Leliegracht. Zie het artikel van Mr. Ch. M. Dozy, in *Oud-Holland*, VI, bl. 157.

OP BLEKERS DANAE,

VOOR DEN HEERE

VAN HALTEREN,

Baljuw van Kennemerlant,

GESCHILDERT.

Dees naeckte kan een' Godt bekoren,
  En 't godlijck gout haer hart en oogh,
  Hoe vlamtze op 't gout, dat van om hoogh
Door 't kopren dack van 's vaders toren
  Gedropen komt in haren schoot!
Wat mogen toch de blinde menschen
Zoo blint om schoone kinders wenschen!
  De schoonheit is in last en noot.
Wat sluit geen goude sleutel open!
  De snoeplust vreest geen scherpe wacht,
  Metale poort, noch diepe gracht.
Hy komt van boven in geslopen;
  Maer vint 'er niets dan verf en doeck,
En zy een' schijn van roode schijven:
  Zoo laet de Maeght den handel drijven:
  Zoo valt de kunst een' Godt te kloeck.

Op Blekers Danäe. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 175.

1 *Dees naeckte:* minder aanbevelenswaardig is hier de weglating van het subst. *nymf, prinses, jonkvrouw*, of welk ander hier te pas kon gebracht worden.

2 *'t Godlijck gout:* de God, die in goud is veranderd.

10, 11 Wederom een navolging van het *Inclusam Danaên turris ahenea caet*, van Horatius.

12—16 Het hier geuite denkbeeld is ten eenenmale valsch. Immers, wat wil het zeggen, dat *de kunst een God te kloek valt*, en dat *de Maagd niets vindt dan schijn van roode schijven*, wanneer zoowel die *God* (of de *schijven*, waarin hij zich vermomd heeft) en die *Maagd* zelve geschilderd zijn en dus evenzeer *verf en doek* als de rest?

MARTIAELS BYSCHRIFT

VOOR

M. CICERO.

TEGENS

MARCK ANTONI.

Antoni, zwijgh: wat wilt ghy toch Fotijn verwijten?
De banrol roept geen wraeck als 't bloet van Cicero.
Hoe durftghe dien Romain zoo dol het hooft afsmijten?
Geen Katalijn verliep zich dus vervloeckt en snoô.
Een schelm, door gout bekoort, is tot dat stuck gekomen,
Benam, uw wraeck ten dienst, den Raet dees eene stem;
Maer schoon het gout dien mont heb tong en spraeck benomen:
Wat spreken kan, berst uit, en spreeckt en pleit voor hem.

Martiaels byschrift voor M. Cicero. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 175.

1 *Fotijn:* Photinus was een kamerling van Ptolomeus, den laatsten koning van Egypten. en het was op zijn raad, dat Pompejus, toen hij na den slag van Pharsalië zijn toevlucht tot dien koning nam, niet ontvangen, maar gedood werd. Later echter, toen hij tegen Caesar, na diens komst in Egypte, een opstand verwekt had, werd hij zelf om 't leven gebracht.

1, 2 De zin is: wat durft gij, Marcus Antonius — die toen uit naam van Caesar het bevel in Egypte voerde — aan Photinus het ombrengen van Pompejus verwijten? — Gij zelf hebt het immers veel erger gemaakt, toen gij Cicero deed ombrengen.

2 *De banrol:* de lijst der vogelvrijverklaarden.

4 Versta: Geen Catilina — Cicero voormalige tegenstander — heeft zulk eene afschuwelijke daad gepleegd.

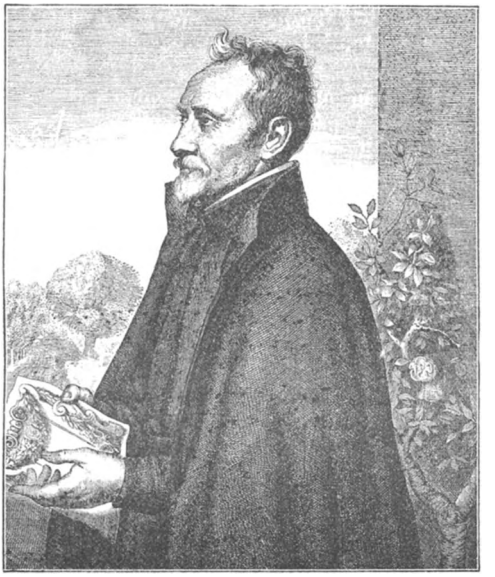

BYSCHRIFT

VOOR

DANIEL ZEGERS

Fenix der Bloemschilderen.

De geest van Zegers is een by,
Waer op de Nederlanders roemen.

Byschrift voor Daniel Zegers. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 176.

Daniel Segers werd 3 December 1590 te Antwerpen geboren. Zijn vader Peter Zegers was katholiek, zijne moeder Maria van Geel uit de Noordelijke Nederlanden afkomstig, was protestant en voedde hem, na den dood zijns vaders, in den hervormden godsdienst op.

Onder leiding van den „fluweelen" J. Breughel bekwaamde hij zich in de

Zy zuight haer honighleckerny
En geur uit allerhande bloemen.
Een By quam op zijn schildery
En geur en kleuren aangevlogen,
En riep: Natuur vergeef het my:
Dat bloempenseel heeft my bedrogen.

schilderkunst. In 1611 legde hij zijne meesterproeve en werd in het Antwerpsch St. Lucasgilde opgenomen.

Nadat hij het protestantisme had afgezworen, trad hij in 1659 als leckebroeder in 't noviciaat der Societeit van Jezus te Mechelen, bezocht Italië en werd, in de zuidelijke Nederlanden teruggekeerd naar het professiehuis te Antwerpen gezonden, waar hij met Rubens, van Dijck en anderen arbeidde aan de werken van de St. Ignatiuskerk aldaar bestemd.

Volgens eene te Antwerpen nog voortlevende overlevering gebeurde het dat Vondel aldaar kwam ten tijde, dat Zegers zich in die stad bevond en zich met een bloemstuk onledig hield. Verlangende met den bekwamen Pater in kennis te komen, begaf hij zich naar het professiehuis; doch hoorde tot zijn leedwezen, dat de schilder van huis was. Men verzocht hem zijn naam op te geven; hij daarentegen zeide, dien te zullen bekend maken, wanneer hij in des kunstenaars werkplaats was gekomen. Daar toegelaten, nam hij eerst de aldaar aanwezige tafereelen in oogenschouw, en toen een stuk houtskool, waarmede hij op den muur de bovenstaande regelen schreef.

De Jezuïet, die Vondel vergezelde, had nauwelijks deze regels gelezen, of hij riep in verbazing uit: „gij moet de duivel zijn.... of Vondel."

GESPRECK OP DEN LEEUW,

DOOR

LIVIUS VAN LEIDEN

GESCHILDERT.

POEËT. SCHILDER.

Poëet.

Wie voertme nu in een woestijn?
Hier leit een Leeuw, en niet de schijn.
Hy vlamt op roof en menschespieren.

Gespreck op den Leeuw, door Livius van Leiden geschildert. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy* 1650, bl. 176.

Schilder.

Hy heeft zijn' wilden aert verleert.
Zoo temt de Kunst den Vorst der dieren,
Die over alles triomfeert.

6 *Die over alles triomfeert: die* slaat hier op *de kunst,* en niet op *den vorst der dieren.*

OP KONINGIN KRISTINE.

TERWIJLZE DEN OLIJF IN HARE KROONEN VLECHT.

Zoo leeft Gustavus in zijn eenige erfgenaem,
En levert stof op stof aen d' onverzabre Faem.
Zoo vlamde Achilles eer, in jofferlijcke kleeren,
Op fabel en rondas, en boogh, en helm, en speeren,
Als Koningin Kristine op Pallas vreedzaem loof.
By zulck een hooftcieraet staen goude kroonen doof.

Op Koningin Kristine. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy* 1650, bl. 181.

OP PALTSGRAEF

KAREL GUSTAEF,

Erfvorst van Zweden, Gotten en Wenden,

VELTHEER IN DUITSCHLANT.

GESCHILDERT DOOR

JOACHIME SANDRART VAN STOCKAU.

Zoo vat een Konings ringk een Koningklijcke parel,
Als kunstigh Nurenbergh der Rijcken Erfvorst *Karel*,

Op paltsgraef Karel Gustaef. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 182.

Karel Gustaaf, zoon van den paltsgraaf Johan Casimir van Zweibrucken en van Katharina van Zweden, geb. 28 Nov. 1622 te Nyköping, werd in 1648

Nu binnen haren muur hy dien gewenschten pais
Helpt sluiten tusschen Praegh en Zwedenrijcks palais.
Wat maelt men hem in 't velt, daer hy drie Kroonen diene?
Geen schooner velt dan 't hart van Koningin *Kristine*.

opperbevelhebber van het Zweedsche leger in Duitschland, in 1649 door de Stenden tot troonopvolger benoemd, in 1654 na den troonsafstand van Christina als koning gekroond. Hij voerde in de jaren 1655 tot 1660 oorlog tegen Polen, Brandenburg en Denemarken. Hij stierf 23 Februari 1660 in Gothenburg.

5 *Diene:* om 't rijm, voor *dient*.

OP DEN HEER

JOOST BUICK,

Burgemeester en Raet van Amsterdam.

Hier ziet ghy 't grijze hooft van Burgemeester *Buick*,
Den Solon dezer stede, en Aemstels roem en puick,

Op den Heer Joost Buyck. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, blz. 182.

Joost Buyck, uit een aanzienlijk geslacht in 1506 geboren, werd in 1532 Schepen en in 1549 Burgemeester, welke laatste waardigheid hij niet minder dan zestienmaal bekleedde. Van zijn kloekheid had hij, reeds in 1534, bewijs gegeven, door met zijn schutters den Dam van oproerig gepeupel vrij te houden. In 1549 was hij het, die aan Filips II als Grave van Holland den eed afnam. Tot aan 't jaar 1567 genoot hij de algemeene achting der Burgerij; doch geraakte toen bij velen in kwaad vermoeden, omdat hij, de Spaansche zijde

Het nutste lidt des Raets, dat, zonder wedergade,
Getrouw aen Godt en 't Recht, zijn' burgren quam te stade:
Noch dreef 't oproerigh graeuw, al t' eerloos opgeruit,
Dien trouwen helt des lants en vader entlijck uit;
Op dat zijn deught, door ramp ten hemel toe gesteigert,
By Godt ontfing het loon, het welck heur d'aerde weigert.

Uit het Latijn van J. STEM.

voorstaande, de bedoelingen van andersdenkenden door krachtdadige middelen tegenwerkte. Bij de Regeeringsverandering in 't jaar 1578 begaf hij zich met zijn zoon Sybrand naar Leiden, en nam er zijn woning nabij 't Haagsche Schouw, waar hij, evenals zijn nakomelingen, aan de leer der Roomsche Kerk getrouw bleef. Men wil, dat hij in 't jaar 1586 zou overleden zijn. Zijn spreuk was: „een goed geweten, en een goed oogmerk, is een gewisse troost."

Op dezen Buyck had zekere Stem een Latijnsch gedicht vervaardigd, 't welk door Vondel als hierboven werd overgezet.

OP DEN HEER

JUSTUS BAECK

EN

MAGDALENE VAN ERP.

Ghy ziet hier Justus beelt, en 't beelt van Magdaleen,
Doch ieder half. Waerom? twee halve maecken een,
Een eenigh hart, een' wil, een' zelven lust en leven.
Men ziet dees eenigheit in twee paer oogen zweven
En zwieren. Erp verstreckt een spiegel van heur Baeck.
Zo spreekt de stomme verf; my dunckt, ick ken hun spraeck.

Op den Heer J. Baeck en M. Van Erp. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, bl. 185.

Van wanneer dit gedicht dagteekent, is niet met zekerheid te beslissen. Vondel bezong indertijd (Mei 1623) hun huwelijk. In het deeltje *1621—1626* bl. 51 vindt men eenige bijzonderheden over hen.

Hunne portretten, misschien wel de hier bezongene, hangen thans in het Museum te Lyon, door Cornelis van der Voort geschilderd. Zij zijn van omstreeks hun huwelijk.

OP MIJN PRINT

DOOR

LIVIUS VAN LEIDEN

GETEECKENT EN GESNEDEN.

Zoo volleght Livius van Leiden Titiaen,
En leert door zijne kunst u Vondels spraeck verstaen,

Op mijn print door Livius van Leiden. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 189.

Dit portret stelde Vondel op omstreeks 63-jarigen leeftijd voor; het moet

Die 't Griecksch en Roomsch tooneel in Neêrlant pooght te stichten.
Men vat uit 's Dichters print wat treurspel hy wil dichten.

omstreeks 1650 geweest zijn. Het was door Joan Lievens geteekend en op koper geëtst. Abraham de Wees gaf het uit. Eene copie werd verkleind geplaatst vóór den titel der *Poëzy*, 1650.

4 Versta: men kan op 't gelaat des dichters lezen welk treurspel hij voornemens is te schrijven.

OP DIEDRICK ZWELING,

ORGELIST VAN AMSTERDAM.

Aldus heeft Livius ons *Zweling* afgebeelt,
Maer niet zijn' fenixgalm, uit 's Vaders asch geteelt.
De Neef, de Grootvaêr, en de Fenix vader zongen
Een eeuw den Aemstel toe met hemelsche orgeltongen.
Zoo Thebe door een lier tot zulck een' wasdom quam,
Wat zou men dichten van het orgel t'Amsterdam?
Daer David en Orlande om strijt zich laten hooren,
Als Diedrick zielen vangt, en ophangt by heur ooren.

Op Diedrick Zweling. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 190. Dirck Sweelinck was de zoon van Jan Pietersz. Sweelinck en gedoopt 26 Mei 1591. Hij werd 20 September 1652 in de Oude Kerk begraven. Op zijn dood maakte Vondel eveneens een gedicht.

3 *De Neef:* of „kleinzoon," Diederik Swelingh zelf. — *De Grootvaêr:* de vader van Jan Pietersz. Swelingh. — *De Fenix vader:* Jan Pietersz. Swelingh.
3, 4 *Zongen een eeuw den Aemstel toe:* oefenden gedurende eene eeuw het bedrijf uit van Organist.
7 *Orlande:* Orlandus Lassus.
8 *Ophangt by heur ooren:* in de *onze* bederft dit min liefelijk slot het anders keurig fraai gedicht.

OP JOFFER

ANNA HINLOPEN,

TOENZE IN SCHIJN VAN CECILIA GESCHILDERT ZOU WORDEN.

Zoo schijnt Cecilia in *Anna* te verrijzen.
Een Engel 't orgel blaest, terwijlze Davids wijzen
Op Zwelings noten volght, en zelf het Paradijs
Ten dans leit en ontvonckt in 's Allerhooghsten prijs.
Haer vingers 't bruiloftsliet van Salomon ontvouwen.
Wel hem, die zulck een hant en vingers eens zal trouwen.

Op joffer Anna Hinlopen. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 190.

1 *Cecilia:* men herinnere zich, dat aan de Heilige Cecilia de uitvinding van het orgel wordt toegeschreven.
5 *Haer vingers 't.... liet.... ontvouwen:* door namelijk het klavier te bespelen.

DE VIERBAECK

VAN

IGNATIUS LOJOLE.

AEN DE NEÊRLANTSCHE SOCIETEIT

VAN

JESUS.

INVIDIÆ CAPAX.

De witte Pharos, groot van faem,
De heldre Vierbaeck (aen geen' Nijl

De vierbaeck van Ignatius Lojole. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 306.

Ignatius Loyola, de stichter der Jezuïeten-orde, werd in 1491 op het kasteel

Invidiæ capax: d. i.: den nijd opwekkende.

1 *De witte Pharos:* Faros was een eilandje bij Alexandrië, waar Ptolomeus

Maer Tyberstroom, in *Jesus* naem,
Met stale beitel, zaegh, noch byl,
Noch moker, aen de lucht gesticht;
Maer met den hamer van Godts woort,
Die meer dan marmer, vast en dicht,
Verbrijzelt) staet en trotst de poort
Des afgronts, en beschaemt den nacht
Der dolingen en kettery;
En houdt getrouwelijck de wacht:
En licht in 't ront, van elcke zy,
De wijtverzeilde zielen toe;
Geen mijlen verre in 's weerelts zee,
Maer wyder dan 't gestarrent, moê
Van wentelen, geen strant noch reê
Laet onbeschenen. Wie in noot
Van d'allerzwaerste schipbreuck drijft:
En schrickt voor d'endelooze doot;
Wort van dit heiligh licht gerijft,
Dat van vijf lettren nederstraelt;
Als van vijf roode stralen bloets;
Ja stralen uit Godts hart gedaelt.
O Kriste Hooftbaeck, van veel gloets
Ontsteken, dienstmaeght van 't gemeen,
Hoe roem ick best *Ignatius*,
Die, leggende den eersten steen
Aen 't Roomsche wonderwerck, noch flus
Zoo laegh, alreê zoo hemelhoogh

van Loyola in Guipuscoa geboren, was eerst page en daarna officier in Spaanschen dienst, werd in 1521 bij Pampelona zwaar gewond. Daarna deed hij in 1523 een pelgrimstocht naar Jeruzalem, studeerde vervolgens te Salamanca en te Parijs in de theologie en ontwierp in 1534 met Laynez, Bobadilla en anderen het plan voor de naar hem genoemde orde, welke 27 September 1540 door Paus Paulus III ingesteld werd. Tot algemeen overste gekozen, woonde hij sedert te Rome en overleed aldaar 31 Juli 1556.

Met de „Vierbaeck" bedoelde Vondel natuurlijk de orde. Wanneer dit gedicht gemaakt is, is onzeker; misschien wel in 1641 kort na zijn overgang tot de Moederkerk.

Philadelphus een hoogen vuurtoren op bouwen liet, die sedert onder de zeven wereldwonderen gerekend werd. De vuurtoren kreeg den naam van 't eiland, en vandaar werd *Pharos* algemeen voor *baak* gebezigd.

21 *Vijf lettren:* die van den naam *Jesus*.

Gesteigert, tuight dat *Jesus* hem
Gezegent heeft van 's hemels boogh,
En 't hemelsche Jerusalem?
Godtvruchte wakers, sluimert niet,
Maer voedt en stoockt dit eeuwigh vier:
Noch bloet noch tranen noch verdriet
Noch pijn noch arbeit staen te dier,
Indien ghyze opweeght tegens 't loon,
U van den hemel toegezeit.
Uw Armoê erft haer rijcke kroon:
Uw Kuischeit en Gehoorzaemheit
Ontbeeren niet haer zaligh lot,
En *Jesus* blijft uw prijs by Godt.

DE ZERCK

VAN

HENRICK GOLTZIUS.

AEN

DIEDRICK MATHAM.

Wie helptme nu een Grafstè bouwen,
En kunstigh op het marmer houwen

De zerck van Goltzius. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 326.

Goltzius. Hij was in 't jaar 1558 te Mulbracht in 't land van Gulik geboren en had zich, van kindsbeen af, zonder hulp of terechtwijzing, geoefend

Uw Grootvaêrs heerlijckheit en kunst,
Die naer zich treckt een ieders gunst,
Ja teffens oogh en hart der Grooten
Uit hun doorluchte en hooge sloten.
Het doet van verre d'Afgunst wee
Dat Bajervorst en Borromé,
Ten roem van Henricks duim en vingeren,
Medalje en goude ketens slingeren
Om zijnen hals. Zy knaeght uit spijt
Des Helts graefyzer, pen, en krijt,
En ziet, vol drucks (hoe kan het erger?)
In eene schael den Nurenberger,
En Gulicker, voor haer gesicht,
Gelijck staen, en in evenwight,
Zy moet gedwongen hier bekennen
Hoe twee in 't kunstperck t' zamen rennen
Naer eenen palm, al even stout.
Zy leest'er elders: *Eer Voor Gout*,
En ziet, om print op print verbolgen,
Hem d'Italjaensche geesten volgen,

in het teekenen, glasschilderen, etsen en gravecren. Eenige zijner jeugdige proeven waren onder de oogen gekomen van Coornhert, die, hoe gebrekkig zij ook waren, er een gelukkigen aanleg in zag, en daarom den vader van den jongeling aanraadde, dezen naar Haarlem te zenden, om er zich, onder zijn leiding en die van Filip Galle, tot de kunst bekwaam te maken: gelijk dan ook gebeurde. Een slepende ziekte, die hand over hand toenam en naar geen geneesmiddelen luisterde, deed Goltzius, die zich intusschen reeds naam verworven had, het besluit opvatten om een verandering van lucht te beproeven, en zoo reisde hij in 1590 over Duitschland naar Italië, achtervolgens Venetië, Milaan, Bologna en Florence bezoekende. In 't volgende jaar bereikte hij Rome, deed een uitstapje naar Napels en keerde, na verloop van eenigen tijd, hersteld weder terug te Haarlem, waar hij in 1617 overleed. Hij had op de reis nog grootere vorderingen in de kunst gemaakt, en was overal met lof en eer ontvangen geworden.

8 *Bayervorst en Borromé:* Willem V, Keurvorst van Beieren, en de Kardinaal Karel Borromeüs, die beiden den grooten plaatsnijder met gunstbewijzen en eereblijken overlaadden.

14 *Den Nurenberger:* Albert Durer, die van *Neurenberg* geboortig was, en wiens manier de *Gulikker* Goltzius meermalen op eene 't oog bedriegende wijze wist na te bootsen.

22 *d'Italjaensche geesten volgen:* de „Boodschap aan Maria" van Goltzius is in den stijl van Raphaël, de „Heilige Maagd, Elizabeth bezoekende", in dien van Mazzuola.

En Lukas steken naer de kroon;
Het zy men 't Vrouweleven toon',
Of haer den bitt'ren Kruisgangk wijze
Tot daer 't begraven licht verrijze,
En zy, verbijstert van gelaet,
Verbaesder dan de grafwacht staet,
Vermits geen zerck de Fenixstucken
Van Goltzius kan onderdrucken.
O oppertekenaer, o Licht
Van uwen tijt! ghy heelt en sticht
Het scheemrende oogh der Kriste Leken
Met levendige verwe en streken.
Uw heiligh yzer en uw hant
Breeckt harten, hardt als diamant.
Wy voelen hoe Godts dorens pramen,
Oock d'ope wonde en diepe stramen
Van speere en spijcker, en de roên,
Gesleten op der menschen Zoen
En zijn onnoosle borst en ribbe.
Geen mensch vergolt u Kruis en Kribbe,
Zoo rijckelijck en net gesneên,
Gezielt in koper, hier beneên;
Maer d' Allerhooghste zelf, daer boven.
Nu zietge God niet meer verschoven
In eenen stal, maer in een' glans.
Zijn moeder eert u met een' krans.
De zelve, die haer Nicht gemoete,
En hoorde des Aertsengels groete
In uwe plaet, ontfangt geen eer
Of haere vrucht beloontze weêr
Tienduizentvout in 't ander leven.
Zoo wort uw Kunst in 't endt verheven.

23 *Lukas:* Lukas van Leyden, wiens manier Goltzius o. a. in de print van de „Wijzen uit het Oosten" navolgde. De overige regels in dit gedicht zinspelen allen op bekende platen van den grooten meester.

40 *Zoen:* niet om 't rijm voor *zoon;* maar de Dichter beschouwt Christus als 't *zoenoffer* voor 't zondig menschengeslacht.

OP FLACCUS MARO,

P. VIRGILIUS MAROOS BROEDER.

Ghy, die op Dafnis naem hier Flackus lijck beschreit,
Verheft uw' broeder zelf tot aen d'onsterflijckheit.

Op Flaccus Maro. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 472.

OP DEN DOODEN LEANDER

IN D'ARMEN DER

ZEEGODINNEN,

DOOR

RUBENS

GESCHILDERT.

UIT MARINO.

Wat draeght ghy uit verkeert ontfarmen,
O Nimfen, Godtheên van de zeen,
Op deze dootbaer van uwe armen,
Den drenckling van Abidus heen,
Die met de stormen omgedreven
Wert in uw schuimende element,
Het welck zijn minnevier en leven
Al teffens bluschte? ô Nimfen, went:
Wat voertghe met zijn natte hairen
Den dooden Sestus te gemoet?
Ziet hem zijn Joffer in de baren
Aen 't zeestrant dobbren op den vloet,
Dat wil tot grooter ramp uitspatten
Dan ofze 't lijck al kost omvatten.

Op den dooden Leander. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 486.

8 *Went:* even goed als — en zelfs hier, waar tot Zeenymfen gesproken wordt, als zeemansterm, verkieslijk boven —: „wendt u," of „wendt u om."

OP EEN ITALIAENSCHE SCHILDERY

VAN

SUSANNE.

De zuivere *Susan*, schier naeckt, en badtgereet,
Bewaert noch d'eerbaerheit van vore met haer kleet,
Zoo zuiver als het vleesch, en ziet eerst om, beladen
Of iemants oogh zich zoeckt in 't eenzaem te verzaden
Met aen te zien het geen den man alleen betaemt.
Zy verft zorghvuldighlijck met schaemroot en beschaemt
De wang, uit achterdocht voor onbeschaemde schalcken.
Haer flonckrende oogen zien noch wackerer dan valcken
Door lommer, en door loof; dat voelt alree het vuur,
Den gloet der schoone kole; een terghsel van Natuur,
Met Salomons vernuft noch geene bron te blussen.
Geluckigh is de mont, die zulck een' mont magh kussen,
Dat kopken van robyn voor een alleen gespaert.
Maer let aendachtighlijck met welck een' schuwen aert
Zy u den rugge biet om 't voorste te beschermen.
Bezie de schouders eens, den neck, den rugh, en d'armen,
Dat levendigh albast, die hooghsels, en dat diep,
Dat ronden op zijn maet. Tuskaensch vernuft, hoe sliep
De Schilderkunst zoo lang, om entlijck dus t'ontwaecken?
Kan doove verf ons borst, vol sneeuw en ysgangk, blaecken?
Hier leeft geen Schildergeest met verwen, en penseel;
Hier hangt geen kunstigh beelt zoo los uit zijn panneel;
Het schijnt door Angelo uit marmersteen gehouwen.
't Gezicht van zulk een deught en kuische zon der vrouwen
Verruckt ons t' overtreên de steenigende wet,
Die met een hagelbui den gryzen 't hooft verplet.
Hier voelt Sint Pauwels zelf den zelfstrijt door zijn leden,
En sneuvelt, zoo hy niet gewapent met gebeden

Op een Italiaensche schildery van Susanne. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 501.

25 *Verruckt ons:* voor: „zou er ons toe leiden, vervoeren," enz.
26 *Den gryzen:* „den grijsaards", de zoogenaamde „oude boeven."
28 *Sneuvelt:* valt.

Van boven wort gesterckt door hemelsche genâ.
De Schildergeest heeft schult: men wijte hem de scha
Der zielen, die in 't net van deze vlechten dwalen;
Naerdien hy zijn penseel ontvonckte aen zonnestralen
Van oogen, daer de Min hem levende uit verscheen.
Had Josef deze vrouw haer schoonheit zien ontkleên,
Zy hoefde hem met kracht den mantel niet t'ontrucken;
Hy hadze zelf gesmeeckt, en onder 't nederbucken
Aenminnigh aengezocht, 't en waer een Engel zelf,
Zijn hoeder, afgedaelt van 't starrelicht gewelf,
Zijn hart in steen verkeerde, en uitdoofde al de vieren,
Die door 't ontvonckbre bloet en zeên en aders zwieren.
O Schoonheit, al te kuisch, en waert een Konings gunst,
Zoo strijckt Natuur de vlagh, ter eere van de Kunst.

34 Vondel heeft hier zeker niet gedacht aan zijn eigene voorstelling van Jozefs godvruchtigheid en kuischheid in zijn *Joseph in Egypten.*
35 *Zy hoefde:* voor: „zij had niet hoeven te" enz, evenals vs. 39 *verkeerde* en *uitdoofde* voor „verkeerd en uitgedoofd had."
40 *Zeên:* een contractie van *zenuwen,* die geen navolging verdient.
41 *Al te kuisch:* overkuisch, zeer kuisch.

OP DE SCHOORSTEEN

VAN JOFFROUW

KATHARINE BLAEUW.

De heilighe Eendraght is het zout,
Dat huis en stadt in wezen houdt.
Zy stelt d'oneffenheên gelijck,
En baert een goddelijck muzijck,
Het welck den geest en 't lijf verheught.
Een Wijze kent en eert haer deught.

Op de schoorsteen van Joffrouw Katharine Blaeuw. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy,* 1650, bl. 505.

Katharina Blaeuw was een dochter van den beroemden drukker en uitgever Willem Jansz. Blaeu.

Zij huwde met Daniël van Broeckhuysen.

OP EEN MOORTPASQUIL,

BY EEN ANDER GEDICHT,

EN MOETWILLIGH OP MIJNEN NAEM GEDRUCKT.

Men durf op mijnen naem uit haet in druck uitgeven
Dat ick Mauritius berooven wil van 't leven,
Ten dienst des Bataviers, om d'eere van een beelt.
'k Vergeef de schult den Haet, die my dit heeft gespeelt.

Op een moortpasquil. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1650, bl. 506. Van wanneer dit gedichtje dagteekent, is niet te zeggen, zelfs niet te gissen; want het komt eerst in de door Vondel zelven bezorgde uitgave zijner *Poëzy* gedrukt voor.

By een ander gedicht: door een ander gedicht.

3 *Om d'eere van een beelt.* Het is niet zeer duidelijk, waar dit gezegde op slaat: waarschijnlijk wordt er een afbeelding van Oldenbarnevelt mede bedoeld; doch daar de rechte aanleiding tot dit gedicht onbekend is, kan men hier niet dan gissen.

IN HET STAMBOECK

VAN DEN EDELEN HEERE

GODEFRIED HEGENITS.

Ik acht hem eêl van bloet en aert,
Die deught en letterkennis paert.

In het Stamboeck van G. Hegenits. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*. 1650, bl. 506.

Godefried Hegenits, een Duitscher, bezocht tweemalen ons land. Van een der reizen gaf hij een beschrijving uit onder den titel *Itinerarium Frisio-Holl*, die in 1630 te Leiden verscheen.

Over Hamburg en Bremen kwam hij te Delfzijl en bezocht achtereenvolgens Groningen, Leeuwarden, Dockum, Franeker, Harlingen, Workum, Hindeloopen en Stavoren, van daar stak hij over naar Enkhuizen, bezocht Hoorn, Amsterdam, Alkmaar, Haarlem, Leiden, Rijnsburg, Katwijk, Zevenhuizen, 's-Gravenhage, Delft, Rotterdam en Dordrecht.

OP DEN

WACHTTOREN BINNEN UITRECHT,

NU BY STARREKIJCKERS GEBRUICKT.

UIT HET LATIJN VAN DEN EDELEN HEERE

FILIPS CEEZEN VAN VORSTENAU.

Dat Zwarts, de vinder van het oorloghs donderkruit,
Nu met den oorloogh vare in roock ten toren uit;
En Ticho, die bewaeckt den loop van 's hemels vieren,
Hier uit de Starren merck' met alle zijn scholieren:
De Starrekijcker nu in 's krijghsmans wachttrans waeckt;
Een voorspoock dat de Vrede ons Nederlant genaeckt.

Op den wachttoren binnen Utrecht. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, bl. 512.

Ten dienste van de Academie, was op den ouden Smeêtoren een observatorium tot het doen van sterrekundige waarnemingen opgericht. De toren werd daardoor natuurlijk aan zijn oorspronkelijke bestemming als verdedigingsmiddel onttrokken.

1—4 De zin is: dat deze toren niet langer diene om er geschut op te planten en er den vijand uit te beschieten, maar om er astronomische waarnemingen uit te doen.

3 *Ticho:* de beroemde sterrenkundige, van wien reeds vroeger gesproken is. — *Die bewaeckt:* d. i. die aandachtig gadeslaat.

4 *Merck':* neme waar.

5 Deze regel vat in een kort begrip te zamen wat in de vier voorafgaande was gezegd.

OP D'UITVAERT

VAN DEN EERW. HEERE,

MR. JAKOB VLIEGER.

De *Vlieger* nam in 't eindt de Vlught
Uit dees' benaude lucht,
Verkoos met lust een ruimer baen,
Noch hooger dan de maen,
En streeck daer 't nimmer duister wort,
In 't licht van Willebort;
Die bracht den Helt in 't zaligh huis,
De Kroon van lange Kruis.

Op d'uitvaert van Jakob Vlieger. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 486).

Jakob Vlieger was door Rovenius aangesteld als Pastoor der Nieuwe Zuider- of Sint-Janskerk te Amsterdam. Hij overleed aldaar 25 April 1651 na tweeën-veertigjarigen herderlijken arbeid, in den ouderdom van 66 jaren.

OP DE AFBEELDING

VAN

JACOB VLIEGER.

Telt vry de Deughden op die 't Herders-ampt betamen,
Zy blincken ongemeen in *Jakob* al te zamen;
Die vrome Worstelaer, in 't heiligh worstelperck,
Wort zoo best uitgebeelt ter eere van Godts Kerck.

Op de afbeelding van J. Vlieger. Volgens den tekst onder het portret gegraveerd door Th. Matham, waarvan hierboven een reproductie is gegeven.

TER BRUILOFT

VAN

SYBRANT KAMAY EN MARIA KOPPESEN.

De Mensch is buiten Echt maer hallef mensch gerekent,
Waer vind ick, sprack *Kamay*, het andre halve deel?
Met welck een' naem en merck heeft Godt mijn Ga getekent?

Ter bruiloft van S. Kamay en M. Koppesen. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 484).

Sybrant Camay was de zoon van Jan Martensz. Camay en van Marritge Sybrantsdr. Hij ondertrouwde, volgens het Puiboek, 6 Mei 1651, met Maria Coppens, dochter van Willem Coppens. De bruidegom was 35, de bruid 24 jaar; hij woonde op den N. Z. Achterburgwal, zij in de Kalverstraat.

Ick zworf te lang alleen in 't Kristensch Lustprieel,
Te Rome en overal. Waer zit mijn lief gescholen?
Wanneer verschijnt my eens dat hartverquickend Licht?
Zoo klaeghde *Sybrant* vast, vermoeit van om te dolen,
En heimelijck geraeckt van eenen zuivren schicht;
Als d' Engel Rafaël, by Aemstels groene weide,
Hem in den May verscheen, veel zegens wenschte en spoet,
En vrolijck by de hant in 't Paradijs geleide,
Alwaer geen Eva, maer *Maria* hem gemoet.
De Leitsman sprack: dat is de Balssem voor uw wonden.
Ghy zocht uw Helft, en hebtze in 't Paradijs gevonden.

In 't Paradijs: de Bruid woonde in een huis, daar 't Paradijs uithing.

DE LEEUW AEN BANDT.

VOOR

DAVID LEEUW EN CORNELIA HOOFT.

Op de wijse van de Musch.

Zyn de Jongmans al rechtschapen,
En by zinnen, die aen d'Echt,
Aen een Jongkvrouw zich vergapen,
En verkussen al hun recht?
Die hun vryheit laten varen,
Om een korte razerny,
En het quickste van hun jaren
Slijten gaen in slaverny?
Moet men hierom loopen jancken,
Door den regen, door den wint,
En de liefste noch bedancken,
Soo men haer gespraeckzaem vint?
Geeft het zoenen van de stoepen

De Leeuw aen bandt. Volgens den tekst in *Versch. Nederduytsche Gedichten,* I 1651 bl. 36.

David Leeuw, geboren in 1632, huwde 14 Mei 1651 met Cornelia Hooft, dochter van Pieter Gerritsz. Hooft en van Wyntgen Schouten. Zij vierden in 1701 hun gouden bruiloft. Uit hun huwelijk werden drie kinderen geboren.

7 *Het quickste:* het vlugste, het beste.

Zulck een blyschap in de smart,
Of de wang een zoen t' ontsnoepen
Zulck een' troost aen 't bange hart?
Neen, wy zijn te vry geboren:
Niemant sluite ons in een kou.
Zou een Maeght een man bekoren,
Of hem leggen aen een touw?
Zou een *Leeuw* zich laten toomen,
Die zijn eige krachten kent?
Zou een *Leeuw* voor iemant schroomen?
Vryheit is zijn element.
In de vryheit moet hy leven,
Moet hy sterven, als een Helt:
Z'is hem, als een Recht, gegeven,
Dat hy by zijn tytels stelt.
Sufferts passen minnejucken,
En de boey van hun vriendin.
Eeuwigh mont op mont te drucken
Voeght een slaef van wulpsche Min.
Minne hoorde 't ydel stoffen
Aen den oever van de Vecht:
Daetlijck wert de *Leeuw* getroffen
In den boezem, diep en hecht:
Want de Schutter doock in d'oogen
Van *Corneli* op dit pas.
Naulijx was de pijl gevlogen,
Of het Leeushart zeegh in 't gras,
Of de *Leeuw* begon te kermen:
Och, vertroostme: wat is dit?
Laet ick sterven in uw armen,
Mijn vermaeck, mijn eenigh wit.
Al de Nimfen van de Vlieten
Vliegen op dat steenen aen,

33 *Minne hoorde 't ydel stoffen:* de Minnegod hoorde de hier voorafgaande grootspraak.

34 *Aen den oever van de Vecht:* men mag uit dezen regel opmaken, dat de Leeuw, of zijn familie, een hofstede of zomerverblijf had aan den oever van de Vecht.

40 *Het Leeuwshart zeegh in 't gras* voor „het overmoedig hart van de Leeuw verklaarde zich overwonnen."

Uit de biezen, uit de rieten,
Ieder is met hem belaên.
d'Een brengt water, d'andre kruiden,
d'Andre bloemen op dien kreet,
En de koelte blaest van 't zuiden,
Tot verquicking van zijn leedt.
Maer gèen kruit noch bloemen helpen,
Noch het water bluscht geen vier.
Leeuwenbloet is quaet te stelpen.
Och, wat raet, wat troost is hier!
Waer is nu de roem gebleven,
En dat stoffen, al te rijp?
Doch men moet het hem vergeven:
't Is een onverzocht vergrijp.
Onverzochtheit kan niet vatten
Wat een Jongkvrouw waerdigh zy.
't Huwelijck bewaert de schatten,
Zet de Deught veel zegens by.
Zonder 't huwen, zonder 't paren
Waer het met de weerelt uit,
Zou de boom geen telgen baren,
Zoo verstorven boom en spruit.
Deze Nootwet is gevonden,
Om de vrientschap aen te voên,
Die de stammen houdt gebonden,
Even jeugdigh, even groen.
Spaer den jongen *Leeuw* het leven,
En verschoon hem uit gena:
Want het lot heeft hem gegeven
Zijne rechte wederga.
Toen *Cornelia* dit hoorde,
Hiefze den gewonden op
Met een' lonck, die 't hart bekoorde.
Wacht voor 't jaer een jonge pop.

60 *Een onverzocht vergrijp:* het vergrijp van iemand, die nooit in verzoeking gekomen is.
61 *Onverzochtheid:* mangel aan ondervinding, aan beproeving.
70 *Aen te voên: aanvoeden* is min gebruikelijk, doch even wettig als *aankweeken*.
80 Geestig en vlug slot van een allerbevalligst gedicht.

BISSCHOPPELIJCKE STAETSI

DER E. HEEREN

KAROLUS EN ANDREAS,

Gewyt tot Bisschoppen van Brugge en Roermont.

Geen blinde Apollo stell' myn snaer
En cyter, maer Apollinaer,

Bisschoppelijcke Staetsi der E. Heeren Karolus en Andreas. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 485).

Karolus. Karel van den Bosch, te Brussel geboren, ontving zijn opleiding aan de Universiteit te Douay, werd Kanonik van St. Waltrudis te Bergen-in-Henegouwen: daarna van de hoofdkerk te Gent, en in 1630 Deken van het Kapittel van Sint-Donatianus te Brugge. Hij was ook Kapelaan van den Aartshertog Leopold en werd den 23 Juli 1651 tot Bisschop van Brugge gewijd door Antonius Triest, Bisschop van Gent, en Gaspar Nemius, Bisschop van Antwerpen. In 1660 werd hij Bisschop van Gent, bij welke gelegenheid zijn intrede gevierd werd door een dichtwerk van den Roomschen poëet Joost Lambrecht, dat niet minder dan 40 bladzijden in 4º. besloot en waarvan de titel luidt: „*Deugdenlof tot wellecom-wenschinge aen den Doorluchtigen Heer Carolus van den Bosch, komende uit zijn Bisdom van Brugge tot den Bisschoppelicken stoel van Gendt.* Die den Heere zoecken en hebben geen gebreck aen eenigh goet, Psalm 33. *In dicht beschreven door* J. Lambrecht, *tot Brugge, gedruckt by de weduwe van J. Clouwet* 1660." Van hem mocht wel gezegd worden: *gaudet carminibus;* want zijn naam vindt men op een ander stuk van Joost Lambrecht, getiteld: J. Lambrechts *Rachel ofte thooneel van oprechte liefde: verthoonende door een herders-spel, den aerbeid, ende getrouwe liefde van den Aerts-Vader Jacob, getrocken uit het H. Boek Genesis Cap.* 27 etc. *gespeeld binnen Brugge op den derden Mey* 1659, *voor Zyne Hooghweerdigheid* Carolus van den Bosch, *aldaer, Bisschop van Brugge, ende nu van Gent, ten bywezen van veel andere eerweerdighe, hoogh ende treffelijke persoonen.* Die 't hart vol liefde heeft, in vrucht en vrede leeft. *Tot Brugge gedruckt by de weduwe van Johannes Clouwet in de Breydel-Straete* 1662, 52 bladz. in 4º.

Andreas. Tot vierden Bisschop van Roermond werd in 1651, nadat de zetel een tijdlang, door het bedanken of overlijden der benoemde geestelijken, ledig had gestaan, door den Koning van Spanje benoemd Andreas Creuven of Creuvenius (volgens anderen Cruven), geboren te Maastricht. Na vijf jaren dat Bisdom te hebben waargenomen, werd hij door denzelfden Koning tot opvolger aangesteld van wijlen Jacob Boonen, den Aartsbisschop van Mechelen, en vertrok uit Roermond in Mei 1657. Zie G. M. Poellis, *Beschrijving van het Hertogdom Limburg,* blz. 227.

1, 2 *Apollo-Apollinaer:* woordspeling. Claudius Apollinarius was Bisschop

Op een marmeren Beeld

van

Koning David.

Van Rhenen de Kunstenaar den papierstein beschreven

Een Koning van Judeen gelijkelijk uit een marmer.

Hy speelt zyn oogen in 't hart van zyn, en luistert scherp

Na 't geen de Priester zyn' mont leert singen op de Harp,

Een danssen voor den Troon, waerop David sy speelt draagen:

Een triomfeert zyn Harp voor Kristus zegewaagen.

t'Amsterdam. 1651.

Den 19d in Hoimakemarkt.

Van Vondel overgebracht by Gerbrandt Brant,

J. v. Vondel.

Dien Cefas zelf te Rome wydde;
Toen Numaes smook de Zon benydde,
Een heldren luister, die alom
De gryns van 't heiloos Heidendom
Quam lichten, om zyn helsche vlecken
De wyde weerelt door t' ondecken.
Apollinaer, die vroom en kuisch
Den hals voor 't zegenrycke Kruis
Ten besten gaf, in 't oudt Ravenne,
Begunstige onze cyterpenne,
Ter liefde van zyn' dagh en feest;
Op datwe met een' blyden geest
Het koorgezangk der Bruggelingen
Zoo stercken, midden onder 't zingen,
Dat zelf de weêrklanck van Godts lof
Verrucken magh al 't hemelsch hof,
En d'Engelen met duizent reien
In 't Engelsch koor ten dans geleien,
Van vreught: vermits het hoogh autaer
Ziet neêrgeknielt dit heerlyk Paer,
Om zyne wydinge eens t' ontfangen,
Daer zoo veel harten naer verlangen.
Men ziet hoe Triest, het licht van Gent,
(Nu Oostenryck hen waerdigh kent
Te lichten, ieder in zyn landen)
Hun hoofden zegent met zyn handen;
Daer Nemius, het hooft van 't Schelt,
Hem bystaet met den jongen Helt,
La Torre, die, in ballingschappen
Verstooten, volght der ouden stappen,

van Hierapolis in Phrygië en leefde onder Keizer M. Aurelius. De tijd van zijn dood is onzeker: hij zou, volgens de overlevering, te Ravenna om 't geloof gestorven zijn.

25 *Triest:* Antonius Triest, Bisschop van Gent, die de wijding bestuurde. Hij werd later, te gelijk met Boonen, den Aartsbisschop van Mechelen, afgezet, omdat zij de gevoelens van Jansenius voorstonden; vóór zijn dood echter verzoenden beiden zich met den Pauselijken stoel.

29 *Nemius:* Gaspar Nemius, Bisschop van Antwerpen, werd te dezer zelfde gelegenheid tot Aartsbisschop van Kamerijk verheven.

31 *La Torre:* de bekende medehelper (*coadjutor*) van Rovenius, in 1647 tot Aartsbisschop van Ephese gewijd.

En, door gedult beproeft, aldus
Den tittel van zyn Efesus
Met Duitsche tittlen zal verrycken,
Zoo Godtsvrucht 't vonnis koom' te strycken.
De lammers hupplen nu in 't ront
Om 't ronde Brugh en Roeremont.
Men zoek' geen stoffen van Eneas,
Zoo lang ons *Karel* en *Andreas*
Aen rymstof helpen met hun' staf.
Men kan van yeders myter af
Den zangk opheffen, en beginnen,
Hoe zy hun kudde en koy beminnen,
En leiden in 't beloofde Ryck,
Een vaster borgh, en betre wyck,
Dan daer de dwaelende Trojanen
Zich nedersloegen door veel traenen.
Pamfilius omzichtigh oogh
Bestraelt ons Neêrlant van zoo hoogh
Hy aen den Tyber zit verheven,
Om Godt zyn offerrecht te geven;
Terwijl hy, onder zijn beleit,
De zielen zoo zorgvuldigh weit,
En gaslaet door getrouwe Hoeders.
Gezalfde Hoofden, Amptgebroeders,
Herboren beide op eenen dagh
Tot last, en zorgen, en gezagh;
Gekoren meer tot last dan eere:
Geen tegenspoet, noch haet verkeere
Uw' lof in laster: onderhoudt
De vriendtschap, die een zelve zout
Genuttight hebt, en in de scholen
Een' zelven meester bleeft bevolen,
In 't heiligh Rome en in Maestricht;
In Rome, daer de Bisschops plicht
Door lessen, en het levend voorbeelt,
Dat klaer van Godts Oraklen oordeelt,
U ingescherpt wierdt te gelijck;
Volhardt, ten steun van Kristus Ryck:

49 *Pamfilius:* Paus Innocentius IV, uit het Huis der Pamfili geboren.

Dat ghy uw kudden aen ziet groejen,
Zoo lang de Ley en Maes bevloejen
Uw vruchtbare oevers van weêrzy.
De hemel zette u krachten by.

1651. *Te Brugge, op S. Appollinaris dagh.*

OP

EEN GEKLEURT WASSEN BEELT.

Zoo volght de Kunst Natuur van pas,
En schept uit zuiver maeghdewas
Geen dootse schaduw van een beelt,
Maer 't wezen, daer de Ziel in speelt;
Een ziel, die, zeker waert ge-eert,
Ons aengebore zeden leert
En door den zwier der leden toont,
Wat waerdigheit daer binnen woont.
Al 't geen haer milt is toegedeelt
Bewijst wat mensch van mensch verscheelt.
Haer oogen blaeuwen in den kring
Gelijck turkoizen in den ring,
En geven eenen heldren dagh
Van gunst en vrientschap en ontzagh.
Wat spreekt, wat zeit de lieve mont,
Die 't hart des minnaers heelt, en wont,
En, met een klanck van teêr gewelt
Getempert, trotsen nedervelt,
Die willigh strijcken, en 't geweer
Voor hare voeten leggen neêr.
Hoe weeligh zwieren, hier en daer,

Op een gekleurt wassen beelt. Volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 488).

Het hier bedoelde beeld stelde, zooals bekend is, Vondels schoondochter Baertje Hooft, de tweede vrouw van Joost den Jonge, voor.

2 *Maeghdewas:* hier in de beteekenis van „*maagdelijk,* zuiver was."

De locken van het blonde hair!
Men zou gelooven, dat de lucht
Der lente in zulcke stricken zucht.
De boezem koestert kuische min.
Het schijnt of Cyprus Koningin
De borst dus uitsteeckt, en gebiet
Al watze wil, en anders niet.
Hoe blinckt de blancke perle aen 't oor,
Als dauw en druppels van Auroor!
Hoe voeght de goude keten om
Dien zwanenhals, daer 't heilighdom
Van 't diamante kruis aen vast,
Bedeckt het poezeligh albast
Van haere noit bevleckte borst,
Zoo blanck, als sneeuw by wintervorst!
Zoo 't wel gelijcken wort gelooft,
Hier trof de Kunst haer wit op 't Hooft.

OP EEN MARMEREN BEELT VAN KONING DAVID.

Zoo klonck de kunstenaer den dappersten beschermer
En Koning der Hebreen geluckigh uit in marmer.
Hy heft zyn oogh en hart om hoogh, en luistert scherp
Naer 't geen de Geest zyn' mont leert zingen op de harp,
En danssen voor den Zoon, wiens beelt hy heeft gedragen:
Nu triomfeert zyn harp voor Kristus zegewagen.

Ten verzoecke van Geeraert Brant.

t' Amsterdam, 1651.
den 19en in Wintermaent.

Op een marmeren beelt van Koning David. Afgedrukt volgens den tekst van het handschrift, dat thans berust in de Koninklijke Bibliotheek te Munchen, waar het door prof. Dr. P. J. Blok werd ontdekt.

Brandt plaatste het gedichtje, met nog twee anderen, in den bundel *Verscheyde Nederduytsche Gedichten,* die in 1651 verscheen.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO
DNO FRIDERICO III DANIÆ, NORWEGIÆ, GOTHORUM
VANDALORUMQ, REGI, DUCI SLESVICI, HOLSATIÆ, STORMA
RIÆ, ET DITMARSIÆ, COMITI IN OLDENBURG ET DELMENHORST

OP D'AFBEELDINGE

VAN DEN DOORLUCHTIGHSTEN VORST EN HEERE

FREDERICK

ERVE TE NOORWEGEN.

Hertoge te Schleswijck, Holstein, &c.

BYSCHRIFT.

Het wettigh Errefrecht ter Kroone van de Nooren
Verçiert Vorst *Vrederyck* zoo rijck niet als de Vre

Op d'afbeeldinge van Frederick, erve te Noorwegen. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 489).

Frederik III, zoon van Christiaan IV en van Anna Katharina van Bran-

En vreedzaemheit, dien Helt natuurlijck aengeboren;
Terwijl de weerelt raest, gelijck de wilde zee.
Hy zegent ieder een, en overtuight de Vloecken,
Genoeght zich met zijn erf, en vaderlijck bezit,
Bemint de jaght, en stilte, en kunst, en wyze boecken,
En hanthaeft recht en trouw, om Godt, der vromen wit.
Getrouw het Keizerdom, en 't Rijck, en Duitsche Heeren,
Kan dees met zijn gemael en bloet een zael stoffeeren.

denburg, werd 18 Maart 1619 geboren. Hij werd als jongere prins in 1623 Bisschop van Verden en in 1634 Aartsbisschop van Bremen; hij volgde na den dood van zijn broeder, kroonprins Christiaan (1647), dezen in Sleeswijk-Holstein op; daarna werd hij in April 1648 op den Rijksdag te Kopenhagen tot koning van Denemarken en Noorwegen gekozen. Als koning voerde hij zonder gevolg oorlogen tegen Zweden; hij stierf 9 Februari 1670.

5 *Overtuight de Vloecken:* d. i.: brengt de wederspannigen tot nadenken.

GEBOORTEKRANS,

DEN HEER AGENT

MICHIEL LE BLON,

OPGEZET DOOR ZYN NICHT

MARGRIETE LE BLON,

IN DEN JAERE 1651.

Grootvaêr, die naer Sint Michiel,
Den Aertsengel, u liet noemen,
Gun 't afsetzel van uw ziel,
Dat het met een' krans van bloemen
U bekransse, nu de ring
Van uw viermael sestien jaeren
Toesluit zijnen ronden kring.
Godt die wil uw leven spaeren,
Dat Margriet na dezen dagh
Grootvaêr jaerlijks kranssen magh.

Geboortekrans, den Heer Agent Michiel le Blon opgezet. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1682, II. bl. 101.

OP DE AFBEELDINGE

VAN DEN HEERE

DIEDRICK VAN OS,

Dijckgraef van de Beemster.

GESCHILDERT DOOR OVENS.

De Beemster kranst aldus met klavergras en koren
Den *Os*, wiens gryze zorgh den hoogen dijck bewaeckt,
En al den Oceaen, hoe fel die brult van toren,
Het hooft biet, als hy schuimt en woeste golven braeckt.
Als Pallas en Parnas den Dijckgraef komen groeten,
Dan haelt hy Pallas in, en treet het landt met voeten.

Op den Heer D. van Os. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten* I, 1651, bl. 346.

Dirck van Os ondertrouwde 19 December 1628 met Helena van Oerel. De bruidegom was in Amsterdam geboren en toen 37 jaren oud; zijne ouders waren overleden. Hij was toen reeds Dijkgraaf van de Beemster. Zijne bruid was te Neurenburg geboren en 25 jaren oud; ook hare ouders waren overleden. Hij werd geassisteerd door zijn broeder Francois en zij met Margrieta van Os. Misschien kende Vondel Dirck van Os van de bruiloft van Joan de Wolff.

TER STAETSIE

VAN

JONGKVROUW D. N.

Nu sla, o zalige Xaveer,
Uit 's hemels troon uw oogen neêr

Ter staetsie van jongkvrouw D. N. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1682, I, bl. 521.

Dina Noortdyck, die hier met de initialen D. N. bedoeld wordt, was een „klopje", aan het Jezuietenkerkje van St. Franciscus Xaverius verbonden, waar zij dan ook hare staatsie hield, dat wil zeggen, die eenvoudige geloften van zuiverheid en gehoorzaamheid uitsprak.

1 *Xaveer:* St. Franciscus Xaverius, wiens feest eerlang stond gevierd te worden.

Op d' eere der Jongkvrouwen,
Die *Jesus* hant gaet trouwen.
Zy schenkt het zuiver Heilighdom
Van hare jeught den Bruidegom
Van zoo veel duizent Maeghden
Als oit zijn oogh behaeghden.
Van outs was geen triomf zoo groot,
Dan als een Maeght in 't hart besloot
Den bloezem van haer dagen
Den Hemel op te dragen:
Hem t' offeren den eersten geur,
Den verschen dauw, en 't levend kleur
Der onbesmette Leli,
Geplant door 't Evangeli.
Dat was van outs een klare blijk
Der mogentheit van Kristus Rijk,
't Welk wijder triomfeerde
Dan Cezar oit regeerde.
Zo wert by 't licht van 't Roomsch Geloof
De glans van Vestaes lampen doof.
Zoo schaemden zich haer Nonnen
Voor ons gewijde Zonnen.
Men zwygh' van Dafne, by den stroom
Gevlught, en in een' lauwerboom
Verandert onder 't blaeken
Des Godts, die haer wil schaeken.
Hier blaekt een Maegt van hemelsch vier,
En staet, gelijk een lauwerier,
In 't Paradijs geladen
Met onverwelkbre bladen.
Zoo zit een Maegt voor Godt te prijk,
En wort hier d' Engelen gelijk,
Om namaels 't Lam daer boven
Te volgen, en te loven.
Laet Jakobs Dina onberaên
Naer Sichem vry op 't hooghtijt gaen,

14 *'t Levend kleur: kleur* wordt hier wederom, naar het oude gebruik, onz. gebezigd.
37 *Jakobs Dina:* Dina, Jakobs dochter.

By hare wulpsche kennis:
Zy haelt'er niet dan schennis.
Ons *Dina*, wijs en godtgezint,
Gezelschap zoekt, dat *Jesus* mint,
En 's weerelts ydelheden
Versmaet, en kan vertreden.
Zy rukt met eenen blyden zin
Ter loopbaen van de kuischeit in,
Ook zonder om te kijken.
Zy zal den pallem strijcken.

39 *By hare wulpsche kennis:* bij hare wulpsche bekenden.
44 *Versmaet, en kan vertreden:* versmaadt en vertreedt.

BIJLAGEN.

BIJLAGE A.

TOELICHTING

OP DE GEDICHTEN

OVER DE GEBEURTENIS TE AMSTERDAM IN 1650.

Het sluiten van den vrede te Munster, hoofdzakelijk doorgedreven op aansporing van Amsterdam, was prins Willem II, die hierdoor verstoken was van de gelegenheid om op het voetspoor van zijn doorluchtigen oom en vader, krijgseer te winnen, zeer tegen de borst geweest, en had niet weinig gestrekt, om hem te bevestigen in 't misnoegen, 't welk Frederik Hendrik in de laatste jaren zijns levens tegen de stad had opgevat. Dit misnoegen was toegenomen, nadat men ter Vergadering van Holland was begonnen te raadplegen over 't verminderen van 's lands uitgaven, wat vooral door Amsterdam gedreven werd: zelfs tot zoo verre, dat de stad verstond, 's Prinsen wedde, welke sommigen verhoogen wilden uit aanmerking van het nadeel, 't welk hij bij den vrede had, op hetzelfde cijfer te laten blijven. Reeds hadden in 1648 de Algemeene Staten, op aandrang van Holland, tot het verminderen van krijgsvolk besloten; maar dit was voor Amsterdam nog niet genoeg, 't welk, in Maart des volgenden jaars, nog ter Vergadering van Holland het afdanken van vijftig compagnieën deed goedkeuren. De Prins verzette zich hier zoo ernstig tegen, dat men er in eenige maanden niet verder op aandrong. Ondertusschen werden in de Vroedschap van Amsterdam van tijd tot tijd besluiten genomen, strekkende tot vermindering van 's lands uitgaven, en werd 't eindelijk, in Juni, geraden gevonden te bewilligen in het onbetaald laten van negen en twintig vendels vreemd krijgsvolk, die ter betaling van Holland stonden. Eerst in October verklaarden de Staten van dit gewest aan den Prins

dat zij tot dit afzonderlijk onbetaald laten zouden moeten komen, indien de Provinciën weigerden, te bewilligen in hun voorslag tot algemeene afdanking. De voorslagen, die daartegen van 's Prinsen zijde geschiedden, voldeden die van Holland niet; 't welk het misnoegen des Prinsen tegen de Regenten in die Provincie, inzonderheid tegen die van Amsterdam, hevig deed toenemen.

Hierbij kwam nog, dat de stad in 't begin van 1650 besloot en ter Vergadering van Holland teweegbracht, uit naam der Staten van Holland alleen een Commissaris te zenden aan de nieuwe regeering van Engeland, tot welke betrekking eerlang Geeraert Pietersz. Schaep werd afgevaardigd. Deze maatregel, die de erkenning insloot van de nieuwe Republiek, vermeerderde het ongenoegen van den Prins, wien het niet aangenaam wezen kon, dat men vriendschap sloot met een regeering, op welker last zijn schoonvader was ter dood gebracht.

Nog nam dat ongenoegen toe ten gevolge eener nieuwe aanmatiging van Amsterdam. De Prins had den Vice-Admiraal de With, die zonder verlof uit Brazilië was teruggekeerd, in hechtenis doen nemen en op de Voorpoort in den Haag vastzetten; terwijl eenige kapiteins van zijn eskader op last der Admiraliteit van Amsterdam werden gevangen gezet. De Wethouderschap, zulks vernomen hebbende, deed de Admiraliteit vermanen tot het ontslaan der gevangenen, en vervolgens, op het bekomen van een weigerend antwoord, hen eigendunkelijk in vrijheid stellen.

Wel scheen een voorschot van twee millioen, 't welk de stad aan den Prins deed, de breuk eenigermate te hebben moeten herstellen; doch alles werd weder in de war gestuurd door een besluit der Staten van Holland, in 't begin van Juni genomen, om hun aandeel in de betaling van 't krijgsvolk onvoldaan te laten. Hevig werd dit opgenomen door den Prins en door de overige gewesten, die deze handelwijze van Holland een verbreken der Unie noemden. 't Is hier niet de plaats om de geldigheid te bewijzen of te bestrijden van de redenen, door de Staten van Holland ter hunner verschooning aangevoerd: genoeg zij het, te herinneren, dat men ter Generaliteit besloot tot het doen eener plechtige bezending aan de steden van Holland, om die op haar besluit terug te doen komen. Aan 't hoofd dier bezending stelde de Prins zichzelven, en hij

vertrok met zijn medegecomitteerden den 8 Juni naar Dordrecht.

Te Amsterdam werd hierop eenparig besloten, de bezending, wanneer zij zich aanmeldde, niet te ontvangen, waarvan het bericht door de Heeren van Waveren en Hasselaar gebracht werd aan den Prins te Gorkum, waar heen hij zich, van Dordrecht komende, begeven had. De bezending stoorde zich weinig aan deze boodschap, maar vervolgde haar tocht door de Provincie. Andermaal werd de Prins, toen zich te Edam bevindende, door den Oud-Burgemeester Geelvinck en den voorzittenden Schepen Spieghel, aangemaand om niet te Amsterdam te komen dan in zijn hoedanigheid van Stadhouder; doch hij sloeg deze waarschuwing evenzeer in den wind, kwam den 23 der maand in de stad, twee uren vroeger dan men hem verwachtte, om zoodoende alle eerbewijzingen te ontwijken, en weigerde gebruik te maken van den plechtigen maaltijd, welken de Vroedschap voor hem had laten opdisschen. Van hare zijde weigerde deze hem te hooren over 't onderwerp zijner zending: 't geen hij zoo euvel opnam, dat hij den volgenden dag, zonder afscheid te nemen, weder vertrok.

In verre de meeste der overige steden, welke hij bezocht had, was het doel zijner zending mislukt, en zelfs had men te Haarlem, te Delft en te Medemblik, gelijk te Amsterdam, der bezending gehoor geweigerd. De Prins beklaagde zich daarover ter Vergadering van Holland, op den 30 Juni, in een scherp vertoog, opgesteld door den Griffier Cornelis Musch. Tegen dat vertoog, waarin Amsterdam inzonderheid werd aangevallen, verdedigde zich de Vroedschap in een uitgebreide memorie, die aan de Staten-Generaal werd overgeleverd, doch door deze niet aangenomen. 't Ging alles alzoo hard tegen hard: en nu deed de Prins, steunende op de machtiging, hem door de Staten-Generaal den 5 Juni gegeven tot het nemen van maatregelen van veiligheid, zes Magistraatspersonen, leden der Regeering van Dordrecht, Haarlem, Delft en Medemblik, vatten en naar Loevestein voeren; terwijl hij aan Graaf Willem Frederik van Nassau, Stadhouder van Friesland, bevel gaf, zich meester te maken van Amsterdam.

De aanslag op deze stad was zoo geheim overlegd, dat alleen een toeval dien kon doen mislukken. Dit toeval gebeurde. De postbode van Hamburg, dien men verzuimd had aan te houden, kwam op Zaterdag 30 Juli vroeg in den morgen te Amsterdam,

en bracht er, eerst aan het Posthuis, daarna aan den voorzittenden Burgemeester, Cornelis Bicker, bericht, dat hij boven Weesp onder dolende ruiters was geraakt, die naar de stad trokken. De Drossaard van Muiden, Gerard Bicker, zoon van den Oud-Burgemeester Andries Bicker, kort hierna in de stad komende, bevestigde dit verhaal, er bijvoegende, dat een groot gedeelte der manschap omtrent Naarden en door Gooiland lag verspreid; doch dat een tamelijke bende ruiters aantrok op Amsterdam. Weldra verschenen ook vluchtende huislieden uit den omtrek van Weesp en Muiden, die, op het eerste gezicht van krijgsvolk, de vlucht hadden gekozen, en vermeerderden de ontsteltenis. In de eerste oogenblikken begreep niemand iets van de zaak, en dacht men aan een plundertocht, door de Zweedsche troepen, die nu in Gulikkerland lagen, beproefd, of aan strooperijen der Lotharingsche troepen in dienst van den Staat. Burgemeester Bicker had inmiddels, op de eerste tijding van onraad, de Vroedschap doen bijeenroepen, de poorten en boomen sluiten en de valbruggen ophalen; terwijl in korten tijd negen stukken geschuts naar de wallen waren gesleept en de burgerij in de wapenen gebracht.

Middelerwijl was Graaf Willem met een deel der ruiterij laat in den voormiddag genaderd aan den Amstel tot omtrent de hofstede van Dirk Wuytiers, „Welna" genaamd. Hier vernemende, dat de toeleg ontdekt was, bevond hij zich in groote verlegenheid, daar zijn lastbrief luidde, geen geweld te gebruiken, en er aan geen verrassing meer te denken viel. Hij zond dus een bode naar de stad, met een brief, hem door den Prins medegegeven, om dien in geval hij er binnen gekomen was, in persoon te overhandigen. De brief behelsde, dat de Prins, onlangs in de stad zoo vreemd bejegend zijnde, Graaf Willem met eenige troepen derwaarts gestuurd had, om er de rust te bewaren, ten einde hij niet door kwalijkgezinden belet werd, datgene voor te dragen, wat den dienst van 't land raakte. Burgemeester Bicker, dit geschrijf ontvangen hebbende, legde het aan de Vroedschap over. Had deze nu eenvoudig geantwoord, dat de stad geen kwalijkgezinden bevatte, en dat de Prins vrij kon voordragen wat hij wilde, behoudens de vrijheid der stads-regeering om te beraadslagen en te besluiten gelijk zij het verstond, de zaak had al dadelijk in der minne kunnen geschikt worden, de troepen heen trekken en beide

partijen zich voldaan rekenen. Doch de Vroedschap, of wel Bicker, die haar leidde, was overmoedig geworden door de houding der burgerij, en zij zond den Schepen Joan Huydecoper, Heer van Maarseveen, en het Raadslid Simon Verdoes of van der Does naar Graaf Willem. Op zeer beleefden toon gaven deze Heeren den Graaf den vriendelijken raad, hoe eer hoe beter af te trekken, dewijl het anders hem en zijn troepen duur zou te staan kemen: en hij, geen bevelen hebbende hoe zich, zooals de zaken stonden, te gedragen, keerde voorloopig naar Ouderkerk terug.

Inmiddels had men te Amsterdam niet stil gezeten: er was in de Vroedschap besloten, zoo de tijd het gehengen kon, voor elke poort een halve maan op te werken, de bruggen buiten de Sint-Antonies-, Reguliers- en Heilige-Wegs-poorten af te breken, de balken en kleine vaartuigen uit de buitenvaarten en grachten naar binnen te halen. Men sloeg staketsels in de wallen: de houten bruggen om de stad werden afgebroken: de stad van buiten met een borstweer gedekt, in den Amstel een vlot gelegd en dit van geschut voorzien. Acht oorlogsschepen en drie jachten vatten post in den mond der Zuiderzee, om de stad ook van den IJkant te beschermen, en er werden twee duizend waardgelders aangenomen, over welke werving het toezicht werd opgedragen aan Simon van der Does en Coenraad Burgh.

Den volgenden dag werd de spanning nog vermeerderd door de tijding van het gevangen zetten der zes Heeren, en hierop tot nog geweldiger maatregelen besloten. De weg tusschen den Overtoom en Amstelveen werd doorgedolven, de Buitenvelder- en Outewaalder Polders doorgestoken, de sluizen geopend en het land om de stad onder water gezet.

Intusschen had de Prins, des Zaterdagsavonds onder den maaltijd zittende, reeds tijding bekomen van het mislukken van den aanslag: 't geen hem dermate ontstemde, dat hij van tafel opstond en zich in zijn vertrek opsloot. Reeds den volgenden morgen begaf hij zich naar 't leger, 't welk, ofschoon dan op een afstand, de stad omsingeld hield. De Heer van Zuylestein, onechte zoon van Prins Frederik Hendrik, had zijn hoofdkwartier te Muiden, terwijl zijn voorposten zich uitstrekten tot aan de Diemerbrug: Graaf Willem Frederik lag te Amstelveen, en de Heer van Sommelsdijk op 't Huis te Hart, halfweg Haarlem.

Op Maandag 1 Augustus zond de Prins een brief af aan de

Regeering van de stad, met verzoek, binnen te worden gelaten met zijn troepen. De Vroedschap zag in dien brief — en te recht — een aanleiding om te onderhandelen, en vaardigde Cornelis de Graeff, Simon van der Does, Dr. Nikolaes Tulp en Pieter Kloeck, zoon van den zwager van Hooft, naar hem af met machtiging tot schikking. Van wederszijden werden nu vorderingen gedaan: de Prins eischte binnengelaten te worden, de bezending dat hij zou afrekken. Doch weldra kwam men elkander naderbij. De Prins toonde zich genegen tot verdrag, op voorwaarde, dat er vanwege de stad niet zoo sterk zou worden aangedrongen op het besluit der Vergadering van Holland betreffende de afdanking, en dat de gebroeders Bicker hun ontslag zouden nemen. Met dit bericht keerden de gemachtigden tot hun lastgevers terug.

Inmiddels waren de verdedigingsmiddelen voortgezet en onderscheiden huizen in de nabijheid der stad afgebroken. Ontmoetingen tusschen de ruiters en de stadssoldaten hadden nu en dan plaats, zonder echter tot ernstige botsingen te leiden, dewijl de laatstgemelden voorzichtig genoeg waren, om, op de nadering der ruiters, het hazepad te kiezen. Een enkele reize werd er een roer afgeschoten door een knaap, die, door de ruiters gegrepen, met een goed pak slaag en een nat pak vrij kwam.

De Afgevaardigden, het welmeenen van den Raad verstaan hebbende, trokken nu nogmaals naar den Prins, die echter van geen nieuwe voorslagen wilde hooren, maar hun een memorie voorlei, waar men zich aan te houden had. Deze memorie was van den navolgenden inhoud:

„Dat die van Amsterdam resolutie nemen om haer te con-„formeren met d'andere zes Provincien, aengaende den Staet „van Oorlogh, ende dat dienvolgens denzelven Staet van Oor-„logh werde gearresteert, ende dat zoo langhe den oorlogh „tusschen Vrankryck en Spaignen zal duyren. Oock de troupes „wel te betalen, en tot de achter stallen ordre te geven.

„Dat de twee Bickers uyt de Magistraet zullen gestelt „worden, en aen Syne Hoogheyt eene Acte gegeven worden, „datse der niet wederom zullen ingenomen worden.

„Dat, aengaende de andere Heeren, die gevangen zijn, voor „advies van Amsterdam zal ingebracht worden, dat men be-„hoort Resolutie in Hollant te nemen, dat die Heeren niet „meer in Regeeringe zullen worden geleden.

„Dat die troupes, die by Hollandt zijn voor desen afge-
„danckt geworden, zullen haer achterstal betaelt crijgen en
„daerin gecontinueert worden, tot datse by den Raedt van
„Staten zullen wesen afgedanckt.

„Een acte van confirmatie van de Staten van Hollant.

„Dat, naer dat alles geaccordeert ende bevredight zal zijn,
„Syne Hoogheyt in de Stadt zal comen alleen met syne
„compagnie gardes ende omtrent een hondert officieren.

„Dat Syne Hoogheyt terstont het leger zal doen delogeren.

„Dat het geschut van de wallen, ende het aengenomen volck
„terstont affgedanckt zal worden."

De Raad, nog dienzelfden avond op dat geschrift geraadpleegd hebbende, besloot in alles te bewilligen, drie punten uitgenomen, als: 1°. het ontslag der Bickers: 2°. het goedkeuren van 't vastzetten der zes Heeren: 3°. het ontvangen van den Prins met zijn gevolg. De gevolmachtigden, hierop des anderen daags, Woensdag den 3 Augustus, teruggekeerd, wisten van hem afstand van de twee laatste vorderingen te verwerven; doch hij bleef stijf staan op het ontslag der Bickers, die als nu zelven oordeelden om des lieven vredes wille hunne posten te moeten nederleggen. En nu deze zwarigheid uit den weg geruimd was, werd het verdrag nog dienzelfden dag door beide partijen geteekend: waarop de Prins naar den Haag keerde, de troepen aftrokken en de stad eerlang haar gewoon aanzien hernam. — De Prins had alzoo, in weerwil van het mislukken der onderneming op Amsterdam, en in weerwil van den hoogen toon, die aldaar gevoerd was geworden, in de hoofdzaak volkomen zijn zin bekomen.

De ongerustheid bleef er echter nog voortduren en de Regenten lieten niet na, die bij 't gemeen te voeden, niet alleen door hun gesprekken, maar ook door het nemen van maatregelen van voorziening. Men liet voortdurend scherpe wacht houden aan de poorten: men onderwierp alle binnenkomende schepen aan een nauwkeurig onderzoek: men vergrootte het getal der Burgervendels: men stelde palen in de stadsgrachten en, eindelijk, men liet in den Amstel, ter plaatse, waar nu de zoogenaamde Hooge Sluis zich bevindt, twee zware houten blokhuizen bouwen, van geschutpoorten voorzien, welke gevaarten Vondel in zijn hiervoor medegedeeld dichtstuk bezong.

BIJLAGE B.

BESCHRIJVING DER GEDENKPENNINGEN

VAN DEN

OVERVAL EN AFVAL.

Op de eene zijde verschijnt met den opgang der zon een hollend paard voor den Amstel. In het verschiet ziet men de blokhuizen en daarachter de stad. Het paard is omgord met een menigte gewapende krijgsknechten, schuilende onder een oranje dekkleed, waarop zich van boven in 't midden een vorstelijke ster bevindt, en ter zijde (zie Vondels regel:

't Bedrogh bezet ons van ter zyen.)

een brief met zegels voorzien en met dit opschrift, gedeeltelijk op den brief en gedeeltelijk op den zoom des kleeds:

UNIONEM RELIGIONEMQUE SIMULANT.

d. w. z. Maurits nam den Godsdienst en Willem II, de Unie van Utrecht (hier door Vondel *Eenigheit* genaamd) en den Godsdienst tot een dekmantel voor hun bestaan. Aan den voet des pennings leest men de woorden uit Virg. *Aen.* II, vs. 84:

QUIA BELLA VETABAT.

d. i.: „omdat het (Amsterdam) den oorlog verbood,"

In den rand staat dezelfde aanhaling uit Virgilius. *Aen.* II, 65 en 66, welke onder het eerste bijschrift van Vondel gesteld is en die volgens zijn eigen vertaling beteekent:

„Uit dit eene schelmstuck maeck rekening van al dien hoop"

benevens de dagteekening 1650, 30 Juli, en boven op in het midden het wapen van Amsterdam.

Ter keerzijde ziet men Faëton, door hooger hand uit zijn wagen gebliksemd, daaronder de lijkstatsie van den Prins, gaande langs den Vijverberg te 's Hage, en als randschrift de

spreuk uit Ovidius *Met.* II, vs. 328, welke onder het tweede bijschrift van Vondel geplaatst is en vertaald beteekent:

„Hy is uit zijn stoute onderneming neergestort."

met de dagteekening van 's Prinsen overlijden: 1650, 6 November.

Boven op in 't midden bevindt zich het wapen van 's Gravenhage.

Bijlage C.

OP 'T GODLOOSE LASTERSCHRIFT

TEGEN DEN VROOMEN SEEUW

MAXIMILIAEN TEELING.

d'Heyloos vervloeckte mondt, der in de waerheyt mist,
Die leyt in deze eeu Godts Kercke groote list,
Dan schelt hy Godes Woort, dan schelt hij Gods Dienaren,
Die Godes suyver Leer aen syn Gemeynt verklaren.
Dat doet Armynes gast, of liever een Soosyn,
Die Godes Leer bekladt met Duyvels hels fenijn.
Het Oproer scheet hier rust, 't Monster hem selfs gaet noemen,
't Gebroet van vele twist wil eenigheit verdoemen,
Die liefd' trou eendracht haet, die onrust quaet bemint,
Die onder rechters rechters hant laet scheuren eerst bevint.
Syt ghy een Rifinateur, soo Riffermeert u selven,
Wilt Laster, haet, onrust, 't fenijn by u bedelven.

Op 't Godloose Laster-schrift, tegen den vroomen Seeuw Maximiliaen Teeling. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano.

BIJLAGE D.

MONDSTOPPINGE

AEN DEN LEUGEN-LASTERAER

VAN DEN EERWAERDIGEN, GODTSALIGEN ENDE RECHT VREEDLIEVENDEN

MAXIMILIAEN TELING,

Dienaer Christi in de gemeente tot Middelburg.

Wie braakt dit Goddeloos geschreeu
Op den vreed'lievend' vromen Zeeu
Doet dit de *Paepschen Laster-Geest;*
Ai! had dit spook maar stil geweest;
Want isser oit oproericheid?
Van haar is d' eerste steen geleit:
Is oit of Stad, of Vorst, of Land
Ter neêr geworpen, en van kant
Geholpen; isser bloed gequist.
En Land en Steden opgehist?
Het komt van 't Roomsch gebroet,
Die ook door Lering d' oproer voedt.
Of komt het van den *Arminiaan?*
Wel wat wil die Gods Dienaer smaên?
De oproer is sijn beste werk,
In Land, of Stad, of in de Kerk:
Van Princen moord heeft hy verstand,
Al was het selfs sijn Predikant[1])
Oft is het *Menno?* die dit seit,
Is hem vergeten 't Munsters feit?
Oft Amsterdamsche naakt gespuis?
Hy gae op 't Amsterdamsch Stad-Huis;

Mondstoppinge aen den leugen-lasteraer van M. Teling. Volgens den tekst in *Defensie ofte antwoort op alle de lasterlijcke... schriften, enz. Rott.* 1651, in 4°.

[1] Slatius.

Hoe ook de oproer by hem woont,
Dat heeft hy onlangs wel getoont,
Als hy dien Vorst (die rust by God)
Met schimp en laster heeft bespot;
Daar doch soo spoden Goden vloek
Wel klaar verbiedt Gods Heilig boek.
Doch 't komt licht van een Bastard-Christ [1]),
Of halve Iood, of Athëist,
Een Simei, die den David vloekt.
Een monster, die niet anders soekt,
En daar sijn beste werk van maakt.
Dat hy sijn gal op dien uitbraakt,
Die God, of Godes Kerk bemint;
Een roede Gods, een Duivels kint.
Ut ex omnibus palam est.

[1]) Vondel.

BIJLAGE E.

ANTWOORT

AEN

DEN PAEPSCHEN POEET.

Der Papen moordlust smeet byna de werelt neder,
Schoot *Willem* met een loot, en soo vervloeckt als vals
Holp Coligny en soo veel duysent om den hals,
Ja Vranckrijcks koningin. Het Buskruyt maeckt onweder,
Dat 's Aflaet en Verdienst by dit moorddadigh zaet,
Gemest met martelbloet en vleesch in Neerlandts Staet.
Geen wereltlijcke Macht die Monsters kan betemmen.
Dies moet heel Christenrijck in bloet en tranen zwemmen.
Want als door vuur en strop Godts kerck wort omgekeert,
Dan wort het Pauslijck en het duyster Rijck vermeert.

Antwoort aen den paepschen Poeet. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* n°. 862).

TOEGIFT.

'k Bescherm geen boosheydt, maer de Godsdienst van ons landt.
Swygh van oproerigheydt en deck eerst Romens schandt.
Want had u *Oproer* stil geswegen,
Ghy hadt dit *Antwoord* niet gekregen.

Bijlage F.

ANTWOORD

AEN DEN E:

J. VAN VONDEL.

Beroemde *Vondel*, die des rijcken Amstels stroomen
Doet swellen door het nat van uwen Hengste-Bron,
En heft het avrechts bosch der hooger Maste-boomen
Ver boven den Parnas en top van Helicon,
Hoe sorghlijck ist Een man te raecken, die den yver
(Quansuys) van Godes Huys en sijne Kerck verteert!
Hoe dapper en daerom die onverlichte Schrijver
Des Krachts van het geloof dat men te Trenten leert!
Die blinden Huychelaer! hoe slecht most hy staen kijcken
Doe men hem so een *bril* quam setten op sijn neus,
En schold hem voorts ter loops, daer mee hy mocht gaen [strycken
Voor *Hond*, voor *Ketter*, voor *Arminiaensche geus?*
Maer als een *voet in 't gat* was voor den *Brille-Kramer*,
Is *Geus* te slechten *vloeck*, 't wert een *Sociniaen*.
Ay my! dat is een neep; een slagh van groover haemer,
De man die leyter toe: wat kan daer tegen staen?
De Mutsert is gereet. Het *Heyligh* is geschonden
Niet op sijn Kalvinists noch op sijn Lutheraens:

Antwoord. Volgens den tekst van *I. van Vondel, Op het ontheyligen van het Sacrament des Altaers. Schiedam*, 1650, in 4°. (*Bibliographie van Vondels werken*, n°. 482).

De Linckert is ontdeckt; men heeft het uytgevonden:
Het auter is onteert op sijn *Sociniaens!*
Maer, bittere Yveraer, ist niet den ouden etter
Wanneer men voor sijn saeck geen klem van reden vind,
Sijn weerpartye stout te schelden voor een Ketter?
Gy doopt uw Pen al mee in dese vuylen int.
't Verkettren is het eerste in Roomsche school te leeren,
Daer gy uw vryheyd hebt verbuffeld en verslaeft,
En voorts na *'t Cavesson* te wenden en te keeren
Gelijck het domme beest dat onder spooren draeft.
Al strijd het oordeel dan met redenen daer tegen,
Al keurt dan u Gewis het tegendeel voor klaer,
Sie wat de Kerck gevoelt, dat moest het swaerste wegen,
Men houdt het met sijn Moer alvindmen 't ander waer
O *Vondel*, wat gemack is het, nae ydel doolen
Op anders trouwen tast te volgen 't blinde padt
Gerust van *Sint Pauls* den schoot des Kercks bevoolen!
Gy eet aen *Hemelsch brood* en *Mann'* u selven sat,
Daer *Maerten* brood en vleesch deelt onder sijne gasten,
Kalvijn breeckt brood, waer door het vleesch wert uytgeprent,
Socijn leyt aen den Troch, waer uyt de Varckens brasten,
En eet in *Rakou* draf uyt honger en ellend.
Gy slaept nu ongewiegt en laet fioolen sorgen,
Gy legt in Moertjes schoot gemackelijck en rust.
Maer, Sluymeraer, ontwaeck veel liever nu als morgen;
De slaep-sucht is een sieckt, die 's Levens vuyr wel blust.
Keer liever weder by d' eenvoudige Mennisten
Daer gy door errifleer u eertijts onderboogt;
Gy waert doe mogelijck een liefelijcker Christen
Als sint gy soo veel gals uyt uwe Manne soogt.
Of, so gy u misschien aen andren hebt gebonden
Wanneer men Sect of Leer met vollen oordeel kiest.
En gy door klaerder blyck de Parel had gevonden
Waer voor men 't al met winst, jae sijn verstand, verliest:
So keert weer nae de Schaer die niemand af en sondert
Als die Gods woord verdoemt. Wijck van dat Wolfs gebroed
Dat al verband, vervloeckt, verblixemt en verdondert
Wat in het minste deel met haer niet mee en doet;
Dat, daer het meester is, en 't nae sijn aert magh maecken
Geen ander lyd of dult, die ergens in verschilt,

Maer goed en bloed verslind aen galgen en aen staecken,
En vangt en spant; en hangt, en brand, en broed, en vilt.
Keer weder nae 't gebouw van uwen *Christen-Tempel.*
Of waert gy nemmer van der Remonstranten Kerck?
Nochtans een deftigh Rijm op dien gewijden drempel
Bekent gy voor het uw' in 't scherpe Hekel-werck.
Uw jonckheyd, segt gy, bond u maer aen eene Secte
Door erf-leer, tot gy vond de parel nae uw sin:
Maer, segh my, wat gy waert doe uwen yver streckte
Den *Tempel* voor *Armijn* so braef te wyjen in?
Heer *Vondel,* gae vry rond, de strick is niet te breecken
Al had gy het gewricht en spieren van een Reus:
So daer niet onderloopt van Mennoniste streecken,
Gy waert oock doenmaels een *Arminiaensche geus.*

Noli esse Justus multum.
Eccles. cap. 7. vers. 17.

Om dese Antwoort op de voorgaende versjes van den E. J. van Vondel te beter te verstaen, dienen hier by gevoegt tot gerief van den Leser eenige Rympjes by sijne Ed. gemaeckt:

(Hieronder volgen citaten uit den *Toetsteen* (zie boven bl. 145 vs. 9—16).
Het gedicht: *op den bou van den Christen Tempel te Amsterdam.*
Uit het gedicht: *Inwying van den Christen Tempel t' Amsterdam,* vs. 171—189).

BESLUYT

AEN DE HEERE

J. VAN VONDEL.

Die dese Verssen leest
So krachtigh, so vol geest
En ongeveynsden yver,
En diergelijcke meer

Gekomen uyt de Veer
Van so een ernstigh Schrijver:
Van U, van sulcken man
Die aen den Amstel wan
(Spijt die het u benijen)
In allerhande stof
Het eeuwigh Lauwre-lof
Door kunst van Rijmeryen
So levend en so rijck,
Dee die u ongelijck
So hy sijn oordeel velde
En sey: gy waert dier tijdt
Noch Roomsch noch Mennonijt
Doe gij die rymen stelde?
Geschiet u dan te kort.
Als gy beteegen word
Van noch een andre Secte?
Of segget en belijdt
Gy waert een Hypokrijt
Die met de booser geckte.

A. S.

ANDRIES BICKER.

HORATIUS LIERZANGEN

INHOUD.

Engeleburgh in den rouw, over den Heer A. Bicker (Juni 1652) 1
Op het verbranden van 't Stadthuis van Amsterdam (Juli 1652) 3
Het orgel in den rouw, over Mr. Diedrick Zweling (September 1652). 7
Op d'afbeeldinge van Susanna van Baerle (September 1652). 9
Lykstatie van den Heere Leonardus Marius (October 1652). 10
Op den Heer Leonardus Marius (October 1652) . . . 12
Ander op den zelven (October 1652) 12
Op den Heer Leonardus Marius (October 1652) . . . 13
Op de afbeeldinge van Willem van den Zande (October 1652) 13
De Hoogtyt van Marten Looten en Christine Rutgers (November 1652) 14
Eeuwgety van Franciscus Xaverius (December 1652). . 18
Op den eerwaerdigen Heer Mr. Joan de Meer (Febr. 1652). 25
Op Adriaen Motman (1652) 26
Op den Edipus of teeckentolck van Athanasius Kircher (1652) 28
Jaergety van Michiel le Blon (1652) 34
Vrye zeevaert onder de vlagge van Marten Harpertsz. Tromp (Maart 1653) 35
Scheeps-kroon behaelt in den scheepstrijt, by Livorne, door Joan van Galen (Maart 1653) 38
Ter lyckstaetsie van Joan van Galen (April 1653) . . 43
Grafschrift op den zelven (April 1653) 44

Bladz.
De bruiloft van Jakob Hinlopen Tymonsz. en Ursula van Bergen (Mei 1653) 45
Muzyck ter bruiloft van Joan Papenbroeck en Maria Koeck (Juni 1653). 48
Uitvaert van wylen Marten Harpertsz. Tromp (Augustus 1653) 49
Op de afbeeldinge van Marten Harpertsz. Tromp (Augustus 1653). 53
Ter gedachtenisse van Marten Harpertsz. Tromp (Augustus 1653). 55
Op Marten Harpertsz. Tromp (Augustus 1653). . . . 56
Op Mr. Steven Kracht (Juni 1653). 58
Q. Horatius Flaccus Lierzangen en Dichtkunst (November 1653). 61
Aen de kunstgenooten van Sint Lukas 63
Het eerste Boeck.
Aen Mæcenas. — Het Eerste Gezang 67
Aen Augustus. — Het II. Gezang. 68
Aen het Schip. — Het III. Gezang 70
Aen L. Sextius. — Het IV. Gezang 71
Aen Pyrrha. — Het V. Gezang 73
Aen Agrippa. — Het VI. Gezang. 73
Aen Munatius Plancus. — Het VII. Gezang . . 74
Aen Lydia. — Het VIII. Gezang 76
Aen Taliarchus. — Het IX. Gezang 77
Aen Merkuur. — Het X. Gezang 78
Aen Leuconoe. — Het XI. Gezang 79
Aen Augustus. — Het XII. Gezang 79
Aen Lydia. — Het XIII. Gezang 81
Het XIV. Gezang 82
Het XV. Gezang 82
Het XVI. Gezang 83
Aen Tyndaris. — Het XVII. Gezang. 84
Aen Quintilius Varus. — Het XVIII. Gezang. . 85
Van Glycera. — Het XIX. Gezang 86

Bladz.
Aen Mæcenas. — Het XX. Gezang 87
Aen Diane, en Apollo. — Het XXI. Gezang . . 88
Aen Aristius. — Het XXII. Gezang 88
Aen Chloe. — Het XXIII. Gezang 89
Aen Virgilius. — Het XXIV. Gezang 90
Aen Lydia. — Het XXV. Gezang 90
Van Elius Lamia. — Het XXVI. Gezang . . . 91
Aen zyne Spitsbroeders. — Het XXVII. Gezang. 92
Op Archytas. — Het XXVII. Gezang 93
Aen Iccius. — Het XXIX. Gezang 94
Aen Venus. — Het XXX. Gezang. 95
Het XXXI. Gezang 96
Het XXXII. Gezang 96
Aen Albius Tibullus. — Het XXXIII. Gezang . 97
Het XXXIV. Gezang . 98
Aen de Fortuin. — Het XXXV. Gezang . . . 98
Ter eere van Pomponius van Numidie. — Het XXXVI. Gezang 99
Aen zyne Spitsbroeders. — Het XXXVII. Gezang. 100
Aen zynen knaep. — Het XXXVIII. Gezang . . 101

Het Tweede Boeck.

Aen C. Asinius Pollio. — Het Eerste Gezang. . 102
Aen Salustius Crispus. — Het II. Gezang . . . 103
Aen Delius. — Het III. Gezang 104
Aen Xantia Foceus. — Het IV. Gezang . . . 105
Het V. Gezang 106
Aen Septimius. — Het VI. Gezang 107
Aen Pompeius Varus. — Het VII. Gezang. . . 107
Tegens Barine. — Het VIII. Gezang. 109
Aen Valgius. — Het IX Gezang 109
Aen Licyn. — Het X. Gezang 110
Aen Q. Hirpyn. — Het XI. Gezang 111
Aen Mecenas. — Het XII. Gezang 112
Op den boom. Waer onder hy bykans verplet bleef. — Het XIII. Gezang 113

Bladz.

Aen Postumus. — Het XIV Gezang 115
Het XV. Gezang 116
Aen Grosfus. — Het XVI. Gezang 116
Aen Mæcenas, toen hy kranck lagh. — Het XVII. Gezang 118
Het XVIII. Gezang 119
Aen Bacchus. — Het XIX. Gezang 120
Aen Mecenas. — Het XX. Gezang 121

Het Derde Boeck.

Het Eerste Gezang. 123
Aen zyne vrienden. — Het II. Gezang 124
Het III. Gezang. . . . 125
Aen Kalliope. — Het IV. Gezang. 127
Augustus lof. — Het V. Gezang 130
Aen de Romainen. — Het VI. Gezang 132
Aen Asterie. — Het VII. Gezang. 133
Aen Mecenas. — Het VIII. Gezang 134
Aen Lydia. — Het IX. Gezang. 135
Op Lyce. — Het X. Gezang. 136
Aen Merkuur. — Het XI. Gezang. 137
Aen Neobule. — Het XII. Gezang 138
Aen de bron van Blandusie. — Het XIII. Gezang. 139
Augustus lof. — Het XIV. Gezang 140
Op Chloris. — Het XV. Gezang 140
Aen Mecenas. — Het XVI. Gezang 141
Aen Elius Lamias. — Het XVII. Gezang . . . 143
Aen Faunus. — Het XVIII. Gezang 143
Aen Telefus. — Het XIX. Gezang. 144
Aen Pyrrus. — Het XX. Gezang 145
Aen de kruick. — Het XXI. Gezang. 146
Aen Diane. — Het XXII. Gezang. 146
Aen Fidile. — Het XXIII. Gezang 147
Tegens de gierigaerts. — Het XXIV. Gezang. . 148
Aen Bacchus. — Het XXV. Gezang 149
Aen Venus. — Het XXVI. Gezang 150

Bladz.
Aen Galatea, die reisvaerdigh staet. — Het XXVII. Gezang 150
Aen Lyde. — Het XXVIII. Gezang 152
Aen Mecenas. — Het XXIX. Gezang. 153
Het XXX. Gezang. 154
Het Vierde Boeck.
Aen Venus. — Het Eerste Gezang 156
Aen Antonius Julus. — Het II. Gezang. . . . 157
Aen Melpomen. — Het III. Gezang 158
Drusus Lof. — Het IV. Gezang 159
Aen Augustus. — Het V. Gezang. 161
Aen Apollo en Diane. — Het VI. Gezang . . . 162
Aen Torquatus. — Het VII. Gezang. 163
Aen Martius Censoryn. — Het VIII. Gezang. . 164
Aen Lollius. — Het IX. Gezang 165
Aen Liguryn. — Het X. Gezang 167
Aen Fyllis. — Het XI. Gezang 167
Aen Virgilius. — Het XII. Gezang 168
Tegens Lyce. — Het XIII. Gezang 169
Aen Augustus. — Het XIV. Gezang. 170
Augustus Lof. — Het XV. Gezang 172
Toezangen.
Aen Mecenas. — Het Eerste Gezang. 173
Het II. Gezang 174
Aen Mecenas. — Het III. Gezang. 175
Tegens Menas, den vrygelaten slaef van den Grooten Pompejus. — Het IV. Gezang . . . 176
Tegens de toveres Kanidia. — Het V. Gezang . 177
Het VI. Gezang. 179
Het VII. Gezang 180
Het VIII. Gezang 181
Aen Mecenas. — Het IX. Gezang. 181
Op Mevius. — Het X. Gezang. 182
Aen Pettius. — Het XI. Gezang 183
Het XII. Gezang. 184

Bladz.

Aen zyne vrienden. — Het XIII Gezang . . . 185
Aen Mecenas. — Het XIV. Gezang 185
Aen Neæra. — Het XV. Gezang 186
Het XVI. Gezang. 187
Aen Kanidia. — Het XVII. Gezang 189
Kanidia Antwoort 191
Eeugetyde 192
Q. Horatius Flakkus van de Dichtkunst. — Aen de Pisonen 194
Afbeeldinge van Christine van Zweden (1653) 209
Op de zelve. 211
Op de koningin Christina (1653). 214
Op myne Schildery, toen Govaert Flinck my uitschilderde (1653). 214
Afbeeldinge van den Heere P. Charles Couvrechef (1653) 215
Op d'afbeeldinge van Karel Stuart den tweeden (1653) . 215
Op den Heer Andreas Deonyszoon Winius (1653). . . 216
Brief aen Bertholdus Nieuhusius (1653) 217
Op d'afbeeldinge van Johanna Gray (?) 222
Op de afbeeldinge van Mas' Anjello (?) 224

REPRODUCTIES

VAN

PRENTEN EN PORTRETTEN.

Bladz.

Portret van Andries Bicker. Photographie naar de schilderij van Bartholomeus van der Helst. Tegenover den titel

Afbeelding van den brand van het Stadhuis te Amsterdam. Ets door J. de Baen 4

Portret van Franciscus Xaverius. Kopergravure van Anton Wierix 18

Portret van Joan de Meer. Kopergravure van Cornelis Visscher naar diens teekening. 24

Portret van Adriaen Motman. Kopergravure van Cornelis Visscher 26

Portret van Athanasius Kircher. Kopergravure van C. Bloemaert. 28

Portret van Joan van Galen. Kopergravure 38

Afbeelding van Marten Harpertsz. Tromp, als Neptunus op een wagen door zeepaarden voortgetrokken. Kopergravure 52

Afbeelding van het grafmonument van Marten Harpertsz. Tromp in de Oude Kerk te Delft. Kopergravure van C. van Dalen Jr. naar I. van Campen. 54

Portret van Marten Harpertsz. Tromp. Kopergravure naar de schilderij van Jan Lievens 56

Portret van Steven Kracht. Kopergravure van Theod. Matham naar S. Spilbergen. 58

Titelblad van de eerste uitgave van *Q. Horatius Flaccus Lierzangen* (1654) 60

Portret van Johanna Gray. Kopergravure 222

Portret van Mas Anjello. Kopergravure van P. de Jode. 224

ENGELEBURGH IN DEN ROUW,

OVER DEN E. E. HEER

ANDRIES BICKER,

Heer van Engeleburgh,

OUDT BURGERMEESTER EN RAET VAN AMSTERDAM, &c.

Integer vitæ, scelerisque purus.

Wat tijding komt de Stadt bezwaren,
In 't midden van de droeve maren,
  En rampen, uit der zee gehoort?
O lantverrijckende Amsterdammers,
Wat baert een jammer u al jammers?
  Hoe leit de Doot den Staet aen boort!
  De dappre *Bicker*, helsch besprongen
Van weifelende lastertongen,
  Wort al te vroegh ter neêr gevelt.
O Bataviers, ô Kroon der steden,
Uw rechtehant leit afgesneden
  Wat lijdtghe al schipbreucks in dien Helt!
  Wat lijdtghe in eenen man al schade!
Hoe drijft uw kiel op Godts genade,
  In 't stranden van dien Amirael,
Die Lant- en Zeeraet steef, en stichte,
En braef vooruit, vol wijsheit, lichte,

Engeleburgh in den rouw, over den E. E. Heer Andries Bicker. Volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 490).

Andries Bicker overleed 24 Juni 1652.

Integer vitæ cael.: rechtschapen van wandel en rein van euveldaden. Zie Hor. *Carm.* I: XXII vs. 1.

Gelijck de noortstar met heur' strael.
Men wapen' heir, noch onderdanen,
Noch koom' hem op met busse, en vanen:
Hy leit gerust den tabbert af,
En neemt verlof van ampt, en staten.
De Nijt heeft *Andries* nu verlaten;
Zy triomfeer' vry op zijn graf.
Als 't Hof verleit wort door de boosten,
Dan moet de vroomheit zich getroosten
't Bevlacken van haer eerlijck wit;
Het heil der trouwe burgeryen,
Geplant door Vre, na bloedigh stryen,
Op dat de Vryheit veiligh zitt'.
Al 's Burgermeesters lust, en leven,
Was rustigh recht door zee te streven,
Aen last en eere en eedt verkocht.
Zijn kloeck beleit in hooge zaecken,
Zijn doordrift en omzichtigh waecken
Hielt eene streeck op dezen toght.
Vergunt ons dan, na'et lange slaven,
Dat wy dit wapen by de braven
Ophangen, ter gedachtenis
Van *Engelburgh*, die afgesleten,
Den prijs genoot in zijn geweten.
Dus blonck hy in ons duisternis.

35 *Zijn doordrift: doordrift* staat hier natuurlijk in een goeden zin, voor „volhardende ijver."

36 *Hielt eene streeck:* dit geheele gedicht door zijn de beelden uit het zeewezen genomen, dat geen wonder is, daar Vondels hoofd, als waarschijnlijk de hoofden van alle Nederlanders, thans vervuld was met de tijdingen uit zee.

OP HET VERBRANDEN

VAN

'T STADTHUIS VAN AMSTERDAM.

JACET INGENS LITTORE TRUNCUS.

AEN HET ZELVE.

Aelout *Stadthuis*, verminkt Stêhuis,
Gewoon van ouderdom te bucken,
En onderstut met jonge krucken,
Hoe stortghe in 't graf met dit gedruis,
In 't midden van den brant en 't roocken;
Nu 't onvoldragen Raethuis vast
Zijn leden krijght, en groeit, en wast?

Op het verbranden van 't Stadthuis van Amsterdam. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 491).

Op Zondag 7 Juli 1652 sloeg, 's morgens te twee uren, de brand in het oude Stadhuis, 't welk van achteren, waar het nieuwe verrijzen moest, reeds gedeeltelijk was afgebroken. 't Vuur liep van omtrent het *torentje*, waaronder Burgemeesters kamer was, zoo geweldig voort, dat het gansche gevaarte, meest van hout gemaakt, in korten tijd instortte. Gelukkig waren bij dit ongeval geen menschenlevens te betreuren en was zelfs de schade geringer dan men aanvankelijk gevreesd had. Wel was er veel gelds versmolten, wel waren er eenige schilderijen vernietigd en papieren weggeraakt; doch de meesten van deze door de hulpvaardigheid en den ijver der blusschers gered. Deze gebeurtenis gaf Vondel aanleiding tot de bovenstaande klacht.

Jacet ingens littore truncus: de groote tronk (hier *romp*) ligt op 't strand. Zie *Aen.* II, 557.

1 *Verminkt Stêhuis:* Vondel noemt het *verminkt*, omdat het bouwvallig, en gedeeltelijk reeds gesloopt was.

3 *Met jonge krucken:* met nieuwe palen of boomen, tegen 't instorten.

6 *'t Onvoldragen Raethuis:* het in aanbouw zijnde Stadhuis wordt hier vergeleken bij een nog ongeboren kind, dat niet te voorschijn komt, eer het voldragen, en alzoo in allen deele volkomen is.

Ghy waert verzwackt, verleemt, gebroken,
Ô afgeleefde Bestemoêr!
Verdroot u langer dus te slaven,
Dat ghy u levend liet begraven
In puin, op uwen slechten vloer;
Terwijl uw droeve kinders schreeuwen
Op uw geraemte? ô stut van Staet,
Der Burgren scheitsvrouw, Hollants Raet,
En toeverlaet van weeze en weeuwen.
Den koopman hebtghe, uit uwen schoot,
Gezegent, gestoffeert met schijven,
Om handel Oost en West te drijven;
De Stadt en 't Landt gered in noot.
Ghy hebt onbillijckheit geregelt
Door Recht en Wetten, trouw en vroom;
Het quaet gehouden by den toom;
Den eedt en 't burgerrecht bezegelt.
Ghy toonde u gastvry, waert gewoon
Den vreemdeling, als ingeboren,
Met min t' ontfangen, en te hooren,
Te decken met uw wapenkroon.
Ghy zijt de Stadt te vroegh ontvallen,
Dus out, in 't zachtste van haer rust,
Van ramp noch ongeval bewust.
O vaste vryburgh van uw wallen,
Ghy zaeght den nieuwen gront geleit,
En woudt misschien, versuft van jaren,
Den last van 't sloopen ons besparen,
Uit averechtze zuinigheit:
Want al uw houden en beleggen
Was om uw zonen, niet om u,

15 *Scheitsvrouw:* in zooverre namelijk, als op het Stadhuis voor de schepenbank de twistzaken tusschen de burgers beslecht werden.

17 *Uit uwen schoot:* t. w. uit de stads-wisselbank, in 1609 opgericht.

26 *Den vreemdeling:* hier spreekt Vondel met een terugslag op zichzelven, als hebbende hij, ofschoon nooit poorter van Amsterdam geweest zijnde, echter de bescherming der Overheid genoten.

37 *Houden en beleggen:* woorden, die meer bij elkander gebezigd worden, als b. v. in de oude spreekwijze: „'t was *hou* en *beleg*", waarmee kwalijk gepaste zuinigheid, die alleen aan sparen en oppotten denkt, wordt uitgedrukt.

Van ruimte en pracht en grootsheit schuw.
Wat vont de Nijt op u te zeggen?
Heer Gijsbrechts tijt was u bekent,
Toen visschers schuiten 't Y noch ploeghden,
Met korf en vischnet zich genoeghden,
Tot nootdruft slecht en recht gewent.
Men wist van Bantam niet te spreken,
Noch zocht ten Zuiden tijtlijck heil.
De Zeeman zeilde noit zoo steil
In 't Noorden, noch op zoo veel streken.
Uw hant stont open, reede om elck
Te stutten, uit uw onvermogen.
Een graeuwe py, aen 't lijf getogen,
Was 't kleet; de kost en drank was melck.
Uit Veenen en gebroke landen
Bereickt uw Kroon dit heerlijck peil;
Terwijl de Voorspoet blies in 't zeil,
En hoede uw Kogh en kiel voor stranden.
Nu 't lot gehenght dat ghy tot asch
Verstuift, verroockt, en berst aen scherven,
Zoo willen wy, uw wettige erven,
Ons troosten met uw rijcke tasch;
Met potgelt, renten, kustingbrieven,
En schimmelpenning, lang vergaert,
En spaerpot, uit uw' buick gespaert;
Dus zal uw lijck ons zachter grieven;
Terwijl het nieuw Stadthuis verrijs',
Gelijck een Fenix, uit uw assen.
Verdooft zijn luister u in 't wassen;
Het houde uw burgerlijcke wijs.
De Hemel zegen' het met Heeren,

41 *Heer Gijsbrechts tijt was u bekent:* Het oude Stadhuis was gebouwd in de laatste helft der vijftiende eeuw.
42 *Toen visschers schuiten 't Y noch ploeghden*: lees: toen *alleen* visschers-schuiten enz.
46 *Tijtlijck heil:* voordeel, winst.
50 *Uit uw onvermogen:* in weerwil van, of, naar uw gering vermogen.
56 *Uw Kogh:* het oude zegel der stad voerde een koggeschip. Men kan die nog, als vaan op 't paleis, gebeeldhouwd in den gevel der Muiderpoort, enz. zien.
62 *Schimmelpenning:* munt, door 't bewaren beschimmeld.

Die niet verkuischt zijn met veel schijns;
Maer zien den weerwolf door de grijns:
Zoo zal men best dees lantplaegh keeren.

70 Lees: die zich niet laten bedriegen door den uiterlijken schijn.
71 *Den weerwolf:* hier: al wie 't op het verderf der stad heeft toegelegd.
72 *Dees lantplaegh:* wederom de *weerwolf,* waarvan in 't vorige vers gesproken is.

HET ORGEL IN DEN ROUW,

OVER

MR. DIEDRICK ZWELING,

Orgelist van Amsterdam.

MOESTUM MUSÂ SOLATUR.

Ghy Zanggoddinnen, valt aen 't schreien,
Aen 't jammeren met heele reien;
De Zoon van Orfeus is verscheien.

Nu zwijght de galm der Orgel-tongen,
Die door de Pijpen quam gedrongen,
Daer hemelsche Engelen op songen.

Het orgel in den rouw, over Mr. Diedrick Zweling. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten,* II (1653), bl. 171.

Dirck Sweelinck, de zoon van den beroemden Jan Pietersz. Sweelinck, wiens beeltenis indertijd door Vondel bezongen is, (zie *Vondel 1621–25,* bl. 110), werd den 25 Mei 1591 in de Oude Kerk gedoopt. Hij volgde zijn vader op als organist van deze kerk; zijn spel was zeer gezocht, zoo des Zondags wanneer hij, na den avonddienst, het groote orgel bespeelde, als des zomers op werkdagen. Hij overleed in September 1652 en werd den 28 van die maand in de Oude Kerk begraven.

Moestum musa solatur: d. i.: de zanggodin troost den bedroefde. Zie *Aen.* X:191.

1 *Aen 't schreien:* men lette, dat dit gedicht geheel in slepende regels is geschreven; wat Vondel meer gewoon is te doen, wanneer hij den treurtoon aanslaat.

Hoe kout en kil zijn dese handen,
Daer Jesses snaer me komt te stranden,
Met sijn Marenssen, en Orlanden!

Hoe juichte 't hart van oude en jongen,
Wanneer sijn vingers ongedwongen
Op Noten en op Stecken sprongen!

Men kon, door Kerckgewelf en Kooren,
Den Vader in den Zone hooren.
Nu sal een Zerck die stemmen smooren.

Gestoelten noch gepropte bancken
Niet langer *Zwelings* kunst bedancken,
Voor zijn verquickende avont-klancken.

Ghy die mijn Ziel hebt opgeheven
Uyt dit moerasch, in 't eeuwigh leven,
Wat zweep heeft u naer 't graf gedreven?

Is oock uw Geest van 't lijf ontbonden
Door 't bassen van den Hont uyt Londen,
Die alle Noten heeft geschonden?

En los geborsten van sijn keten,
Op 't dor geraemt des Volcks gezeten,
Zijn' Heer den strot heeft afgebeten?

9 Luca Marenzio, geb. te Covaglia, bij Brescia, omtrent 1550. Om zijne schoone stem werd hij ter beoefening der toonkunst aan den kapelmeester van Brescia, Giovanni Centini, toevertrouwd. Achtereenvolgens werd hij kapelmeester van den koning van Polen, van den kardinaal d'Este en van den kardinaal Aldobrandini. Beschermd door Paus Clemens VIII werd hij in 1595 aangenomen in het college der zangers van de Pauselijke kapel. Hij overleed 22 Augustus 1577. Marenzio heeft zich vooral beroemd gemaakt door zijne meerstemmige madrigalen.

12 *Stecken:* de uitstekende klavieren.

23 *De Hont uyt Londen:* de opstandelingen tegen Karel I. Het was Vondels zwak, dat hij niet kon nalaten, de personen of standen, op welke hij het in 't bijzonder gelaten had, er bij te halen, ook al stonden zij met zijn onderwerp in geen het minste verband. Vroeger waren het de Predikanten en de Synode: nu de Independenten en Willem II.

24 *Die alle Noten heeft geschonden:* die alle harmonie heeft verstoord.

Ten minste kus, ô Koor der zingeren
Met uwen mont dit ys der vingeren,
Daer ieders ooren op verslingeren.

Ten minste draegh hem, naer sijn waerde,
Die sijn vermaeck voor niemant spaerde,
Noch met dit Graf-geschrift ter aerde:

Hier ruste Grootvaêr, Zoon, en Vader.
Zy volgen Davids Harp te gader
Een eeuw van verre, om hoogh noch nader.

29 *Dit ys der vingeren:* deze ijskoude vingeren.
30 *Verslingeren:* om 't rijm: de nauwkeurigheid der taal zou hier *verslingerden* hebben gevorderd.

OP D'AFBEELDINGE VAN

SUSANNA VAN BAERLE,

DE BRUIDT VAN

G. BRANDT.

In geenen Trou-ring blonk ooit Indiaensche Paerle
Zoo zuiver als *Suzan*, in 't Huys-gezin *van Baerle*.
Zy dooft met haer gezicht den klaersten Diamant,
En stookt in 't kilste Hart een overkuischen Brandt.
De schoonheit, jeugt en deugt verzamen hier te gader.
Maer 't rijp verstant verbeelt het oordeel van haer' Vader.

Op d'afbeeldinge van Susanna van Baerle. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten* II (1653), bl. 55.

Susanna van Baerle, de vierde dochter van professor Caspar van Baerle en van Barbara Sayon, geboren 20 Januari 1622, werd 23 Augustus 1652 in ondertrouw opgenomen met Geeraerdt Brandt, geboren 25 Juli 1626, die, zooals bekend is, het horlogemakersvak, waarvoor hij opgeleid was, ter wille van Susanna en onder aanmoediging van haar vader, vaarwel zeide om te gaan studeeren voor predikant. In 1652 werd hij tot leeraar der Remonstranten te Nieuwkoop beroepen en in hetzelfde jaar, 8 September, huwden zij.

Het portret werd gemaakt door Gerard Pietersz. van Zyl.

LYKSTAETSI

VAN DEN E. HEERE

LEONARDUS MARIUS.

DEBUS ADDITE DIVIS.

Wat pooght men ons naer 't leven
Het wezen van den dooden Helt te geven?
Hy voer uit elx gezicht.
Het dootkleet deckt dit afgeronnen licht.
Bestrijck panneel, noch doecken:
Wy zien hem best in eenen stapel boecken,
Daer pingstervier op viel.
Zoo leeft de man, en omtreck van zijn ziel,
Hoe riecken daer zijn reucken,
Historien, en leeringen, en spreucken!
Hoe zweeft die pen, in schijn,
Niet van een mensch, maer eenigh Serafijn!

Lykstaetsi van den E. Heere Leonardus Marius. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 492).

Leonardus Marius werd te Goes geboren en onderscheidde zich reeds vroeg door groote ervarenheid in de oude talen. Hij was eerst President van de Hollandsche kweekschool te Keulen geweest en werd later te Amsterdam aangesteld tot Pastoor van de Oude Zijde en Overste van 't Begijnhof. Ook werd hem het Deken- en Vicarisschap van Haarlem opgedragen. Hij overleed 18 October 1652 en werd den 22 op 't Hoog choor in de Oude Kerk begraven.

Volgens sommigen is hij de bewerker geweest van Vondels overgang tot de Roomsch-Katholieke Kerk.

Decus addite divis: d. i.: zet den goden (of goddelijke zaken) eere bij. Zie *Aen.* VIII, 301.

4 *Dit afgeronnen licht:* deze zon (of „ster") die hare baan ten einde *geronnen* (of „geloopen") is.

5 *Bestrijck panneel, noch doecken:* maak geene afbeeldingen van hem.

6, 7 *Boecken, daer pingstervier op viel:* de werken, welke hij, door hoogeren geest geleid, in 't licht gaf.

8 Versta: zoo, in die boeken, leeft de man, en zoo leeft de omtrek zijner ziel, of, duidelijker, zoo vertoont, zoo openbaart zich zijn ziel.

Zoo veel geploeghde bladers,
Bezaeit met zaet van d' oude en wijze Vaders,
Getuigen ons hoe getrouw
Hy zweete en zwoeghde in waerheits ackerbouw.
By 't licht van zijne starren
Kan elck, des nachts, de doling noch ontwarren.
Wie op een' driesprong yst,
Zijn veder volge, en hant, die yder wijst.
Ootmoedige Geleertheit,
Involger der weêrstrevende Onbekeertheit,
Versmader van gewin,
Beminner van oprechtheit, vrede, en min;
Hoe treuren wy, verlaten
Van u, die liefgetal by alle staten,
U schickte naer 't begrijp
Van yders brein, of vroegh, of spader rijp!
Wie kon zoo harten winnen?
Door eendraghts bant verbinden zoo veel zinnen,
En stierenze, in dees zee
Der zwarigheên, aen een behoude reê?
De tortel laet zich hooren:
Ick heb mijn gade aen *Marius* verloren.
De Maeght en 't weeskint krijt:
Zy zijn, helaes met hem haer' Vader quijt.
Zoo vele letterkloecken,
Die raet aen hem en zijn orakels zoecken,
Verstommen, nu hy zwijght,
En niemant op zijn vragen antwoort krijght.
Wy volgen 't lijck met staetsi:
Een arrem loon voor gulde predicati,
Gedienstigheên, en deught.
Het paradijs beloon' hem in Godts vreught.

13—16 Fraaie vergelijking en gelukkig volgehouden.
19 *Yst:* terugdeinst, onzeker, welken weg te kiezen.
22 *Involger:* dit woord moet hier niet verstaan worden in den zin van: toegevende aan, maar in dien van: op de hielen zittende, in alle schuilhoeken vervolgende.
26 *Liefgetal by alle staten:* aangenaam en bemind bij alle slag van lieden.

OP DEN E. HEER

LEONARDUS MARIUS.

FORTITER SED SUAVITER.

Hier sluimert *Marius*, verschrickt niet voor den naem:
Het is geen Marius, die Rome heeft bestreden:
Maer die met mont en penne en diensten en gebeden
Het Roomsche Christenrijck verplichte aen zyne faem.
Wie droegh oit naem, die meer zijn eigenschappen raeckte?
Dees *Leo* was wel sterck, doch zoet, als *Nardus* geur.
Zijn wysheit straelt Godts boeck en alle kunsten deur.
Nu rust voor 't hoogh altaer die voor Godts kercke waeckte.

Op den E. heer Leonardus Marius. Afgedrukt volgens den tekst op de gravure van het Praalbed, door C. Visscher (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 493).

2 *Marius:* Cajus Marius, de beroemde Triumvir, die met Sylla om de opperheerschappij over Rome kampte.

6 *Nardus:* een welriekend kruid, waarvan o. a. in *'t Hooglied* I: 12; IV: 13, 14 gewaagd wordt.

ANDER OP DEN ZËLVEN.

VREEMDELING. KOSTER.

Vreemdeling.

Waer vinde ick *Marius*? my lust zijn graf t' aenschouwen.

Koster.

Een stapel boecken staet op zynen zerck gehouwen.

Ander op den zelven. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 492).

OP DEN E. HEER

LEONARDUS MARIUS.

Dus stichte *Marius* by monde en by geschrift
Geleerde en ongeleerde, uit Goddelycke drift.
Nu zwyght de mont: nu geeft de pen niet gouden int.
Zyn schriften toonen u zyn levendighste print.

Op den Heer L. Marius. Afgedrukt volgens den tekst onder het door C. Visscher gegraveerde portret (*Bibliographie van Vondels werken,* n°. 494), waarvan een reproductie in het volgende deeltje voorkomt.

OP DE AFBEELDING

VAN

WILLEM VAN DER ZANDE.

Wie *Sande* zynen zwier en ommetreck wil geven,
Die tekene zijn deught en onbesproken leven,
En wat in 's Herders ampt vereischt wort en begeert,
Zoo leeft hy in zijn print godtvruchtigh en geleert.

Op de afbeelding van W. van der Zande. Afgedrukt volgens den tekst onder het door C. Visscher gegraveerde portret (*Bibliographie van Vondels werken,* n°. 496).

Blijkens het omschrift werd Willem van der Zande 30 Augustus 1614 geboren, wellicht te Haarlem. In 1642 werd hij gewijd tot lid der vereeniging: *Het Vlaemsche Oratorie* en op 3 October 1645 Sacellanus curatus te Haarlem, dat is: een der vier priesters, aan wien onder één pastoor de geestelijke belangen der Katholieken waren opgedragen. Hij overleed 12 October 1652.

DE HOOGTYT
VAN
MARTEN LOOTEN
EN
CHRISTINE RUTGERS.

Wech nu met begraefnisçedel:
Wech met rouwkleet, lijk en baer.
Stel de blyde bruiloftsvedel.
Stryk den boog op uwe snaer.
Trouw de snaren aen de rymen.
Volg met spel en zang den trant
Van den jeugdelijken Hymen
Naer de groene ledekant.
Al het lant begon te mindren
In getal van burgery.
d' Ouders smolten en hun kindren,
Langs den Aemstel en ons Y.
Niemant docht om Bruiloftstoortsen,
Geene jeugt had vryens lust;
Want de brant der heete koortzen
Al haer minnekoortzen bluscht.
Onder 't nypen van die maeren
Sprak ons Vryer in zijn' zin:
Zal men dus ten grave varen,
Zonder afkomst, zonder min?
Zal de bloem van onze dagen
Dus verstikken zonder geur?

De hoogtyt van M. Looten en Chr. Rutgers. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1682, I, bl. 742.

Marten Looten, geboren te Amsterdam, ondertrouwde 22 November 1652, oud 26 jaren, met Christina Rutgers, ook aldaar geboren, en 22 jaar oud. Zij was de dochter van David Rutgers. De bruidegom woonde op de Keizersgracht, de bruid op de Coninxgracht.

Trouw de snaren aen de rymen: onze hedendaagsche dichters gebruiken in dezen zin nog wel 't w. w. *huwen;* maar dat van *trouwen*, hoewel 't denkbeeld even goed uitdrukkende, is in onbruik geraakt.

Durf men 't hylixlot niet wagen?
Heeft de jeugt geen minnekeur?
Noch om leven, noch om sterven
Wil ik schuwen d' oude wet,
Die de huizen helpt aen erven,
En haer' zegen geeft aen 't bed;
Aen den boomgaert, daer de *Looten*
Den geslachtboom houden staen,
Die door enten, planten, pooten
Nimmer zal, noch kan vergaen.
Zonder lang te zitten wachten,
Of te zuffen zonder troost,
Schiet *Christyn* in zyn gedachten,
d' Outste van haer Ouders kroost,
Rijp van zinnen, rijp van reden,
Wakker rustig in den aert,
Afgerecht op deugt en zeden,
Als een puikbloem, minnens waert.
In der yl daer heen gevlogen,
Zet het flonkerdiamant
En de schoonheit van haer oogen
Voort zyn hart in lichten brant.
Wat al vlammen, wat al smarten
Pynigen den trouwen helt,
Die het minnevier durf tarten,
En zich waegt in 't vlakke velt.
Want hier worstelen gepeinzen
Hoop en wanhoop tegens een,
Openhartigheit en veinzen,
Koelten en gedienstigheên,
Lust en onlust, naer de vlagen
En de buien van weêrzy.
Och, wat leert de min verdragen,
Daerze wacht op haer gety!
Zoo het door verloop van tyen
Eens de maegden valt te beurt,

57—63 Versta: als de bestaande orde van zaken eens verandert, en de tijd komt, dat de maagden uit vrijen moeten gaan, dan zullen de knapen het haar betaald zetten, dat zij hen zoo lang en zoo wreed door alle weer en wind hebben opgehouden, enz.

Datze uit noot de jongmans vryen,
Die haer wreetheit heeft gesleurt
Door den hagel, wint, en regen,
Heele nachten lang, zoo spa;
Zal de wraek het leet opwegen,
Wacht u voor hun ongena.
Doch het is nu tijt te duiken.
Vlaggevoeren is te vroeg.
Laet u, als een' slaef, gebruiken,
Achter dezen gouden ploeg.
d' Akker zal het zweet vergelden:
Ploeg en arbey met gedult.
Denk hoe d'air de korenvelden
In den zomertijt vergult.
En *Christyn* is steen noch marmer
Neen, haer hart, van maegdewas,
By u vier allengskens warmer,
Wil haar Minnaer niet in asch,
Na dien arbeit zien begraven.
Neen, haer koelte voelt een vlam.
Deernis krijgtze met u slaven,
Dat tot noch geen einde nam.
Hy verwerft hier op zijn bede,
En het Jawoort datze traeg
Met haer versche lippen knede,
Op zijn drift en vraeg op vraeg:
En de hantvest van het zoenen
Wort verworven. Bruidegom,
Klaeg om geen geslete schoenen:

65, 66 Versta, in verband met hetgeen voorgaat: maar, dewijl die tijd nog niet gekomen is, kunt gij, vrijer, nog geen triomf roepen. maar dient nog een wijl bescheiden te zijn en u als de onderdanige dienaar uwer minnares te gedragen.

85, 86 *De hantvest van het zoenen*, enz.: d. i.: „*Hantvest* wordt hier niet oneigenlijk voor „voorrecht" genomen, maar in de ware beteekenis van „verzekering met de hand gegeven," en als zoodanig is het woord in dezen bruiloftszang treffelijk te pas gebracht. De dubbele aardigheid, welke in dezen zin ligt opgesloten, is nu gemakkelijk te vatten: „de bruigom verkrijgt de bevestiging van de bevrediging zijner wenschen en tevens, bij de verzekering met de *hand* verworven, het recht om zijn bruidje vrijelijk te *zoenen*." *Zoenen* voor *pacificare*, „verzoenen," hier „bevredigen," vindt men, behalve bij KILIAEN en anderen, ook bij HOOFT.

Want de nachten komen om.
Hoortze nu hun keelen paren
Met een minnelijk muzijk.
Op zijn galm en luitesnaren
Vaert de Bruit in 't minnerijk.
Onder zang en galm te wekken
Groeit de nieuwe vrientschap aen.
Ziet die tortels trekkebekken.
Kan dees vrientschap wel vergaen!
Bruigom *Looten*, met *Christyne,*
Uwe Bruit, zoo trouw gepaert,
Dat Godts zegen u beschyne.
Sla uw oogen hemelwaert:
Die u t'zamen wist te voegen
Schenke u beide, in dezen staet,
Eenen rijkdom van genoegen,
Dat al 't gout te boven gaet.

S. FRANCISCVS XAVERIVS.
Inquietum cor humanum. Sed Francisci Deo plenum.
Nugis plenum. Deo vacuum. Satis inquit. nem. terrenum.
Nunquam dicit sufficit. Nihil mentem reficit.
Aeternum Verum sicit et cupid. Cura Gratia et Prouidentia.

EEUWGETY

VAN

FRANCISCUS XAVERIUS,

Apostel van Oostindien.

Nec vero Alcides tantum telluris obivit.

Wat heilbron zal mijn' dorst en yver lessen,
Nu 't Eeuwgety en Eeuwfeest van *Xaveer*

Eeuwgety van Franciscus Xaverius. Volgens den tekst in *Klioos Kraam*, II, 1657, bl. 85.

Op den 2 December van dit jaar, was er juist een eeuw verloopen sedert Franciscus Xaverius, de vermaarde geloofsverkondiger in de Indiën, op reis naar China overleed. De herinnering des grooten Heiligen werd op 't plechtigst gevierd, ook door Vondel in het bovenstaande gedicht.

Over Franciscus Xaverius zie men het medegedeelde in het deeltje *1642—1645* dezer uitgave, bl. 100.

Nec vero Alcides caet.: d. i.: zelfs Hercules heeft zoo vele landen niet bezocht (Zie *Aen.* VI, 802).

Ons opweckt, t' zyner eer',
Met rouwloof, noch bedrukte lijckcypressen,
Maer gulde lauwerblaên
Te volgen, op de baen
Van zijnen geest, die heden vlieght naer boven,
Om eeuwigh Godt te loven?
Het is geen tijt zijn dootbaer te geleien
En lichaem, dat noch myr noch balssem hoeft:
Een Heiden magh bedroeft
Het doode lijck, dat eeuwigh sterft, beschreien
Dit onverrot gebeent
Wil rusten onbeweent;
Terwijl de ziel, die groote ziel, gaet zweven
Van dit in 't ander leven.
De gryze helt en Godtstolck der Hebreeuwen
Zagh van den bergh het lant, aen Abraham,
Dien Godtgetrouwen stam,
Gezworen, en belooft voor menige eeuwen,
Met vrolijcke oogen aen.
De stroomende Jordaen
Den intoght stuite, en liet de volgende erven
Dit over na zijn sterven.
Zoo zagh *Xaveer*, uit Sanciaen, de kusten
Van 't maghtigh Chine, en 't rijck, dat voor hem lag.
Wat was 't een blijde dagh
Voor onzen Helt, wiens yver noit kon rusten:
Maar Christus riep hem t'huis
Met zijn gesleten kruis:
Dien arbeit had d' Almaghtige in 't verholen

5 *Maer gulde lauwerblaên:* hier vereischten zoo de zuiverheid van den zinsbouw als de duidelijkheid het herhalen van *met*.
Die heden vlieght naer boven: de dichter stelt zich hetgeen een eeuw te voren gebeurde voor oogen, alsof het weder opnieuw en wel op het huidige oogenblik gebeurde.

11, 12 Min juist: de *Heidenen* geloofden *niet* aan het eeuwig sterven der zielen, en Vondel kende zoowel de mythologie, als de wijsbegeerte van Plato te goed, om dit niet te weten; maar *Heiden* staat hier vermoedelijk in den zin van „ongodist, ongeloovige."

17 *De gryze helt:* Mozes.

25 *Uit Sanciaen:* een eiland, bij de Chineesche kust, waar Xaverius overleed, toen hij van zijn reis naar Japan was teruggekeerd.

30 *Met zijn gesleten kruis:* met het kruis, 't welk hij zoo lang gedragen had.

Aen Riccius bevolen.
De tweede zuil van *Jesus* hooftgebouwen
Had, lang genoegh en onverwrickt en vast,
Gedragen dezen last,
En op de wacht, met onvermoeit betrouwen,
De hitte en kou verduurt;
Ter werelt uitgestuurt,
Getroost in 't end Gods aenschijn eens t' aenschouwen,
Wien zou dien strijt berouwen!
Weet iemant, na Sint Thomas, ons te toonen
Een kercktrompet, die wyder wert gehoort,
Daar 't licht ter zonnepoort'
Komt uitgereên, en al het Oosten kroonen;
Hy noemze by haer' naem,
Verdoof *Franciscus* faem,
Die eene ronde, als dry paer wereltklooten,
Bereist heeft onverdroten:
Geensins om schat, noch goude en zilvre mijnen,
Noch heerschappy en Alexanders staf;
Al roock, al wint, en kaf:
Maer om door 't licht van Rome te beschijnen
Den nacht van 't Heidendom,
En duidelijck alom
Ontelbre woeste en wilde en stomme volcken
Godts boeckstaef te vertolcken.
Dees yver dreef hem, door woestijn, en baren,
En schipbreuck, heene in vast en driftigh lant.

32 *Riccius:* Mattheus Ricci, die, in 1552 te Macerata in Italië geboren, in 1571 in de Sociëteit der Jezuïeten trad, en in 1577 naar Goa vertrok, waar hij zich vier jaar onthield. Van daar werd hij naar China gezonden. Eerst te Kanton tegengewerkt, ja door 't grauw mishandeld, wist hij zich van lieverlede de algemeene genegenheid te verwerven. In 1601 kwam hij te Peking, waar hij bij den Keizer zeer in gunst stond en tot aan zijn dood verbleef, die in 1610 voorviel. Hij heeft verscheidene geographische, astrologische, theologische en andere werken in de Chineesche taal nagelaten.

33 *De tweede zuil:* Xaverius. De eerste zuil der Sociëteit is: Ignatius.

47, 48 Lees: die zoo veel weegs had afgelegd, als hadde hij driemalen den aardbol rondgereisd. — *Ronde* staat hier voor *rondte*, omtrek.

56 *Godts boeckstaef:* dichterlijk voor: de Heilige Schrift, het Woord Gods.

58 *Driftigh lant: driftig* is wat uit zijn aard *drijvend* is, evenals *machtig* wat uit zijn aard *macht, verdrietig*, wat *verdriet* heeft, enz. *Driftig land* staat alzoo tegenover *vast* land; doch wordt hier gebezigd voor „eiland."

Geen menscheneters tant,
Vergift noch schicht noch lagen van Barbaren,
Vernielden den Gezant,
Die met zijn eige hant
In 't kruisbadt wascht elf hondertduizent zielen,
Die voor het Kruislam knielen.
Japon voor al den Bouwheer heeft te dancken,
Die zegenrijck den afgront leit aen bant,
Den rechten wijnstock plant,
En zoo veel velts beslaet met eedle rancken,
In weynigh jaren tijt,
Begrimt van helschen nijt.
Hoe woelt het daer, in 't leggen van Godts drempels!
Wat wijdt zijn handt al tempels!
Al trapt de hel daer kerck by kerck tot mortel,
En gruis en puin, en schuimbeckt jaren lang,
Tot waerheits ondergang,
Ja schijnt den boom van 't Kruis met tack en wortel
Te rucken uit den gront,
Daer die in 't bloeien stont;
De hemel weet zijn uren en zijn tijden,
En eb en vloet van 't lijden.
Wat noot is 't of het bloet en tranen regent,
By vlagen niet, maer jaren achter een,
En smilt een hart van steen:
Noit eilant was met martelbloet gezegent,
Geheilight als Japon;
Daer schijnt de martelzon
Ons starren doof, en alle martelschriften,
En gloejendige driften.
Ay, Goa, slaep, ay slaep, gerust en veiligh,
Op dit geluck, dat u te lote viel,

65 *Japon:* zoo zei men oudtijds, evenals nog de Franschen, voor *Japan:* en van die vroegere spelling is nog in onze taal „een *japonsche* rok," of, bij verkorting, een *japon* overgebleven.

83 *En smilt een hart van steen:* herhaal hier: *wat noot is 't, al smilt,* enz.

84, 85 Versta: in geen eiland stierven ooit zoo veel martelaren.

86, 87 De zin is: de glans, die afstraalt van de martelaren, in Japan omgekomen, is een zon, in vergelijking met den glans der martelaren, ten onzent gestorven.

88 *Gloejendige driften:* daden van heiligen ijver.

90 *Te lote:* ten deele, door 't lot u toebedeeld.

Na'et scheiden van de ziel,
Het heiligh lijk van zulck een' grooten Heiligh
t' Omhelzen in uw' schoot;
Een toevlught in der noot;
Naerdien 't gebeent van een' Profeet oock 't leven
Den dooden heeft gegeven.
Franciscus, nu in 't licht van zijn herboorte,
Den afgodt eer door wonderdaên verwon,
En dooden wecken kon;
Dewijl hy droegh den sleutel van de poorte
Der onverzoenbre Doot.
Hoe zou hy in der noot
Vergeten u, die nu met heele scharen
Hem lof zingt voor d' altaren.
Die Navarrois, een eer van Pampelone,
Zijn Adelijk en overout geslaght
En Hof en Staet veracht,
Om d' arme Kribbe en armoe van Godts Zone,
Versmilt zijn' wil in Godt,
Zijn hoogste en eenigh lot:
Waer 's hemels wil hem roepen wil en leiden,
Zijn wil is onverscheiden.
Maer van wat kant zal ick dees zucht ontginnen,
Die nacht en dagh, langs 't ongebaent en steil,
De Mooren brengt tot heil,
En onverzaet hun zielen zoeckt te winnen:
Dat is zijn hartejaght,
Hier spant hy al zijn kracht
En netten uit, en slaeckt zijn hazewinden,
Uit lust tot zulke hinden.

95 *'t Gebeent van een' Profeet:* dat van Elisa. Zie 2 Kon. XIII:21.
97 *Herboorte:* wedergeboorte.
98 Lees: overwon weleer de afgoden door wonderdaden.
105 *Die Naverrois, een eer van Pampelone:* Franciscus Xaverius, geboren op het slot Xaveer, 5 of 6 uren van Pampelone.
112 *Zyn 'wil is onderscheiden:* zijn wil *verscheidt* (of „verscheelt") niet van den wil des Hemels.
113 *Zal ick dees zucht ontginnen:* zal ik aanvangen, dien onvermoeiden ijver te beschrijven.
120 *Zulke hinden:* de *hinden* zijn de „zielen der heidenen", die door de redenen en wonderen van Xaveer, zijn *hazewinden*, tot het Christendom gebracht werden.

De Grieck magh Circe en toverdranck verzieren:
Hier spreeckt een tong, die wolf en beer en zwijn
Verandert, niet in schijn,
Maer reden schept in redenlooze dieren.
Hier hoort men Orfeus stem.
De bosschen volgen hem.
Amfions lier herbouwt hier veste aen veste,
In 't Indiaensch geweste.
Mijn keel wort heesch: mijn zang bezwijkt in 't midden,
En ziet geen eint van hongersnoot en dorst,
En last, op reis getorst;
Van hairekleet, en koorde, en endloos bidden,
En waecken, tart natuur,
En 't zuigen van quetzuur
En ettrigh bloet der smettelijcke krancken.
Hy rieckt de roos uit stancken.
Ghy worstelaer en kampioen, die heden
Het harrenas hebt afgeleit om hoogh,
En uit den rijcken boogh
Van Godts gewelf uw kinders hier beneden
Met smarte worstlen ziet,
Versma hun bede niet.
Behaeght u dat uw voorbeelde ons bevrijde,
Zoo kroon uw Eeuwgetijde.

121 *Circe:* de bekende tooveres.

134, 135 Het uitzuigen der wonden van kranken, die aan besmettelijke ziekten leden.

133 *Tart:* trots.

136 *Hy rieckt de roos uit stancken:* bij Vondel is de *roos* meermalen, en zoo ook hier, genomen in geestelijken zin voor „de hemelsche vreugde, de paradijslucht," die alzoo verondersteld wordt, Xaveer tegen te walmen uit den stank der pestlijders.

137 *Heden:* op de dagteekening van heden. Zie het aangeteekende op vs. 7.

R. D. Mr JOANNES MERIUS, PASTOR IN SPANBROECK &c. OBIIT A^o. MD CLII. FEBR. XIX. ÆT. LXIII.

Quis dolor exortum Bonulibus inuida gratia,
Quis furor, aut Merium viuere passe dolet?
Ora vides: animus Dictis Factisque iungit.
Pulsi in discipulis eminuisse suis
Posterum secunda domui hic inter Batauas,
Et solo profuit vera Sionius opem.

Den Edelen ouersten Beschermer vande gratie Godts,
Godsal. Mobelwaerdich, die Meester soeght,
Jonge ende out, als Leeraer uuijsheyt
Door leuendich offer eer, en rolick neerstich, te regeert,
Medstanders, pondt des apostolicken saecx,
Dese heeft ouerleet voor sich Sion gestroyt tuis en Lant.

OP DEN EERWAERDIGEN HEER

Mr. JOAN DE MEER.

Dus ziet d' eerwaerdigheit en diepe ootmoedigheit,
Gelyck Melchisedech, die Abraham bejegent,
Joan ten oogen uit, als hy Godts majesteit
Door 't heiligh offer eert, en 't volck verquickt, en zegent.
Melchisedech genas des afgestredens smart;
De Meer ontsloot voor elck zyn gastvry huis en hart.

Op den eerwaerdigen heer Mr. Joan de Meer. Volgens den tekst onder het door C. Visscher gegraveerde portret, (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 495) waarvan op de vorige bladzijde eene reproductie is afgedrukt.

Johan Adriaensz. de Meer, of van der Meer, Priester van 't Oratorium, Bachelier in de godgeleerdheid, en sedert 1627 Pastoor te Wognum, overleed in dit jaar. Misschien was Vondel met hem bekend geraakt door zijn zuster Bruyninck te Hoorn, welke hij dikwijls bezocht en tot het Roomsche geloof gebracht had. Van der Meer had met zijn broeders, Pieter en Cornelis, welke laatste Pastoor was te Spanbroek, en die beiden met hem de hofstede Zuidermeer in West-Friesland bewoonden, een school opgericht, om de aankomelingen in de beschaafde talen te onderrichten en tot den kerkdienst bekwaam te maken. Johan van der Meer overleed op deze hofstede den 19 Februari 1652.

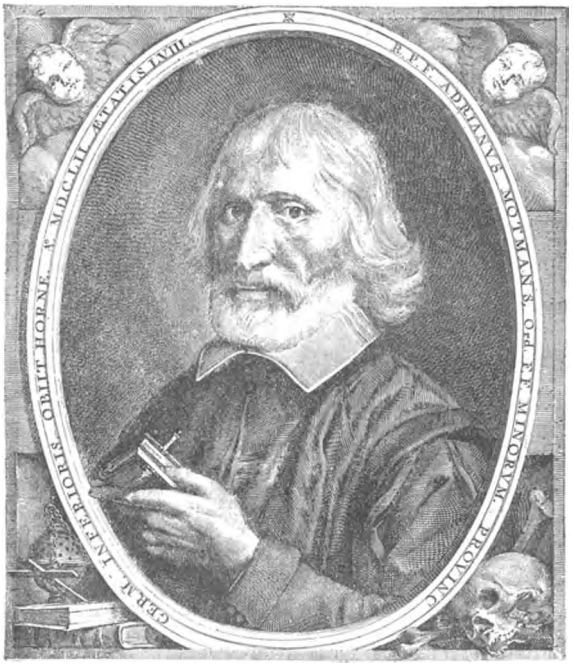

OP ADRIAEN MOTMAN,

Priester, en Minderbroeder.

Wie *Motman* zoeckt, genoegh' zich met den zwier
En ommetreck, gevat op dit papier.
Dees Helt, een eer van zyn geregelde Orden,

Op Adriaen Motman. Afgedrukt volgens den tekst onder het portret van Motman, gegraveerd door C. Visscher (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 497).

Volgens het omschrift om het portret behoorde Adriaan Motmans tot de Minderbroeders en was hij, 58 jaar oud, in 1652 te Hoorn.

3 *Een eer van zijn geregelde Orden:* men weet dat er *geregelde* of *reguliere* en *irreguliere* orden bestaan.

Is lang om hoogh een Serafyn geworden;
Na dat hy hier geduldigh, onder 't juck
Van Christus Kruis, in zorge en pyne en druck,
Franciscus volghde, en 't leven had gesleten.
Men ziet in 't beelt de rust van 's mans geweten.

7 *Franciscus volghde:* een Franciskaner monnik was.

OP DEN EDIPUS OF TEECKENTOLCK

VAN DEN E. HEERE

ATHANASIUS KIRCHER,

VERLICHTER VAN DE GEBLOEMDE WIJSHEIT DER EGYPTENAREN, EN GEDENCKNAELT, TE ROME HERSTELT DOOR INNOCENT DEN X.

Ipse dolos tecti, ambagesque resolvit.

I. Zang.

Wat baet het, sprack *Pamfilius*,

Op den Edipus of teeckentolck van den E. Heere Athanasius

Ipse dolos caet.: d. i.: hij heeft de listen (hier: verborgenheden) en verwarringen van het huis opgelost. Zie *Aen.* VI, 29.

1 *Pamfilius:* Paus Innocentius X.

Dat wy van over zee de Naelden
Des Nylstrooms in den Tyber haelden,
Zoo Rome geenen Edipus,
Als Thebe, vint, om Sfinx te stuiten,
En lettersloten op te sluiten?

Kircher. Afgedrukt volgens den tekst van de afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 498).

Onder de geleerde Jezuïeten, die omtrent dezen tijd leefden, had zich vooral een naam gemaakt Athanasius Kircher. In 1602 te Geyssa bij Fulda geboren, en zijn eerste opleiding genoten hebbende bij zijn vader, die ambtman was te Hazelstein, was hij door dezen vervolgens gezonden naar het Jezuïetenklooster te Fulda. Hier wachtte hem een reeks van ongelukkige ontmoetingen, bij welke hij echter altijd op wonderbaarlijke wijze vrijkwam. Eens geraakte hij vast aan het rad van een watermolen, een andermaal werd hij bij een paardenwedloop op den grond geworpen, zoodat al de paarden over hem heen liepen, enz.; doch hij kwam telkens zonder letsel vrij. Voorgenomen hebbende zich in de Sociëteit te begeven, ging hij in 1618 naar Paderborn; maar overmits de Vaders dier Sociëteit wegens de bestaande onlusten, en uit vrees vooral voor den Bisschop van Halberstadt, uit elkander scheidden, trok hij naar Keulen, waar hij zijn studiën in de wijsbegeerte voltooide; waarna hij zich naar Coblentz begaf om er zich in 't Grieksch te oefenen. Wegens zijn kunde en geleerdheid benijd en vervolgd, was hij genoodzaakt, naar Heiligenstad te gaan, waar hem de Keurvorst van Mainz onder zijn bescherming nam en vele weldaden bewees. Hij studeerde te Mainz vier jaren in de godgeleerdheid en hield zich vervolgens op te Spiers. Hier was het, dat hij kennis kreeg van een boek, hetwelk handelde over den Obelisk, te Rome door Paus Sixtus V wederom opgericht, en dat het eerst de liefhebberij voor deze soort van studie bij hem ontvlamde. Naar Würzburg gereisd, keerde hij spoedig naar Spiers terug, dewijl zijn Sociëteit zich, wegens den voortgang der Zweedsche wapenen, in Frankenland niet zeer veilig achtte. Hij werd hierop naar Frankrijk gezonden en met den vermaarden Peirescius bekend, die het zoo verre bracht, dat Kircher, hoezeer tot keizerlijk mathematicus benoemd, niet naar Duitschland keerde, maar door den Kardinaal Barbozini te Rome werd ontboden. Op reis door storm naar Civita Vecchia gedreven, kwam hij niet dan na veel sukkelens te Rome aan, waar hij, niet wetende wat men met hem voorhad, zijn onderhoud moest verdienen met het geven van onderwijs in de wiskunde. In weerwil van zijn benijders, die hem ook hier vervolgden, kreeg hij van Innocentius X, die voornemens was den Obelisk van Caracalla weder op te richten, bevel, niet alleen zoo veel als er van overig was op te helderen, maar ook de verloren stukken te herstellen: welken arbeid hij tot 's Pausen genoegen volbracht: ja men verhaalt, dat het door hem herstelde volkomen overeenkwam met de stukken, die in handen van anderen bewaard werden. Het was op het verrichte door Kircher, dat Vondel in het jaar 1652 het bovenstaande lofdicht schreef.

6 *Op te sluiten:* staat hier voor *open te sluiten,* en dus juist in de tegenovergestelde beteekenis als waarin men het woord nu zou opvatten.

De roestpest, en verloop van tijt
Heeft munt en mercken schier versleten,
De zinnebeelden dootgebeten.
Het wisselen van tong benijt,
Berooft allengs ons licht en kennis.
Geen diamant verduurt de schennis:
Die kancker kruipt de leden deur,
En laet u, hier en daar, wat beenen
Van dit geraemte, in gruis en steenen;
Daer staen de grootste mannen veur,
Als plotzeling voor 't hooft geslagen.
Wat zal men hier de stommen vragen?
O al te wijze Trismegist,
Die niets met zijnen naem wilt noemen,
Ghy mooght u wijsheit wel verbloemen,
Op datze niemant en verquist';
De woestheit en de dolle buien
Des oorloghs zullen blint misduien
Al wat uw Tekenspraeck bediet.
Wat ghy met schaduw pooght te decken,
Zal, rijck by rijck, ten doolhof strecken;
Als 't volck door valsche brillen ziet.
Uw wijsheit wort het licht bevolen;
En leghtghe een spoor om op te dolen?

I. Tegenzang.

De Geest van Hermes antwoort hem:
Orakel, die onfeilbre blaren
Ontvouwt aen uw ontelbre scharen,
Mijn slagh van leeren, zonder stem,
Ontstack, van outs, 't vernuft der braven,

8 *Mercken:* gedenkteekenen.

10 *Het wisselen van tong:* het veranderen van taal.

14, 15 De zin is: van de vroegere wetenschap en kennis — hier bij een lichaam of *geraamte* vergeleken — blijven alleen eenige verstrooide overblijfsels — wat beenderen — over.

19 *Trismegist:* Mercurius of Hermes Trismegistus, aldus genoemd omdat hij wijsgeer, leeraar en koning was, zou, volgens de overlevering, voor Mozes' tijden in Egypte geregeerd en een aantal geleerde boeken en hiëroglyphen geschreven hebben.

31 *De Geest van Hermes:* Hermes Trismegistus, van wien vs. 19 gesproken is.

Om deze heirbaen op te draven.
De jonge Moses, Amrams zoon,
Lagh zelf in Zonnestadt ter schole.
Gelijck een bie op een viole
Viel Saba neêr voor Jesses troon,
Die al haer raetsels wist t' ontwarren.
By duister zoeckt men 't licht aen starren.
Pythagoras, uit Grieckenlant,
Homeer, en Plato, zoo veel zielen,
Als voor Gebloemde Wijsheit knielen,
Haer zochten over zee en zant.
Dus leert de leerzucht zich verpijnen.
Men stroit geen roozeblaên voor zwijnen;
Dat leerde u d'allerwijste mont,
Die u de sleutels toebetrouwde,
En Vatikaen ten hemel bouwde,
Op eenen afgebeelden gront.
Profeten deckten zoo de waerheit
Met loof, voor al te sterck een klaerheit,
Die op haer tijt te voorschijn quam.
De zeilsteen van geheime dingen
Verweckt het hart der leerelingen.
Uit donckren smoock ontspringt een vlam.
Al maelt de kunst de zon met kolen,
Zy leit geen spoor om op te dolen.

II. Zang.

De weereltkloot, zeit *Innocent*,
Van outs in dry verscheide deelen
Gedeelt, ging maght van afgoôn teelen,
En godtheên dichten, zonder endt.
Wie zaeide 't zaet van al de Goden,

38 *Zonnestadt:* Heliopolis.
45 *Gebloemde Wijsheit:* wijsheid, in zinnebeeldige vormen gehuld.
48, 49 De tekst spreekt echter niet van *rozebladen,* maar van *paarlen.*
52 *Op eenen afgebeelden gront:* niet zeer duidelijk. Waarschijnlijk wil de dichter zeggen, dat het Vaticaan, te Rome gebouwd, een afbeeldsel of type strekt van het hemelsche vaticaan.
62, 63 In drie werelddeelen afgedeeld.
65—68 Ter gelegenheid van den oorlog tegen de Titans of reuzen, namen de Goden de vlucht naar Egypte, waar zij zich onder de gedaante van

Die voor hun' vyant henevloden,
En angstigh zich in vacht en schacht
Verstaecken? Al uw merckgeleerden
Het licht in duisternis verkeerden,
Ja zulx, dat al de weerelt lacht,
En allermeest om zoo veel kluchten
Van godtheên, droomen, en geruchten,
Waer voor Egypten tempels sticht.
Wat noot is 't wijsheit te vertrouwen
Aen een gevaerte, uit rots gehouwen?
Natuur is een gedurigh licht.
Zy stelt ons zichtbaer Godt voor d'oogen,
Zijn wijsheit, goetheit, en vermogen.
Hy renn', wien 't lust, om 't starlicht ront,
Oock hooger dan de veerste palen;
De Godtheit komt hem tegenstralen:
Men loopt den Schepper in den mont.
't Natuurboeck is een duitlijck spreecker.
Wie uit onzekerheên het zeker
Moet putten, loopt geen klein gevaer;
Gelijck uw suffende scholieren
Om deze kaers, als muggen, zwieren:
Dies zwijgh, of spreeck recht uit, en klaer,
Wy kunnen zacht uw nachten derven.
Wat spreeckt de blinde van de verven!

II. Tegenzang.

Genade, ô Vader, neem gedult:
Een tolck, een glans van zestien tongen,

dieren verscholen hadden: het was aan deze bijzonderheid dat het aanbidden door de Egyptenaren van onderscheidene diersoorten, door sommigen werd toegeschreven.

68 *Merckgeleerden:* geleerden, die bekwaam zijn, het verborgen schrift op de gedenkteekenen te ontcijferen.

74, 75 De zin is: welke noodzakelijkheid bestaat er, wijze lessen in verborgen schrift op gedenksteenen te schrijven?

89 *Zacht:* in den zin van: wel, best, licht. Nog heden zegt men: ik kan dat *zacht* of *zachts* missen.

91 *Genade:* hier in den zin van: vergeef mij. Zoo zou men in 't Fr. nog zeggen: *pardon, mon père,* en bij ons: ik vraag u om verschooning, maar enz.

92 *Een glans van zestien tongen:* een man, die zestien talen verstaat.

Door alle dampen heen gedrongen,
Den zoom van uw gebiet vergult.
Men weet van raden, noch van gissen;
Nu *Athanaes* de duisternissen
Van out Egypten voor zich jaeght.
Al wat misvormt lagh en verloren
Wort door zijn wackerheit herboren.
Nu dwaelt geen mensch, die *Kircher* vraeght.
Dus streckte Josef, in zijn jaren,
't Orakel der Egyptenaren,
En 's vollecks heil, in Faroos rijck.
Wie ommewegen zoeckt te schuwen,
En twijfelt, vint hier 't rechte kluwen
Van waerheit, zich alom gelijck.
Het misbruick stijft alleen verkeertheit.
Mijn Merckleer diene uw Godtgeleertheit,
Gelijck een dienstmaeght haer meestres.
Zy leert van outs Natuur ontleden,
En toont in haer Godts wonderheden,
Die 't eerste en leste is van haer les.
Mijn stommen wijzen elck, als tolcken,
Den Godtsdienst, uit een Recht der volcken,
Door boosheit of gewoont verslimt.
Uw *Kircher* brengt mijn' zin te voorschijn.
Gedoogh toch dat die alsins doorschijn';
Zoo zal men zien hoe hoogh hy klimt.
Al zweete een menighte op dees stoffen,
Hy heeft ons ooghmerck best getroffen.

Toezang.

Toen sprack de Nazaet van Urbaen:
Uw antwoort sluit, en kan bestaen.
't Is reên dat uw Gedencknaelt rijze,
En *Kircher* met zijn veder wijze

95 *Men weet van raden, noch van gissen:* men behoeft niet meer te raden of te gissen.
108 *Merckleer:* bekwaamheid in 't ontcijferen der gedenkteekenen.
112 Voor: 't begin en 't slot, de alpha en omega der kennisse.
120 Lees: hij heeft onze bedoeling (altijd die van Hermes Trismegistus) best geraden.

Wat uw vernuft elck gaf te raên,
Op dezen diepen Oceaen
Van wetenschappen, schier vergeten,
Verstroit, verwildert, en gesleten.
Wat zoeckt men lessen aen den Nyl!
De Tyber leere Hermes stijl
Van onderwijzen fix hervatten.
Wy bezigen geleende schatten,
Van Memfis hier gevoert, alom
Ten dienst van *Jesus* heilighdom.

JAERGETYDE

VAN DEN HEER

MICHIEL LE BLON.

MARGRIET. MICHIEL.

Margriet.

Snijt een stuk van 't gilde kalf;
Schenkt ons elk een' frisschen romer:
Want zes kruissen en een half,
In het hartje van den zomer,
Zienwe heden voor op 't hooft
Van heer Grootvaêr net geteekent
O, de hemel zy gelooft.

Michiel.

Zuster, gy hebt net gereekent.
Cier en eer den ouden man
Met een regenboogh van bloemen,
Schooner dan men schildren kan.
Dit 's een dagh, om van te roemen,
Voor Michieltjen en Margriet.
Springt, en zingt een vrolijk liet.

Jaergetyde van den heer Michiel le Blon. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1682, II, bl. 101.

1 *'t Gilde kalf:* men weet dat voor een *gilde-os* altijd de vetste genomen werd. *Gilde kalf* staat alzoo hier voor „vet kalf."

VRYE ZEEVAERT

ONDER DE VLAGGE VAN

DEN DOORLUCHTIGEN ZEEHELDT,

MARTEN HARPERTSZ. TROMP,

Ridder, L. Amirael van Hollant en Zeelant.

Pulchrumque mori succurrit in armis.

De Plaegh van inheemsch en uitheemsch,
't Gedroght, dat met zyn dolle honden,
In 't bloedigh moorthol, aen den Teems,
Den Grooten Herder had verslonden,
Zich droncken zoogh aen 's Konings strot,
En knaeghde, op 't Koninglijck geraemte,
Den romp, van hooft en kroon geknot;
Die moortpest, zonder Godt en schaemte,
Nu vlammende op een' verschen buit
Van Fransch gewas, quam nederzacken,
En dreef voor stroom den bloetstroom uit,

Vrye zeevaert onder de vlagge van Marten Harpertsz. Tromp. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 499).

In het begin van 1653 naar 't eiland Rhee gezonden om aan een talrijke koopvaardijvloot tot geleide te strekken, ontmoette Tromp op den laatsten Februari, omtrent Portland, de Engelsche vloot onder Blake. Er had een hevige strijd plaats, die drie dagen aanhield. De uitslag van het gevecht was onbeslist en beide partijen schreven zich de overwinning toe; maar het hoofddoel van den tocht was evenwel bereikt en de koopvaardijvloot kwam behouden in het Vaderland.

Pulchrumque mori caet.: d. i.: en het schijnt ons schoon toe, in 't wapen te sterven. Zie *Aen.* II, 317.

5 *Zich droncken zoogh aen 's Konings strot:* dezelfde uitdrukking gebruikt Vondel in den *Grafnaelt van Montrose:* Britannië had
Zich zadt aen 's konings hals gezogen.

9—10 *Een' verschen buit van Fransch gewas:* schepen, met Franschen wijn eladen.

Om balgh en buick met roof te packen:
Maer die den afgront palen stelt,
En ketent helsche monsterdieren.
Ontvonckte 't hart van onzen Helt,
Tot voorstant van zyn Batavieren.
Dees zagh den gruwel in 't gezicht,
Die helsch met vijfmael veertien koppen
De zon bedroefde, en 't hemelsch licht;
En, om ons zee haer keel te stoppen,
Zich dwers voor Hollants kielen smeet;
Waer op de Ridder aen quam rennen
Op zyne vleugels, vlugh en breet,
Voorzien met vijfmael veertien pennen.
Hy voerde een slaghzwaert in de vuist.
Het Monster braeckte donderklooten,
Granaten, blixems, baldert, bruischt;
Bedreef gewelt met staert en pooten;
Blies roock en smoock, en vlam en vier
Uit zyne kieuw, en kopre keelen:
Maer Hollants Perseus trof het Dier,
Dat zalf noch kruit de borst zal heelen.
Drie volle dagen hiel hy 't staen.
Hoe beet het op zyn ysre tanden!
Hoe schoot het toe! gelijck d'Orkaen
Op d' Indiaensche golf en zanden;
Tot dat het entlijck, afgemat,
Gescheurt, verminckt, begon te deizen,
En liet ons rijcke vloot, van schat
En rijckdom zwanger, henereizen:
Hoewel 't alree de vrucht vermant,
Verslonden had, ten roof geschoncken
Aen zyn alvratigh ingewant,
Van moort en diefstal dol en droncken.
Dus quam de Hollantsche Amirael,

18 *Vijfmael veertien koppen:* de Britsche schepen worden hier *koppen* van een monster genoemd, gelijk later, vs. 24, de Nederlandsche schepen *pennen* van een gewapenden *Perseus* vormen.

31 *Hollants Perseus:* Tromp wordt hier vergeleken met *Perseus,* den zoon van Danaë, die, gevleugeld van de voeten, Andromeda verloste van het monster, dat haar verslinden zou.

40, 41 Lees: hoewel het de vrucht alreede had overmand en verslonden.

Die voor geen' zeehelt vlagh moet strijcken,
Een man, gelijck een punt van stael,
By geen Romainen te gelijcken,
Zyn' Maestroom in, en wert begroet
Van 't Vaderlant, en Zeven Staten,
Die hem verschenen te gemoet,
Ten trots van all' die vroomheit haten.
Wie vreest nu schutgevaert, of scherp,
Of zeegevaerte, en watersmetten?
O *Harpertszoon*, ghy zyt ons harp!
O *Tromp*, men zal uw deught trompetten,
Waer 's hemels gunst ons Zeevaert bouwt.
U komt een Scheepskroon toe van gout.

48 *By geen Romainen te gelijcken:* wil hier niet zeggen: *niet* waardig, maar *te* waardig, om bij Romeinen vergeleken te worden.

SCHEEPS-KROON

BEHAELT, IN DEN SCHEEPSTRIJT, BY LIVORNE,

DOOR DEN DOORLUCHTIGEN ZEEHELT,

JOAN VAN GALEN,

Amirael der Hollantsche Vlote, in de Middelantsche zee.

Tempora navali fulgent rostrata corona.

Zou de Leeuw van Hollant flaeuwen,
Na een zeegevecht of twee?

Scheeps-kroon behaelt, in den scheepstrijt, by Livorne, door Joan van Galen. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in folio (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 500).

Terwijl Tromp de eer onzer wapenen handhaafde op de Engelsche kusten,

Tempora navali caet:: een zeekroon flikker' om zijn slapen. Zie *Aen.* VIII, 685.

Neen, hy slaet al weer zijn klaeuwen,
Op de Middelantsche zee,
Onder het Tuskaensche strant,
In het hart van Engelant,
Ruckt en scheurt het voort aen slentren.
Schreeuwt nu dat hy niet durf entren.

Kielen neemt hy op zijn tanden,
Steeckt haer buskruitkamers aen,
Als zijn grimmige oogen branden,
Die gelijck twee lonten staen
In het hooft, wanneer hy raest,
Vier en roock ten neus uit blaest,

deed van Galen hetzelfde in de Middellandsche Zee. Reeds in het jaar te voren had hij den Engelschen Commandeur Bodley bij het eiland Monte-Christo aangetast, hem binnen Porto-Longo, een der havens van het eiland Elba, gedreven, en hem aldaar ingesloten gehouden. Daar deze haven aan een onzijdige mogendheid toebehoorde, had hij geene vrijheid gevonden, hem aldaar aan te vallen. Nu gebeurde het echter, dat de Staten, zijn gedwongen werkeloosheid toeschrijvende aan onverschilligheid, hem, in 't begin dezes jaars, het verwijt lieten doen, dat hij den oorlog tegen de Engelschen te slap doorzette. Zulk een verwijt was niet te dulden voor een man zoo opbruischend van aard als van Galen, en terstond willende bewijzen, dat hij dien blaam niet had verdiend, gaf hij den vijand gelegenheid, Porto-Longo te verlaten; terwijl hijzelf naar Livorno zeilde, alwaar zich de Engelsche Schout-bij-Nacht, Appleton, bevond. Bodley maakte dadelijk gebruik van de gelegenheid, hem aangeboden, en zeilde insgelijks naar Livorno, hopende aldus van Galen tusschen zijn smaldeel en dat van Appleton in te sluiten en met voordeel aan te tasten. Den 13den Maart kwamen de drie smaldeelen in elkanders gezicht: doch, eer Bodley nog binnen 't bereik van 't geschut was gekomen, had van Galen Appleton reeds aangetast en zijn schip tot de overgave gedwongen; terwijl er van de overige schepen van dat eskader maar één ontkwam; waarop Bodley, een gelijk lot voor het zijne vreezende, alle zeilen bijzette en zich wegmaakte.

De overwinning, hoe glansrijk ook, was duur betaald geworden met den dood van den zeeghaftigen vlootvoogd. Reeds de tweede vijandelijke kogel had hem het rechterbeen verbrijzeld. Lang verborg hij de wonde, totdat zijn onderstuurman die gewaar werd en hem waarschuwde tegen het doodbloeden. Op den ballast nedergelaten, moest hij gedoogen, dat het been hem onder de knie werd afgezet. Hierop dronk hij een glas wijn en smeet het tegen den grond, zeggende: „die Engelsche koningsmoorders moeten het toch betalen." Nauwelijks was hij verbonden, of hij wilde weer naar boven, wat hem echter belet werd; ofschoon hij niet afliet, de zijnen met luider stemme aan te moedigen. Na den slag te Livorno gekeerd, overleed hij aldaar op den negenden dag (23 Maart).

En het zeeschuim komt gedropen
Uit zijn' muil, in bloet verzopen.

Om den Zeevloeck t'achterhalen
Past maetroos op zijn gety,
En de moedigheit van *Galen*
Zet nu alle zeilen by,
Daer hy vijftien roovers ziet,
Buiten Medices gebiet,
Tuimelen op zoute gronden,
Als een jaght van waterhonden.

Valt nu, riep hy, valt aen 't stroopen,
Dieven, tuck op scheepsverraet,
Die een' Fenix af kunt loopen,
Daer men zich op trouw verlaet,
En al stil, aen 's Hertoghs kust,
Onder zijne vleugels rust,
In den schoot der vrye haven,
Daer men weet van gier, noch raven.

Zijtghe krijghsmans, haelt uw staerten
Niet verbaest, als rekels, in.
Nestelaers in zeegevaerten,
Geen patrys in Engelsch tin,
Geene saussen schaft men hier,
By het brandende oorloghsvier.
Hier beschoit men andre tonnen
Als de brouwer brouwt te Lonnen.

Hier gelt bulderen, noch stampen;
Noch geen borstweer van een mijl.
Rustigh boort aen boort te klampen,
Is der Batavieren stijl.

21 *Vijftien roovers:* versta: vijftien Britsche schepen.
22 *Buiten Medices gebiet:* niet verre van de Toskaansche kust.
27 *Een' Fenix:* een schip, door de Britten op de Hollanders in de haven van Livorno overrompeld, doch later door Kapitein de Boer hernomen.
39 *Beschoit:* beschoeit, beschiet.

Dus riep *Galen*: op dat woort
Klampt men moedigh boort aen boort,
Dat de borst en ribben kraecken,
Onder het salpeterbraecken.

Al de kusten van Tuskanen,
Gansch Livorne, op muur en trans,
Duizent duizent Italjanen
Zagen zeewaert wien de kans
Van dit onwêer in de lent,
Van dit dondrende element,
Zwavelvier, en lucht, en baren,
Eerst verslinden zoude, of sparen.

Galen, in zijn been geschoten,
Staet op 't ander eens zoo vast,
Even trots, en onverdroten,
Als een steenrots, voor de mast;
Even rustigh, even fier,
Onder d'yzers, in het vier;
Wel getroost zijn lijf en leven
Voor ons Vaderlant te geven.

Niemant schrickt 'er aen te vallen,
Te bespringen 't godtloos hol;
En al stortmen, van de wallen
Afgestorremt, even dol
Overweldight men in 't lest
Het verdadight draeckenest,
In zijn eigen net gegrepen,
Uitgespannen voor ons schepen.

Onder 't vliegen van de voncken,
Daer het oorloghs-onweer ruischt,
Een gesprongen, twee gezoncken,
Drie verovert voor de vuist,
Kiezen d' andere, op die lucht,
Liever een gewisse vlught,

53 *In de lent:* 't was half-Maart, en dus vermoedelijk in Italië reeds lenteweer.
62 *Onder d'yzers:* onder de bui van ijzeren kogels en granaten, enz.

Om in zee het lijf te bergen,
Dan den Waterleeuw te tergen.

Laet nu Livius vry pralen
Met zijn helden op papier:
Weeght hun deught op tegens *Galen*,
D'eer van Hollants zeebanier;
Vraeght den Hertogh, die het zagh,
Wie zijn kusten met den dagh
Van dees glori quam beschijnen,
Daer de Pesten voor verdwijnen.

Dat heet eerst de Straet te vegen
Van dit heiloos schuim en slijck.
Smirne loopt ons vloten tegen,
Om het Persiaensche Rijck
In den Batavier te laên,
En te streven herwaert aen,
In 't gezicht van 's Konings Vlegel,
Zonder Godt, en wet, en regel.

Dat heet nu de zee bevryen,
En den handel voor gevaer.
Zoo verwisselt men Turkyen,
En al d'Italjaensche waer
Aen onze Indiaensche vracht,
En wat Neerlant, uit zijn kracht,
t'Zamenhaelt, en kan verzinnen,
Om de Beurs vol gouts te winnen.

81 *Livius:* de Romeinsche geschiedschrijver van dien naam.
82 *Zijn helden op 't papier:* zijn helden, aan wie hij in zijn geschiedenis meer roems toekent, dan zij inderdaad verdienden.
85 *Den Hertogh:* den Hertog van Toskane.
91, 95 *Om het Persiaensche Rijck in den Batavier te laên:* stoute figuur, om te zeggen: de Persische goederen naar ons land te vervoeren.
95 *'s Konings Vlegel:* evenals Atilla vroeger de *vlegel Goâs* genoemd was, noemt Vondel hier de Britsche regeering, of haar hoofd, Cromwell, *'s Konings vlegel.*

TER LYCKSTAETSI

VAN WIJLEN DEN EDELEN HEERE,

JOAN VAN GALEN,

Amirael in de Middelantsche zee.

Jaculatus puppibus igneis.

GESPRECK.

VREEMDELING. AMSTERDAMMER.

Vreemdeling.

Wien deckt dit graf?

Amsterdammer.

Den Edelen van *Galen.*

Vreemdeling.

Wie zagh hem lest?

Amsterdammer.

Het Florentijnse strant.

Vreemdeling.

Waer blonck zyn deught?

Amsterdammer.

Op zee, in bloet, en stralen.

Ter lyckstaetsi van Joan van Galen. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken,* nº. 506).

Jan van Galen was in 1603 te Essen geboren; hij ondertrouwde 6 Februari 1627 met Helena Pieters en op 11 December 1643 met Maria van Cracauw, wonende te Elseneur en dochter van Carel van Cracauw.

Jaculatus puppibus igneis: den brand in de schepen hebbende gestoken. Zie *Aen.* II, 276.

3 *Stralen:* t. w. stralen vuurs, uit het geschut losgebrand.

Vreemdeling.

Wat trofze daer?

Amsterdammer.

Het hart van Engelant.

Vreemdeling.

Hoe eert men hem?

Amsterdammer.

Als 't licht der Amiralen.

Vreemdeling.

Wat schroomde hy?

Amsterdammer.

Geen beenbreuk, maer de schant.

Vreemdeling.

En waerom slechts hem 't eene been gelaten?

Amsterdammer.

Een pyler stut de Beurs van Zeven Staten.

GRAFSCHRIFT

OP DEN ZELVEN.

AEN ZYN QUETZUUR OVERLEDEN.

Hier deckt de zerck het lijck van *Galen*,
Wiens dapperheit alle Amiralen

Grafschrift. Volgens den tekst in de afzonderlijke uitgave (*Bibliographie van Vondels werken*, n°. 500).

De heirbaen van de glori toont,
Daer 't eint zijn brave daden kroont,
Die gout en marmersteen verduren.
Hy storf, en leeft door zijn quetsuren.

DE BRUILOFT

VAN DEN E. HEERE,

JAKOB HINLOPEN TYMONSZ.

EN DE E. JOFFER,

URSULA VAN BERGEN.

De heerschappy des lants ontsloegh den walvischvanger
Van 't bezige bewint op Groenlant, voor een poos,
Om het den krijgh ter zee te styven door maetroos;
Wanneer de wackre Min zijn' gouden koker, zwanger
Van scherpe pylen, hing op zynen zachten rugh,
En sprack: het is geen tijt nu langer te verzuimen,
Te slapen op de wacht, het vryen heeft zijn luimen.
Nu leit de ledigheit voor my een goude brugh,
Waer langs ick onverhoeds den Jongling kan bespringen,
Die mijne krachten terght, en d' outste wet versmaet.
Het Rijck van Minne, dat de weerelt houdt in staet,
Dien walvischdwinger zelf betemmen zal, en dwingen.
Zoo spreeckt de Min, verkiest een' schuilhoeck in der yl,

De bruiloft van J. Hinlopen Tymonsz. en U. van Bergen. Afgedrukt volgens den tekst van de afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 501).

Jacob Thymensz. Hinlopen werd 2 Mei 1653 in ondertrouw opgenomen met Ursula van Bergen, oud 27 jaar, geassisteerd met Aleid Meermans haar moeder. De bruidegom, die 36 jaar oud was, werd geassisteerd door zijn broeder Michiel, daar zijn ouders overleden waren.

1–3 Uit dezen aanhef van het gedicht leeren wij, dat de zeelieden, die anders ter walvischvangst uitvoeren, in de vorige jaren waren geprest geworden tot 's Lands dienst.

8 Versta: nu verschaft de omstandigheid, dat de Bewindhebber der visscherij met zijn vrijen tijd geen weg weet, een heerlijke gelegenheid enz.

En legert zich al stil in *Ursels* zedige oogen,
Daer hy haer winckbraeuw spant [wie denckt om zulcke bogen?]
En treft, uit haer gezicht, den Helt met zynen pijl.
Bewintsman, die dus lang harpoende woeste dieren,
Ghy vlught, helaes, te spa deze ongewoone pijn:
Nu Venus zoon u heeft gebonden aen de lijn,
Zijt ghy u zelfs niet meer, maer moet u laten stieren.
Te voren stont het vry te streven overal,
Door 's weerelts ruime zee te spelen met de zinnen:
Nu leit de geest aen bant, en om een hart te winnen,
Verliest men zich geheel, de Liefde te geval.
De Liefde hoopt, en vreest 't geliefde te verliezen.
Wanneerze in 't minnend hart haer taeie wortels schiet,
Ontzietze hagelbuy, noch wint, noch regen niet,
En zou geen' vryheit voor dees slavernye kiezen.
Hoewel men zomtijts troost en licht van starren derft,
Daer 't water is bezaeit met rotsen en gevaren;
Rechtschapen zeeman suft voor storm, noch holle baren,
Al eischt de noot dat hy zijn mast en kabels kerft.
Leander trooste zich te water, onder 't zwemmen,
Ter liefde van zijn star, die op den oever blonck,
En hem van verre 't licht van hare fackel schonck.
Zijn yver schroomde niet de wilde zee te temmen.
De hoop van verre allengs den Minnaer troost, en sust,
Terwijl hy vast genaeckt de lang gewenschte haven,
Die, na veel moeilijckheên en dat gedurigh slaven,
Hinlopen kroonen zal met aengename rust.
Geen water kan de vlam van zijn verlangen blussen,
Verlangen naer 't genot der Schoone, alle eere waert,
Om haer oprechte deught, en goedertieren aert.
Geluckigh is de mont, die dezen mont zal kussen.
Hy yvert om 't besluit: maer toen haer teere hant
Den vrydom, 't waerde pant, ten leste zou verschryven,
Scheen 't Jawoort op de tong en in de pen te blyven,

1—40 Hoe nauwkeurig, en hoe sierlijk tevens is hier wederom het gekozen beeld, aan de walvischvangst en zeevaart ontleend, tot in geringe bijzonderheden volgehouden.

46 *Den vrydom.... zou verschrijven:* zich schriftelijk verbinden en daardoor haar vrijen staat verliezen zou.

Het hart te siddren, voor den knoop van zulck een' bant.
Zy ziet, aen d'eene zy, haer' toeverlaet, haer Moeder,
Wiens kuische borst zy zoogh, wiens zuivre melck zy dronck:
Aen d'andre zyde troost haer *Jakob* met een' lonck:
Als of hy sprack: Ick blijf uw dienaer, en behoeder.
De keur baert angst. Wat gaet d'onnoosle Joffer aen?
Wat anders is 't van veer, wat anders onder d'oogen.
O, zuchtze, dit besluit gaet boven mijn vermogen;
Mijn lieve Moeder af, een' Bruigom aen te slaen.
Al 't maeghschap moedight haer. Zy blijft in twyfel hangen.
De trouwe Bruidegom verquickt de flaeuwe Bruyt,
Ontvouwtze wat al heils uyt bruiloftsfeesten spruit,
En wischt eerbiedighlijck de tranen van haer wangen.
Nu klaert het aenschijn op: de zonneschijn breeckt door:
De roozen luicken op: de blyschap wort geboren.
De Min zijn vleugels rept, en weetze te bekooren,
En baent het bruiloftspadt, en treetze rustigh voor.
Hier op bestemt de Bruit de trouwbeloftenisse,
En tekent hare trouw stantvastigh op papier.
De hemel koestre zelf voortaen dit wettigh vier,
En zulcx, dat hun noch heil noch boeiende afkomst misse.

54 Lees: zaken, die, van verre beschouwd, gemakkelijk schijnen, verkrijgen een andere gedaante, wanneer men ze van nabij beziet.

56 *Mijn lieve Moeder af, een' Bruigom aen te slaen:* de uitdrukking schijnt wat vreemd, zij is echter zeer natuurlijk en juist. De dochter wordt voorgesteld aan den arm der moeder hangende, zij maakt zich van deze los — of *slaat* haar *af* — en geeft haar arm den Bruidegom — of *slaat* hem *aan*.

MUZYCK

TER BRUILOFT VAN DEN E. BRUIDEGOM

JOAN PAPENBROECK,

EN DE E. BRUIT

MARIA KOECK.

Voorzang.

Snaert uw veelen, spant uw keelen
Op een blyde bruiloftswijs.
Huwt den zanglust aen het spelen.
Ziet, ay ziet het paradys
Opengaen. Nu heft uw toonen
Hooger: ryst nu altemael:
Want hier daelt de nachtegael
Om 't gezegent feest te kroonen
Met zyn' wiltzangk. Geeft gehoor.
Proeft dees leckerny van 't oor.

Zang.

Kon de Min ons Zanggodin,
Tot gezang en spel geboren,
Met zijn leckerny bekoren?
Deze tong, die eeuwigh zong,
D'eer der maeghdelycke reien,
Kan die uit haer' wellust scheien?

Muzyck ten bruiloft van Joan Papenbroeck, en Maria Koeck. Volgens den tekst in *Hollantsche Parnas*, 1660, bl. 353.

Joannes van Papenbroeck werd 4 Juni 1653 in ondertrouw opgenomen met Maria Koeck, dochter van Jan Heimense Koeck en van Elisabeth van Hersel, te Brussel geboren. De bruid was 20, de bruidegom 25 jaar oud. Zijn moeder Elisabeth Pancras was bij den ondertrouw tegenwoordig.

Maria Koeck overleed echter reeds in 1655, Papenbroeck in 1675.

10 *Leckerny van 't oor:* de uitdrukking is bij ons in onbruik geraakt: de Duitschers spreken nog van *Ohrenschmaus*.

Smaeckt de gloet van min zoo zoet?
Is 'er zoeter spel als zingen?
Laet dan al myn snaren springen.
Geeft de kroon aen geenen toon.
Laet ons al te bruiloft varen.
Speelt den scheyzangk op uw snaren.

Slotzang.

Nu sterven ons gezangen.
Muzyckers, vaert nu wel.
Nu streckt al ons verlangen
Naer minnelycker spel,
Dat niemant heeft verdroten.
De zang heeft zyn verdriet:
Maer trouwe mingenooten
Verdriet dit leven niet.
Het zingen heeft zyn uren:
Dit kan duren.

22 *Den scheyzangk:* den afscheidszang.
24 *Muzyckers:* muziekliefhebbers, musiceerende lieden. 't Woord is ongewoon en onregelmatig bovendien; daar er geen w. w. *muzieken* bestaat.

UITVAERT

VAN WYLEN DEN DOORLUCHTIGEN ZEEHELT,

MARTEN HARPERTSZ. TROMP,

Ridder, L. Amirael van Hollant en Westvrieslant.

Vincet amor patriæ.

Laet zich Europe niet verwondren,
Al scheen de weerelt te vergaen,

Uitvaert van wylen Marten Harpertsz. Tromp. Volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in plano (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 508). Ten gevolge van krachtige maatregelen was onze vloot, die veel geleden

Vincet amor patriae: de liefde voor het vaderland zal overwinnen. Zie *Aen.* VI, 824.

Toen, uit den Noortschen Oceaen,
Dat oorloghsonweêr op quam dondren,
En baldren over duin, en strant,
Een' halven dagh, en noch een' heelen;
Tweehondert dryvende kasteelen;
De bare zee in lichten brant;
De barstende salpeterwolcken,
En d'elementen altemael
Gelost van 't zwangere metael,
Op 't vlack, daer twee vermaertste Volcken
Te water, boort aen boort geklampt,
Hun' wellust schepten, in 't vernielen
Van eicke ribben, mast, en kielen,
En menschebeen, tot stof gestampt;
Dat moortgeschrey, en yzerbraecken;
De doôn en levenden, gemengt,
Gebraên, verdroncken, en gezengt;
Dat weerlicht, blixemen, en kraecken;
Zoo veel gewelts heeft altemael

had en bovendien in den laatsten tijd slecht verzorgd was, tegen Augustus in staat, weder zee te kiezen. Hier tegen bestond echter een bezwaar, te weten: 's lands schepen lagen gedeeltelijk in Tessel, gedeeltelijk in de Wielingen en in Goeree; terwijl de vijand met 120 schepen onze kusten gadesloeg. Tromp liet zich echter door deze bedenking niet terughouden, maar verliet met 82 schepen de Zeeuwsche stroomen, hopende, zich met Gods hulp door de Engelschen heen te slaan en zich met het smaldeel te vereenigen, dat onder de With in Tessel lag en 27 zeilen sterk was. Op den 8sten Augustus ontmoette hij den vijand op de hoogte van Katwijk en hield het tegen diens overmacht gaande tot op den 9den, wanneer de With hem te hulp kwam en den strijd op den 10den, ter hoogte van het dorp ter Heyde, hervat werd. Nog maar kort had die geduurd, toen Tromp door een musketkogel derwijze getroffen werd, dat hij oogenblikkelijk den geest gaf. Hoezeer men zijn dood geheim hield, de geest, die alles bezielde, was heen, en, na een hardnekkig gevecht, zag de With zich genoodzaakt, te wijken. De Engelsche vloot was echter zoodanig gehavend, dat zij de open zee moest kiezen: het hoofddoel van den tocht was alzoo bereikt.

Aan Tromp werd door de Algemeene Staten openlijke hulde bewezen, door zijn lijk plechtstatig ter aarde te laten bestellen en hem een graftombe op te richten in de Oude Kerk te Delft.

12, 13 *Twee vermaertste Volcken te water:* indien *vermaerste* hier staat, als in 't Lat. voor: „zeer vermaarde," kan het er door; doch anders zou de taal vorderen: „*de* twee vermaardste" of: „twee *der* vermaardste." *Te water* behoort bij *vermaertste.*

Gezweet om *Harperts* te beschreien,
En 't lyck en d'uitvaert te geleien
Van Hollants Grooten *Amirael*;
Die trots om hoogh, op zyn kampanje,
Zich offerde aen het kryghsaltaer,
Daer hy den Zeegeweldenaer,
Den Ryxtyran van Groot Britanje,
Met zyne sabel in de vuist,
Ter vierschaer daeghde, om al ons schepen,
Met zynen havicksklaeuw gegrepen,
Van onverzoenbren moort begruist.
De Turck van 't Engelsch Barbaryen,
Met zyn Janitsers, hoort, vol schrick,
Van 't moortstrant af, alle oogenblick,
Zyn opgeprest gewelt in lyen.
Hy ziet den brant van 't mastbosch aen,
En zyne uit stof gewasse Reuzen,
Gereet ons beckeneel te kneuzen,
In water, vier, en roock vergaen
Die Vloeck des volcks, om 't hart benepen,
Ontveinsde al wat hy veinzen moght,
Tot dat zyn vloot de tyding broght,
En hare lenden na quam slepen.
Wat raet? wat middel om 't gerucht
Met kracht op zynen mont te kloppen?
Is dit de keel van Tessel stoppen?
Den Leeuw verbieden zee, en lucht?
Hy rept zyn' klaeu by d'Indiaenen,
Ontruckt den Teems dien rycken oest.
De Beurs van Londen wort verwoest.
Ons eilant zwemt in bloet, en tranen.
Dus klaeghde 't uitgeputte Ryck,
Met d'overweldighde onderzaten;
Terwyl de Zeven Vrye Staten
De staetsi van 't doorluchtigh lyck

32 *Begruist* slaat op 't voorafgaande *havicksklauw.*
33 *De Turck:* natuurlijk Cromwell, wien hij geen hatelijker scheldnaam weet te geven.
38 *Uit stof gewasse Reuzen:* Cromwell en andere laaggeboren mannen, als hij door de omwenteling aan 't bewind geraakt.

Zoo Held de Zeevooght van de Zeven Vryce Landen
't Roer des Oocaans, en tarte voor ons Strant

De Doot, den Donderkloot, den Vlam, en den Brant.
Zoo nam de Deught van TROMP, de Vloten op haer tanden.

J. van Vondel.

J. Mondius Ex.

Beraemden, om den Zeebeschermer
Te kroonen, als den braefsten Helt,
Die 't leven voor de Zeevaert stelt,
En meer verdient als gout, en marmer.
Hy ruste nimmer onbeweent.
Al heeft de Doot het lyf verslonden:
De Faem is aen geen graf gebonden.
De Deught verduurt het kout gebeent.

OP DE AFBEELDINGE

VAN

MARTEN HARPERTSZ. TROMP,

Ridder, L. Amirael van Hollant en Westvrieslant,

DAER HY ALS NEPTUNUS OP EEN WAGEN VAN ZEEPAERDEN WORT VOORTGETROKKEN.

Zoo hielt de Zeevooght van de Zeven Vrye Landen
Het roer des Oceaens, en tarte voor ons strant
De doot, den donderkloot, den blixem, en den brant.
Zoo nam de deught van *Tromp*, de Vloten op haer tanden.

Op de afbeeldinge van Marten Harpertsz. Tromp. Afgedrukt volgens den tekst op] de nevensstaande gereproduceerde gravure (*Bibliographie van Vondels werken,* n°. 504).

4 *De deught:* versta: de krijgsdeugd, de dapperheid. Het beeld van die *deugd,* die *vlooten op haar tanden* neemt, is echter niet gelukkig.

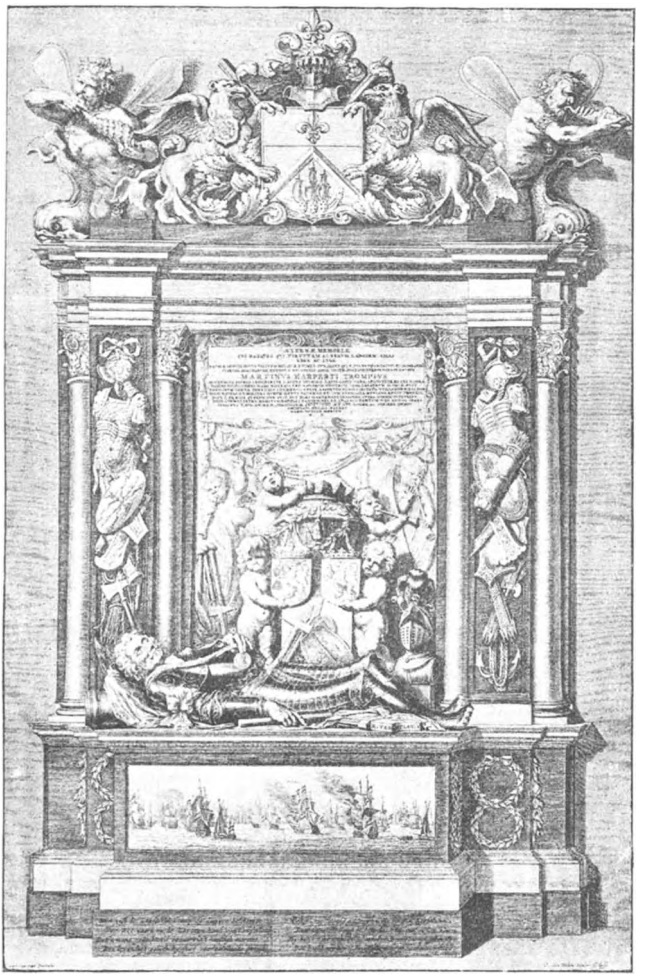
MARTINVS HARPERTI TROMPIVS

TER GEDACHTENISSE

VAN DEN ZEEHELT

MARTEN HARPERTSZ. TROMP,

Amirael van Hollant en Zeelant.

Hier rust de Zee-Held *Tromp*, de dappere beschermer
Der Zee-vaert en de Zee, ten dienst van 't vrye land,
Dat 's mans gedachtenis bewaert in't konstigh marmer,
Zoo levendigh gelijck hy storf voor 't Hollands strand,
Beluyd met moort-geschrey en donder van Kortouwen,
Daer Groot Britanje in brand al 't water viel te kleen.
Hy heeft zich zelv in 't hart der Burgren uytgehouwen,
Dat beeld verduurt de pracht van graf en marmersteen.

Ter gedachtenisse van Marten Harpertsz. Tromp. Afgedrukt volgens den tekst op de gravure van C. van Dalen, het grafmonument van Tromp voorstellende, op bl. 54 gereproduceerd (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 585).

5 *Beluit met moortgeschrey* enz.: een spreekwijze, ontleend aan 't gebruik, om bij iemands ter-aarde-bestelling de klokken te laten luiden: SEBAST. FRANCK, *Werelt-boeck*, D. II, fol. 77: *als hy verscheyden is, so luydt men hem met alle clocken (is hy ryck) in den hemel.* Vondel bedient zich meermalen van deze uitdrukking en weet, door hetgeen hij er bijvoegt, er een eigenaardige sierlijkheid aan bij te zetten. Zoo zijn hier het *moortgeschrey* en de *donder der kortouwen* een gelui, den zeeheld waardig.

OP MARTEN HARPERTSZ. TROMP.

Laet Titus Livius met Roomsche Helden pralen:
De Leitsche Livius braveert alle Amiralen,

Op Marten Harpertsz. Tromp. Volgens den tekst in Vondels *Poëzy*, 1682, I, bl. 553.

2 *De Leitsche Livius:* Jan Lievens.

Kartage en Rome zelf, met eenen trek en zwier,
Terwijl de Zeehelt *Tromp* herleeft op dit papier,
En met zijne oogen dreight de Blaken, en de Pennen,
Die zoo veel duizenden van zeekortouwen schennen
Op zijn grootmoedigh hart, daer al hun magt op stuit.
Zoo sterft de Helt op zee, met grof geschut besluit.

5 *De Blaeken, en de Pennen:* de Britsche vlootvoogden, Blake en Penn.

AET. LXXXIII. AD. R^D M^S STEPHANUS CRACHTIUS CAMPENSIS, QVONDAM ARCHIDIACONUS
AC ELECTUS DECANUS AMSTEL. AD PASTOR. A. MDCLIIII
SANCTENSIS LIBER CAV

OP MR. STEVEN KRACHT,

Deken en Priester.

Dus hout de Kunst d'eerwaerdigheit van *Steven*,
Den Deken en den Priester noch in 't leven.

Op Mr. Steven Kracht. Afgedrukt volgens den tekst op de afbeelding van S. Crachtius, gegraveerd door Matham naar S. Spilbergen (*Bibliographie van Vondels werken*, n°. 502).

Steven Kracht, in 1570 te Kampen geboren, was een zusterszoon van den beroemden Albertus Pigius, den beschrijver van Italië en reisgezel van Paus Adriaan VI. Licentiaat in de godgeleerdheid geworden, was hij een tijdlang Aarts-diaken en vrije Kanunnik der kerk van Sint-Victor te Xanten geweest; doch later tot Deken gekozen, en in 1610 door den Vicaris Sasbout Vosmeer aangesteld tot Pastoor der Nieuwe zijde of der kerk van de H. Maagd en

Het lichaem is gesleten op zijn wacht:
De ziel aenschout de Godtheit in haer *Kracht.*

St.-Catharina te Amsterdam. Bij het verlaten van Xanten liet hij de woning zijns ooms, die met alle soort van huisraad voorzien was, ten algemeenen gebruike aan zijn voormalige stadgenooten over. Hij overleed op 27 Juni 1653, den roem achterlatende van minzaamheid en hulpvaardigheid. Zijn zinspreuk was: *Corona sapientiae timor Domini.* Eccles. 1. 22.

Q. Horatius Flaccus

LIERZANGEN

En

DICHTKUNST.

In het rÿmeloos vertuelt

Door

J. V. VONDEL.

t' Amſterdam,

Bÿ Ludewÿck Spillebout Boeckverkoper op den Dam.

A° clɔ Ɔc LIV

Q. HORATIUS FLACCUS

LIERZANGEN

EN

DICHTKUNST.

IN HET RIJMELOOS VERTAELT

DOOR

J. v. VONDEL.

Afgedrukt volgens den tekst van de eerste uitgave, in 1654 bij Luidewijck Spillebout te Amsterdam verschenen (*Bibliographie van Vondels werken*, n^{0}. 510).

Dat deze vertaling bij het publiek opgang maakte, blijkt uit de vijf drukken, die respectievelijk in de jaren 1654, 1656, 1703 (2), en 1735 verschenen.

AEN DE KUNSTGENOOTEN

VAN

SINT LUKAS,

T'AMSTERDAM,

SCHILDERS, BEELTHOUWERS, TEKENAERS,

EN

HUNNE BEGUNSTIGERS.

Hoewel elcke Kunst haer eige bepalinge heeft, nochtans worden zommighe Kunsten door eenerhanden bant van onderlinge gemeenschap verknocht, en gelijck[1]) vermaeghschapt; hoedanige zijn Poëzy, Schilderkunst, Beelthouwery, en andere Kunsten, die, te gelijck op maet en getal gegront, de Wiskunst niet ontbeeren mogen: en zeker dit vermindert zoo weinigh den luister van deze Kunsten, datze hierom te goddelijcker te achten zijn: want van Godt zelf, aller dingen Schepper, wort gezeit, by het Orakel der wijsheit[2]), dat *Hy alle dingen, in mate, getal, en gewighte, geordineert heeft.* Van Plutarchus heeft elck nu in den mont dat schildery stomme Poëzy, de Poëzy spreeckende schildery is: want de Schilder beelt zijne gedachten met streken en verwen, de Dichter zijne bespiegelingen met woorden uit, en hare muzijk zweeft, met hooge middelbare en lage, droeve en blijde, statige en dertele klancken, op de pennen des Dichters, en volght scherp met hare galmen zijnen geest en vernuftige vonden, de ziel der zangkunste. De Poëzy wederom, behalve datze doorgaens een Gezang genoemt

---

[1]) *Gelijck:* als 't ware.

[2]) *By het Orakel der wijsheit:* Vondel doelt hier op een plaats in het *Boek der wijsheit:* XI : 21.

wort, heeft zich, van outs her, van bommen [1]), tamboeren, liere, snaren en fluiten, zingende en danssende Reien gedient. Horatius, in deze zijne Dichtkunste, paert menighmael de Poëzy en Schilderkunst te zamen, gelijckt [2]) d'een by d'andere, en begaeftze beide even rijckelijck met eene zelve overoude hantvest der vryheit van alles wat ter zaecke dienen kan te durven bybrengen. De Poëzy, Schilder- en Beeldekunst, hebben niet alleen van outs Koningklijcke en Vorstelijcke Hoven, maer zelfs Godts tabernakel en tempel verheerlijckt, en hare Heiligen gehadt; gelijck onder de godtvruchtige Hebreen, Moses, Hiob, David, en Salomon, met hunne lofzangen, en gedichten; en Oöliab, en Bezeleël, van Godt geroepen, en door zijnen Geest begaeft met wijsheit, en kennisse, in allerhande kunst, en beeldewerck, om het Heilighdom te versieren. Onder het Heidendom hebben Homeer, Hesiodus, Orfeus, Kallimachus, Pindarus, Nonnus, Virgilius, Ovidius, Horatius, en zoo veele anderen, welcker naem en faem de weerelt verduren zal, zulx uitgebloncken, dat zelf de Heilige Geest, in Sint Pauwels brieven, met de spreucken van Aratus, en Epimenides [3]), tot grootachtbaerheit en onsterflijcken lof der Poëzye, de goddelijcke waerheit bevestight. Sedert hebben de Griecksche en Latijnsche lofzangen het Christendom gesticht [4]). De geluckighste kunst-eeuwen hadden voorhene moedt [5]) gedragen op Apelles, Timantes, Zeuxis, en andere doorluchtige Schilderhelden; oock op Praxiteles, den beelthouwer, Fidias, den beeltsnijder, en Lyzippus, den beeltgieter [6]). Dewijl dan de Poëzy, Schilder- en beeldekunst, van outs her, gelijck noch, in onder-

---

[1]) *Bommen:* rinkelbommen, tamboerijns.

[2]) *Gelijckt:* vergelijkt.

[3]) *Aratus, en Epimenides:* Vondel bedoelde te zeggen: door de schriften van Homeer enz. heeft de poëzie zulk een gezag verkregen, dat hare uitspraken, ook zelfs door den H. Geest, als geldende argumenten werden gebezigd.

[4]) *Het Christendom gesticht:* Vondel wil zeggen: sedert zijn er, tot stichting der Christenen en tot verheerlijking van het Christendom, Grieksche en Latijnsche lofzangen geschreven.

[5]) *Moedt:* roem.

[6]) Bij het toekennen van verschillende titels aan de drie kunstenaars, hier genoemd, schijnt het, dat Vondel *Praxiteles* meer uitsluitend voor een *beeldhouwer* hield, *Fidias* voor een *beeldsnijder* of „graveur," en *Lyzippus* voor een *beeldgieter*, of die zijn beelden uit metalen vervaardigde. De onderscheiding is echter willekeurig.

linghe gemeenschap verknocht waren, docht het my niet ongerijmt uwe E. op te dragen Horatius Flakkus Lierzangen, en Dichtkunste, eenige jaren geleden, by my, tot een eerlijck tijtverdrijf en oefeninge, by wintersche avonden, in 't rijmeloos vertaelt, met hulpe van wijlen den Heere, Daniël Mostert, Secretaris dezer stede, en Joan Vechtersz. of Victorijn, beide Rechtsgeleerden, en zonderlinge begunstigers mijner Poëzye. Uwe E. ontfange dan dit werck tot een blijck van de goede genegenheit, die ick uwe edele kunste toedrage, terwijl ick blijf

Uwer aller dienstwillige
J. v. VONDEL.

t'Amsterdam. 1653.
den 27 *van Slaghtmaent.*

HET EERSTE BOECK.

AEN MÆCENAS.

HET EERSTE GEZANG.

Andere staen naer wat anders, Horatius staet of steekt naer den naem van Dichter, voornamelijck van Lierdichter.

O Mecenas! die uit Koninglijcke Voorouderen gesproten, mijn beschermer en waerde roem zijt; zommigen scheppen lust het Olympische stof met den wagen om hunne oren te doen stuiven, en den perkpael [1]) met barnende wielen te mijden, om door den edelen palm van lantsheren tot Goden verheven te worden. [2]) Dezen, indien de schare der wispeltuirige gemeente hem pooge te verheffen tot de hoogste Eerampten; dien, indien hy zoldert al het koren dat in Lybie gedorst wort, vermaekt met zijne erfakkers te bouwen, zoudge met al het goet van de wereld [3]) niet daer toe brengen, dat hy, beangst voor schipbreuk, zich ter zee begeve [4]). De Koopman, beducht voor den Noorden wint, die met de Jönische baren worstelt, looft de rust en het lantleven, t'hans [5]) geen kommer kunnende

[1]) *Perkpael:* eindpaal.

[2]) *Van lantsheren tot Goden verheven te worden:* beter: tot Goden, beheerschers der aarde, te worden verheven.

[3]) *Met al het goet van de wereld:* Vondel is hier ongelijk vrijer in 't vertalen dan in zijn overzettingen van Vergilius en Ovidius. Er staat in 't Lat. *Attalicis conditionibus:* d. i.: „voor de *conditie,* voor de schatten, van Attalus."

[4]) *Dat hy.... zich ter zee begeve:* bij Horatius staat: „dat hij, beangst, op een Cyprisch schip de Myrtoïsche Zee (de zee tusschen Attika, Eubea en den Peloponnesus) doorklieve.

[5]) *T'hans:* liever: straks, wederom: het Lat. *mox* geeft hier een tegenstelling te kennen. De koopman, eerst afgeschrikt door het zeegevaar, dat hij geleden heeft, prijst de rust; doch nu hij gebrek lijdt, maakt hij straks toebereidselen om wederom in zee te gaan.

lijden, kalfatert zijn lekke kiel. Men vindt'er die geerne vernen wijn drinken, en daer eenen halven dag mede konnen doorbrengen; nu met uitgestrekte leden onder een groene linde, dan het hooft zachtjens op den kant van een ruischende beek leggende. Veele hebben zin in den oorlogh, en het gemengde geluit van trommels en trompetten, en de wapens, een gruwel voor een moeders hart. De Jager onthout zich onder den blauwen hemel, en denkt niet eens om zijn lieve vrou, het zy zijn trouwe honden een hinde op spoor hebben; het zy het wilde zwijn het gespande net doorboore.

Het veil [1]), een belooninge van geleerde harssenen zetten my onder de Goden. Het koele woudt en de huppelende reien van Nymfen en Saters scheiden my van 't gemeene volck, overmits Euterp my op hare fluit, en Polymnia op hare luit spelen laten [2]). Indienge my onder de Lyrische Poëten rekent, zoo zal ick met opgeheve kruin de starren stooten [3]).

---

[1]) *Veil:* klimop.

[2]) *Spelen laten:* Hoogduitsche woordschikking.

[3]) *De starren stooten:* versta: zoo zal ik mijn kruin tot aan 't stergewelf verheffen.

AEN AUGUSTUS.

HET II. GEZANG.

Veel onweers en stormen uitgestort over 't Roomsche volck, tot wrake des vermoorden J. Cæsars. 's Rijcx eenige hope rust op de gezontheit van Augustus.

Jupijn heeft nu lang genoeg tot een waarschouwing [1]) vervloekte sneeuw en hagel op ons neergestort, en met zijn gloeiende vuist de Roomsche [2]) sloten beschietende, de Stadt vervaert. Het verbaesde volk vreesde dat die benaeude tijd van Pyrrha [3]),

---

[1]) *Tot een waarschouwing:* deze woorden heeft Vondel, als ter opheldering, hier ingevoegd. Zij staan niet in 't Lat. en hadden gevoeglijk kunnen wegblijven; daar zij door hun prozaïsche tint de werking van 't geheel bederven.

[2]) *Roomsche:* Romeinsche.

[3]) *Die benaeude tijd van Pyrrha:* de zondvloed.

over nieuwe gedroghten kermende, wederom voor handen was; waer in Proteus al zijn vee op de hooge bergen ter weide dreef, en de visschen aen de hooge olmen hangen bleven, waer in te vore de duiven nestelden, en de blode dassen [1]) over de verdronken landen zwommen. Wy zagen den blonden Tiber, met kracht van den Hetrurischen oever te rugge gedreven, het Koningklijke slot en de kerken van Vesta overstulpen; terwijl hy tegens de jammerende Ilia [2]) stoft haer ongelijk te willen wreken: en die stroom, ter liefde zijner vrouwe, overlopende, bevloeit Stadts slinke zijde, om dat Jupijn vertorent is. Het kleene overschot der Jongelingen zal ter ooren komen dat de burgers tegen elkanderen den degen geslepen hebben, waer door [3]) het nutter waer dat de Persianen sneefden. Hun zal ook ter ooren komen, dat hunne ouders oorzaak waren van dit gevecht. Welken Godt zal het volk aenroepen, om den vallenden staat des Rijks te stutten? met wat gebeden zullen de heilige Nonnen [4]) aenhouden by Vesta, die naer geene lofzangen luistert? door wien zal Jupijn dit schelmstuk verzoenen? Koom ghy dan eens, dat bidden wy u, ô waerzeggende Apollo! wiens schouders met een witte wolk behangen zijn: of liever gy, ô lachende Venus! om wie scharssende Minnegodekens [5]) zweven: of indien gy uw verwaerloost geslacht gade slaet, ô Vader Mars [6])! die dit al te langdurige spel wars zijt, en lust schept in veldtgeschrey en gladde helmen, en in 't barsse gezicht des Mauritaenschen Soldaets, tegens den bloedigen vyant. Of gy, ô gevlerkte Godt! zoon der koesterende Maja, die den naem van Cæsars wreker wilt dragen, en des Jongelings [7]) gedaente nabootst; vaer spader ten hemel, en

---

[1]) *De blode dassen:* liever dan met *blode,* 't welk een ingeboren eigenschap aanduidt, zou ik hier *pavidae* vertalen met: beangste, verschrikte.

[2]) *Ilia:* de moeder van Romulus, die, volgens de overlevering, op last van den overweldiger Amulius, levend bij den Tiber begraven was; waarom zij door de dichters wordt voorgesteld als met den Tiber gehuwd.

[3]) *Waer door:* versta: door welken degen.

[4]) *De heilige Nonnen:* De Vestaalsche maagden.

[5]) *Scharssende Minnegodekens:* er staat in 't Lat.: de Scherts en de Minnegod.

[6]) *Uw verwaerloost geslacht.... ô Vader Mars:* Mars werd de vader van Romulus en alzoo de stamheer des Romeinschen volks geacht.

[7]) *Des Jongelings:* van Augustus. Horatius stelt hier Mercurius voor, als, in de gedaante van Augustus, wraak nemende over den moord, aan Caesar gepleegd.

verkeer langen tijdt vrolijk onder het Roomsche Volk, en laet een snellen wint u, die over onze boosheyt vergramt zijt, niet van ons wech nemen. Verlustig u liever hier in treffelijke triomfen, en in vader en vorst genoemt te worden; en, ô Caesar, gedoogh niet dat de Medische ruiterye, onder uwe veldtheerschappye, ongewroken op onzen bodem kome draven.

AEN HET SCHIP.

HET III. GEZANG.

De Poëet wenscht het Scheepken, waerin Virgilius naer Athenen vaart, behoude reis: Voort haelt hy der menschen vermetenheyt en stoutheit dapper over.

Ik bidde, ô Schip! 't welk gezonden zijt te leveren Virgiel, die u toebetrout is, dat de Godin, die Cypres beheerscht, en de Gebroeders van Heleen [1]), die blinkende gestarrenten, en den Windvoogd alle andre winden gekluistert houdende, behalve den Westenwint, u zoo sture, dat gy mijne halve ziele behoed, en hem behouden overvoert aen de Attische kusten. Hy was een hardvochtig en onvertsaagt man [2]), die allereerst de brosse kiel de felle zee betroude; en niet vreesde de hollende zuider stormen, die met de Noortsche buien worstelen, nochte de mottige Hyades [3]), nochte de dollicheit des Zuyden winds, boven wien geen storm meer gewelts heeft over de Adriatische baren; het zy dat hyze beroeren of stillen wil. Wat slagh van sterven heeft hy gevreest, die met drooge oogen de zwemmende gedroghten, de gezwolle zee, en de beruchte rotsen [4]) van

---

[1]) *De Gebroeders van Heleen:* Castor en Pollux.

[2]) *Hy was een hardvochtig en onvertsaagt man:* hoe kon hier Vondel, zelf dichter, behagen scheppen een poëtische voorstelling in plat proza over te brengen! Waarom volgde hij het oorspronkelijke niet en zeide met Horatius: „hem was de borst met eikeschors en driedubbel ijzer omgord."

[3]) *De mottige Hyades:* de droeve, tranen stortende Hyades. *Mottig* heeft hier niet de beteekenis van „pokdalig," maar van: „den *mot-* of stofregen neder gietende."

[4]) *Rotsen:* liever: klippen.

Albanie [1]) aenschoude? De voorzichtige Godt scheide vergeefs de aerde van d'onbuurlijke [2]) zee, indien evenwel reuckelooze kielen over de gevaerlijke zanden heene vlooten. *Het vermeten menschelijck geslacht, alles durvende bestaen, slaet den omwegh* [3]) *in.* De stoute zoon van Japeet heeft den menschen het vier diefachtigh toegestopt: na dat het vier den hemel ontdragen was, is de weerelt overvallen van tering, en eene bende van nieuwe koortsen; en de noodzakelijke doot, die te vore lang aenquam, heeft zich sedert verylt [4]). Dedael heeft d'ydele lucht doorsneden met wieken, die den mensche oneigen zijn. Herkules arbeitzaamheit doorboorde den afgront. *Niets valt den menschen te lastigh. Uit verwaentheyt beklimmenwe den hemel. Onze schelmery gedooght niet, dat Jupijn zijne vergramde blixems uyt de handen legge.*

---

[1]) *Albanie:* 't Lat. heeft hier *Acroceraunia*, dat een voorgebergte is van Epirus. De landstreek, waarin Epirus gelegen is, verkreeg eerst in lateren tijd den naam van *Albinië*.

[2]) *Onbuurlijke:* stuursche.

[3]) *Den omwegh.* d. i.: den verkeerden weg, wat men nog wel zegt voor: „'t verboden kwaad," gelijk hier 't Lat. heeft.

[4]) *Heeft zich sedert verylt:* pleegt nu spoediger te komen.

AEN L. SEXTIUS.

HET IV. GEZANG.

De lieflijkheit der lente beschreven, en 's levens algemeene brosheit voorgestelt hebbende, vermaent hy Sextius tot een wellustigh leven.

De felle winter ontdoit [1]), door d'aengename aenkomste der lente en des weklevens, en men wind de drooge kielen uit de haven: het vee is de stallen moe, en de boer den haert, en de weiden zijn niet meer wit van rijp. De Cyterische Venus heft [2]) alree met de nieuwe maen de reien aen. De bevallige

---

[1]) *Ontdoit:* hier onz. gebezigd.

[2]) *Heft:* opent.

Gratien trippelen met de Nymfen hant aen hant dat het dreunt: terwijl de nyvere Vulkaen de logge Reusesmis gloeiende maekt. Nu is het tijt de blinkende pruik met eenen groenen myrt, of een bloem, die van d'ontlate landouwe [1]) voortgebroght wort, te bekransen. Nu is het tijt datmen Pan [2]) offere in de lommerige bosschagien; het zy hy een lammeken of een boksken eischt. ô Zalige harsenen [3]). *De bleke doodt klopt zoo wel aen der Koningen hoven, als aen der armen hutten. O zalige Sextius, 's levens oogenblik* [4]) *leert ons het lange leven mistrouwen.* Terstont zal u de nacht overvallen, en de logenachtige hel [5]), en Plutoos nare huis, alwaer eens geraekt wezende, zultge daer met lekkeren wijn gene gezontheden instellen, nochte den teeren Jongeling [6]) belonken, daer nu alle de jeugt om blaekt, en die korts de maegden zal ontfonken.

---

[1]) *D'ontlate landouwe: ontlaten* is het echte woord voor den toestand, waarin de grond verkeert, wanneer de lentewarmte het ijs wegsmelten en het hal verdwijnen doet, en in de natuur weder werking brengt.

[2]) *Pan:* Horatius heeft *Faunus.*

[3]) *ô Zalige harsenen:* deze woorden, reeds op zichzelven niet zeer duidelijk, leveren hier volstrekt geen zin op, en schijnen noch met het geen voorafgaat noch met hetgeen volgt, in eenig verband te staan. Misschien hadden zij cursief moeten geschreven zijn en behooren zij bij den volgenden zin, als een appositie van het *o zalige Sextius.* Zeker is 't, dat de copiïst of corrector hier in de war geweest is.

[4]) *'s Levens oogenblik:* liever: de kortstondigheid van het leven.

[5]) *De logenachtige hel:* er staat in 't Lat. *fabulae manes:* wat beteekenen kan „de fabelachtige schimmen", en: „de schimmen der fabel (de schimmen, waar de overlevering van gewaagt)." Ik zou hier aan de laatste vertaling de voorkeur geven; want hoezeer de commentatoren achten, dat beide op 't zelfde nederkomen, zoo komt 't mij voor, dat een *fabelachtige,* dus „niet bestaande" *schim* niet zeer veel vrees behoeft aan te jagen.

[6]) *Den teeren Jongeling:* 't oorspr. noemt hem *Lycidas.*

AEN PYRRHA.

HET V. GEZANG.

Horatius de verlockingen van Pyrrha als een schipbreuk ontswommen, schat zulke ellendig, die in hare minne verstrikt zijn.

O Pyrrha! wat ranke Jongeling, stinkende van Civet en muskeljaet [1]), omhelst u op gestroide roozen, in een genoegelijk prieel? ghy pronkstertje, voor wien snoertge uwe blonde vlechten! ô hoe menighmaal zal hy beschreien uwe trouweloosheit en lichtvaardige eeden, en als een onervaren zich verwonderen over de harde buien van uwe norsse hevigheit, die uw blanketsel [2]) nu te lichtgelovich liefkoost; die, niet kennende uwe bedriegelijke gunst, altijt hoopt u eens alleen en vriendelijk te vinden. Ellendigh zijnze, dien gy onverzocht [3]) schoon in 't oogh schijnt. De kerkmuur [4]) getuight met het gewyde tafereel dat ick mijne natte kleederen ter eere des maghtigen Zeegodts opgehangen hebbe.

[1]) *Stinkende van Civet en muskeljaet:* hier parodiëert Vondel het bevallige *perfusus liquidis odoribus* van Horatius: d. i.: met welriekend nat overgoten.
[2]) *Uw blanketsel:* ook dit is een uitvinding van Vondel.
[3]) *Onverzocht:* d. i.: zonder dat gij van uw kant wederkeerig behagen in hem vindt.
[4]) *Kerkmuur:* tempelwand.

AEN AGRIPPA.

HET VI. GEZANG.

De treurspeler Varius zal Agrippaes oorlogen zingen. Horatius voelt zich slechts bequaem tot beschrijvinge van banketten en minneworstelingen.

O Agrip! ghy manhaftige overwinner der vyanden, Varius zal beschrijven, met een hoogdravende dichters pen, al wat

de forsse soldaet te water en te lande onder uw beleit, bedreven heeft. Wy lage verstanden onderwinden ons niet zulke treffelijke zaken te verhalen, nochte de groote verbolgenheit van Achilles, die niet te verzetten was, nochte het zwerven over zee van den dubbelen Ulysses [1]), nochte Pelops wraekgierigheit [2]); overmits schaemte en de Zanggodin, alleen op de weerloze luit afgerecht, beletten uwen en Cæsars voortreffelijken lof, door vernufts gebrek, t'ontluisteren. Wie kan Mars met zijn diamanten harnas naer waardye beschrijven? of Merion [3]), van het Troyaensche stof bekrozen [4])? of Diomedes, door hulp van Pallas, den Goden gelijk? wy ledigen [5]) zingen banketten, en stoeyingen van vrysters tegens vryers dapper in de weer, met gekorte nagelen; het zy datwe koel zijn [6]), of blaken, niet lichtvaerdigh buiten gewoonte.

---

[1]) *Den dubbelen Ulysses:* niet den „tweevoudigen," maar den „dubbelhartigen", of, in gunstiger zin, den „ondoorgrondelijken" Ulysses.

[2]) *Nochte Pelops wraekgierigheit:* verkeerd: er is sprake van de *saeva Pelopis domus:* d. i.: het wreede geslacht van Pelops, de Pelopiden, Atreus en Thyestes.

[3]) *Merion:* lees: *Meriones:* hij was de wagenmenner van Idomeneus, koning van Kreta, wondde Priams zoon Deïphobus, en genoot, na zijn dood, goddelijke eere bij de Kretensers.

[4]) *Bekrozen:* bevuild.

[5]) *Wy ledigen:* liever: wij, als wij tijd hebben.

[6]) *Koel zijn:* van *koel zijn* spreekt Hor. niet.

AEN MUNATIUS PLANCUS.

HET VII. GEZANG.

Boven alle andere steden en lantschappen prijst hy Tibur, de geboorteplaets van Plancus, welken hy vermaent met wijn de zorgen af te spoelen.

Andere zullen het doorluchtige Rhodes loven, of Myliteen, of Efesus, of de vesten van Korintus, van wederzijde met zee bespoelt, of Tebes, door Bacchus, of Delfis, door Appollo vermaert, of de Tessalische Tempe. Men vint'er die al hun werk

maken stadigh met vaerzen te verheffen de stadt [1]) der ongerepte [2]) Pallas, en den olijf boven alle andere bomen te achten. Vele prijzen, Juno ter eere, Argos te paerde afgerecht, en het rijke Mycenen. Ik hebbe tot het geduldigh Lacedemon, nochte tot de vette weiden van Larisse, zulk eenen trek niet, als tot de woonstede der ruischende Albunea [3]), en den waterval Anio [4]), en het wout van Tiburnus [5]), en de boomgaerden bewatert met stromende beken. Gelijk de heldere Zuiden wint [6]) dikwils de nevels van den duisteren hemel afvaeght, en niet altijdt tot regen genegen is, zoo zijt, ô Plancus, verdacht, wijselijk uwe droefheit en 's levens moeielijkheden met een molligh wijntjen te verdrijven; het zy datge u onthout in een leger, dat van wapens schittert, of rust onder het dichte lommer uwes Tiburs [7]). Hoewel Teucer, Salamin, en zijnen vader ontweek, nochtans zeitmen, dat hy zijne harsens, zat van wijn, met eenen populierkrans bevlechtende, zijne droevige vrienden aldus aansprak: O makkers en spitsbroeders, werwaert Fortuin, die ons gunstiger als vader [8]) is, ons voeren zal, daer zullenwe gaen. Onder Teucers beleit en raet hoevenwe niet te vrezen, want Apollo belooft ons zekerlijk een ander Salamin, in een nieuw landt. O ghy dappere mannen, die dikwils meer gevaers met my uitstondt, verdrijft nu de zorgen met wijn, morgen zullenwe ons weder op de wilde zee begeven.

---

[1]) *Stadt:* Athene.

[2]) *Ongerepte:* maagdelijke.

[3]) *Albunea:* een bosch en bron bij Tibur.

[4]) *Anio:* een rivier, die zich in den Tiber uitstort en bij Tibur, thans Tivoli, den beroemden waterval vormt. Thans heet zij *Teverone.*

[5]) *Het wout van Tiburnus:* Vondel meent het *meer*, en heeft zeker *lacus* met *lucus* verward.

[6]) *De heldere Zuiden wint:* in den zin van *heldermakend.* 't Lat. heeft *albus.* Ofschoon het woord in het dagelijksch leven zelden op levenlooze voorwerpen wordt toegepast in deze overdrachtelijke beteekenis, kan het er hier wel door, omdat de Zuidenwind — *Notus* — bij de Ouden gepersonificeerd was.

[7]) *Uwes Tiburs: Tibur*, nu *Tivoli*, was een stad in 't Sabijnsche, beroemd door de bevalligheid der omstreken en de mildheid der lucht.

[8]) *Als vader:* lees: „*als*, of *dan* vader ons geweest is." Aan Teucer was namelijk door zijn vader Telamon het verblijf in Salamis ontzegd, omdat hij den dood van zijn broeder Ajax niet gewroken had.

AEN LYDIA.

HET VIII. GEZANG.

Hy roskamt den Jongeling Sybaris, bedorven door de minne van Lydia, en in wellusten versmolten.

O Lydia! ik bid u, om Gods wil, zeghme eens: waerom yltge zoo om Sybaris, die op u verslingert is [1]), te bederven? waerom schuwt hy, die weder en wint verduren kan, het worstelperk? waerom rijd hy niet ridderlijk met zijns gelijken? waerom temt hy niet Fransche paerden [2]) met den muilprang? waerom durf hy den blonden Tiber niet genaken? waerom vliet hy den worsteloli [3]) omzichtiger als adderen bloet? waerom draegt hy niet zijne armen blaeuw van de wapenen, die dikwils meesterlijk de schijf en den worppiek voorby den merkpael geworpen heeft? waerom verbergt hy zich, gelijck men ziet, dat de zoon der Zeegodinne Tetis [4]) voor de beschreielijke uitvaert van Troje dede, op dat het mannelijke kleet hem niet mede zoude slepen, in de neerlaeg der Frygiaensche benden?

---

[1]) *Die op u verslingert is:* neen: *amando:* d. i.: door uwe liefde.

[2]) *Fransche paerden:* „Gallische" meent hij. Vondel is meer gewoon, aan oude volkeren en plaatsen namen uit lateren tijd te geven.

[3]) *Den worsteloli:* t. w.: de *olie*, waarmede de worstelaars zich besmeerden om het hun weerpartij moeilijker te maken, vat aan hen te krijgen.

[4]) *Zoon der Zeegodinne Tetis:* Achilles.

AEN TALIARCHUS. [1])

HET IX. GEZANG.

Hy maent hem op tot een lustig winter-leven.

Gy ziet hoe blank en dik Sorakte [2]) van sneeuw leit, en dat de bosschen nu schier onder dien last bezwijken, en alle vlieten dicht toegevrozen zijn. Verdrijf de koude, en leg lustig hout aen den haert, en schenk, ô Taliarch, rustig vernen wijn uit Sabynsche kruiken. Beveel de rest den Goden, die, zoo haast zy de winden, in de barnde zee worstelende, gestilt hebben, zoo worden cypressen en oude olmen niet meer bewogen. *Onderzoek niet wat morgen gebeuren zal; en reken elcken dach, die u Fortuin verleent, voor winste;* En terwijlge jong zijt, speen u niet van zoete vryagien, en dansen, zoo lang gy bloeiende van gemelijke grijsheit vry zijt: laet nu het worstelperk, en andere oeffenplaetsen weder verzocht [3]), en de zachte fluisteringen ter gezette avontuure hervat worden, en ook het aengename lachen, meldende uit een schuylhoekje het verborgen meisken, en den armring tot pant van den arm, of eenen ring van den quansuis weygerenden vinger [4]) afgerukt.

---

[1]) *Taliarchus:* volgens sommige uitleggers beteekent dit woord *Ceremoniemeester.*

[2]) *Sorakte:* een berg in Italië, aan Apollo geheiligd.

[3]) *Verzocht:* bezocht.

[4]) *Weygerenden vinger:* liever: vasthoudenden vinger.

AEN MERKUUR.

HET X. GEZANG.

Dien hy verheft wegens zijne welsprekentheit, afkomste, worstel kunste, en vindinge der liere; oock om zijne loosheyt in 't stelen, en om d' ampten die hy bedient.

O welsprekende Merkuur, Atlas neef[1]), die schrander door uwe stem en het heerlijke worstelspel, de zeden der eerste menschen besnoeide[2]); u zal ik loven, die des grooten Jupijn, en der Goden gezant, en vinder der ronde luite zijt, doortrapt om boertige diefte naer uwen lust te heelen. Apollo eertijdts[3]), terwijl hy u, in Jongskens gestalte, dreigde te quetsen, indienge hem de gestole ossen niet wederleverde, most lachen, om dat hy zich van pijlkoker berooft vondt. De rijke Priaem[4]) oock, uit Ilium gaende, verschalkte mede door uw beleit, de groote zonen van Atreus, en de Tessalische schiltwachten, en 's vyands leger voor Troje: En ghy, bemindt van Goden en ongoden[5]), zet de godtvruchtige zielen in vrolijke rustplaetsen, en geleit de zwevende schaer met uwe goude roede.

---

[1]) *Atlas neef:* Maja, de dochter van Atlas, en eene der Pleïaden, was de moeder van Mercurius.

[2]) *Besnoeide:* beschaafde.

[3]) *Apollo eertijdts:* Mercurius had namelijk, op den dag zijner geboorte, de ossen van Koning Admetus aan Apollo, die ze bewaakte, heimelijk ontvoerd, en toen deze zich over den diefstal beklaagde, hem nog bovendien zijn pijlkoker afhandig gemaakt.

[4]) *De rijcke Priaem:* dit slaat op het bezoek, door Priamus, onder geleide van Mercurius, bij Achilles gebracht, ter terugbekoming van Hectors lijk.

[5]) *Goden en ongoden:* neen: „bij de goden des Hemels en der onderwereld," *Superis deorum et imis.* Men zij gedachtig, dat Mercurius zoowel de boodschappen der Hemelgoden deed als de onderwereld met zielen bevolkte.

AEN LEUCONOE.

HET XI. GEZANG.

Hy verbiet Leuconoë voor 't aenstaende te zorgen, gebiet haer vrolijck te zijn, nemende zijn bewijs van de snelheit en kortheit des levens.

O Leukonoë, onderzoek niet eens (want 't is ongeoorloft te weten) wat einde de Goden u of my beschoren hebben; ende en laet uwe planeet niet lezen, op datge te beter leert verduren alles wat u overkomen zal; het zy u [1]) Jupiter meer jaren toeleit, of dat dees winter de leste zy, waer in de Tyrrenische zee gebroken wort op de uitstekende rotsen. Laet den wijn vloeien. Laet varen de lange hoop om eenen oogenblik levens. Al pratende verloopt [2]) de nijdige tijdt. Neem den huidigen dagh waer, minst betrouwende den dagh van morgen.

[1]) *Het zy u:* het Lat. spreekt niet van *u;* het zegt, in 't algemeen: 't zij dat Jupiter nog vele jaren, of dit jaar voor 't lest de Tyrrheensche Zee op de rotsen zal doen breken.

[2]) *Al pratende verloopt:* geen zuiver Nederlandsch voor: terwijl wij praten.

AEN AUGUSTUS.

HET XII. GEZANG.

De Goden, Helden en doorluchtige mannen geprezen hebbende, treet hy endelijck tot den lof van Augustus.

O Klio! welken man of helt neemtge voor op uwe luit of schelle fluit te loven? of welken Godt, wiens naem van den oubolligen [1]) weergalm nagebaut wort, in het beschaduwde geweste van Helikon, of op Pindus, of op den killen Hemus? van waer de bosschagien van zelfs den zangerigen Orfeus na-

[1]) *Oubollig:* grappig, boertig.

volgden, die met moederlijke kunste [1]) snelle watervallen en vlugge winden stuite, en al vleiende scherp luisterende eiken, door zijne luidende [2]) snaren leide. Wat zal ik best eerst verhalen, tot gewoonen lof des Vaders, die den staet van menschen en Goden, die zee en aerdtrijk, en de werelt door verscheide Jaertijden bestiert? uit wien niet groters geboren wort als hy zelf, nochte niets bloeit dat hem gelijkt, of by hem halen magh. Pallas evenwel is de naeste by hem in eere. U zal ik ook niet verzwijgen, ô Bacchus, die stout ten oorlog zijt, en u niet, ô Maegt [3]), die een vyandin der wilde dieren zijt, nochte u, ô Phebus, ontzichtelijk [4]) door uwe fixe pijlen. Ik zal ook van Alcides spreken, en Ledaes kinderen, van welken d'een een vermaert meester te paerde, d'ander in het kampvechten is: wier heldere starre, zoo ras zy den zeelieden verschijnt, het gedreven vocht van de klippen doet afschieten, de winden gaen leggen, en het zwerk drijft wech, en de dreigende golven, om dat het hun belieft, bedaren op zee. Ik twijfel of ik na dezen eerst Romulus of het geruste Rijk van Numa, of de trotse bijlen van Tarquyn of Katoos doorluchtige doot [5]) zal gedenken. Ik zal Regulus en de Scauren [6]), en Paulus [7]), die vermeestert van den Peen [8]), zijn groote ziel ten beste gaf, en Fabricius dankbaerlijk ophalen, in een hoogdravende gedicht. De bittere armoe, en het vaderlijk erf, met een beknopte woning teelden dezen man, en Curius ongehavent van hair [9]), en Kamil, alleen bequaem ten oorlogh. Marcels faem [10]) groeit, als een boom

---

[1]) *Met moederlijke kunste:* Orpheus was de zoon van Oeäger, of, volgens sommigen, van Apollo zelven en Calliope.

[2]) *Luidende:* klinkende.

[3]) *ô Maegt:* Diana.

[4]) *Ontzichtelijk:* ontzaglijk.

[5]) *Katoos doorluchtige doot:* t. w.: die van M. Porcius Cato, die zichzelven ombracht, ten einde de zegepraal van Caesar over de republiek niet te beleven.

[6]) *De Scauren:* onderscheiden Romeinsche Edelen, die tot dit geslacht behoorden, worden in de geschiedenis vermeld.

[7]) *Paulus:* t.w.: Lucius Paulus, die den slag van Cannae tegen Hannibal verloor.

[8]) *Den Peen:* d. i.: den Puniër of Karthager, hier: Hannibal.

[9]) *Ongehavent van hair:* ongekamd. *Havenen* en „kammen" is 't zelfde; doch 't eerste woord wordt meer gebezigd, waar het paarden betreft.

[10]) *Marcels faem:* die van den jeugdigen Marcellus, den zoon van Augustus' zuster Octavia, en zijn naasten erfgenaam, welke echter, als wij gezien hebben, in den bloei zijner jaren overleed.

stilzwijgende met der tijt op, en het gestarnte van Julius glinstert onder allen, gelijk de maan onder de mindere lichten. ô Vader en wachter des menschelijken geslachts, die van Saturnus gesproten zijt, het nootlot beveelt u de zorge van den grooten Cæsar: Cæsar sal neffens u heerschen, het zy hy de Parten, die Latium op den hals leggen, als een verwinner in eenen rechtvaerdige gegestaci omvoert, of de Seres [1]) en Indianen, ingezetenen van 't Oosten, hy, zeg ick, zal minder als ghy de wijde werelt rechtvaerdelijk regeeren. Gy zult den hemel doen daveren met uwen zwaren wagen. Gy zult den Blixem slingeren, die verbolgen is over de besmette woudautaren.

[1]) *Seres:* Chineezen.

AEN LYDIA.

HET XIII. GEZANG.

Hy kan het niet verduwen, dat Telefus zijnen mede-vryer, van Lydia boven hem gestelt wort.

O Lydia! wanneerge Telefs roosverwigen nek, Telefs wasse Armen looft, zeker dan zwilt mijne blakende lever van overlopende galle; dan ontstelt mijn brein en bloet; dan biggelen my de tranen schielijk langs de wangen; meldende, door hoe langsaem een vier ik geheel verteer. Ik blaek, het zy een vinnig dronkemans gevecht uwe blancke schouders geschent hebbe: het zy die dolle jongeling een lidteken in uwe lippen gebeten hebbe. Indienge naer my luisteren wilt, denck niet dat zijn liefde eeuwigh duren zal, die onbeschoft de liefelijcke kuskens schendt, welke Venus in het eelste van haren Nektar gedoopt heeft. Drie en vierwerf geluckigh zijnze, die verknocht zijn door eenen onverbroken bant, en welcker liefde, niet gescheurt door booze krackeelen, voor den sterfdagh eindight.

HET XIV. GEZANG.

Op Brutus, zich toerustende tot den burgerlijcken oorloogh.

O Schip, een nieu onweder zal u weder in zee jagen. Och wat gaetge aen? hou met kracht de haven in. Zietge niet datge zonder riemen drijft? en de mast, door den fellen storm, eenen krack wegh heeft? en de raen [1]) kraken, en de kielen zonder takels naulijks het gewelt der zee verduren konnen? Gy hebt niet een zeil heel. Gy hebt uit by de goden, diege, van noot geparst wezende, zoud mogen aenroepen. Hoewel gy Pontische pijnboom, dochter van het edele bosch, op uwe afkomste en ydelen naem stoft. De bloode zeeman betrout zich niet op geschilderde jaghten [2]). Zie voor u, indienge den winden niet ten guigelspele wilt strecken: ghy die my onlanghs tot hartzeer [3]) diende, en nu tot blijschap, en geen kleene zorge [4]) gedijt. Schuw de barningen, die tusschen uitsteeckende Cyklades storten.

[1]) *Raen:* meerv. van *ra;* doch bij de schepelingen, die altijd de *s* als vorm van 't m. v. verkiezen en *bloks, boots, puttings*, enz., dus ook *raas* zeggen, niet gebruikelijk.

[2]) *De bloode zeeman betrout zich niet op geschilderde jaghten:* neen: de zeeman stelt geen vertrouwen meer in de geschilderde godebeelden op den steven afgebeeld.

[3]) *Tot hartzeer:* lees: tot bekommernis.

[4]) *Tot blijschap, en geen kleene zorge:* dit is in weerspraak met elkander: lees: tot verlangen (naar u) en tot bezorgdheid.

HET XV. GEZANG.

Nereus voorspellinge van den ondergang van Troje.

Toen de trouwlooze harder [1]), met Ideesche schepen, zijne huyswaerdin Heleen over zee medesleepte, heeft Nereus de

[1]) *Toen de trouwlooze harder:* t. w.: Paris.

snelle winden tegens hunnen danck ingebonden, op dat hy het wrede nootlot aldus zoude spellen: Ter quader uure voert ghyze t'huis, die met een maghtigh heir weder geeischt zal worden van Grieken, het welck met eede verbonden is uwe bruiloft en het oude Rijk van Priaem te steuren. Och! hoe zweten ruiters en knechten? wat haeltge den Dardanischen volcke al neerlaeg op den hals? Pallas rust alree helm, beukelaer en wagen toe, en geraeckt aen het woeden. Vergeefs, op Venus hulp moedt dragende, zultge uwe perruick kemmen, en spelende op uwe weerlooze luit aengename wijzen voor de jofferen daer onder zingen: vergeefs in uwe kamer vlieden de zware spietsen, en de punten der Knossische pijlen [1]), en het gedruisch van Ajax, die u kort op de hielen is. Maer helaes! ten leste zultghe uw overspeeligh hair met stof begruizen. Zietge niet om naer Ulysses, den verdelger van uwen huize, nochte naer Nestor van Pylus? d' Onvertzaegde Teucer van Salamin, en Stenelus ten strijde afgerecht, en die, als het op 't paerdemennen aenkoomt, geen logh wagenaer [2]) is, zijn u op de hielen. Merion zultge ook leeren kennen. Zie den forssen Diomedes, die zijnen vader overtreft, raest om u te vinden; voor wien gy suffert al hijgende vlughten zult, gelijk een hart, dat ter zijden af, in het dal, den wolf verneemende, zijn grazen vergeet. Dit is 't niet, datge uwe liefste beloofde. Achilles verbolgen vloot [3]) zal Iliums beleg, en der Frygiaensche joffrouwen leven verlengen. Na zekere jaeren zal het Achaische vier de Trojaensche huizen verbranden.

---

[1]) *Knossische pijlen:* of liever: Gnossische (Cretenser) pijlen.

[2]) *Wagenaer:* wagenmenner.

[3]) *Achilles verbolgen vloot:* de verbolgenheid van Achilles, ten gevolge waarvan zijn vloot (of zijn legerbende) niets uitrichtte.

HET XVI. GEZANG.

Hy bidt het meisken, door zijn lasterdicht tweemael gequest, om vergiffenis.

O Dochter, schooner dan uwe schoone moeder, gy moogt met mijne lastervaerzen leven, zooghe wilt; het zy gy lust

hebt die te branden, of in de Adriatische zee te drencken. Cybele noch de Pytische Apollo, nochte ook Bacchus schudden de papeharssens [1]) zoo niet in ingewijde plaetsen. De Koribanten verdubbelen zoo 't geklanck van hun luidende beckens niet, als droeve gramschap, die niet schrikt voor Norische lemmers [2]), nochte schipbrekende zee, nochte verteerende vier, nochte Jupijn zelf, die met eenen sidderenden [3]) donder van boven schiet. Men zeit dat Prometheus genootzaeckt was een stucksken alsins afgesneden [4]), tot zijn eerste klay te voegen, en de kracht eenes dullen leeus in onzen boezem gesteken heeft. De toorne heeft Tyëstes ten zwaren val gebrogt, en was hooftoorzaeck dat treffelijcke steden in den gront verdelgt wierden, en het uitgelaten leger den vyandelijcken ploegh door de vesten liet gaen. Bedaer wat: d'oploopentheit der zinnen heeftme mede in mijn zoete jeugt verruckt, en uit dolligheit tot reuckelooze vaerzen vervoert. Nu zoeck ick die hardigheit te verzachten, mits ghy uwe scheltwoorden in den hals halende [5]), my weder vriendtschap toont, en moedt geeft.

[1]) *De papeharssens:* het brein hunner priesteren.

[2]) *Norische lemmers:* Noricum was een landstreek, bij den Donau gelegen, die onder de regeering van Augustus tot een wingewest werd gemaakt door Tiberius.

[3]) *Sidderenden:* daverenden.

[4]) *Een stucksken alsins afgesneden: alsins* is hier: „van overal vandaan gehaald." Prometheus n.l. deelde aan het menschenbeeld, dat hij gevormd had, een eigenschap mede aan elk van de dieren ontleend.

[5]) *In den hals halende:* herroepende.

AEN TYNDARIS.

HET XVII. GEZANG.

Hy noodighze op zijn hoeve by Lucretilis [1]).

De gezwinde Faunus [2]) verwisselt dikwils den genoegelijken

[1]) *Lucretilis:* de *Lucretilis* was een berg in 't Sabijnsche en niet verre van de hoeve van Horatius gelegen.

[2]) *Faunus:* de herdersgod, die, volgens den dichter, zijn bescherming nu eens aan den Lucretilis, dan weder aan den Lyceus verleende.

Lukretil om Lyceus [1]), en beschut mijne geiten altijt voor het steecken der zonne en regenachtige buien. De verdwaelde wijfkens der stinckende mannekens [2]) zoeken onbeschadigt, door het veilige wout, dichte laeningen [3]) en tijm: en de bocken schromen niet meer groene slangen, en bijtende wolven, daer, o Tyndaer [4]), dalen en gladde rotsen van den levenden Ustika op de zoete fluit wedergalmen. De Goden beschermen my. Mijn godtvruchtigheit en zanggodin gaet den Goden ter harte. Van hier zal u vol op toevloeien uyt eenen milden hoorne, de rijcke vloet der ackerglori. Hier zultge, in een afgescheiden dal, de hitte der hontsdagen ontwijcken, en speelen op eene Teische snaer [5]) van Peneloop, en de glazige Circe [6]), beide, om eenen man [7]), even verlegen. Hier zultge, in schaduwe, een licht wijntjen van Lesbium leppen: en Tioneus [8]), Semeles zoon, zal met Mars niet vechten, en ghy zult, hier verdacht, niet hoeven te vreezen, dat de dartele Cyrus [9]) onbeschoft zijn baldadige handen sla aen u, die zijns gelijck niet en zijt, en hy den om het hooft gevlochten krans, en het onnozele kleedt scheure.

---

[1]) *Lyceus:* een berg in Arcadië.

[2]) *Der stinckende mannekens:* beter in 't enkelv.: van den stinkenden bok.

[3]) *Laeningen:* 't Lat. heeft *arbutos,* haagappelboomen.

[4]) *o Tyndaer:* beter: *o Tyndaris;* immers *Tyndaer* zou een verkorting zijn van *Tyndarus* of van *Tyndara.*

[5]) *Eene Teische snaer:* een Ionische. Teus was een stad in Iönië, en het vaderland van Anakreon.

[6]) *De glazige Circe:* Circe, die een eiland in de doorschijnende zee bewoonde.

[7]) *Om eenen man:* om denzelfden man (Ulysses).

[8]) *Tioneus:* beter *Tyoneus:* een bijnaam van Bacchus.

[9]) *De dartele Cyrus:* lees: de woeste Pers.

AEN QUINTILIUS VARUS.

HET XVIII. GEZANG.

Het matigh gebruick des wijns verheught den geest; het onmatigh drincken verweckt krackeel.

O Vare, plant voor alle boomen den heiligen wijnstock, op den zachten gront van Tybur, en by de vesten van Katilus:

want het leven valt nuchtere keelen zuur, en knaegende zorgen willen op gene andere wijze verschoien [1]). Wie klaegt dat oorlogh of armoe lastig valt, wanneer hy beschoncken is? wie spreeckt niet liever van u, o Vader Bacchus, en van u, o bevallige Venus? maer het Centaurische krackeel [2]) met den Lapiten, door den wijn ontstaen, vermaent ons de maet van drincken niet te buiten te gaen: dat vermaent ons oock Evius [3]), niet weinig gesteurt op de Sitonen [4]): toen zy, van geilheit blakende, luttel onderscheits tusschen eer en schande maeckten. O blancke Bassareus, ick zal u niet tegens heugh en meugh [5]) inslorpen, nochte 't geheim, dat onder veelerley leet [6]) schuilt, aen den dag brengen. Bedwing de dolle bommen [7]), en den Berecintischen hoorne; dien blinde eigeliefde navolgt, en verwaentheit, die d'ydele kruin al te hoogh in de lucht steekt; en trouwe, de geheimmeltster, doorluchtiger dan glas.

[1]) *Verschoien:* wegtrekken. *Schooien* is loopen, zwerven.
[2]) *Het Centaurische krackeel:* lees: het krakeel der Centauren.
[3]) *Evius:* een bijnaam van Bacchus.
[4]) *De Sitonen:* de Thraciërs.
[5]) *Tegens heugh en meugh:* een nog heden ten dage zeer gebruikelijke spreekwijze, voor „tegen smaak en vermogen."
[6]) *Onder veelerley leet:* neen: onder velerlei *loof:* — waarmede namelijk de beker omkranst was.
[7]) *Bom:* trom.

VAN GLYCERA.

HET XIX. GEZANG.

Hy klaeght dat hy van hare minne blaeckt.

De wrede moeder der minnegodekens, en de jongen der Thebaensche Semele [1]), en dartele ongebondenheit, belasten my de verkoude [2]) vryagien wederom te ontfonken. My blaeckt de luister van Glyceer, zuiverder glinsterende als Parischen

[1]) *De jongen der Thebaensche Semele:* lees: de zoon enz. t. w., Bacchus.
[2]) *Verkoude:* verkoelde.

marmer: my blaeckt aengename dartelheit, en het aenschijn, dat al te glibberigh in 't oog is. Venus, my met gewelt op 't lijf vallende, heeft Cyprus verlaten, en gedoogt niet, dat ik dichte van Scyten en Parten, moedigh op deizende paerden [1]); en van 't geen ter zaecke niet dienstig is. O jongers brengt hier een groene zode; brengt offerkruit en wierroock, en eenen beker met tweejarigen wijn, na het slaghten der offerhanden zalze leeniger worden [2]).

[1]) *Moedigh op deizende paerden:* versta: dit van de gewoonte van hun paardevolk
[2]) *Zalze leeniger worden:* zal zij (Venus) mij gunstiger zijn.

AEN MÆCENAS.

HET XX. GEZANG.

Hy noodight hem op een onkostelijck gastmael.

Gy zult uit kleene kroezen kleenen Sabijnschen wijn [1]) drinken, dien ick in een Griecksche kruick met peck toegestopt hebbe, toen, o waerde Mecenas, de schouburg, met een hantgeklap u zoo voor ridder uitriep, dat de oever des vaderlijcken vliets, en met eenen de boertige nabauwer van den berg Vatikaen uwen lof weergalmden. Ghy zult Kampanischen wijn drincken, en druiven die te Kalene geparst zijn. Tot mijnent drincktmen geenen wijn van Falernische wijngaerden, nochte Formiaensche heuvelen [2]).

[1]) *Kleenen Sabijnschen wijn:* goedkoopen, zeer gewonen wijn. In 't Fr. is de uitdrukking *petit vin* nog bewaard geworden.
[2]) *Formiaensche heuvelen:* deze strekken zich in Latium aan de zeezijde uit.

AEN DIANE, EN APOLLO.

HET XXI. GEZANG.

Eeuwdicht.

Ghy teere joffertjes, zingt Diaen; ghy jongelingen, zingt den ongeschoren Cyntius, en Latoon, daer d'opperste Jupijn zoo zeer op verslingert is. Gy vrysters verheft met lofzangen haer, die vermaeck schept in vlieten en boschloof, 't welck uitpuilt op den killen Algidus [1]), of in de bruine wouden van Erymant, of groenen kraeg [2]). Ghy vryers, looft niet min Tempe, Delos, Apolloos geboorteplaets, en zijn schouders, door zijnen pijlkoker en broederlijke lier vermaert. Dees, door uwe gebeden bewogen, zal beschreielijken oorloogh, erbarmelijken honger en pest, van den volcke en Cæsar den vorst, den Persianen en Britten toedrijven.

[1]) *Algidus:* beter: *Algidum,* een berg bij Tusculum.
[2]) *Of groenen kraeg:* lees: *Kragus,* een berg in Cilicië.

AEN ARISTIUS.

HET XXII. GEZANG.

Onnozelheit en trouw zijn over al veiligh.

O Fuskus, die oprecht van handel en wandel is, behoeft schicht nochte boogh van Mooren, nochte koker, zwanger van vergiftige pijlen; het zy hy doorreize de heete en zandige woestijnen van Lybie of den ongastvryen Kaukasus, of de plaetsen, die geleckt worden van den Hydasp, daermen veele sproockjes van verziert [1]): want terwijl ick van mijne Lalage

[1]) *Verziert:* verdicht.

zing, en onbekommert omzwerve, buiten mijnen hoefslagh [1]), zoo vlught in 't Sabynsche bosch voor my, die weerloos ben, een wolf, hoedanigh een gedroght van het strijdbare Daunia niet in de wijde eekelbosschen [2]) gevoed wort: nochte hoedanig Jubaes landouwe [3]), de dorre leeuwenvoester, niet voortbrengt. Zetme daer geen boom op de dorre velden door een zomerluchje verfrischt wort; welck gewest van nevels en quade luchten geplaegt wordt: zetme in een onbewoont lant, onder de middellijn [4]), noch zal ick Lalage, dat lachebeckje, dat zoet praetstertje, beminnen.

---

[1]) *Buiten mijnen hoefslagh:* buiten de grenzen van mijn erf.
[2]) *Eekelbosschen:* eikenbosschen.
[3]) *Jubaes landouwe:* Mauritanië of Barbarije.
[4]) *Onder de middellijn:* een goede uitdrukking voor een aardrijkskundige of voor een schipper op de Oost, maar minder voor een dichter. Horatius zegt hetzelfde, maar met andere woorden: waar ons de zonnewagen 't naast over 't hoofd rolt.

AEN CHLOE.

HET XXIII. GEZANG.

Naerdienze huwbaer is, heeftze geenen man te schuwen.

O Chloë, gy vlughtme, als een hindeken dat zijn bevende moeder zoekt, op ongebaende bergen, niet zonder ydele vreeze van windekens en loof: want het zy dat de bladen door de aenkomende lente trillen; het zy groene haeghdissen door de bremhage booren, het harte jaeght en de beentjes knicken: en ick nochtans vervolgh u niet, als een wrede tiger, of Getulisch leeu, om u te verscheuren. Nughe eens huwbaer geworden zijt, laet af van moeder na te loopen.

AEN VIRGILIUS.

HET XXIV. GEZANG.

Hy beschreit de doot van Quinctilius Varo.

O Melpomen, godin der treurzangen, aen wie de vader een liefelijcke stem en cyter vereerde, leer ons wanneer wy ophouden zullen [1]) uit schaemte te verlangen naer zoo waert een hooft. Zal dan een eeuwige slaep Quinctilius oogen luicken? wanneer zal schaemte en onomgekochte trou, een zuster van rechtvaerdigheit en naeckte waerheit yemant zijns gelijck vinden? hy is gesneuvelt, dat beklaghelijck is voor veele vroomen: maer voor niemant beklaeghelijcker, o Virgijl, als voor u. Helaes! vergeefs eischt ghy den godvruchtigen Quinctilius van den goden, die maer geleent was. Al kontghe vleiender als de Tracische Orfeus speelen, op de snaren, daer de boomen naer luisterden; nochtans zou de ziel niet weder in het ydele beelt keren, het welck van Merkuur (door geene gebeden vermorwt, om het noodlot te ontsluiten) eens, met zijne ysselijcke roede, by de zwarte schare gedreven is. Hardt valt het, doch watmen niet beteren kan, valt lichter door gedult.

[1]) *Wanneer wy ophouden zullen* enz. Er staat in 't Lat.: wanneer zullen wij ons schamen of ophouden het gemis te betreuren van zoo waard een hoofd.

AEN LYDIA.

HET XXV. GEZANG.

Hy beschimptze, die nu out en afgesolt, wederom van de jeught versmaet wort.

Dartele vryers kloppen zeldener [1]) op de geslote vensters, en steuren uwen slaep niet, en de deur is altijt dicht toe, die

[1]) *Zeldener:* zeldzamer.

te vore den meesten tijt op de klinck stont: ghy hoort nu hoe langher hoe min. Slaeptge, o Lydia, den heelen nacht over, terwijl ick, uw lief, vast verloren ga? hier tegens zult ghy ritse best, in een eensaem slopje, om de verwaende [1]) overspeelders, schreien, terwijl het Tracische onweder [2]) meer by donckere maen buldert; wanneer blaeckende minne en geilheit, die de merrien pleegh hengstigh te maecken, de verrotte lever zal koocken, niet zonder hartzeer, om *dat de vrolijcke jeugt vermaeckt is, met den bloeienden veilkrans en donckergroenen myrt, en wijdt het dorre loof den Hebrus* [3]), *een spitsbroeder van den winter, toe.*

[1]) *Verwaende:* versta: u versmadende.
[2]) *Het Tracische onweder:* de Noorderstorm.
[3]) *Hebrus:* bedorven lezing van Eurus, d. i.: stormwind.

VAN ELIUS LAMIA.

HET XXVI. GEZANG.

Hy begeert Lamia uit een rustigh en lustigh hart te prijzen.

Ick, een vrient der Zanggodinnen, zal den onstuimigen winden bevelen droefheit en vrees in de Kretenser zee te storten, en my gants niet bekreunen wat Koning onder de kille Noorder as gevreest wort: wat Tiridates [1]) vervaert. O zoete Zanggodes, die in onbesmette bronnen uwen lust schept, vlecht bescheene bloemen [2]): vlecht eenen krans voor mijnen Lamia: mijn glori isme zonder u ondienstigh. Het voeght u en uwe zusteren dezen op nieuwe snaren, dezen met lierdichten in te wyen.

[1]) *Tiridates:* een Koning der Parthen, die, in plaats van den verjaagden Phraätes gesteld, wederom door dezen verdreven en tot Augustus gevlucht was.
[2]) *Vlecht bescheene bloemen:* beter dan door *beschenen*, zou Vondel 't woord *apricos* hier vertaald hebben: „door de zon ontloken", of, eenvoudig: „ontloken."

AEN ZYNE SPITSBROEDERS [1]).

HET XXVII. GEZANG.

Hy verbietze, onder het gelagh, met woorden of kroezen, als Barbaren te krackeelen, of te vechten.

De Traciers zijn gewoon met kroezen te vechten, die alleen tot vrolijckheit gemaeckt zijn. Wegh met die uitheemsche wijze, en verweckt geen bloedigh krackeel, in een eerlijck gelagh. Hoe qualijck passen Medische sabel en gastmalen by elckanderen. O spitsbroeders, stilt dat godtloos gebulder, en blijft aen den disch. Wiltghe dat ick mede eens eenen kroes strengen Falernischen wijn drincke? laet den broeder van Megille [2]) van Lokris zeggen, door welcke wonde, door wiens minnepijl hy ter goeder uure geschoten is. Wil hy 't niet zeggen? ick zal anders niet drincken. Wat vryster u quelt, zy blaeckt u met geen minnevier, daerghe schaemroot om hoeft te worden; en altijt zetghe uwe zinnen op eene vrygeboorne. Zegh op hoe het daer mede gelegen is, ghy mooght het my vry betrouwen: het *zal by ons beide blijven.* Och! elendige jongeling, die hooger behoorde te zien, in hoe groot een gevaer steecktghe? Wat kol, wat tovenaer, wat Godt kunnen u door Tessalisch vergif bevrijden [3])? Pegaes [4]) zou u, die aen eene drievormige Chimeer gekoppelt zijt, naulicks konnen redden.

[1]) *Aan zyne Spitsbroeders:* Vondel schijnt, toen hij deze Oden vertaalde, veel zwak gehad te hebben voor 't woord *spitsbroeders:* in de XXV. Ode vertaalde hij daarmede het Lat. *sodalis* en hier *sodales convivae,* dat zijn: „dischgenooten, gastvrienden." Inderdaad beteekent het: krijgsmakkers, mannen, die te zamen aan de *spits* van 't zelfde leger, van dezelfde bende, strijd voeren.

[2]) *Den broeder van Megille:* wie deze Megille van Lokris, of van Opuntium — een stad in die landstreek, — of wie haar broeder was, is mij niet bekend.

[3]) *Door Tessalisch vergif bevrijden:* neen: „van *Tessalisch vergif,*" t. w. „van den minnedrank, die hem verstrekt is," bevrijden.

[4]) *Pegaes* enz. Bellerophon, een der grootste helden uit de fabeleeuw, was namelijk op den gevleugelden Pegasus gezeten, toen hij de Chimera, een afschuwelijk monster, dat in Lycië huisde, overwon. Het dier wordt hier *drievormig* genoemd, omdat het van boven een leeuw, in 't midden een geit en van onderen een slang gelijk was.

OP ARCHYTAS.

HET XXVIII. GEZANG.

De Geest van Archytas eenen zeeman antwoordende, zeit dat alle menschen sterflijck zijn, en bidt dat men hem niet onbegraven late, maer zijn lichaem de aerde of het zant bevele.

O Archyta[1]), een gering loon van luttel stofs besluit u, die by den Matinischen oever[2]) een meester van zee en ontelbaer lant en zant zijt; en het baet u na uwe doot niet, datghe in de starren keeckt, en uw geest den ronden hemel doorzweefde. Pelops vader, der Goden gast[3]), is mede gesneeft, Titon in lucht verdweenen[4]), Minos in Jupijns geheimraet toegelaten, en Pluto heeft den zoon van Pantois[5]), die eens ter helle uitgelaten was, weder in zijn gewoudt[6]): hoewel hy met opgehangen beuckelaer[7]) aenwees, dat hy ten tijde van Troje geleeft, en niet als huit en zenuwen de zwarte Doot ten beste gegeven had; naer uw oordeel geen onaerdigh doorsnuffelaer van natuur en waerheit. Maer een zelve nacht hangtze allen over 't hooft, en het padt der doot moet eens betreden zijn. De Razeryen geven zommigen den barssen krijgh

---

[1]) *Archyta:* Archytas, de zoon van Hestiëus van Tarente, was een Pythagorist, en een groot wis- en sterrenkundige. Door zijn toedoen ontkwam Plato uit de handen van den dwingeland Dionysius van Syracuse, om welk bedrijf en om zijn treffelijke hoedanigheden hij tot zeven reizen bestuurder van Tarente gekozen werd, welk ambt men anders maar eenmaal bekleeden mocht. Onder meer kunststukken vervaardigde hij een houten duif, die vliegen kon. Hij kwam in een schipbreuk om.

[2]) *Den Matinischen oever:* de Matinus was een berg van Apulië.

[3]) *Der Goden gast:* liever: „der goden dischgenoot." Tantalus, van wien hier gesproken wordt, was niet de *gast,* maar de *gastheer* der goden, en dischte hun zijn zoontje Pelops op, waarvoor hij in den Tartarus straffe leed.

[4]) *Titon in lucht verdweenen:* volgens de gewone overlevering was hij in een krekel veranderd.

[5]) *Den zoon van Pantois* enz.: Pythagoras, de zielsverhuizing predikende, beweerde, dat hij vroeger als Euphorbus, zoon van Panthoïs, den oorlog van Troje bijgewoond had en door Menelaüs gedood was.

[6]) *Gewoudt:* geweld.

[7]) *Met opgehangen beuckelaer:* versta: door zijn schild, dat aan den wand hing.

ten schouspele over. De zee verslint de gierige [1]) zeeluiden. Der jongelingen en oulingen [2]) lijcken liggen door elckanderen opgehoopt. De felle Proserpijn verschoont niemants hooft. De gezwinde zuidewint, macker van den ondergaenden Orion, overstulpteme mede in de Ilyrische baren. Maer ghy, o zeeman, laet, u boosaerdigheit, mijn gebeente en onbegraven rif geen aerde gebreck hebben. Laet alzoo, ghy behouden wezende, de Venusijnsche bosschen boeten al het geene Eurus den Hesperischen golven dreight. Een groot loon vloeie u toe van den rechtvaerdigen Jupiter, die het vermagh, en van Neptuin, den wachter van 't heilige Tarente. Verzuimtghe dat, zoo zultghe een bedrogh begaen, het welck namaels uwen onschuldigen nakomelingen nadeeligh zal wezen. Misschien zal u zelf een verdiende straf wel dapper te beurt vallen. Mijn gebeden zullen niet onverhoort, en ick niet ongewroken blijven, en geen zoenoffer zal u bevrijden. Hoewelghe u haest, ghy zult niet lange opgehouden worden. Ghy mooght vry t'zeil gaen, indienge maer drie schoppen aerde op my worpt.

[1]) *Gierige:* winstzieke.

[2]) *Oulingen:* een echt Nederduitsch woord, ofschoon zelf een *ouling* geworden. De Vlamingen bezigen in dezen zin nog *ouderling*, 't welk bij ons alleen is overgebleven om een kerkelijke waardigheid aan te duiden.

AEN ICCIUS.

HET XXIX. GEZANG.

Het dunckt hem vreemt dat Iccius zijn boecken en de schoolgeleertheit aen wapens en oorlogh verwisselt.

O Iccius, ghy vlamt nu op geluckige Arabische schatten: ghy reedt [1]) eenen gestrengen oorloogh toe, tegens d' onverwonne koningen van Saba, en smeet ketens voor den ysselijcken Meed. Wat uitheemsche maeght zal uw slaevin wezen, na

[1]) *Ghy reedt.... toe:* gij bereidt.

haeren bruidegoms moort? wat hoofsche pagie, afgerecht, naer zijn vaderlands wijze, op Serische pijlen [1]) te schieten, zal met zijn welrieckende hair u voor dischschencker dienen. Wie kan lochenen dat vlieten, van hooge bergen afstortende, te rugge keeren, en de Tiber deizen kan? Dewijl ghy alsins de vermaerde boecken van Panetius [2]) en het Sokratische gezelschap opgekocht hebbende, die pooght te verwisselen voor Spaensche pantsers, daerghe ons wat beters belooft had.

---

[1]) *Serische pijlen:* door de *Serische* landstreek werd bij de Romeinen het Noordelijk gedeelte van China, of Chineesch Tartarije verstaan.

[2]) *Panetius:* deze was een Stoïcijn, van Rhodus, die, te Rome gekomen, de leermeester werd van den jongen Scipio Africanus en de vriend van Lelius. Cicero schrijft hem voortreffelijke werken toe over de „plichten," en heeft, in ijn eigen vertoog over dat onderwerp, daarvan partij getrokken.

AEN VENUS.

HET XXX. GEZANG.

Hy bidt Venus datze zich gewaerdige ter kapelle van Glycere te laten vinden.

O Venus, Koningin van Knidus en Pafos, verlaet het beminde Cyprus, en vervaer [1]) in de heerlijcke kappel van Gliceer, die u veel wierooks opoffert. Laet het blaeckende jongsken [2]), en de bevalligheden met ongegorden gewaede, en de nymfen, en de Godin der Jeugt, luttel in haer' schick zonder u, en Merkuur zich herwaert spoeden.

---

[1]) *Vervaer: vervaren* heeft hier den zin van: uit de eene plaats naar andere *varen* of trekken.

[2]) *Het blaeckende jongsken:* de minnegod.

HET XXXI. GEZANG.

De Dichter bidt Apollo niet om rijckdom, maer een rustigh en lustigh leven.

Wat eischt de poeet van den ingewyden Apollo? waerom bidt hy, die nieuwen wijn in de schale giet? niet om het vette gewas van 't vruchtbaere Sardinie; niet om aengename runders van het heete Kalabrie; niet om Indiaensch gout of yvoir; niet om ackers, die van Liris [1]), dien gerusten vliet, met eenen stillen stroom, gekabbelt worden. Laet hun, wien natuur met wijnstock begaefde, den wijn parssen, die met een Kaleensch snoeimes [2]) gesneden is, en laet de rijcke koopman, die den Goden zelfs lieftalligh is, als een die drie of viermael 's jaers d' Atlantische zee schadeloos bevaert, uit vergulde glazen wijn drincken, die voor Syrische waeren vermangelt [3]) zijn. Laet olyven my voeden, cikoren [4]) en lichte maluwe, en, o Latoe [5]), ick bidde verleenme dat ick, gezonts lijfs, en met vollen verstande, mijn eigen gewas nuttige, en geenen oneerlijcken ouderdom bereicke, nochte mijn cyter derve.

[1]) *Liris:* een rivier in Calabrië.
[2]) *Een Kaleensch snoeimes: Kale, Kales* of *Kalenum* was een stad in Campanië, welker nabijheid treflijken wijn voortbracht.
[3]) *Vermangelt:* verruild, verwisseld.
[4]) *Cikoren* voor *cikorei*, andijvie.
[5]) *Latoe:* dat wil in 't Lat. zeggen: zoon van Latona.

HET XXXII. GEZANG.

Hy prijst zijne lier en lierdichten.

Wy verzoecken, indienwe in schaduwe yet op u gespeelt hebben, dat het dit jaer en noch veele jaren leve. Wel op, zegh ons een Latijnsch gedicht, o mijn lier, waer op de Lesbische burger [1]) eerst gespeelt heeft; die gestreng ten oorloogh,

[1]) *De Lesbische burger:* Alceüs.

het zy onder de wapens, het zy hy zijn gesolt [1]) schip aen den natten oever meerde [2]), altijt zong van Bacchus, en de Zanggodinnen, en Venus, en het wicht, dat aen haren riem hangt [3]), en Lykus [4]), die schoon is, door zijn bruine oogen, en zwart hair. Zijt gegroet, o luit, Apolloos glori, en aengenaem op het bancket van den hooghsten Jupiter. O zoete verzachtinge der zwarigheden, zoo menighmael ick u roep, daer het te passe komt.

---

[1]) *Gesolt:* geteisterd.
[2]) *Meerde:* vastlei.
[3]) *Het wicht, dat aen haren riem hangt:* het minnewicht, dat haar zijde niet verlaat.
[4]) *Lykus:* een knaap, door Alceüs bemind.

AEN ALBIUS TIBULLUS [1]).

HET XXXIII. GEZANG.

Hy wil dat Albius zich niet belge een jonger te zien boven hem in de gunste van Glycere.

O Albius, bedroef u niet te zeer, door het gedencken aen d' onvermorwelijcke Glyceer, en zing geene jammerklaghten, om dat een jonger by die trouwelooze, meer als ghy, gezien is. Cyrus minne ontvonckt Lykoor, die schoon is, door haer laegh voorhooft. Cyrus heeft treck tot die spijtige Foloë; maer eer zullen de geitkens paeren met Appulische wolven, dan Foloë zich zal verloopen met dien vuilen overspeelder. Zoo belieft het Venus en den fellen minnegodt, die lust scheppen ongelijcke gedaenten en gemoeden onder een yzeren juck te koppelen. Toen een aerdiger vryster naer my stont, hielme de vrygelate Myrtale, die wreeger is als de Adriatische zee, welcke den boght van Kalabrie afspoelt, vrywilligh geboeit.

---

[1]) *Albius Tibullus:* een bevallig lierdichter, en boezemvriend van Horatius.

HET XXXIV. GEZANG.

Het berouwt hem dat hy, Epikuur volgende, de godtvruchtigheit verwaerloosde.

Terwijl ick, ervaren in raezende wijsheit, en een koel kerckyveraer [1]), vast omdwaele, zoo word ick nu geparst te rug te zeilen, en den ouden koers aen te gaen: want Jupijn, die gemeenelijck met schitterende vier door de wolcken breeckt, dreef zijn donderende paerden en vluggen wagen door den helderen hemel; waer door het logge aerdrijck en stroomende vlieten, waer door Styx en de ysselijcke zetel des gehaten afgronts daverden. Godt kan het onderste boven keeren, en het duistere voor den dagh halende, verkleent de grooten. De horrende [2]) Fortuyn is vermaeckt met hier het zeil in top te haelen, en daer te strijcken.

[1]) *Een koel kerckyveraer:* traag in 't dienen van de Goden, zegt Horatius.
[2]) *Horrende:* wufte, wegvliegende.

AEN DE FORTUIN.

HET XXXV. GEZANG.

Hy bidt haer datze Cesar, zich ten oorloogh tegens Britanie toerustende, toch behoede.

O Godin, die het aengename Antium [1]) beheerscht, maghtigh zijt de menschen, uit het stof, in top te verheffen, of trotse triomfen in lijcken te veranderen; de arme landman smeeckt u zeer bekommert, en alle die de Karpatische zee met Bytynische kielen kruissen, bidden u, o Zeegodes, oock aen. De strenge Dakus [2]), de omzwervende Scyten, en steden, en volcken,

[1]) *Antium:* een zeestad in Italië, door Ascanius gesticht en aan de Fortuin geheiligd, wier beeld er godspraken gaf.
[2]) *Dakus:* lees: *Daciër.*

en het forsse Latium, en de moeders der uitheemsche Koningen, en gepurperde dwingelanden ontzien u. Schop met eenen nijdigen voet de staende zuil niet om verre. Laet het te zamenrottende volck, de genen, die de wapens nedergeleit hebben, niet tot de wapens opruien, en het rijck verwoesten. De felle noot stapt voor u heene, draegende, in hare yzere handen, bouten en beitels, en den wreeden klavier [1]) met het gesmolten loot. Hope en zeldsaeme trou [2]), met wit laken omhangen, eeren u, en weigeren u haer gezelschap niet: hoewel ghy een- vyandin geworden zijnde, met verwisselden kleede, de maghtige huizen verlaet. Maer het trouwelooze graeu en de meineedige boel deist. Bedriegelijcke vrienden bezwijcken om het juck te helpen dragen, zoo haest de vaten op het hef lopen [3]). Behoe Cesar, die naer de Britten, op het einde der weerelt, trecken zal; en den frisschen zwarm van jongelingen, daer het Oostersch geweste en de roode zee voor schrickt. Och, ick schaem my der lidtekenen en schelmeryen en gesneuvelde broederen. Wy menschen van eenen zueren tijdt, wat ontzienwe ons? wat laten wy heiloozen ongeschent? Waer heeft de jeught, uit godtvruchtigheit, de handen afgehouden? Wat autaeren heeftze verschoont? Och, ofghe uw stomp lemmer op een nieu anbeelt tegens Arabiers en Massageten smeede.

---

[1]) *Klavier:* in de echte en oude beteekenis van dat woord voor „haak, omgebogen spijker," 't Lat. *uncus.*

[2]) *Hope en zeldsaeme trou:* hier: waar de deugden persoonlijk worden voorgesteld, ware beter geweest: „*de* hoop en *de* trou", evenals twee regels vroeger: „*de* felle noot."

[3]) *Zoo haest de vaten op het hef lopen:* ledig loopen.

TER EERE VAN POMPONIUS VAN NUMIDIE.

HET XXXVI. GEZANG.

Hy verheught zich om zijn wederkomst uit Numidie.

Het lustme met wierroock en snaren, en belooft kalverbloet de Goden, behoeders van Pompoon, te paeien; die nu behouden

wedergekeert zijnde, van 't uiterste geweste van Spanje, veele kuskens aen zijne waerde mackers omdeelt; doch aen niemant meer als aen de zoete Lamia; indachtigh datze, onder eenen meester, hare kintsheit doorgebrogt en tabbert verwisselt hebben. Laet dezen blijden dagh niet ongetekent. Laet de kruicken vol tappen. Laet de voeten trippelen gelijck de Priesters van Mars. De Tracische Damalis, die veel wijns stuwen kan, Bassus, met eenen snirs [1]) te drincken, niet overtreffen: en laet over het bancket geene roozen, nochte groene petercelie, nocht licht verslenste lelien gebreck zijn. Alle slaenze hunne puilende oogen op Damalis: maer Damalis, die weeldiger kringkelt dan dartel veil, zal van haren nieuwen pol niet af te rucken zijn.

[1]) *Snirs:* teug.

AEN ZYNE SPITSBROEDERS.

HET XXXVII. GEZANG.

Datmen zich verheuge over den zeestrijt en Actiaschen zege.

O spitsbroeders [1]), nu gedroncken: nu eens lustigh omgesprongen: nu met priesterlijcke bancketten den disch der Goden aengerecht. Voor dezen was het ongeoorlooft Kampanischen vernen wijn te tappen; toen de koningin [2]) het Kapitool 't uiterste bederf, en den rijcke een lijck toereede, met dien vuilen bezoedelden hoop, die alles dorst bestaen, en door haren voorspoet droncken was: maer naulicks een schip uit den brant geborgen, is hare dolligheit gestuit; en de harssens, door Mareotischen wijn, aen 't hollen geraeckt, zijn tot bedaren gebrogt, door Cesar, die haer, van Italie vliegende, met riemen nazette, gelijck een havick de teere duiven, of een gezwint jager den haes, op de velden van 't besneeude Æmonie [3]); op dat hy het lantbederf-

[1]) *Spitsbroeders:* zie boven *het* XXVII. *Gezang.*
[2]) *De koningin:* Cleopatra.
[3]) *Æmonie:* dezelfde landstreek, die later Thessalië genoemd werd.

felijck gedroght zoude ketenen; het welck groothartiger zoeckende te sterven, niet wijfachtigh voor het lemmer geschrickt, nocht met de gezwinde vlote zich naer heuren kuste begeven heeft, om daer te schuilen; maer zy durf onbeschroomt, met een blygeestigh gelaet, het vervallen hof bezichtigen, en de felle slangen aengrijpen; op datze het zwart vergift in het lijf zoude drincken, forsser door een opgezette [1]) doot; als die den fellen Liburnischen schepen benijde, dat zy, geen geringe vrou, gelijck eene staetelooze in den trotsen triomf omgevoert zoude worden.

[1]) *Opgezette:* vastberaden.

AEN ZYNEN KNAEP.

HET XXXVIII. GEZANG.

Dat hy met weinighs toestels best gedient is.

O Jongeling, Persiaensche gerechten haet ick: hunne gevlochte kranssen mishagen my. Onderzoeck niet waer de spade roozen groeien. Ick bekommerme ernstigh datge slechs myrten alleen weeft: want nadienge een dienaer zijt, zoo voeght u de myrt niet qualijck, nochte oock my, die in wijngarts schaduwe drincke.

HET TWEEDE BOECK.

AEN C. ASINIUS POLLIO.

HET EERSTE GEZANG.

De lierdichter wil dat Pollio met zijn schriften van den burgerlijcken oorloogh zich buiten gevaer houde, en den tijt aenzie.

O Pollio[1]), ghy beschrijft het burgerlijck oproer, van Metellus burgemeesterschap[2]) af, en d'oirzaecken des krijghs, en de gebreecken, en wijze, en het spel der fortuine, en de schadelijcke verwantschap der Vorsten, en de wapens dus lang met onverzoenden bloede geverft; een werck van zeer gevaerlijcke kansse; en ghy stapt over assche, die een smeulend vier bedeckt. Dat uwe Zanggodin het vertoonen van wreede treurspelen liever een weinigh staecke: flus wanneerghe het gemeen beste gered hebt, dan zult ghy (een dapper voorvechter der bedruckte gevangenen, en van 't om raet verlegen hof, en wien de laurier een eeuwige glori, door den Dalmatischen triomf[3]), heeft toegebroght) dien treffelijcken arbeit, met Griecksche brooskens, hervatten. Alree tuiten mijn ooren van het dreigende getoet der kromhoornen. Alree wort de trompet gesteecken. Alree verschrickt het schitteren der wapenen de schichtige paerden en het aenzicht der ruiteren. Alree duncktme dat ick hoor de groote veltoversten, begruist van geen oneerlijck stof; en den gantschen aerdtbodem vermeestert, be-

[1]) *Pollio:* veldheer van het Germaansche leger, daarna Consul.

[2]) Volgens Orellius wordt hier Q. Caecilius Metellus Celer bedoeld, die in 't jaar 60 v. C. consul werd.

[3]) *Den Dalmatischen triomf:* de Dalmaten werden door Augustus aan de Romeinsche heerschappij onderworpen.

halven Katoos onbuigelijck hart. Juno en wat Godt het oock zy, die den Afrikanen gunstiger was, most ongewroken dat lant verlaten, maer sedert hebbenze de nakomelingen der overwinneren ten slaghtoffer aen Jugurta overgelevert. Wat velt, met Latijnschen bloede gemest, getuight niet met de graven de godlooze neerlagen, en het dreunen van den Hesperischen val [1]), by de Meden gehoort? wat kolck of wat vlieten zijn onbewust van den beschreielijcken oorloogh? wat Daunische zee is niet van moort bevleckt? wat oort is vry van onzen bloede? Maer op dat ghy, dartele Zanggodin, de boerteryen verlatende, niet weder jammerklaghten aenheft, zoeck met my, in Venus speloncke, deuntjens van lichter stoffe.

[1]) *Den Hesperischen val:* neen: „den *val* van *Hesperië*."

AEN SALUSTIUS CRISPUS.

HET II. GEZANG.

Hy prijst Proculeius miltdadigheit neffens zijne broeders, en verheftze tot Koningen, die hun begeerlijckheit en goutzucht intoomen.

O Krisp Salust [1]), vyant van staten, het zilver, van gierigaerts in aerde begraven, is zonder glans, 't en zy het blincke door een maetigh gebruick. Prokuleius [2]), vermaert door het toonen van zijn vaderlijck harte, over zijne broeders, zal eeu in eeu uit leven. De Faem zal hem, na zijn doodt, op onbezweecke vleugels, omvoeren. Indienge uwe geltzucht temt, zoo zultge wijder heerschen, dan ofghe Lybie en het veerge-

[1]) *Krisp Salust:* Crispus Sallustius was de zusterszoon des beroemden geschiedschrijvers van dien naam. Evenals Mecenas, ging hij, ofschoon van geene raadsheerlijke waardigheid voorzien, vele hooggeplaatste personen in gezag en aanzien voorbij.

[2]) *Prokuleius:* deze was een Romeinsch Ridder en zeer gezien bij Augustus. Hij onderscheidde zich door zijn genegenheid voor zijn broeders Scipio en Murena, die in den burgeroorlog hun vermogen hadden verloren, en met welke hij het zijne deelde, ofschoon zij hun erfdeel reeds vroeger ontvangen hadden.

legen Spanje aen een hechtte, en beide de Penen onder een hooft brogt. De vervloeckte waterzucht, den schoot van haren lust vierende, groeit immer aen, en lescht geenen dorst, 't en zy d'oirzaeck der zieckte d'aders, en het waterachtigh quijnen het bleke lichaem verlaete. De Deught, die by 't graeu niet te vinden is, telt Fraätes [1]), op Cyrus troon gezeten [2]), onder de geluckigen niet; en verleert het volck tittels te gebruicken; en draeght alleen het Rijck en den veiligen tulbant, en den daer toe passenden laurier aen hem op, die geweldige geltstapels met onbegeerlijcke oogen aenschout.

---

[1]) *Fraätes:* deze was de vierde koning van dien naam, die de Parthen beheerschte. Door zijn vader Orodes tot koning aangesteld, bracht hij dezen en zijn dertig broeders om het leven. Hij overwon Antonius in den krijg, en dreef hem op de vlucht. Zijn dwingelandij had echter een opstand ten gevolge onder zijn eigen volk, dat hem dwong uit het Rijk te wijken en zijn plaats in te ruimen aan Tiridates. Hij werd later door Augustus in zijn zetel hersteld; doch kwam eerlang om door de handen van zijn bijzit.

[2]) *Op Cyrus troon gezeten:* lees: *hersteld.*

AEN DELIUS.

HET III. GEZANG.

Hy vermaent hem tot gelijckmoedigheit in voor- en tegenspoet, ten opzichte van onzer aller sterflijckheit.

O sterflijcke Delius, hou in voorspoet en tegenspoet eenen zelven moedt, gemaetight van dartele vreughde; het zy datghe altijt bedruckt hebt geleeft; het zy datge op feesten, ter zijden af, u zelven gezegent hebt met den uitgemerckten wijn van Falerne, daerghe in het gras leght; daer de hooghe pijnboom en witte populier de gastvrye schaduwe liefelijck met tacken paeren; daer het stroomende water bezigh is langhs den vochtigen oever te dobberen. Belast hier wijn, balssem, en al te haest verwelckende geurige roozebladen te brengen; terwijl de tijdt en uwe jaren, en de zwarte draeden der drie gesusteren dat gedoogen. Ghy zult toch verlaten uwe gekochte boomgaerden, huis, en hof, het welck van den zandigen Tibur bespoelt wort.

Ghy moet'er af, en d'erfgenaem zal het genot van uwe hooge geltstapels strijcken. Niets scheelt het, ofghe rijck gebooren van den ouden Inachus [1]), of arm en van slechte afkomste, onder den blaeuwen hemel sterft, als een offerhande van den onbarmhartigen Pluto [2]). Alle wordenwe derwaert gedreven. Elcks lot leit in den korf, en wort getrocken, het zy wat vroeger of spader, en het zal ons in den boot zetten, om naer een eeuwige ballingschap te vaeren.

---

[1]) *Gebooren van den ouden Inachus:* daar Inachus, de stichter van Argos, de oudste koning was van wien de fabel melding maakt, was het een spreekwoord geworden, iemand van zeer ouden adel een „zoon van Inachus" te noemen.

[2]) *Een offerhande van.... Pluto:* misschien is *van* een drukfout in de oude uitgave en moeten wij lezen *aan*. Immers zooals er nu staat, zou het wezen of Pluto de offeraar geweest ware, en niet hij, die het offer ontving. Liefst zou ik hier ter plaatse eenvoudig lezen: „een offer aan den dood," tot welke vertaling het oorspronkelijke evenzeer gelegenheid geeft.

AEN XANTIA FOCEUS.

HET IV. GEZANG.

Het is geen schande dat hy zijne dienstmaeght bemint: vele treffelijc mannen gingen hem voor.

O Xantia Foceus, schaem u niet een dienstmaeght te beminnen. Briseis de slaevin ontstack met hare blanckheit den kieschen Achilles. De schoonheit der gevange Teckmesse ontstack Ajax, Telamons zoon, haren heer. De zoon van Atreus blaeckte midden in den triomf, door een geschaeckte maegt, na dat d'Aziaensche benden gesneuvelt waren, door den Tessalischen overwinner; en d'omgebrogte Hektor Troje den vermoeiden Griecken overgelevert hadde, om dat gemackelijcker te verwoesten [1]). Ghy weet niet of de geluckige ouders der blonde

---

[1]) Versta, want de overzetting is hier allesbehalve helder: en (nadat) de dood van Hektor Troje aan de (reeds van het beleg) vermoeide Grieken had overgeleverd en hun het verwoesten daarvan gemakkelijk had gemaakt.

Fyllis u, als hunnen zwager [1]), eeren. Zy betreurt gewis haer koningklijck geslacht, en het ongelijck van haren huize. Geloof niet datze voor u uit een oneerlijck maegschap verkoren zy; en dat zoo een trouhartige en afkeerighe van snoot gewin uit een oneerbaere moeder zou konnen geboren zijn. Ick loof zonder argh armen, aenzicht en langworpige schinckels. Heb geen achterdencken van my, wiens oude [2]) vreest in 't een-en-veertigste jaer te treden.

[1]) *Zwager:* hier voor „schoonzoon."
[2]) *Oude:* ouderdom.

HET V. GEZANG.

Men moet zijnen zin niet zetten op een onhuwbare.

Haer hals kan noch het opgeleide juck niet draegen, nochte zy is den dienst van hare weerga machtigh, nochte zou tegens den last van den springenden bul opmogen. Op de groene velden is het hart uwer vaerze, die nu de groote hitte in den vliet verkoelt, nu weder toghtigh is, om in vochtige wilgen met kalveren te speelen. Speen uwen lust naer onrijpe druyven. De herfst, met veelerley purper geverft, wijst u alree blaeuwe trossen. Alree zalze u volgen. De forsse oude [1]) verloopt snel, en zal haer de jaren byzetten, dieze u beneemt. Alree zal Lalage met dartele lonckjes u ten man aenzoecken; zy die zoo zeer bemint is, als geene weigerige Foloë, als geene Kloris; en zoo met haere blancke schouderen blinckt, gelijck de zuyvere maen by nacht in zee schittert, en de Knidische Gyges: wiens kleen onderscheit [2]), indienge hem onder de maegdereien verstaeckt, de doorsnuffelende gasten dapper zou bedriegen, door zijn losse vlechten, en het twijffelachtigh aenschijn.

[1]) *De forsse oude:* de krachtig aanwassende leeftijd.
[2]) *Kleen onderscheit:* neen: *discrimen obscurum*, verborgen onderscheid.

AEN SEPTIMIUS.

HET VI. GEZANG.

Hy prijst de vermaeckelijcke gewesten van Tibur, en Tarente.

Septimius, die met my zult reizen naer Kalis, en den Spanjaert, onervaren om ons juck te draegen, en de Libysche zanden, daer de Mauritaensche zee altijt bruischt; Och! of Tibur, van den Grieckschen ackerman gesticht, de stoel en rustplaets van mijnen ouderdom moght wezen, nu ick te water en te lande, en in den oorlogh ben afgemat. Indien d'onrechtvaerdige Parken my hier uit keeren, zoo treck ick naer den zoeten vliet Galesus, rijck van gewolde schapen, en d' ackers, beheerscht van den Lakonischen Falantus [1]). Die hoeck lants behaeghtme boven al, daer de honigh de Hymettissen niet en wijckt, en de groene olijf de Venafrisse [2]) tart: daer Jupijn een lange lente en laeuwe winters verleent, en de vriendelijcke Aulon [3]), weeldigh van wijngaert, allerminst de Falernische druiven benijt. Die plaets en zalige lustprieelen wenschen u daer met my. Daer zultghe de heete assche van den poeet, uwen vrient, met schuldige [4]) tranen besprengen.

[1]) *Falantus:* een Lacedemoniër, die, aan het hoofd der Partheniërs of „basterds," Sparte verliet en de stad Tarentum bouwde.

[2]) *De Venafrisse:* Venafrum was een plaats in Campanië, door haar olijfboomen beroemd.

[3]) *Aulon:* een berg van Calabrië, in de nabuurschap van Tarentum gelegen en beroemd wegens zijn wijngaarden.

[4]) *Schuldige:* verschuldigde.

AEN POMPEIUS VARUS.

HET VII. GEZANG.

Hy verwelkomt hem op zijn wederkomste.

O Pompejus, mijn liefste spitsbroeder [1]), die menighmael met my, onder de veltheerschappye van Brutus, in 't uiterste gevaer

[1]) *Mijn liefste spitsbroeder:* hier wordt het woord in zijn echte beteekenis, als „krijgsmakker", gebezigd.

geraeckt zijt; wie heeft u, als een Roomschen burger, weder t'huis en in Italie gebrogt? Menighmael heb ick, bekranst en begoten van Syrischen balssem, met u heele dagen lang in den wijn doorgebrogt. Met u heb ick oock gesmaeckt den Filippischen slagh [1]) en de snelle vlught; mijnen schilt niet eerlijck [2]) genoegh achterlaetende; toen de dapperheit gekneust [3]) wiert, en de stoffers schandelijck met den mont op de aerde vielen. Maer de gezwinde Merkuur voerdeme al bevende, in een dicke wolck, door den vyant heene. Slorpende water sleepte u, met holle deiningen, weder in den oorloogh. Betael dan Jupijn het beloofde bancket; en betrouw uw lichaem, dat van den langduurigen krijgh vermoeit is, onder mijnen laurier; en spaer het vat niet, dat voor u ten beste is. Drinck uit de bekers, die van onbekommerden Massischen wijn glimmen. Giet balssem uit de vloocke Parlemoere schelpen [4]). Wie laet ons vochtige peterceli of myrtekranssen vlechten? Wie zal Koning getrocken worden [5])? Ick zal niet wijzer hollen als de Edonen [6]). Het krioelen [7]) is zoet, nu ick mijnen vrient wedergekregen hebbe.

---

[1]) *Den Filippischen slagh:* den strijd bij Philippi.

[2]) *Eerlijck:* met eere.

[3]) *Gekneust:* gekrenkt.

[4]) *Vloocke .... schelpen: vloock* staat hier als vertaling van *capax*, voor „veel bevattend."

[5]) *Wie zal Koning getrocken worden:* een al zeer vrije vertaling van 't Lat. *quem Venus arbitrum dicendi*, d. i.: wien zal Venus tot scheidsman in den redetwist benoemen? Waarschijnlijk zag Vondel hier op het voormalig gebruik om door het *trekken* eener boon te beslissen, wie het voorzitter- of koningschap aan tafel bekleeden zou.

[6]) *De Edonen:* de Thraciërs werden aldus genoemd naar den berg *Edon*, waar de feesten van Bacchus gevierd werden.

[7]) *Het krioelen:* letterlijk: „razen," dat hier, naar de bedoeling van Horatius, zoo veel te kennen geeft als: „dartelend zich verlustigen."

TEGENS BARINE.

HET VIII. GEZANG.

Men moet haer meineedigheit niet gelooven. De goden straffen geen meineedigheit van schoone vrouwen.

O Barijn, zooghe oit om meineedigheit gestraft waert; zooghe aen handen of tanden oit in 't minste getekent waert; ick zou u gelooven: maer zoo ras ghy uwe ziel verzworen hebt, blincktghe veel schooner, en treet voor den dagh, als eene, op wie alle vryers verslingert zijn. Het is u oirbaerlijck [1]) moeders assche, en de stille gestarnten, by nacht, met den gantsen hemel en d'onsterflijcke Goden te bedrieghen. Ick zegh Venus zelf lacht hierom: d' eenvuldige nymfen lachen, en de wreede minnegodt, die zijn altijt blaeckende pijlen, op den bloedigen slijpsteen, wet: ja alle de jeught valt u toe: dienst wort u op een nieu aengeboden; en de vorigen, hoewel zy 't u dickwijl dreighden, verlaeten het huis hunner lichtvaerdige Joffrouwe niet. De moeders ontzien u, om haere zoonen; en de kaerige bestevaders, en d' arme maeghden, die eerst getrout zijn, vreezen datghe hare mans met uwen adem zult ophouden.

[1]) *Het is u oirbaerlijck:* het strekt u tot voordeel.

AEN VALGIUS.

HET IX. GEZANG.

Hy vermaent niet langer om den overleden Mystes te treuren.

Myn vrient Valgius [1]), de plasregens storten niet altijt uit de wolcken op beyzelde ackers; en onstuimige buien plaegen

[1]) *Valgius:* Valgius Rufus, die ook in de Hekeldichten van Horatius genoemd wordt, was een dichter, met hem en met Tibullus bevriend.

gestadigh niet de Kaspische zee; en het logge ys leit door 't geheele jaer in Armenie niet; en d' eicke bosschen van Garganus [1]) lijden doorgaens geenen last van den Noorden wint; en altijt valt het loof van den esscheboomen niet; doch ghy zingt eeuwigh klaeghlieden, over den overleden Mystes [2]); en met het vallen van den avont en het kriecken van den dagh verlaet u de minne niet. Maer de bestevader [3]), die drie eeuwen [4]) overleefde, beschreide niet endeloos zijnen lieven Antilochus [5]); en de Frygiaensche zusters beweenden niet gestadigh den ongebaerden Troilus [6]). Staeck eens dat weeckhartig gekarm: zingenwe liever de nieuwe zegevanen van Cesar August, en dat de bevrozen Nifaet [7]) en Medische vliet met de vroome volcken verovert kleener wielingen maecken; en de Gelonen [8]), binnen gezette paelen, op hunnen eigen bodem draeven.

[1]) *Garganus:* een berg van Apulië.
[2]) *Mystes:* een knaap, door Valgius bemind en betreurd.
[3]) *De bestevader:* Nestor.
[4]) *Drie eeuwen:* lees: drie menschengeslachten.
[5]) *Antilochus:* de zoon van Nestor, die, met zijn vader naar Troje getrokken, door Mennon werd gedood.
[6]) *Troilus:* een zoon van Priamus. — Vreemd klinkt in onze ooren de vergelijking tusschen den rouw, dien Valgius over het verlies van zijn schandjongen draagt, en dien, welken de hier verder genoemden over hun zoon of broeder voerden; — doch de Romeinsche zeden waren, en zijn nog, verschillend van de onze.
[7]) *Nifaet:* een rivier van Armenië, die in den Tigris stroomt.
[8]) *De Gelonen:* een Scythische volksstam.

AEN LICYN.

HET X. GEZANG.

De middelmaet, en gelijckmoedigheit in voor en tegenspoet wort geprezen.

O Licijn [1]), ghy zult geruster leven, zooghe u niet altijdt te diep in zee begeeft, en te schroomhartigh [2]), voor de buien

[1]) *Licijn:* vele Romeinen hebben den naam van *Licinius* gedragen. Vermoedelijk wás deze L. Licinius Murena.
[2]) *En te schroomhartigh:* beter, als in 't Lat.: „*noch* te schroomhartig." Er is hier een tegenstelling.

yzende, al te dicht den gevaerlijcken oever genaeckt. Wie de goude maetigheit bemint, ontbeert veylighlijck het stof eener bouvallige hutte; en derft nuchteren [1]) het benijde hof. De hooge pijnboom wort dickwils van den winden geschud [2]); en verheve torens storten met eenen zwaerderen smack ter neder; en de hooghste bergen worden van de blixems geslagen. Een wel bereit gemoed hoopt in ramp, en vreest in voorspoet op en voor veranderinge van lot. Jupijn schept mottige [3]) winters; die zelve verdrijftze weder. Al gaet 't u nu niet wel, daerom zal het namaels zoo niet gaen. Zomtijts weckt Apollo, zijn zwijgende Zanggodin met de cyter; en spant altijt den boogh niet. Hou u kloeckhartigh in tegenspoet: wederom wanghe voor wind zeilt, zoo bint een rif in.

[1]) *Nuchteren:* liever: met weinig tevreden.

[2]) *Van den winden geschud:* evenzoo lezen wij in den voorgaanden Lierzang *altijd valt het loof* van den esscheboomen *niet.*

[3]) *Mottige:* natte.

AEN Q. HIRPYN.

HET XI. GEZANG.

Men behoort zorgeloos en vrolijck te leven.

O Quinct Herpijn, onderzoeck niet wat de strijtbare Kantaber [1]), en de Scyt, die van ons door d'Adriatische zee gescheiden wort, voor heeft: en weest niet verlegen om 's levens geringen nootdruft. Lichthartige jeugt en schoonheit, die, door den dorren ouderdom, geile minne en gemackelijcken slaep verjagen, deizen te rugge [2]). De lentebloemen staen niet altijt even schoon, en de blozende maen blinckt niet stadigh even helder. Wat queltghe uw kleen begrijp met der Goden raetslagen? Waerom drinckenwe

[1]) *De strijtbare Kantaber:* Cantabrië was een deel van Spanje.

[2]) Dit is letterlijk wartaal, ongetwijfeld ontstaan ten gevolge van wanspelling en verkeerde plaatsing der woorden. Men leze: lichthartige jeugd en schoonheit deizen te rugge, *daar de dorre* ouderdom geile minne en gemakkelijken slaap *verjaagt.*

niet, onder den hoogen masthoutenboom [1]) of dezen pijn, door elckanderen leggende; en 't grijze hair, geurigh van roozen, en begoten met Assyrischen balssem, terwijl het ons gebeuren magh [2]). Bacchus verdrijft de knaegende zorgen. Wat jongen zal gezwint de schalen, vol van warmen Falernischen wijn, met bronwater verkoelen? Wie zal Lyde, die achter afwoont, ten huize uitlocken? Wel op, zegh haer, datze zich spoede, met hare yvoire lier, en het hair, als een Lacedemonische vrou, uitgekemt en opgeknoopt.

[1]) *Masthoutenboom:* plataan.
[2]) *Terwijl het ons gebeuren magh:* zoo lang het ons vergund is.

AEN MECENAS.

HET XII. GEZANG.

Dat hooghdravende en treurspelige stof in geen lierdicht past. Mecenas zal zelf Augustus daden in proze beschrijven. Horatius alleen van zijn schoone Lycimnie zingen.

Beveelme niet dat ick den langduurigen oorlogh van 't felle Numantie, nochte dien vervloeckten Hannibal, nochte de Siciliaensche zee, gepurpert van den Kartagischen bloede [1]), op mijne liefelijcke cyter speele; nochte de wreede Lapiten, en Hyleus [2]) in wijn verzopen, en het aerde gebroetsel [3]), 't welck van Herkules hant getemt wiert, waer door [4]) het blinckende huis van den ouden Saturnus sidderde van gevaer. Ghy Mecenas zult treffelijcker, in rijmelooze historien, vertellen Cesars veltslagen, en de hoofden der dreigende [5]) Koningen, in triomf omgevoert. Mijn Zanggodin begeert dat ick verhale het zoete

[1]) *Van den Kartagischen bloede:* weder de oude vorm.
[2]) *Hyleus:* een Centaur.
[3]) *Het aerde gebroetsel:* de Reuzen, zonen van *Tellus* (de Aarde).
[4]) *Waer door:* t. w. „door *het aerde gebroetsel*, dat *het hemelsche huis van Saturnus* („den hemel") bestormde."
[5]) *Der dreigende:* versta: *der* eertijds *dreigende.*

gezang van mevrou Licinnia [1]), haere klaer blinckende oogen, en het hart, getrou in onderlinge liefde: aen wie het ten reie gaen niet qualijck voeghde, en het boerten om strijt, en onder het danssen aen de glinsterende maeghden de hant te geven, op den heiligen dagh der doorluchtige Diaene. Zoudghe de schatten, die de rijcke Achemenes [2]) bezeten heeft, of de Mygdonische rijckdommen [3]) van 't vette Frygien, of de volle packhuizen des Arabiers wel willen tegens Licinniaes hair vermangelen, wanneerze haren neck naer uwe geurige kuskens draeit? of die met een gemaeckte wreetheit weigert? dieze liever zich van den pracher laet ontsteelen, en zomtijts met kussen voor u gereet is [4]).

---

[1]) *Van mevrou Licinnia:* het is thans bij schrijvers de gewoonte geworden, den titel van Mevrouw alleen te voegen bij de namen van vrouwen die in de laatste twee eeuwen geleefd hebben en dien — op enkele uitzonderingen na — weg te laten zoodra het een vrouw geldt uit vroegeren tijd. In de dagen van Vondel handelde men doorgaans juist andersom. Zeer weinige vrouwen uit zijn leeftijd ontvingen den titel van Mevrouw; doch die werd daarentegen veelal, evenals hier ter plaatse, gebezigd om het Lat. *domina* te vertolken.

[2]) *Achemenes:* koning van Perzië, een der voorzaten van Cyrus den Groote.

[3]) *De Mygdonische rijckdommen:* de Mygdoniërs, uit Macedonië herkomstig, hadden in Phrygië een volkplanting gesticht, die door haar rijkdommen beroemd werd.

[4]) *Wanneerze.... gereet is:* Ik versta hier den zin aldus: „wanneer zij den nek aan uw brandende kussen biedt of ze weigert met een gemaakte wreedheid, of liever nog, die met geweld laat plukken, ja meermalen die zelve rooft."

OP DEN BOOM.

WAER ONDER HY BYKANS VERPLET BLEEF.

HET XIII. GEZANG.

Dat den mensch nimmermeer weet wat ongeluck hy beschuwen zal.
De lof van Saffo, en Alceus.

O Boom, wie het was, die u eerst plante, ten bederve der nakomelingen, en ter schande van het dorp, hy heeft u, op

eenen rampzaligen dagh, en met heilooze handen, gepoot [1]). Ick geloof dat hy zijnen eigen vader den neck brack, en zijn waerts slaepkamer by nacht met bloet besprengde. Hy moet met Kolchisch vergift [2]), en allerleie schelmstucken, diemen immermeer bedencken kan, omgegaen hebben, die u, o droevig en verrot hout, op mijnen acker zette, om op het hooft des onschuldigen heeren te vallen. Nimmermeer weet de mensch te vore waer hy t' aller uure zich voor hoeden moet. De Kartagische zeeman yst voor Bosforus, en behalve dat vreest hy van elders voor geen onvoorzien ongeluck: de soldaet voor pijlen, en de gezwinde vlucht der Parten: de Part voor ketenen, en de maght van Italie; maer het onvoorzien gewelt des doods heeft de menschen wechgeruckt, en zalse wechrucken. Hoe na zagenwe het rijck der beroockte Proserpijne [3]), den rechter Eakus, de bescheide rustplaetsen der godvruchtigen, Saffo, klaegende met Eolische snaren, over hare speelnooten, en u, o Alceus, deftiger speelende, met eenen gouden strijckstock, de harde rampen der zee, der ballingschappen, en des oorlooghs? De schimmen verwonderen zich, dat zy beide zeggen dingen, die men heilighlijck behoorde te verzwijgen: maer de ooren des gemeinen hoop van 't graeu [4]), joocken meer naer oorloogen, en het schoppen der dwingelanden. Wat wonder is het? naerdien het honderthoofdige dier, verbaest door de vaerzen, zijn zwarte ooren laet hangen; en de slangen, die in de perruick der Razereien verwart zijn, daer vermaeck in scheppen; ja oock Prometeus en Pelops vader worden, door het zoete geluit der narsen, verleit; en Orion bekommert zich niet met leeuwen of bloode lossen te jagen.

---

[1]) *Gepoot:* in de eerste uitgave leest men *gedoopt.*

[2]) *Kolchisch vergift:* vergift, gelijk Medea, die van Colchos was, het bereidde.

[3]) *Der beroockte Proserpijne:* weder een staaltje van de wijze, waarop Vondel en de meesten onder zijn tijdgenooten zich de onderwereld als een middeleeuwsche hel voorstelden, waar alles even vuil en viesch moest wezen. Hier geeft hij aan Proserpina, van welke Horatius niet anders zegt dan dat zij *furva,* d.i.: „donker van uitzicht," is, het uitzicht van een schoorsteenveger.

[4]) *Des gemeinen hoop van 't graeu:* Vondel geeft hier al een vrij platte vertaling van het *densum humeris vulgus,* 't breedgeschouderd gepeupel.

AEN POSTUMUS.

HET XIV. GEZANG.

Datmen de doot niet vermijden kan.

O Postumus Postumus, deur gaen de slippende jaren, en de godvruchtigheit zal de rimpels en den aenstaenden ouderdom en d' onverbiddelijcke Doot niet keeren: schoon ghy dagh op dagh, mijn vrient, met driehondert stieren, den onbeweegelijcken Pluto paeide; die den drielijvigen Geryon [1]), en Tityus in den jammervliet ringeloort: dienwe allen, die by het gewas der aerde leven, het zy wy Koningen of arme huislieden zijn, overvaren moeten. Te vergeefs derven wy den bloedighen oorloogh, en de gebroken baeren [2]) der heesche Adriatische zee: te vergeefs vreezen wy in den herfst voor den Zuiden wint, die den lichamen schadelijck is. Wy moeten toch bezichtigen den zwarten Kokytus, dwaelende met eenen traegen stroom; en het eerlooze geslacht van Danäus, en Sisyfs, Eools zoon, ten langen arbeit verdoemt. Wy moeten huis, hof, en aengename vrou verlaten; ende geen van alle deze boomen, daerghe zin in hebt [3]), zal u, die'er heer af zijt, en wiens leven kort is, volgen, behalve die gehaete cypressen. Een rustiger erfgenaem zal den wijn, die met hondert sloten bewaert is, doorjagen, en den kostelijcken vloer beplengen met beteren most, als op den papendisch geschaft wort.

---

[1]) *Geryon:* een koning der Spaansche eilanden, die drie lijven had en door Hercules gedood werd.

[2]) *De gebroken baeren:* de branding.

[3]) *Daerghe zin in hebt:* liever: die gij met zorgende liefde opkweekt. 't Woord *colere* wordt hier door Horatius in zijn dubbele beteekenis gebezigd.

HET XV. GEZANG.

Tegens d'overdaet zijner eeuwe.

Nu zullen de koninglijcke gebouwen luttel lants voor den ploegh laten, en alsins zalmen de vyvers wijder uitgestreckt zien als het leck [1]) van Lukrijn, en d'ongehuwde masthoutebooмen zullen in getal de olmen overtreffen; en violen, en myrten, en al de geurige overvloet door vruchtbare olijfgaerden hunnen reuck in den neus des voorigen eigenaers spreien: oock zal de dichte laurier met zijne tacken het steecken van de zon uitsluiten. Zoo luit het voorschrift van Romulus en den ongeschoren Kato [2]) niet, en de regel der voorouderen. Hunne eige middelen waren kleen, de gemeene groot. Gemeene burgers hadden geene galeryen van tien voeten breedt, om Noorder koelte te scheppen; en de wetten gedoogden niet datmen weigerde ergens op een zode neêr te zitten; bevelende steden op gemeene kosten, en de kercken der Goden met moppen [3]) te vercieren.

[1]) *Het leck:* het meer. 't Lat. *lacus.*

[2]) *Den ongeschoren Kato:* 't Lat. *intonsus* moet hier waarschijnlijk meer in den zin genomen worden van: die niet gekapt is, die zijn haar en baard natuurlijk, onopgemaakt draagt.

[3]) *Moppen:* steenen. Vondel dacht zeker aan dezen naam dragende baksteenen. *Saxum* heeft het Latijn.

AEN GROSFUS.

HET XVI. GEZANG.

Datze alle de gerustheit des gemoeds zoecken, die niet in rijckdommen en eere bestaet, maer in het kneedelen van 'smenschen begeerlijckheit.

O Grosfus, die in de wijde Egeesche zee benepen is, bid de Goden om rust; zoo ras een zwarte wolck de maen verberght, en de schippers geene bekende starren zien blincken. Om rust bid de Trax, die een dol krijghsman is. De Meed, met zijnen

pijlkoker verciert, bid om rust, die voor gout, purper nochte gesteenten veil is: want schatten nochte burgemeesters dienaers [1]) stillen d' ellendige ontsteltenis des gemoets niet, en de bekommeringen, die om gewelfde daken zweven. Hy leeft wel in het kleen [2]), wiens geërfde zoutvat op zijn lichte tafel glimt, en wiens geruste slaep van vreeze nochte snooden lust gesteurt wort. Wat micken wy stercken [3]) in eenen korten tijdt op veele dingen? Wat verwisselen wy de landen, die van een andre zon bescheenen werden? wat balling 's lants ontvlught oock zich zelven? De snoode zorge beklautert groote schepen, en zy verlaet de ruiterbenden niet, gezwinder als de harten, en gezwinder als den oosten wint, die de wolcken jaeght. Een gemoet, met het tegenwoordige vernoegt, haet voor het overige te zorgen, en mengt het bitter met eenen zoeten lach. Niets is'er in allen deelen volmaeckt. Een snelle doot heeft den doorluchtigen Achilles weghgeruckt; een hooge ouderdom Titon gesleten; en de tijt zal misschien my verleenen het geenze u weigert. Hondert kudden, en hondert Siciliaensche koeien loeien rondom u; en de merri, die bequaem is om voor de koets te spannen, briescht u toe. Ghy zijt bekleet met wolle, die tweemael in Afrikaensch purper gedoopt is. Het onbedrieghelijck nootlot heeftme gegeven luttel lants, en een weinigh geests van Griecksche Poëzy [4]), en de boosaerdige gemeente [5]) te versmaden.

---

[1]) *Burgemeesters dienaers:* een ongelukkige vertaling, die geen denkbeeld hoegenaamd geeft van de zaak, welke hier wordt voorgesteld. Het Lat. zegt: „geen schatten, noch geen bondelbijldrager (*lictor consularis*) kunnen de bekommernissen van den geest of de zorgen wegruimen," enz. Bij deze beeldspraak ziet men als 't ware den lictor, voor den consul uitgaande, en hem plaats makende dwars door den woelenden, maar op zijne nadering rechts en links terugwijkenden volkshoop. Voeg er bij, dat de bondelbijlen het zinnebeeld waren van de hooge waardigheid en souvereine macht, en dat alzoo de woorden van Horatius tevens te kennen geven: „schatten noch macht zijn in staat, de zorg te verdrijven, die zich daaraan hecht."

[2]) *Hy leeft wel in het kleen:* versta: hij leeft tevreden met weinig.

[3]) *Wy stercken:* letterlijk; doch niet juist, wat den geest van 't oorspronkelijke betreft. De bedoeling is: wij, die ons sterk wanen, of: alsof wij sterk waren.

[4]) *Een weinigh geests van Griecksche Poëzy:* versta: eenen, zij het ook geringen aanleg om op Griekschen trant te dichten.

[5]) *Gemeente:* hier in den zin van *gemeen*, welke woorden Vondel wel meer met elkander verwisselt.

AEN MÆCENAS,

TOEN HY KRANCK LAGH.

HET XVII. GEZANG.

Hy wenscht hem niet te overleven.

O Mecenas, ghy treffelijcke glory en zuil van mijnen staet, waerom vermoortghe my met uwe klaghten? het is den Goden nochte my aengenaem datghe eerst sterft. Och, zoo een rijper gewelt u, de helft mijner ziele, weghruckt, wat sammel ick de weerhelft langer, die nochte my zelven zoo lief ben als te voren, nochte geheel overschiet? Een sterfdagh zal ons beide ten val brengen. Ick heb geenen valschen eet gedaen. Het zy wanneerge voorgaet, wy zullen, wy zullen vergezelschapt gaen, bereit om de jongste reize te aenvaerden; nochte de geest eener vierbraeckende Chimeer, nocht de honderthandige Gyas [1]), zoo hy al verrees, zalme van u afscheuren. Aldus heeft de maghtige rechtvaerdigheit en 't nootlot dat bestemt. Het zy de weegschael, het zy het vreesselijcke Scorpioen, een geweldiger deel van d'ure der geboorte, het zy de Steenbock, een dwinger der Spaensche zee, my aenzie; beide onze starren stemmen wonderlijck over een. Jupijns schitterende vooghdy heeft u den heiloozen Saturnus ontruckt, en de vleugels, van 't vlugge noodlot verlet; toen de drang des volcks, in den schouburgh, u driemael vrolijck toeschaterde. Een stam, op mijne harssens vallende, hadme om 't leven gebrogt, 't en waere Faunus, de wachter der geleerde Merkuristen [2]), den slagh, met zijnen arm, geschut had. Hierom verzuim niet te offeren, en, gelijckge belooft hebt, een kappel te wijden; wy zullen een onnozel lammeken slaghten.

---

[1]) *Gyas:* een der Titans.

[2]) *Faunus, de wachter der geleerde Merkuristen:* d. i. „de boschgod, wakende voor hen, die zich aan de kunst van Mercurius — den God der welsprekendheid — toewijden." — Horatius zinspeelt hier weer op den omgevallen boom, waarvan hier boven, in het XIIIde Gezang, is gesproken.

HET XVIII. GEZANG.

Dat hy met zijn gering lot te vrede is: maer anderen geen maet ramen in bouwen, rapen en schrapen, zonder op hunnen sterfdagh te dencken.

In mijnen huize blinckt ivoir nochte vergult gewelfsel; geene pylaren, gehouwen in het uiterste geweste van Afrika, dragen hier balcken van Hymet [1]); en, als een onbekent erfgenaem, heb ick de schatten van Attalus [2]) niet onder my geslagen. Eerlijcke gebuurvrouwen [3]) spinnen voor my geen Lacedemonisch purper: maer mijn trou en vernuftader verwecken my nutte gunst: en schoon ick arm ben, nochtans worde ick gewilt by de rijcken. Om meer dingen val ick den Goden niet moejelijck: en wel vernoeght, met mijnen eenigen Sabynschen acker, verzoeck ick niet wijders van mijnen maghtigen vrient. d' Een dagh jaeght den anderen, en de nieuwe maen neemt stadig aen en af. Ghy besteedt marmer te zaeghen, daerghe met den eenen voet in 't graf gaet; en bout huizen ofghe eeuwigh leven zout; en onvernoeght, met den vasten oever, pooghtghe zeewaert in te bouwen, daer de baren tegens over Baien bruissen. Wat is dit, datghe de scheitpalen van uwes naesten acker uitruckt, en, als een gierigaert [4]), over uwer gebuuren gront springt? man en vrou, huisgoden en ongehavende kinders op den arm dragende, worden op den dijck gezet. Een rijck heerschap heeft nochtans geen zekere wooning te verwachten, als die hem in het einde, in den inhalenden [5]) afgront, beschoren is. Wat begeertge meer? de aerde staet zoo wel

---

[1]) *Van Hymet:* d. i.: van boomen, op den berg Hymettus gehouwen.

[2]) *De schatten van Attalus:* den derden koning van Pergamus van dien naam. Overleden zonder mannelijk oir, liet hij bij uitersten wil zijn aanzienlijke nalatenschap aan 't Romeinsche volk.

[3]) *Gebuurvrouwen:* 't Lat. heeft *clientae*, waarvoor wij wel geen bepaald woord in onze taal hebben, overmits de zaak zelve bij ons niet bestaat, maar dat toch juister zou kunnen uitgedrukt worden door: „de vrouwen onzer beschermelingen," of iets dergelijks. Horatius wil zeggen, dat hij, niet tot den adel behoorende, geen purper draagt en geen cliënten heeft.

[4]) *Als een gierigaert:* de vertaling moge letterlijk zijn; liever zou ik hier lezen: „als een *hebzuchtige*."

[5]) *Inhalenden:* wij zouden nu zeggen: *inhaligen.*

opgedolven voor konings kinderen, als voor den armen: en Plutoos veerman [1]), met gout omgekocht, heeft den vernuftigen Prometeus niet weder overgevoert. Dees [2]) ringeloort den trotsen Tantalus, en zijn geslacht. Dees geroepen of ongeroepen verlicht den armen, die altijt slaven moet.

---

[1]) *Plutoos veerman*, enz.: lees hier: en Pluto 's veerman heeft zich door geen goud laten omkoopen, om enz.

[2]) *Dees:* dit slaat op Pluto zelven, die in zijn onderwereld Tantalus en zijn geslacht straf doet lijden, en de armen van hun slaafschen arbeid verlost, 't zij men hem al of niet daarom smeeke.

AEN BACCHUS.

HET XIX. GEZANG.

Het staet hem vry, van Bacchus Godtheit bezeten, haer ter eere uit de borst te zingen.

Ghy nakomelingen gelooft my dat ick Bacchus, ter zijden af op de klippen, heb zien vaerzen leeren [1]), en Nymfen, en scharpe ooren van bockvoetige Satyrs werden van hem onderwezen. Evoë, mijn hart beeft van versche vreeze, en 't gemoet, van den heelen Bacchus bezeten, wort van blijschap beroert. Evoë, o Liber, die vreesselijck zijt, door uwe zware wijngaertspiets, gena, gena. Het staetme vry van d'ongebonde Thyades [2]), en de wijnbron, en de vlieten, die van melck vloeien, en weder op te halen den honigh, die van holle struicken afloopt. Het staetme oock vry de glori uwer zalige gemalinne, die onder de starren gezet is, en de daecken van Penteus [3]), met geenen lichten smack ter neer gesmeeten, en het bederf van den Tracischen Lykurgus te vermelden [4]). Ghy beweeght

---

[1]) *Vaerzen leeren: leeren* staat hier in den zin van „onderwijzen."

[2]) *Thyades:* priesteressen van Bacchus.

[3]) *De daecken van Penteus:* kan hier òf voor „'t vorstelijk huis (geslacht) van Pentheus", òf voor „Pentheus zelf" genomen worden.

[4]) *Den Tracischen Lykurgus:* den koning van Thracië, reeds meermalen genoemd.

de vlieten, en d' Indiaensche zee. Ghy in wijn gedoopt, op afgescheide heuvels, vertuit de vlechten der Bacchanten met eenen adderknoop, zonder datze u beschadigen. Toen de heillooze reuzerot in de hooghte uw vaders rijck beklom, hebt ghy Rekus [1]), met leeuwsklaeuwen en een ysselijck backhuis [2]), van boven neer gestooten: hoewel men hiel datghe tot danssen, boerten en speelen bequaemer dan tot oorlogen waert: maer ghy verstont u op vreede en oorloogh. Cerberus zonder u leet te doen, zagh u met den gouden hooren verciert, en zoetelijck quispelstaertende, leckte, met zijnen drietongigen muil, in 't scheiden, uwe voeten, en beenen.

[1]) *Rekus:* beter *Rhetus;* deze was een reus, die, toen hij Jupiter uit den hemel poogde neder te halen, door Bacchus, die de gedaante van een leeuw had aangenomen, werd gedood.

[2]) *Een ysselijck backhuis:* liever: een vervaarlijke muil. De woorden slaan niet op *Rekus*, maar op *Bacchus.*

AEN MECENAS.

HET XX. GEZANG.

Dat zijn naem en faem eeuwigh in eere zal blijven.

Ick tweevormigh dichter zal door d'ope lucht met geen gemeene nochte zwacke veder gevoert worden, en niet langer op aerde blijven, en, den Nijt te boven geraeckt, de steden verlaten. Waerde Mecenas, ick, dienghe noemt het bloedt uit arme ouders [1]) gesproten, zal niet sterven, nochte van den jammerpoel besloten worden. Alree worden mijn beenen met ruige vellen overtrocken, en het bovenlijf in een witte zwaen verandert, en vingers en schouders vlugh van pluimen. Nu zal ick, een zangerigh vogel, als Ikarus, de zoon van Dedael, de stranden van aen steenenden Bosforus bezichtigen, en de Getulische plaeten [2]), en Noortsche wildernissen. Kolcker, en

[1]) *Uit arme ouders:* Horatius was de zoon eens vrijgelatenen.

[2]) *De Getulische plaeten:* dat zijn: de Afrikaansche Syrten of klippen. De eerste uitgave had *plaetsen,* wat hier geen beteekenis hoegenaamd had.

Dakus [1]), veinzende voor geene Marsische benden te vreezen, en de vergelege Gelonen zullen my leeren kennen: oock d' ervaren Spanjaert en Rodaendrincker [2]). Wegh met die ydele lijckklaghten na mijne doot, en schandelijcken rou, en misbaer: staeck dat kermen, en laet de noodelooze lijckstaetsi achter.

---

[1]) *Dakus:* voor Daciër.

[2]) *Rodaendrincker:* hij, die uit den Rodaan drinkt, de oevers van den Rodaan bewoont.

HET DERDE BOECK.

HET EERSTE GEZANG.

Dat geene rijckdommen, nochte eer, nochte staeten, maer een gerust gemoet, den mensch in eenen geluckzaligen staet stellen.

Ick haet den onwetenden hoop, en sluitse buiten. Geeft gehoor. Ick, der Zanggodinnen priester, zinge voor vryers en vrijsters noit gehoorde vaerzen. d'Ontzichelijcke[1]) Koningen hebben heerschappy over hunne eige onderdaenen, Jupijn over de Koningen zelfs, die doorluchtigh is, door zijnen reusentriomf, en met eenen wenck alles bestiert. Het gebeurt dat d'een man meer lants dan d'ander met geboomte, op de rye, bepoot. Dees, naer het kussen staende, laet zich voor het raedthuis vinden[2]). Dees, vroom[3]) in handel en wandel, biedt'er oock een bodt naer. Een ander[4]) heeft meer volcks op zijne hant. De doot treckt by lot hooge en lage zonder onderscheit. In den ruimen korf worden allerleie naemen omgehutselt. Hem, boven wiens godloos hooft een bloote sabel hanght, zal geen Siciliaensch bancket[5]) lecker smaecken.

[1]) *Ontzichelijcke:* ontzaglijke.

[2]) *Laet zich voor het raedthuis vinden:* echt Amsterdamsche voorstelling. Horatius zegt, dat hij, die naar staatsambten dingt, in den *Campus,* d.i.: in 't „veld van Mars", afdaalt, met het doel om door zijn toespraak stem voor zich te verwerven.

[3]) *Dees, vroom,* enz. Versta: een ander mededinger doet zich op, die zijn betere zeden en grooteren roem verheft.

[4]) *Een ander,* enz.: de zin is: een derde zal het winnen, niet door grooter welsprekendheid of meer geldige aanspraken, maar omdat het getal zijner aanhangelingen grooter is.

[5]) *Geen Siciliaensch bancket:* er is hier een toespeling op de geschiedenis van Damocles, die Dionysius, den dwingeland van Syracuse, benijd hebbende, door dezen voor eenen dag met de koninklijke waardigheid bekleed en aan den vorstelijken disch geplaatst werd, echter met een ontbloot zwaard, dat aan een dunnen draad hing, boven 't hoofd — tot zinnebeeld van het hachelijke des hoogen bewinds.

Vogelezang nochte snarenspel wiegen hem niet in slaep. De geruste slaep walgt niet van der ackerluiden lage hutten, nochte van den beschaduwden oever, nochte van de Tempe, waer door de westen wint ritselt. Wie zich met nootdruft [1]) genoegt, wort niet ontrust van d'onstuimige zee; nochte het woeste gewelt des daelenden wagens, en reizenden bocks [2]); nochte door wijngaert, van den hagel geslagen, nochte den acker, die bedriegelijck is, naerdien d'ooftboom nu over plasregens klaeght, dan over hitte, die het gewas verbrant, dan over quade winters. De visch gevoelt dat de zee te enge wort, door de groote gebouwen, wier grontvesten in de diepte geleit worden. Hier laet d' aenneemer met zijnen knechten, en het heerschap, wars van 't lant, de grontsteenen zincken: maer vreeze en gevaer steigeren daer het heerschap klimt; en de zwaermoedigheit verlaet de galey niet, en zit achter den ruiter. Indien dan Frygiaensche steen, nochte 't gebruick van purper, schooner als starrenluister, nochte Falernische wijnstock, en Persiaensche balssem geene droefheit verzachten; waerom zal ick zalen, hoogh van verdiepingh, op de nieuwe manier, met nijt verweckende posten bouwen? waerom zou ick mijn Sabijnsche hoeve voor lastige rijckdommen verwisselen?

---

[1]) *Met nootdruft:* d. i.: met het noodige.

[2]) *Des daelenden wagens, en reizenden bocks:* d. i.: wanneer *Arcturus* („de voerman van den grooten beyr", zooals hem Vondel in zijn *Palamedes* noemt) en de Bok of *Hœdus,* een ster in het beeld van Boötes, oprijst en met het wisselen dier gesternten in 't najaar het weer pleegt te veranderen.

AEN ZYNE VRIENDEN.

HET II. GEZANG.

Datmen de jeught van jongs op moet oeffenen in den wapenhandel, en in een arbeitzaem leven.

Myn vrienden, laet den jongeling, in den gestrengen oorloogh, hartvochtigh geworden, honger en kommer leeren lijden, en, als een ruiter, ontzaghelijck door zijne speer, de forsse

Parten plagen, en onder den blaeuwen hemel zijn leven wagen, daer het de noot vereischt. Laet de gemalin des strijtbaren dwingelants, en de volwasse maeght, hem van zijn vyants vest en in 't gezicht krijgende, aldus over hem zuchten: och! dat de Koningklijcke bruidegom, onervaren in den strijt, niet en sarre den fellen leeu, die van zijn bloedige verbolgentheit, midden door de neerlage, wort aengevoert. Het is zoet en eerlijck [1]) voor 't vaterlant te sterven. De Doot vervolgtze oock, die het op loopen aenzetten, en verschoont de schinckels der weerlooze jeught nochte den blooden rugh niet. De deught, die schimp nochte smaet kan lijden, blinckt in onbezwalckte eere, en neemt geen ampten aen, noch slaetze af, naer het goetduncken van 't wispeltuurige volck. De deught, den hemel openende voor dien, die niet behoorden te sterven, streeft door ongebaende wegen, en versmaet met een vlugge veder den gemeenen hoop, en de vochtige aerde. Het getrou zwijgen wort oock beloont. Ick wil niet lijden dat een, die Ceres geheimenis melt, met my onder een dack schuile, en zich in mijn gezelschap op een zelve jaght ter zee begeve. d' Onaengebeden Jupijn [2]) heeft dickwils den kuischen als den onkuischen gestraft. d' Uitgestelde straf [3]) zit den voorvluchtigen schelm altijdt op de hielen.

[1]) *Eerlijck:* eervol.

[2]) *d'Onaengebeden Jupijn:* versta: Jupijn, wanneer men hem niet behoorlijk aanbidt.

[3]) *d'Uitgestelde straf:* er wordt in 't Lat. van geen *uitstellen* gesproken. Er staat: de straf zal zelden met hinkenden voet den voortvluchtigen booswicht laten ontglippen.

HET III. GEZANG.

Een dapper en deugtzaem man hoeft nergens voor te vreezen.

De yver der burgeren [1]) die op boosheit uit zijn, het aengezicht des doordringenden dwingelants, nochte de Zuiden

[1]) *De yver der burgeren:* ofschoon *ijveraar* meestal in een slechten, *ijver* daarentegen in een gunstigen zin genomen wordt, slaat echter dit woord hier ter plaatse voor „dolle woede."

wint, een onstuimigh voogt der Adriatische zee, nochte de krachtige vuist des dondergods, verzetten het vaste gemoedt des rechtvaerdigen mans niet van zijn bestendigh voornemen; en of de hemel in duigen viel, hy schrickte voor den val niet. Pollux en d' omzwervende Herkules, op deze deught steunende, zijn ten bestarnden hemel opgevaren; onder welcken August, ter tafel aensittende, de necktarschael aen zijnen koralen mont zet. Hier door, o vader Bacchus, hebbende uwe tigers, het juck met hunnen hardleerigen neck treckende, u, die het verdiende, mede derwaert gevoert. Hier door is Quirijn den afgront met Mavors rossen ontkomen; toen Juno, daer de Goden te rade zaten, aldus, tot hun aller genoegen [1]), aenhief: De lantbederfelijcke en bloetschendige rechter [2]), en een uitheemsche vrou hebben, sedert Lacedemon [3]) den Goden hunnen bedongen loon onthiel, Ilium in d' assche geleit; Ilium, het welck van my en de kuische Minerve, met zijn volck en bedriegelijcken vorst, veroordeelt was. Nu blinckt de eerlooze gast der Lacedemonische echtbreeckster niet; en Priaems meineedigh huis verslaet met hulpe van Hecktor de strijdbare Achiven niet; en d' oorloogh, door ons oproer [4]) verlengt, is nu beslecht. Ick zal voortaen mijnen wrock en gehaten neef [5]), geteelt by de Trojaensche Priesterin [6]), aen Mars opdraegen. Ick zal gedoogen dat hy ten helderen hemel inga; necktersap drincke, en onder de Goden gerekent werde; zoo slechts de groote zee, tusschen Rome en Ilium, bruizen blijve. Laet de ballingen alsins geluckighlijck heerschen; zoo slechs het vee op Priaems en Paris graf huppele, en de dieren daer ongesteurt hunne jongen bergen. Laet dan het Kapitool vry staen

---

[1]) *Tot hun aller genoegen:* dat staat er niet, en 't is ook niet juist; want de Goden waren 't lang niet allen met Juno eens. 't Lat. heeft *consiliantibus divis:* d. i.: „in de raadsvergadering der Goden."

[2]) *De lantbederfelijcke.... rechter:* Paris, die *recht* gesproken had tusschen de drie Godinnen.

[3]) *Lacedemon:* volgens den eersten druk, doch bij drukfout voor *Laomedon*, zooals 't Lat. heeft. Deze had namelijk Neptunus en Apollo, die Troje voor hem gebouwd hadden, van hun loon verstoken.

[4]) *Door ons oproer:* d. i.: door het partijtrekken, dat wij, Goden, in den oorlog deden, en den strijd, daaruit ontstaan.

[5]) *Neef:* nazaat.

[6]) *De Trojaensche Priesterin:* Rhea Sylvia, de moeder van Romulus. Horatius noemt naar een *Trojaansche*, uithoofde van haar afkomst uit Eneas.

blincken, en het forsse Rome den overwonnen Meden wetten voorschrijven. Laet de gevreesde Stadt haren naem wijt uitstrecken in d'uiterste gewesten; daer de straet van Gibraltar [1]) Europe van Afrika scheit; daer d'overloopende Nijl de ackers bevochtigt: dat Rome, het welck rustiger afslaet het ongevonden gout, en dat nutter in de aerde verborgen leit, dan het al wat heiligh is, met roofgierige handen, tot het gebruick der menschen aenleit [2]). Wat geweste der weerelt zich hier tegens [3]) kant, laet Rome dat met wapens bestoocken; haeckende om te bezichtigen in wat oort de zon op het heetste steeckt, en waer het meest sneeut en hagelt. Doch ick spel den strijtbaren [4]) Quiryner zijn geluck met dit beding, dat hy, door al te groot eene zucht tot zijn vaderlant, en op den Staet te veel betrouwende, zich niet onderwinde het oude Troje weder op te bouwen. Trojes fortuin, ter quader uure verrijzende, zal wederom jammerlijck verwoest worden; dewijl ick, Jupijns gemalin en zuster, d'overwinnende scharen zal aenvoeren. Indien de kopere vest, door Febus bestel, driemael verrijze, zoo zalze, verdelght door mijne Griecken, driemael uitgeroeit worden; en de gevange vrou zal driemael man en kinders beschreien. Deze dingen voegen mijne boertige lier niet. Waer heene, mijn Zanggodin? ghy dartele, staeck Godentael te spreecken, en deftige zaecken met lichte wijzen te verkleenen.

---

[1]) *Gibraltar:* bij Horatius nog niet bekend.
[2]) Deze periode is niet zeer verstaanbaar.
[3]) *Hier tegens:* lees: tegen Rome.
[4]) *Strijtbaren:* in de eerste uitgave ontbreekt dit woord, de vertaling van *bellicosus*.

AEN KALLIOPE.

HET IV. GEZANG.

Hy zeght dat hy, door de beschuttinge der Zanggodinnen, een groot gevaer ontvlught is, en hoopt door hare hulp altijt veiligh te leven.

O Koningin Kallioop, wel aen, dael van den hemel, en speel op uwe fluit een lang zoet liedeken; het zy u lust met een

schelle keel te zingen, of op Febus cyter en snaren te spelen. Hoortgheze niet? of beguicheltme een zoete razerny? my dunckt dat ickze hoor door de heilige wouden dwalen, waer in liefelijcke beecken en luchjes ruischen. Ringelduiven, waer van men veel vertelt, hebben my, in mijne kintsheit, vermoeit van slaep en spel, met frisch loof bedeckt, op den Apulischen Vultur [1]), buiten de grenzen van Apulie, mijne voetster. Het scheen wat wonders by een yeder, die het nest van 't hooghgelegen Acherontia [2]), de Batijnsche bosschen [3]), en het vette lant van Ferente [4]) bewoont; hoe ick lagh en sliep, zonder dat mijn lichaem van zwarte adders en beeren beschadigt wiert; hoe ick, moedigh kint, niet zonder de hulp der Goden, met heiligen laurier en aengedraege myrtetacken, bedeckt wiert. O Zanggodinnen, het zy ick in 't hooge Sabynen gevoert werde; het zy my het koele Preneste, het zy het steile Tibur, het zy de bewaterde bajen my behagen; ick ben en blijf uw eigen. De verloren veltslagh te Filippen [5]), de vervloeckte boom, nochte de baren der Siciliaensche zee hebben my, uwer bronnen en reien vrient, niet omgebrogt. Zoo lang alsghe my byblijft, zal ick vrywilligh zeeman [6]) den raezenden Bosforus, en te lande het dorre zant der Assyrische stranden bezoecken. Ongeschent zal ick d'ongastvrye Britten bezichtigen, en Konkanus [7]), vermaekt met paerdebloet; oock de gepijlkokerde Gelonen, en den Scytischen vliet. Ghy verquickt den grooten Cesar, in de Pierische speloncke, wanneer hy pooght van zijnen arbeit te rusten; zoo ras hy zijne afgetrede benden in bezettinge geleit heeft. Ghy, koesterende Zanggodinnen, geeft goedertieren raet, en verblijt u daer in. Wy weten hoe hy, die de logge aerde, d'onstuimige zee, de droeve rijcken en steden

---

[1]) *Den Apulischen Vultur:* een berg, die de grens tusschen Apulië en Lucanië uitmaakt en nevens welken Venusia, 's dichters geboorteplaats, gelegen was.

[2]) *Acherontia:* een stad, boven op een berg in Apulië gelegen, en daarom *het nest* genoemd.

[3]) *De Batijnsche bosschen: Batina* was een stad in Apulië.

[4]) *Ferente:* mede een stad in Apulië.

[5]) *De verloren veltslagh te Filippen:* Horatius wil zeggen, dat hij geen gevaar ducht, zoo lang zijn Muze hem haar bescherming verleent, die hem o. a. gebleken was, toen hij uit den bloedigen veldslag behouden thuis kwam.

[6]) *Vrywilligh zeeman:* ja, in zijn verbeelding.

[7]) *Konkanus:* lees: *den Konkaniër.* Een volksstam in Spanje, geen persoon wordt hier bedoeld.

breidelt, en alleen, met een rechtvaerdige heerschappye, over Goden en sterfelijcke menschen, gezagh heeft, de godlooze Reuzen, en den bloetdorstigen hoop, met blixemslagen uitgeroeit heeft. Die gruwelijcke jeugt, op hare armen betrouwende, en die gebroeders, poogende Pelion op den beschaduwden Olymp te stapelen, hadden Jupijn eenen grooten schrick aengejaeght. Maer wat vermoghten Tyfæus, en de machtige Mimas [1]), of Porfyrion, verschrickelijcker door zijn grootheit, of Retus [2]), en Enceladus, een stout schutter, met hun uitgeruckte stroncken tegens Pallas rammelenden beuckelaer, toenze ter neder storten? De verteerende Vulkaen, mevrou Juno, en de Patareesche en Delfische Apollo, die nimmermeer den boogh van zijne schouderen leit, zijn los hair in zuiveren Kastalischen dau doopt, en de kreupelbosschen en wouden zijner geboorte in Lycie bezit, hielden het met Jupijn. Radelooze [3]) maght valt door haer eige zwaerte. De Goden vermeeren oock zelfs een gematighde maght, en haeten het gewelt dat allerleie schellemstucken brout. De honderthandige Gyas, en Orion, de schenner der ongerepte Diane [4]), van den maeghdelijcken pijl doorschoten, zijn vermaerde getuigen van mijn zeggen. De aerde, haer eige gedroghten bestulpt [5]) hebbende, klaeght en kermt dat haer gebroedsel in den afgront gestooten is [6]): het gezwinde vier kan niet bijten door Etna, waer onder zy bestulpt leggen: de gier, tot een wachter over de boosheit gestelt, verlaet de lever van den geilen Tityus niet: Piritous, de snoeper [7]), zit met driehondert ketenen geboeit.

---

[1]) *Tifœus.... Mimas* enz.: allen Giganten of Titans.

[2]) *Retus:* dezelfde die in het XIXde Gezang van 't vorige Boek *Rekus* genoemd werd.

[3]) *Radelooze:* onberaden.

[4]) *De schenner der ongerepte Diane:* de fabel — en ook Horatius — vermeldt alleen, dat Orion Diana geweld *poogde* aan te doen.

[5]) *Bestulpt:* bedolven.

[6]) *In den afgront gestooten is:* de latere editie heeft, verbeterd: met den blixem in den afgront gedreven is.

[7]) *De snoeper:* voor: de vrijer. Pirithoüs had namelijk Proserpina pogen te verkrachten.

AUGUSTUS LOF.

HET V. GEZANG.

Markus Attilius Regulus stantvastigheit, en zijn wederkeeren naer Karthago.

Wy gelooven dat de Dondergodt in den hemel heerscht: nu Britten en lastige Persianen onder het rijck gebrogt zijn, zal August voor eenen zichtbaeren [1]) Godt gehouden worden. Heeft niet de soldaet van Krassus, door het uitheemsch huwelijck [2]), schandelijck het leven behouden? En zijn niet (och raet en verkeerde zeden!) Marsers en Apulers [3]), vergeetende hunne dapperheit, faem, waerdy, en eeuwigen godtsdienst, terwijl Jupijn en Rome noch behouden waren, grijs geworden, onder den Medischen Koning, in de wapenen der vyanden, hunne schoonvaderen? Dit hadde de voorzichtigheit van Regulus [4]) verhoet, niet toestemmende die schandelijcke voorwaerden, en het voorbeelt, dat de toekomende eeuw in haer bederf slepen zoude, ten waer de gevange jeugt zonder deernis verging. Hy sprack: ick heb de standaerden en wapens, zonder bloedstorting den krijghslieden ontweldight, zien in de Punische kercken ten

---

[1]) *Eenen zichtbaeren:* beter: een (onder ons) aanwezigen, gelijk ook in 't Lat. staat. De zin is: Jupiter regeert in den hemel, Augustus op aarde.

[2]) *Door het uitheemsch huwelijck:* dit ziet op de Romeinsche soldaten, die, na de nederlaag van Crassus, zich met de Parten vermaagschapten, om daardoor hun leven te behouden.

[3]) *Marsers en Apulers:* hier voor: Romeinsche soldaten in 't algemeen. De zinsnede staat in onafscheidelijk verband met de vorige, en de dichter wil zeggen: hebben niet de Romeinsche soldaten, na de nederlaag van Crassus, hun levensbehoud gekocht door zich met de Persen te verzwageren en onder Orodes te strijden?

[4]) *Regulus:* hetgeen hier volgt, vooral de toespraak van Regulus, is, zelfs in 't Latijn, niet zeer duidelijk en er in de overzetting niet op verbeterd. — Men weet, dat Regulus, na de Karthagers herhaaldelijk overwonnen te hebben, bij het belegeren hunner stad een neerlaag leed en gevangengenomen werd, te welker gelegenheid hij, naar Rome gezonden om over den vrede en de uitwisseling der gevangenen te spreken, den raad gaf, in geen dier beide opzichten aan Karthago's verlangen te voldoen: en toen het besluit overeenkomstig zijn raad genomen was, naar Karthago terugkeerde om het eens gegeven woord gestand te doen: hoewel hij wist, dat de marteldood hem aldaar te wachten stond.

toon gehangen. Vrye burgers heb ick gevleugelt [1]) gezien, en de poorten [2]) ongesloten, en de ackers bouwen, die wel eer by onzen oorloogh geplondert waren. O ja de soldaet, om gout gelost, zal moediger wederkeeren [3]). Ghy behaelt schade by schande. Misverfde wol krijght hare voorige zuiverheit niet weder, en de ware deught, eens gebluscht wezende, wil in veraerde menschen niet weder tieren. Indien een hinde, die zich uit het dichte net geredt heeft, vecht, zoo zal dees oock dapper zijn, die zich den trouweloozen vyant vertrout heeft; en op eenen voorspoedigen toght de Penen [4]) vertreden, die verbluft, met gevleugelde armen, de bolpees gevoelt, en de doot gevreest heeft. Dees niet weetende hoe hy zijn leven zoude bergen, heeft al vechtende om pais gebeden. O schande! o groot Kartago! die heerlijcker zijt, door den smadelijcken val van Italie. Men zeit dat hy, als een vervooghde [5]), zijn kuische gemalin eenen kus afgeslagen, zijn kleene kinders van zich geweert, en nors het mannelijck gezicht ter aerde geslagen hebbe; tot dat hy zelf, als een raetsman, de twijfelmoedige Raetsheeren bevestighde met eenen noit gehoorden raet, en, een befaemt balling onder zijne bedruckte vrienden wezende, spoede te vertrecken: hoewel hy wel wist wat de uitheemsche scherprechter voor hem bereide; nochtans heeft dees zijne bloetverwanten, die hem tegenhielden, en 't volck dat zijn wederkeeren belette, niet anders afgewezen, dan of hy, na een gestreecken vonnis, de lange rechtshandelingen zijner meesteren [6]) verliet; tyende naer de ackers van Venafra [7]), of het Lacedemonische Tarente [8]).

---

[1]) *Gevleugelt:* geboeid.

[2]) *De poorten:* t. w. van Karthago.

[3]) Lees dezen zin, alsof er spottenderwijze stond: „*zal de soldaet*" enz.

[4]) *Penen:* Puniërs.

[5]) *Als een vervooghde:* d. i. als iemand, die zijn eigen meester niet was. Immers was hij op zijn woord van eer naar Rome gezonden, hij moest zich dus als een gevangene van Karthago blijven beschouwen.

[6]) *De rechtshandelingen zijner meesteren:* de rechtshandelingen zijner cliënten.

[7]) *Venafra:* zie Boek II, Gezang VI. In de oude uitgave van 1654 staat *Nenafra.*

[8]) *Het Lacedemonische Tarente:* als door Falantus gesticht. Zie Boek II, Gezang VI.

AEN DE ROMAINEN.

HET VI. GEZANG.

Hy bestraft de bedorve zeden zijner eeuwe.

O Romer, onschuldigh zultghe uwer voorouderen misdaden boeten, tot datghe kercken en vervalle kappellen der goden en de beroockte beelden herstelt hebt. Ghy heerscht om datghe u den Goden onderwerpt. Hier her [1]) is uw oirsprongh, derwaert strecke uw einde. Verwaerloosde Goden hebben het erbarmelijcke Italie veele rampen toegezonden. Monesis [2]) en Pakorus [3]) heir heeft nu tweemael onzen ongezegenden intoght vermorsselt; en grenickt dat het by zijn kleene halsketens noch eenen buit verovert heeft. Dakus [4]) en Moor [5]) hebben de stadt, van oproer bezeten, bykans uitgeroit; dees ontzaghelijck om zijne vloot; die op schieten beter afgerecht. Eeuwen, vruchtbaer van boosheit, hebben eerst huwelijck, huis, en geslacht bezoedelt. Uit deze bron ontsprong de neerlaegh, die over volck en vaderlant vloeide. De huwbaere dochter schept lust Jonische danssen te leeren, en wort alreede met kunst onderwezen, en leit, van kintsbeen af, op bloetschendige minne toe. Flus trachtze naer jonger overspeelders in hare bruiloft: en zy weet'er geenen keur in, wienze by duister met der vaert een ongeoorloofde vrientschap gunt: maer opentlijck niet zonder haer mans kennis ontboden zijnde, rijstze op; het zy een winckelknecht, het zy een zeeman, die op Spanje vaert, een kostelijck koopman van oneere, haer roept. De jeught [6]), van zulcke ouderen gesproten, verfde de zee met Punischen bloede niet;

---

[1]) *Hier her:* van hier.

[2]) *Monesis:* een veldheer van Orodes, Koning der Parthen.

[3]) *Pakorus:* de zoon van Orodes, die zich wakker kweet in den strijd tegen de Romeinen en hun Syrië ontnam. Hij sneuvelde in den strijd tegen Ventidius Bassus.

[4]) *Dakus:* lees: Daciër.

[5]) *Moor:* lees: Ethiopiër.

[6]) *De jeught* enz.; lees hier: „geen jeugd van zulke ouderen gesproten, ver sloeg Pyrrhus", enz.; — „maar de mannelijke afkomst van het boerenleger dat" enz.

nochte versloegh den grooten Pyrrus, Antiochus, en den vervloeckten Hannibal [1]) niet: maer de mannelijcke afkomst van het boeren leger, afgerecht om de klay met Sabellische spaden om te spitten, en, op het believen der strenge moeder, brant-hout te torssen; wanneer de zon der bergen schaduwe veranderde, en den afgesloofden ossen het juck afnam, terwijlze den aengenamen nacht op haren wegvarenden wagen aenvoerde. Wat verslint [2]) de schadelijcke tijdt niet? Onzer ouderen, slimmer dan onzer bestevaderen, eeu heeft ons noch boozer voortgebrogt, die wel haest noch een gebreckelijcker afkomst zullen voortbrengen.

[1]) *Den vervloeckten Hannibal:* de vertaling is hier te rechtvaardigen en ware het, B. II, Gezang XII, ook geweest, indien daar, gelijk hier, niet *durum*, maar *dirum* had gestaan.

[2]) *Wat verslint:* neen: wat vermindert in gehalte.

AEN ASTERIE.

HET VII. GEZANG.

Hy troostze, die om haer mans afwezen bedruckt en bekommert is.

O Asterie, wat beschreitghe Gyges, den getrouwen jongeling, die rijck van Bitynische waeren, door den helderen westen wint, in 't begin der lente, u weder toegevoert zal worden. Hy, van den Noorden wint naer Orikum [1]) gedreven, en het onweêr des Steenbocks uitgestaen hebbende, brengt slapeloos de koude nachten, niet zonder veele tranen over. Maer een loos bode der bekommerde waerdinne verzoeckt hem, op duizenterleie wijze, zeggende, dat d'ellendige Chloë in uwe minne blaeckt; en verhaelt hoe de trouwelooze vrou den al te lichtgeloovigen Pretus [2]), met valsche aenklaghten,

[1]) *Orikum:* een zeestad in Epirus.

[2]) *Pretus:* de koning van Argos, die Bellerofon, door zijn huisvrouw Stenobea beschuldigd van een aanslag op haar kuischheid, ter dood verwezen had. De aanklacht — dit zij in 't voorbijgaan gezegd — was even logenachtig als die van Phedra tegen Hippolytus of die van Potifars huisvrouw tegen Jozef.

daer toe gedreeven heeft, om den doot des kuischen Bellerofons te verhaesten. Hy vertelt dat Peleus bykans ter helle gevoert is, terwijl die eerlijcke voor de Magnesische Hippolyte [1]) vlughte: en de bedrieger brengt te vergeefs geschiedenissen by, die tot overtreden raden: want uw oprechte man, onbeweeghlijcker dan de klippen der Ikarische zee, laet het zijn doove ooren hooren. Maer zie toe dat uw gebuur Enipeus u niet boven behooren behage; hoewel op het marcktvelt niemant gezien wort, die zoo wel een paert berijden, en sneller in den Tiber zwemmen kan als hy. Sluit uwe deur tegens den nacht toe, en zie niet af op straet, terwijl men klaeghlijck op de fluit speelt; en of hy u al dickwijl wreet noemt, blijf even hardt.

[1]) *De Magnesische Hippolyte:* deze, ook Astydamia genoemd, was de dochter van Amyntor, koning van Orchomenië, en de vrouw van Acastus, koning van Jölchos. Zij speelde tegenover Peleus, die bij haar te gast was, dezelfde rol, als de vrouwen, waarvan in de vorige aanteekening gesproken is, tegenover de jongelingen, die haar behaagden. Het bekwam haar echter slecht; want Peleus, door Acastus aan de wilde dieren blootgesteld, en door Vulkaan, op bevel van Jupiter, gered, kwam met krijgsbenden het land overvallen, verdreef Acastus en liet Astydamia om 't leven brengen.

AEN MECENAS.

HET VIII. GEZANG.

Waerom hy, die ongehuwt leeft, evenwel op den eersten Maert offert, en bancketteert.

O Mecenas, geleert in beide taelen [1]), ghy verwondert u wat ick ongetroude op den eersten dagh van Maerte doe; wat de bloemen en het volle wierroockvat, en de kole, op de groene zoden geleit, beduiden. Ick hadde, toen ick bykans van den slagh des booms [2]) om hals gebrogt was, een zoet bancket en

[1]) *In beide taelen:* t. w. in 't Grieksch en in 't Latijn: de eenige talen, die, volgens de Romeinen, dien naam verdienden.

[2]) *Van den slagh des booms:* zie hierboven B. II, Lierz. XIII. Horatius komt meermalen op dien gevallen boomtak terug.

eenen witten bock aen Bacchus belooft. Dees dagh, die altijt om het jaer eens geviert wort, zal het bepeckte stopsel nemen van de wijnkruick, die van Tullus burgemeesterschap [1]) af heeft beginnen aen te zetten. Drinck hondert schaelen op de gezondheit van uwen vrient, en drinckenwe den heelen nacht over. Alle geroep en gramschap zy verre van u. Laet stadts bekommeringen vaeren. Het heir van den Dacischen Kotison [2]) is verslagen. De onderling gesteurde Meden [3]) zijn droevigh tegens elckanderen in 't harnas. De Biscaier [4]), een out vyant in 't Spaensche geweste, ten leste geboeit, is dienstbaer. De Scyten hebben alree voor met ongespannen boogh het velt te ruimen. Bekreun u niet, al mort het gemeene volck ergens over, en weest niet al te zorghvuldigh. Gebruick vrolijck het gene u de tegenwoordige tijt verleent, en ontsla u zaecken van belang.

[1]) *Van Tullus burgemeesterschap:* de Romeinen waren gewoon, de gebeurtenissen te dagteekenen van den Consul, gedurende wiens tijd van bestuur zij hadden plaats gehad; nu is er een L. Volcatius Tullus consul geweest in den jare 65 voor J. C. ('t jaar 688 van Rome) en een in den jare 721 van Rome; doch waarschijnlijk wordt hier de eerstgemelde door Horatius bedoeld.

[2]) *Kotison:* deze koning der Daciërs was, ter gelegenheid dat zijn volk een inval deed in Pannonië, door den veldheer van Augustus, Cornelius Lentulus, verslagen.

[3]) *De onderling gesteurde Meden:* men kan reeds meer hebben opgemerkt, dat *Meden* hier onverschillig voor „Persen" gebezigd wordt.

[4]) *De Biscaier:* lees: de Cantabriërs. Deze, reeds meer genoemde, was de oorlogzuchtigste volksstam uit Spanje en onder Augustus bedwongen.

AEN LYDIA.

HET IX. GEZANG.

Gespreck tusschen Horatius en Lydia.

Horatius.

Zoo lang ick u in mijne jeugt [1]) beviel, en geen jongeling uwen blancken hals liefelijcker omarmde, leefde ick geluckiger dan de Koning van Persen.

[1]) *In mijne jeugt:* deze stoplap is niet te vinden bij Horatius.

Lydia.

Zoo lang ghy niemant vieriger beminde, en Lydia niet om Chloë most achterstaen, leefde ick, wijt vermaerde Lydia, doorluchtiger dan de Roomsche Ilia.

Horatius.

De Tracische Chloë, meestres in 't lieflijck zingen, en afgerecht op de citer, beheerscht my nu, voor wie ick niet zou schromen te sterven, indien de doot haer zieltje slechts sparen wou.

Lydia.

Ick, en Kaläis, de zoon van den Turijnschen Ornit [1]), blaecken in onderlinge minne; voor wien ick gaerne tweemael sterven zou, indien de doot zijn zieltje sparen woude.

Horatius.

En of de eerste liefde wederkeerde, en ons, gescheide gelieven, onder een metaelen juck sloegh? Indien de blonde Chloë verstooten wort, en de deur weder voor de geschopte Lydia, openstaet.

Lydia.

Al waer hy schooner dan een star, ghy lichter dan de wint, en oploopender dan d' onstuimige zee, noch zou ick liever met u leven en sterven.

[1]) *Den Turijnschen Ornit:* niet van *Turijn*, als men wellicht zou denken, maar van *Thurium*, een stad van Calabrië, ook wel „Sybaris" geheeten.

OP LYCE.

HET X. GEZANG.

Datze hare hardigheit afleggende, eenighzins zich uit medoogen over hem ontfarme.

O Lyce, die aen eenen wreeden man getrout zijt, al dronckt-ghe uit den veergelegen Tanais [1]), zoo zoude het u nochtans

[1]) *Al dronckt-ghe uit den veergelegen Tanais:* versta: al woondet ge onder de wreede *Scythen.*

moeien, datghe my, voor uw wrede deuren, in de bittere kou liet leggen. Ghy hoort hoe de deur kraeckt, en het geboomte, dat tusschen de schoone huizen leit, van den wint ruischt, en Jupijn met een heldere lucht het sneeu bevriest. Legh af de fierheit, die Venus mishaeght, op dat het radt der fortuine niet en keere. Ghy zijt geene strenge Peneloop tegens de vryers van uwen Tyrrenischen Vader geboren. O Lyce, hoewel giften, nochte gebeden, nochte de dootverf der pimpelpaersse vryers [1]), nochte uw man, gewont van die welzingende boel, u beweegen; en ghy niet buighzamer zijt, dan de harde eeckelboom, nochte zachtmoediger dan Mauritaensche slangen; verschoonze die u bidden. Mijn lenden zal niet altijt dit leggen, voor uwen drempel, in weêr en wint konnen uitharden.

[1]) *Pimpelpaersse vryers:* aardige vertaling van het *tinctus viola pallor amantium.*

AEN MERKUUR.

HET XI. GEZANG.

Dat hy hem zangen leere, om Lyde te vermurwen.

O Merkuur, want de leerzame Amfion heeft, toen ghy zijn meester waert, door zijnen zang, de steenen bewoogen; en ghy o luite, die geestigh met zeven snaren klinckt, eertijts stom en onaengenaem, nu ter tafel [1]) en ter kercke gewilt; speel ons liedekens, waer naer Lydes hardneckige ooren luisteren, die, als een driejarigh paert, op het ruime velt al springende speelt, en noch maeght niet wil aengeroert worden, alte onrijp voor eenen dartelen man. Ghy kunt tigers en bosschen te zamen trecken, en snelle vlieten schutten. Cerber, de poortier van 't gruwzame hof, weeck voor u, toenghe hem vleide; hoewel zijn hooft van duizent slangen krielt, en zijn giftige adem en vervuilt bloet ten drietongigen muil uitvloeit: ja oock Ixion en Tityus loegen tegens hunnen danck. Ter-

[1]) In eene latere uitgave staat: nu ter tafel der Rijcken

wijlghe de dochters van Danaus, met een aengenaem liet, streelde, stont haer emmer een luttel stil. Lyde aenhoore [1]) dat schelmstuck, en de bekende straffe der maeghden, en het bodemlooze vat, dat geen water hout, en de langzaeme Wraeck, die de misdaden in den afgront oock hebben te verwachten. Want wat konden die wreeden erger bedrijven? Die wreeden hebben haer eige bruidegoms met een hardt lemmer kunnen doorstooten. Een van allen [2]), waerdigh gehuwt te zijn, was loflijck logenachtigh tegens haren meineedigen vader, en is eeuwigh een befaemde bruit [3]) gebleven; die tegens haeren nieuwen man sprack: op op, op datghe den langen slaep, daerghe voor vreest, niet en slaept. Bedriegh uwen schoonvader, en schelmsche zusters, die, helaes! yeder haren man verscheuren, gelijck leeuwinnen, die een kalf onder de klaeuwen hebben. Ick, weeckhariger dan zy, zal u niet dooden, nochte gesloten houden. Mijn vader maghme wreedelijck ketenen, om dat ick genadigh mijnen ellendigen man gespaert hebbe; of hy maghme over zee in het uiterste van Numidie bannen. Ga daer uwe voeten en de winden u draegen kunnen; terwijl Venus en de nacht u gunstigh is. Ga ter goeder ure, en hou tot gedachtenis een klaeghdicht op mijn graf.

---

[1]) *Lyde aenhoore:* wij zouden nu schrijven: *hoore..aan.* De Vlamingen schrijven nog zooals Vondel hier.

[2]) *Een van allen:* Hypermnestra.

[3]) *Een befaemde bruit: befaamde* wordt hier in een gunstige beteekenis genomen.

AEN NEOBULE.

HET XII. GEZANG.

Datze verslingert op Hebrus den jongeling zich tot luie ledigheit begeven hebbe.

O Neobule, het zijn elendige vrouwen, die in liefde geenen lust scheppen, en met zoeten wijn hare bekommeringen niet dorven van 't harte spoelen, of zich ontzetten om haer ooms kyvagie. Cypris gevleugelt wichtje ontdraeght u den breikorf.

Het webbe en hantwerck der bezige Minerve raeckt aen een zijde, door de schoonheit van den Liparischen Hebrus, die beter ruiter is dan Bellerofon, en in loopen en worstelen noit overwonnen, zoo ras hy zijn beolide schouders in den Tiberstroom gewasschen heeft; oock fix om gejaegde harten, door het vlacke velt, in eenen drommel [1]) rennende, te schieten, en gezwint om het wilde zwijn, in een dicht struickelbosch, te verrasschen.

[1]) *In eenen drommel:* in een hoop.

AEN DE BRON VAN BLANDUSIE [1]).

HET XIII. GEZANG.

Hy prijst hare vermaeckelijckheit.

O Blandusische bron, die doorluchtiger dan glas, en zoeten wijn waerdigh zijt, ick zal u morgen met bloemen eenen bock opofferen, wiens horens eerst ten stern [2]) beginnen uit te botten, en die vergeefs aenvangt geil en stoots te worden: want het jongk der weelige kudde zal uw kille beecken root van bloet verwen. De benaude hitte der hontsdagen kan u niet deeren. Ghy verschaft den afgeploeghden stieren, en het weidende vee een aengenaeme koelte. Een vermaerde bron zultge worden, naerdien ick van den eicken boom zinge, die op holle rotsen groeit, daer uwe ruischende wateren van afvlieten.

[1]) *Blandusia* of *Banduziē:* een bron, aan de Sabijnsche grenzen, bij Mandela, een landgoed van Horatius, gelegen.

[2]) *Ten stern: stern* is 't zelfde als *ster* of *star* ('t H. D. *Stirne*) en beteekent: voorhoofd.

AUGUSTUS LOF.

HET XIV. GEZANG.

O Volck, Cesar, die onlangs gezeit wert, gelijck Herkules, gestaen te hebben naer den laurier, die niet als door doots gevaer kan gekocht worden, koomt triomfeerende wederom t'huis van de Spaensche kusten. Laet de vrou, die met eenen man vernoeght, en bezigh is met den rechtvaerdigen Goden te offeren, te voorschijn komen, met de zuster des doorluchtigen veltoversten, en de moeders der dochteren, en onlangs gebergde jongelingen, met demoedige hairbanden verciert. O ghy nieugehouwde mannen, en vrouwen, staeckt onnutten kout. Dees dagh, my waerlijck een feestdagh, zal alle zwaermoedigheit verdrijven. Zoo langh Cesar op de weerelt heerscht, zal ick voor geen oproer nochte geweldige doot vreezen. Ghy jongen, ga hael balssem, kranssen, en wijn, die van den Marsischen oorloogh heught; indien men ergens een kruick voor den zwervenden Spartakus heeft konnen verschuilen. Zegh dat die schrandere Neæra zich haeste, om het blonde hair op te knopen. Indienge door den nijdigen deurwachter verlet wort, ga door. Het grijze hair temt 't gemoedt, tot twist en dartel krackeel genegen. In het heetste mijner jeught, onder Planckus burgemeesterschap [1]), zoude ick het niet geleden hebben.

[1]) *Onder Planckus burgemeesterschap:* in 't jaar 41 voor J. C. (712 van Rome) waren M. Emilius Lepidus en Munatius Plancus consuls. Horatius telde toen drie en twintig jaar.

OP CHLORIS.

HET XV. GEZANG.

Datze nu een oude best geworden, ten minste eens hare vuiligheit en geilheit nalate.

Ghy vrouwe van den armen Ibikus, stel uwe geilheit en eerlooze ontucht eens mate. Staeck, nughe met uwen eenen

voet in 't graf gaet, het speelen onder de vrysters, en de heldere starren, door uwen nevel, te verduisteren. O Chloris, wat Foloë wel voeght, dat voeght juist u niet. Uw dochter magh beter het huis des vryers bestoocken: gelijck een paepin [1]) van Bacchus, gedreven door het getrommel der bomme. Notus minne prickelt haer, als een ritzige geit, te speelen. Wol spinnen, by het vermaerde Lucerie [2]), en niet het cyterspeelen, past u; de roode roozekrans, en het vaetje tot den bodem toe uit te poien, geene oude best.

[1]) *Paepin:* priesteres.
[2]) *Lucerie:* een stad van Apulië, waar de beste wol gesponnen werd.

AEN MECENAS.

HET XVI. GEZANG.

Dat hy zich in zijne kleenigheit genoeght.

Een koperen toren, massyve deuren, wreede schiltwachten van waeckende honden verzekerden d'opgeslote Danaë genoegh voor de overspeelders, die by nacht loopen; hadden Jupiter en Venus Akrisius den angstvalligen wachter der weghgesteecke maeght niet uitgelachen: want zy wist [1]) dat de toegang vry en open stont, voor den in gout veranderden Godt. Gout wil wel midden door de hellebaerdiers gaen, en krachtiger dan de blixem door de steenen dringen. Het geslacht des Grieckschen wichelaers [2]) is ter neêr gestort, en om gewin in zijn bederf verzoncken. De Macedonische helt heeft de poorten der steden gekloven, en jeloersche Koningen met schenckadien overstulpt. Schenckadien verstricken gestrenge Amiralen. Zorgh

[1]) *Zij wist:* neen: *zy wisten*, Jupiter en Venus nl.
[2]) *Des Grieckschen wichelaers:* Amfiareüs, die, aangezocht door zijn zwager Adrastus, koning van Argos, om Polynias in diens aanslag tegen Thebe bij te staan en door zijn wichelaarskunst voorziende dat hij in dien strijd om zou komen, zich verborg; doch wiens schuilplaats verklapt werd door zijn vrouw Ariphyle, daartoe door Adrastus omgekocht.

en honger naer meer volght het aengroeiende gelt. O Mecenas, pronck der ridderen, met recht yze ick het hooft in de lucht te steecken, om gezien te worden. Hoe yemant min van den Goden begeert, hoe hy meer verkrijght. Beroit loop ick naer het leger der geenen, die niets en begeeren; en als een overlooper haeck ick de zijde der rijcken te begeven; zijnde, door het versmaden van middelen, een doorluchtiger heer, dan of men zeide, dat ick mijne schuuren vol hadde van alles, wat de neerstige Appuler ploeght; arm onder de groote rijckdommen. Een zuivere waterbeeck, weinige bunderen houts; en de zekre hope van mijn gewas, geluckiger dan de heerschappy van het vruchtbare Afrika, is hem onbekent, die door de Fortuin bralt: hoewel geene Kalabrische byen mijn korven met honigh vullen, en mijn wijn niet verslapt [1]) in de Lestrigonische kruicke [2]), en mijn vette schapen niet groeien op Fransche weiden. Kommerlijcke armoe ontbeer ick evenwel, en begeerde ick meer, ghy zoudme niet weigeren te geven. Den kleenen tol zal ick beter met een ingetoomde begeerlijckheit betalen, dan of ick het rijck van Alyatikus [3]) aen de Mygdonische velden [4]) hechtte. Wie veel begeert, ontbeert veel. Het gaet hem wel, dien Godt met een spaerzaeme hant zoo veel bestelt, dat hy genoegh heeft.

---

[1]) *Mijn wijn niet verslapt:* door te *verslappen* wordt een wijn niet beter; en het woord *languescit* moet hier dus een andere beteekenis hebben: waar schijnlijk die van: „zachter, smakelijker wordt."

[2]) *De Lestrigonische kruicke:* de Lestrigonen waren de oudste van Sicilië; doch een deel van hen, door Lamus aangevoerd, stichtte een volkplanting in Formië, bij Cajeto, en 't is waarschijnlijk van den aldaar geteelden wijn, dat hier ter plaatse wordt gesproken.

[3]) *Alyatikus:* Croesus, de zoon van Alyatus, koning van Lydië, beroemd om zijn rijkdom.

[4]) *De Mygdonische velden:* zie hierboven, bl. 113.

AEN ELIUS LAMIAS.

HET XVII. GEZANG.

Hy looft en noodight hem tot een rustigh en lustigh leven.

O edele Elius [1]), gesproten van den ouden Lamus [2]), (naerdien men zeit dat d'eerste Lamien van hem hunnen naem voeren, en al het geslacht zijner nakomelingen, gelijck in de kronijcken blijckt, van hem eerst afgekomen zijn, die gezeit wort, als een Vorst, de Forminiaensche vesten, en, als een wijt heerschende Koning, Liris [3]), die zich loost op de stranden van Marika [4]), bezeten te hebben). Morgen zal een onweêr, uit den oosten, het wout met veele bladeren, en den oever met veel onnut wier bespreien; 't en zy my de veeljarige kray, een zeewichelaer, bedrieght. Legh droogh hout aen den haert, terwijl het u gebeuren magh. Morgen, met uwen knechten heiligh avont hebbende [5]), zultghe uwen buick vol wijn drincken, en van een speenvarckentje eeten.

[1]) *Elius:* deze werd, onder Tiberius, Landvoogd van Syrië.

[2]) *Lamus:* een zoon van Neptunus en Koning der Lestrigonen. Hij stichtte Formië. Zie den vorigen Lierzang.

[3]) *Liris:* beter *den Liris;* een rivier van Campanië.

[4]) *Marika:* een nymf, aan den Liris woonachtig, die aan Koning Faunus Latinus baarde.

[5]) *Heiligh avont hebbende:* een alles behalve Latijnsche spreekwijze, om 't onduitsche woord *vacantie* uit te drukken.

AEN FAUNUS.

HET XVIII. GEZANG.

Dat hy hem begunstige.

O Faunus, vryer der vlughtige Nymfen, tree zachtelijck over mijn erf en ope velden, en ga heene, zonder mijn zuigende geitkens te beschadigen; want eens om 't jaer sneeft'er

een bocksken voor u [1]), en de beker, Venus macker [2]), is altijdt vol wijn: het oude autaer roockt van veel wierroocks: al het vee huppelt, op het grazige velt: wanneer uw hooghtyt den vijfden van Wintermaent verjaert, viert het dorp, dat uwen feestdagh met den levendigen os in de beemden hout: de wolf dwaelt onder de stoute schaepen: het bosch stroit wilt loof u ter eere: de delver vermaeckt zich driemael [3]) op de lastige aerde te trippelen.

[1]) *Sneeft 'er een bocksken voor u:* wordt u ter eere een boksken geslacht.
[2]) *De beker, Venus macker:* de wijn, die bij het minnespel behoort.
[3]) *Driemael:* de eerste uitgave had dit woord niet, 't welk later uit't Latijn hersteld werd.

AEN TELEFUS.

HET XIX. GEZANG.

Dat hy, beslommert met oude geschiedenissen te beschrijven, niet verzuime vrolijck te leven.

Ghy beschrijt hoe veel verloop van tijt dat'er is, tusschen Inachus en Kodrus, die niet vreesde voor 't vaderlant te sterven; en het geslacht van Eakus, en den oorlogh, die voor het heilige Troje gevoert is; en ghy zwijght hoe dier wy een vat wijns van Chius koopen: wie het badt warmen, in wiens huis en om wat uur ick de Samnijtsche koude verdrijven zal. Ghy jongen, haest u, en geef ons eenen avontroemer, of slaepdronck, ter eere van Mureen, den wichelaer. Schenck ons drie of negen middelmatige roemers. Een beschoncken poeet, die oneve [1]) Zanggodinnen bemint, laet driemael drie schaelen eischen. De Bevallijckheit vergezelschapt met hare naeckte zusteren, voor krackeel bevreest, laet niet toe dat men meer dan drie schalen drincke. Het lustme dol te drincken. Waerom blaest men niet op de Berecijntische pijpe? Waerom hangt de fluit by de stomme lier? Ledige handen haet ick. Stroy roozen. De nijdige Lykus hoore het dolle krieoelen, en de gebuurin, die ongalijck is voor Lykus, [2]) den ouden man.

[1]) *Oneve:* de eerste uitgave had, bij drukfout, *oneele.*
[2]) *Ongalijck voor Lykus:* kwalijk gepaard met Lykus, zijn *gade* of *gading* niet.

O Telefus, de tijdige Chloë roept [1]), met den helderen avont u [2]), die met uw dick hair blinckt: my verteert de langduurige minne van mijne Glycere.

[1]) *De tijdige Chloë roept u:* liever zou ik hier lezen: Chloë roept u ter goeder ure.

[2]) *Met den helderen avont:* ontbreekt in de eerste editie; later uit het Latijn hersteld.

AEN PYRRUS.

HET XX. GEZANG.

Dat hy niet en pooge den schoonen knaep het maeghdeken te onttrecken.

O Pyrrus, mercktghe niet wat gevaer ghy de Getulische leeuwinne hare jongen poogt te ontrucken? Eerlang zultghe, als een bloo roover, den wreeden oorloogh ontvlieden; wanneerze heenegaet door de hinderlijcke scharen der jongelingen [1]), om Nearchus weder te krijgen. Een groote strijt zal'er wezen, of ghy of zy den grooten buit bekomen zal. Terwijl ghy de vlugge pijlen voor den dagh haelt, en zy hare vreesselijcke tanden wet, zeit men dat hy, als scheider van 't gevecht, de zege in zijn gewelt heeft [2]), en met een zoet windeken de schouders verkoelt, die met geurige vlechten bespreit zijn: hoedanigh Nireus [3]) was, of die op den bewaterden Ida geschaeckt is [4]).

[1]) *Door de hinderlijcke scharen der jongelingen:* in spijt van de schare van jongelingen, die haar in den weg staat.

[2]) *De zege in zijn gewelt heeft:* het Lat. heeft: „de zegepralen onder zijn blooten voet heeft."

[3]) *Nireus:* de koning van Naxos, de schoonste van al de Grieken, die voor Troje gekomen waren.

[4]) *Die op den bewaterden Ida geschaeckt is:* Ganymedes.

AEN DE KRUICK.

HET XXI. GEZANG.

Dat hy Korvijns halve ouden wijn opzette.

O vrolijcke kruick, die met my geboren zijt, toen Manlius burgemeester was [1]); het zy ghy klaghten of boerten of krackeel en razende minne, of gemackelijcken slaep werckt; waerdigh op eenen feestdagh voor den dagh gehaelt te worden; het zy in wiens naem ghy van Massische puickwijn zwanger zijt; koom te voorschijn, dewijl Korvijn [2]) gebiet ouden wijn te tappen. Hoewel die man vol is van Sokratische leeringen, nochtans zal hy zoo afkeerigh van u niet wezen. Men zeit dat de deftige oude Kato zich dickwils met wijn verheught hebbe. Door een zoet pijnigen verzetghe menighmael een straf gemoedt. Door u, o boertige wijn, ontdecktghe dickwils de bekommeringen der wijzen en den geheimen raet. Ghy sterckt en verquickt de benaeude herten met hope; en alsmen u in heeft, steeckt de beroide zijn horens op, die niet en vreest voor de majesteit der gesteurde Koningen, nochte de wapens der krijghslieden. Bacchus, en indien'er de blijde Venus by is, en de noode gescheide Bevallijckheden, en de brandende lichten zullen u ophouden, tot dat de rijzende zon de starren verjage.

[1]) *Toen Manlius burgemeester was:* alzoo in den jare 64 vóór J. C. ('tjaar 689 van Rome).

[2]) *Korvijn:* Valerius Messala Corvinus, de vriend van Cicero, van Brutus en van Tibullus, en die als de geleerdste en tevens meest beschaafde Romein van zijn tijd bekend was.

AEN DIANE.

HET XXII. GEZANG.

Hy wijdt haer den pijnboom toe, die by zijn hoeve staet.

O bewaerster der bergen, en woutmaeght, driekoppige [1]) Godin, die driemael aengeroepen, in arbeit gaende dochters

[1]) *Driekoppige:* onder drie namen aangebeden. Evenzoo noemt Vondel haar in zijn *Palamedes: Dryaenzicht Hekate.*

verhoort, en voor de doot bevrijt; ick wil dat de pijnboom, die over mijn hoeve hangt, u toegewijt zy, dien ick jaerlijcks met den bloede [1]) eenes beers, toeleggende om ter zijden uit te bijten, u opoffere.

[1]) *Met den bloede:* Vondel blijft in deze vertaling getrouw bij het gebruik van den abl. achter het voorz. *met.*

AEN FIDILE.

HET XXIII. GEZANG.

Datze de Goden met zuivere handen en een gerust geweten eere.

O boersche Fidile, indienge, by de nieuwe maen, uwe gevouwe handen ten hemel heft; indienghe uwe huisgoden, met wierroock, nieuw gewas, en een vraetige zeuge, paeit, zoo zal uw vruchtbare wijnstock den bederfelijcken zuidewint, nochte uw gewas de dorheit, nochte uwe zoete kinders eenen bedroefden ooftijdt gevoelen: want het beloofde offervee, het welck op den besneeuden Algidus [1]), tusschen eicken en eeckelboomen [2]), weit, of in d'Albaensche beemden gevoet wort, zal de priesterlijcke bijlen met zijnen neck verwen. Ghy, die de kleene Goden met roozemarijn en brosse myrten bekranst, behoeftze met het slaghten veeler schaepen niet te verzoenen. Indien ghy met onschuldige handen het autaer aenroert, dat zal de huisgoden, die u tegen zijn, vermorwen, en niet min aengenaem zijn, door godvruchtige garst en sparckelend zout [3]), dan door een kostelijcke offerhande.

[1]) *Algidus:* een berg bij Tusculum.

[2]) *Eicken en eeckelboomen:* Vondel vertaalt doorgaans, alsook hier, 't Lat. *quercus* met „eik", en *ilex* („steeneik") met „eekelboom".

[3]) *Godvruchtige garst en sparckelend zout:* gerst, uit vromen zin ten offer gebracht, en zout, dat knappend op het offervuur spat.

TEGENS DE GIERIGAERTS.

HET XXIV. GEZANG.

Al waert dat ghy, maghtiger dan d'onveroverde schatten van Arabie, en het rijcke Indie, al de Tyrrenische en Pontische zee met uwe gebouwen besloeght; en schoon de vervloeckte noot diamante spijkers in de hooge daecken hechtte; noch en zoudtge uwen hals niet van de stricken des doots, nochte het gemoedt van vreeze bevryen. De Veltnooren [1]), gewoon hunne huizen op wielen voort te trecken, en de ruwe Geeten, wier gemeene ackers vrye vruchten en koren voortbrengen, hebben een beter leven, en bouwen maer voor een jaer, en verlichten elckanderen by beurte van den ploegh. De zachte stiefmoeder is daer niet hardt over de voorkinders, en de rijcke vrou ringeloort haren man niet, nochte betrout op haren pol. Der ouderen deught is een groote bruitschat, en de vast verbonde kuischeit, ang [2]) voor eenen anderen man: en het is ongeoorlooft zich te buiten te gaen, of men moet het met den hals betaelen. O die zoude willen goddelooze dootslagen en burgerlijck oproer weghnemen, indien hy begeert datmen onder zijn pronckbeeldt schrijve: Vader des Vaderlants: die moet het hart hebben dat hy d'ongetemde ongebondenheit breidele, en hierom by de nakomelingen doorluchtigh werde. Zoo byster als wy, nijdige menschen, deughdelijcke mannen, o gruwel! geduurende hun leven haten, zoo byster roepen wy om hen wanneerze doot zijn. Waer toe droeve klaghten, indien de misdaet ongestraft blijve? Wat baten ydele wetten zonder zeden, indien het geweste, dat van hitte braet, en het uiterste van 't Noorden, en het aerdrijck van sneeu bevrozen den koopman niet afschricken, en d'ervaren zeeman op d'ysselijcke zee niet en past? Armoede, de grootste schande, doet alles bestaen, en lijden, en verlaet den steilen wegh der deught. Brengenwe dan juweelen, gesteenten, en onnut gout, oirzaeck

---

[1]) *De Veltnooren: Scythae campestres* heeft Horatius: dat zijn: de Nomadische of zwervende Scythen. Waarom Vondel hen *Nooren* heet. is niet duidelijk.

[2]) *Ang:* angstig, beangst.

der grootste ellende, op het Kapitool, daer ons het prijzen en de gunst der gemeente toeroepen; of in de naestgelege zee. Indienwe waerachtigh berou van onze schelmstucken hebben, zoo moetenwe de beginsselen der booze begeerten met den wortel uitrucken, en al te teere gemoeden met strenge oefeningen hervormen. Het edele kint [1]), onbedreven den toom te mennen, kan geen paert berijden, en vreest voor het jagen, als beter afgeregt op spelen, het zy met den Grieckschen tol, of den verboden terling: wanneer de trouweloze vader den vennoot en zijnen gast uitstrijckt [2]), en zich verhaest om voor zijnen onwaerdigen erfgenaem schatten te vergaderen: O ja, de godlooze rijckdommen groeien, en nochtans altijt schort'er ick weet niet wat aen.

[1]) *Het edele kint:* het kind van adellijke geboorte. De zinsnede hangt af van de volgende en de bedoeling is: wanneer de vader zijn vennoot en gast oplicht, zal de zoon, enz.

[2]) *Uitstrijckt:* bedriegt, oplicht.

AEN BACCHUS.

HET XXV. GEZANG.

Dat hy van hem gedreven van Augustus nieuwe en noitgehoorde zaken wil ophalen.

O Bacchus, waer sleeptghe my, die van u vol ben, heene? In wat wouden en speloncken worde ick, bezeten mensch, snellijck heenegedreven? In wat holen zalmen my, die toelegh den eeuwigen lof des braven Cesars in de starren en Jupiters Raet te zetten, booren? Ick zal wat nieus, wat treffelijcks, en dat noit te voren gesproken is, verhalen. Gelijck de waeckende Evias [1]) raest, wanneerze Hebras en Tracie, wit van sneeu, en Rodope van uitheemsche voeten bewandelt, aenschouwt. Hoe lust het my, ter zijden af, over rotsen en ledige wouden my te verwonderen? O ghy vooght over Veltnymfen en stercke [2]) Bacchanten, die met hare handen scheutige

[1]) *Evias:* een Bacchante.

[2]) *Stercke* stond niet in de eerste editie; later uit het Latijn hersteld.

esscheboomen konnen uitrucken, ick zal van geene geringe of sterffelijcke zaecken met eenen laegen stijl spreecken. O Lenëus, het is gevaerlijck doch zoet den Godt te volgen, die zijn hooftslaepen met groen wijngertloof bekranst.

AEN VENUS.

HET XXVI. GEZANG.

Dat hy nu out en grijs zijn minnegeweer Venus wil opdragen.

Onlangs kon ick de meiskens paeien, en hebbe niet zonder eere gevochten: nu zal ick mijn wapens en afgestrede lier ophangen aen dezen wandt, die aen de slincke zijde staet van Venus, uit der zee geboren. Leght hier, leght hier uw brandende fackels, en koevoeten, en boomen, die toegeslote deuren dreigen. O Godin, die, als een Koningin, het vruchtbare Cyprus en Memfis, vry van Sytonisch sneeu, bezit, tref de verwaende Chloë eens met uwe opgeheve zweep.

AEN GALATEA,

DIE REISVAERDIGH STAET.

HET XXVII. GEZANG.

Hy houdtze op, voornamelijck door het voorbeelt van Europe.

Het teken van het zingende koningske, en een teef met jongen, of rosse wolvin van den Lanuvijnschen acker [1]) loopende, en een bespronge vos geleide den godloozen; en eene slang behindere de voorgenome reize, indienze, gelijck een pijl dwers voorby schietende, de wagenpaerdekens verschrickt.

[1]) *Van den Lanuvijnschen acker: Lanuvium* was een stad op zestien mijlen van Rome, in den Laurentijnschen akker gelegen en beroemd door de kerkplechtigheden van Juno, die er gevierd werden.

Ick, voorzichtigh wichelaer, voor wien zoude ick vreezen? Eer een goddelijck vogel der boven ons hooft hangende plasregens weder naer de staende wateren vlieght, zal ick, met den dageraet, door gebeden de krassende rave opwecken. O Galate, weest geluckigh, en onzes gedachtigh; het zy waerge liefst zijt: en geen specht, langs de slincke zijde vliegende, of wufte kraey behindere uwe reis. Maer zietghe niet met wat een geraes de overleenende Orion beeft? My is bekent wat in den troebelen Adriatischen boezem steeckt, en wat quaet de heldere Iäpix [1]) pleegh aen te rechten. Der vyanden vrouwen en kinders moeten gewaer worden het verholen gebulder des opstaenden zuidewints, en de storm der verbolge zee, en d'oevers, levende van den slagh. Zoo heeft Euroop oock hare sneeuwitte leden aen den bedriegelijcken stier betrout; en de stoute bestorf om de zee, die van gedroghten krielt, en het bedrogh, daerze midden in stack; onlangs noch, in de bebloemde beemden, bezigh met eenen krans te vlechten, dieze de Nymfen schuldigh was, zaghze, in den schemerenden nacht, niet dan zee en starren; die zoo haest zy lande in Kreten, vooghdes over hondert steden, al vervaert van kranckzinnigheit, sprack: o vader, waer is de naem van dochter en plicht gebleven? Van waer, en waer toe ben ick gekomen? Een doot is te lichten straf voor het verlies des maeghdoms? Beschrey ick oock waeckende mijn schandelijcke misdaet? Of maeckt de ydele schijn, die de droomen door d'ivoire poort uitlaet, my diets dat ick onschuldigh ben? Was het beter midden door de zee te vaeren, of frissche bloemen te lezen? Indien yemant nu den eerloosen bul my, die vergramt ben, overleverde, zoo zoude ick poogen de hoorens van den onlangs zeer beminden var met stael, te scheuren, en te breecken. Onbeschaemt verliet ick de vaderlijcke huisgoden: onbeschaemt verwacht ick de doot. O zoo yemant van den Goden dit hoort! och of ick naeckt onder de leeuwen dwaelde! Ick schoone maeght wensch der tigeren spijze te worden, eer een leelijcke magerheit mijn schoone kaecken ontciere; eer het zogh van my, die een teere roof ben, verdrooge. De vader der onteerde Euroope raest in haer afwezen: waerom sterftghe niet? Ghy kunt aen dezen olmboom u by den neck ophangen aen den

[1]) *Iäpix:* een wind, van Apulië blazende.

gordel, dienghe wel te passe mede genemen hebt; 't en waer het u luste op klippen en scherpe rotsen te sterven. Ga toe, worp u in d' ongestuime baren, 't en waer ghy, koningklijck bloet, liever woudt uwer vrouwen wol spinnen, en, als een boel, onder een uitheemsche vooghdesse staen. De trouwelooze Venus lachende, in 't bywezen haeres zoons, die met ongespannen boogh by de bedruckte stont, sprack, na datze genoegh met haer geboert hadde: hou op van gramschap en hevigheit: want de gehaete [1]) stier zal u zijn hoornen laeten scheuren. Weetghe u met, als een gemaelin des onverwinnelijcken Jupijns, aen te stellen. Laet dat nocken varen. Leer u groot geluck maetigh draegen. d' Afgescheide weerelt zal naer uwen naem genoemt worden.

[1]) In de eerste editie, minder juist, *vergramde.*

AEN LYDE.

HET XXVIII. GEZANG.

Datmen Neptuins feestdagh met blijschap moet vieren.

Wat zal ick best op Neptuins feestdagh aenrechten? Ernstige Lyde [1]), tap ons van den opgesloten wijn [2]), en overweldigh de gebolwerckte wijsheit. Ghy ziet dat de dagh ten avont loopt, en gelijck of de gezwinde tijt stil stont, ontzietghe uit uwe schure voor den dagh te halen de kruick, die'er van Bibels burgemeesterschap af gestaen heeft. Wy zullen by beurte van Neptuin en de groene perruicken der Nereiden zingen. Ghy zult op de kromme lier van Latoon, en de schichten der snelle Cyntia zingen, en met hooghdraevende vaerzen oock haer, die Gnidos en de uitstekende Kyklades beheerscht, en Pafos met gepaerde zwaenen bezichtight: oock zal men met een behoorlijck klaeghliet van den nacht zingen.

[1]) *Ernstige Lyde:* beter: wakkere, vlijtige Lyde.

[2]) *Opgesloten wijn: Cœcubum* staat er bij Horatius: dat de naam was eener stad in Campanië, om den voortreffelijken wijn beroemd, die er naar genoemd was.

AEN MECENAS.

HET XXIX. GEZANG.

Hy noodight hem ten avontmael.

O Mecenas, spruite der Tyrrenische Koningen, al overlang heb ick voor u een licht wijntje gespaert, in een kruicke, daer noit uit geschoncken is, met roozen en balssem uit dadelkernen voor uw hair geperst. Sammel niet: beschou niet altijt het vochtige Tibur, en de gloeiende ackers van Esula [1]), en de bergen van Telegoon [2]), den vadermoordenaer. Verlaet den walgenden overvloet, en uw gevaert, dat de wolcken bereickt. Hou op te verwonderen over den roock, de rijckdommen, en 't gewoel van het weeldige Rome. Veranderingen zijn den rijcken veeltijts aengenaem, en d' onkostelijcke maeltijden der armen, onder een laegh dack, zonder tapijten en purper, ontrimpelen een bekommert voorhooft. Andromedaes heldere vader [3]) toont alree zijn verborgen vier, Procyon [4]), en de starre des dullen leeuws woeden alree, nu de zon met bange hitte blaeckt. De moede harder zoeckt nu, met zijn hygende kudde, de schaduwen, beken, en heggen des ruigen Silvaens, en de stille oever is vry van wufte windekens. Ghy bezorght het geen tot het gemeenbeste dient, en zijt bekommert voor de stadt, wat de Seres en Baktren, van Cyrus beheerscht, en de tweedraghtige Tanais brouwen. De voorzichtige [5]) Godt bedeckt met eenen duisteren nacht d'uitkoomste der toekomende zaecken, en hy lacht'er om, zoo de sterfelijcke mensch buiten behooren siddert. Beschick gelijckmoedigh hetgeen voor handen is: de rest vloeit voorby, als een stroom, die nu stillekens, met zijne kil, in de Hetrurische

---

[1]) *Esula:* een stadje in de bergen, tusschen Tibur en Preneste.

[2]) *De bergen van Telegoon:* Telegonus, de zoon van Ulysses en Circe, na bij toeval zijn vader om 't leven gebracht te hebben, huwde diens weduwe Penelope, bij wie hij Italus verwekte, die zijn naam gaf aan Italië. Ook was hij — altijd volgens de overlevering — de stichter van Tusculum.

[3]) *Andromedaes heldere vader:* Cefeus, of, liever, het gesternte van dien naam.

[4]) *Procyon:* de kleine hondster.

[5]) *Voorzichtige:* hier in den zin van: voorzienige.

zee loopt; nu uitgegete steenen en uitgeruckte stroncken, vee en huizen te gelijck met zich wechsleept, niet zonder gedreun van bergen, en het nabuurige bosch: wanneer een hooge watervloet de stille vlieten ommeroert. Zich zelven machtigh en vrolijck zal hy leven, die zeggen magh: ick heb tot op dezen dagh geleeft. Jupijn magh morgen schoon of leelijck weder aen den hemel scheppen; nochtans zal hy het geene voorby is niet tot niet maecken; nochte breecken het geen de verstreecken tijt eens voortgebrogt heeft. Fortuin, met wreede schouspeelen vermaeckt, en hardneckigh in 't spelen van ongewoon spel, verandert de onzekre staten; nu my, nu eenen anderen gunstigh zijnde. Ick loofze, die stant houdt. Indienze haer snelle wiecken klappende, wech vlieght, zoo geef ick haer weder het geenze my gegeven heeft, en bekleede my met mijn eige deught, en zoeck deughdelijcke armoede, zonder rijckdom. Wanneer de groote mast van de Zuider stormen kraeckt, dan tracht ick niet tot ellendige gebeden te loopen, om door bedeloften te bedingen, dat de Cypersche en Tyrische waren de gierige zeen niet tot rijckdommen gedyen: dan voertme een koeltje, en Pollux, de tweeling, veiligh, met een roeischuitje, door het geruisch der Egeesche zee.

HET XXX. GEZANG.

Dat zijn vaerzen eeuwigh leven zullen.

Ick heb een gedachtenis [1]) voltoit, die koper verduuren zal, en hooger uitsteeckt dan het punt [2]) der koningklijcke naelden [3]). De vratige slaghregen, d'uitgelaten Noorden wint, nochte d'ontelbare reeks der jaren, en het verloop der tijden zullenze niet konnen uitroien. Ick zal niet geheel sterven. Mijn grootste

[1]) *Gedachtenis:* liever: *gedenkteeken.*

[2]) *Het punt:* zou „*de* punt" moeten zijn. 't Is niet *le point*, maar *la pointe.* Zie van dit woord, over welks geslacht de taalgeleerden druk getwist hebben: Huydecoper *Pr.*, Deel II, blz. 63. Hoogstraten, *Lijst der zelfst. naamw.*, en Bilderdijk, *Gesll. in v.*

[3]) *Der koningklijcke naelden:* der Piramiden.

deel zal de Doot ontvlieden. Mijn lof zal hier na altijt even frisch aengroeien, zoo lang d'Aertspriester met de zwijgende maeght [1]) het Kapitool opklimme. Ick, van lagen staet opgekomen, zal geroemt worden d'eerste te wezen, die een Latijnsche wijze op Eolische vaerzen gezet [2]) hebbe, daer de Anfidus [3]) geweldigh bruist, en daer Daunus [4]), arm van water, over boersche volcken geheerscht heeft. O Melpomen, treck uw verdiende glori aen [5]), en omring gewilligh mijn hair met Delfischen laurier.

---

[1]) *d'Aertspriester met de zwijgende maeght:* de Opperpriester van Vesta met de Vestaalsche maagd, die, wanneer zij ten tempel optrok, een zedig zwijgen in acht nam.

[2]) *Een Latijnsche wijze op Eolische vaerzen gezet:* de voetmaten van Saffo en Alceus bij het maken van Latijnsche verzen gebruikt.

[3]) *De Anfidus:* een rivier van Apulië, nu *Ofanto* genaamd, in de Adriatische Zee uitloopende, en beroemd om den slag van Cannae, die in zijn nabijheid plaats had.

[4]) *Daunus:* de grootvader van Turnus. Apulië was arm van water en de dichter brengt die eigenschap van 't land over op den koning, die 't beheerscht.

[5]) *Treck uwe verdiende glori aen:* noch verstaanbaar, noch juist. 't Latijn *sume superbiam quaesitam meritis*, wil zeggen: trek u den roem aan, dien ik door verdiensten heb verworven.

HET VIERDE BOECK.

AEN VENUS.

HET EERSTE GEZANG.

Dat hy nu een oude bereickt hebbe, waer in zijn gemoedt zich van Venus behoort te spanen.

O lang gevierde [1]) Venus, ghy roert alweer de trommel. Och, och, verschoonme: ick ben nu zulck een man in het velt niet, als toen ick diende onder de goetaerdige Cynara [2]). O ghy wreede moeder der zoete minnegodekens, staeck my, die nu out en kout in het vijftigste jaer [3]) ga, tot uwe liefkoozeryen te buigen. Ga daer de vleiende gebeden der jongelingen u noodigen. Ghy, die gezwint van purpere zwanen gevoert wort, zult ten huize van Paulus Maximus beter onthaelt worden; indienge een bequaem hart zoeckt te ontvoncken: want een edel en schoon jongeling, en welspreeckende voor de bekommerde misdaedigen, en in veelerleie kunsten geleert, zal uwe oorloogsvaenen wijt laeten vliegen; en wanneer hy lacht, om dat hy meer by haer vermagh dan de medevryer, met zijn milde geschencken, zal hy u, neffens het Albaensche leck [4]), een marmoren beeldt oprechten, in uwe cypresse kerck. Daer zultge veel wierroocks riecken, en u vermaecken met gezangen, vermengt met spel van lier, Berecyntischen kromhoren,

---

[1]) *Gevierde:* de latere editie heeft, naar het Latijn verbeterd, *onbezochte.* Lat. *Intermissa.*

[2]) *Toen ick diende onder de goetaerdige Cynara:* zonderling uitgedrukt voor: toen de goede Cynara mij beheerschte.

[3]) *Out en kout in het vijftigste jaer:* men vergete hier niet, dat het een Romein is, die spreekt. En toch geloof ik, dat Horatius niet meent wat hij zegt.

[4]) *Leck:* meer.

en fluite. Hier zullen de jongelingen met de tangere maeghdekens, tweemael 's daeghs, uwe Godheit loven, en driemael trippelende met hare blancke voetjens de aerde doen daveren, gelijck de priesters van Mars. Ick schep nu geenen lust in vrouwen, jongelingen, nochte lichtgeloovige hope van weerliefde, nochte om strijt wijn te drincken, nochte de hooftslapen met frissche bloemen te kranssen. Maer och, Ligurin och, waerom biggelen de tranen langs mijne wangen? Waerom hapert mijn welspreeckende tong, midden in mijn rede. My dunckt dat ick u 's nachts in mijnen droom omhelze. O ghy harde, nu duncktme dat ick u voorvlughtige volgh, over velden en vlietende stroomen.

AEN ANTONIUS JULUS [1]).

HET II. GEZANG.

Hy looft Pindarus, en zeit dat het gevaerlijck zy hem naer te streven.

O Julus, wie toeleit Pindarus naer zijn kroon te steecken, die weeght zich op wasse vleugels, op zijn Dedaels [2]), om de glaze zee te vernoemen [3]). Pindarus bruist, gelijck een vliet ten bergh afschietende, dien de plasregens op de vermaerde oevers hebben doen aengroejen; en stroomt en barnt met eenen diepen boezem; waerdigh om met Apolloos laurier vereert te worden, het zy hy nieuwe woorden door zijn trotse vaerzen rolt, of op rijmeloose voeten treet; het zy hy van Goden zinge, of Koningen van goddelijcken bloede; waer door de Centauren rechtvaerdigh omgekomen zijn, en de ysselijcke vierbraeckende Chimeer sneefde; het zy hy prijze die vergodet [4]), met den palm by Elis verkregen, te huis komen; of worstelaer, of renstrijder, en beschencktze met een gave, die beter is dan hondert pronckbeelden; het zy hy beschreie den bruidegom, die de

[1]) *Aen Antonius Julus:* zie de vertaling dezer Ode in dichtmaat.

[2]) *Op zijn Dedaels:* beter: met behulp van Dedalus.

[3]) *Om de glaze zee te vernoemen:* versta: om het voorbeeld van Icarus te volgen en een zee, waar men in stort, naar zijn naam te noemen.

[4]) *Vergodet:* de oude vorm, waarvoor men nu, door samentrekking, *vergood* zegt.

bedruckte bruit ontschaeckt is; en de krachten, en gemoeden, en goude zeden hemelhoogh verheffe, en haer den duisteren afgront benijde. De Tebaensche zwaen vliegt hoogh in de lucht, zoo menighmael, o Antoni, als hy verheven door de wolcken streeft. Ick geringer dichte mijn vaerze met moeite; gelijck de Matijnsche bie, lezende aengenamen tijm, met veel arbeits, ontrent het wout en den oever van het vochtige Tivoli. Ghy poeet, zult met eenen hooghdravender stijl van Cesar zingen, wanneer hy, met den verdienden laurier verciert, de forsse Gelderschen [1]) in triomf naer het Kapitool sleept; boven wien het nootlot en de goede Goden noit yet grooters of beters ter weerelt voortgebroght hebben, nochte voortbrengen zullen, schoon de goude eeuwen weder te voorschijn quamen. Oock zultge zingen de feesten en gemeene stadts blijschap over de verkrege wederkomste van den dapperen August; en de vierschaer, die van pleiten viert. Indien ick wat zeggen kan, dat hoorens waerdigh is, zoo zullen mijne vaerzen mede daer by komen, en geluckigh door het wederkeeren van Cesar zal ick zingen: o schoone zon! o loflijck licht! en terwijl de veltheer voortga, zullenwe dickwils zingen: Jö triomfe! De heele stadt zal Jö triomfe! roepen; en wy zullen den genadigen Goden wierrock opofferen. Tien stieren, en zoo veele koeien zullen u van uwe bedeloften bevrijen, my een teer gespeent kalf, het welck in de ruime beemden groeit; dat met zijne star (waerin het een sneeuwitte blaer voert, en voort ros over het heele lijf is) het gehoornde licht der nieuwe mane nabootst.

[1]) *De forsse Gelderschen:* reeds meer hebben wij *Sicamber* door „Geldersman" vertaald gezien.

AEN MELPOMEN.

HET III. GEZANG.

Dat hy door de dichtkunst eenen onsterflijcken naem zal bereicken.

O Melpomen, dienghe in zijne geboorte eens met gunstigen oogen toegelonckt hebt, die zal geen doorluchtigh worstelaer worden: geen gezwint paert zal hem triomfeerende op den Grieckschen renwagen omvoeren: nochte de oorloogh zal hem,

als veltoverste, met Delfische laurieren verciert, niet aen het Kapitool toonen, om dat hy der Koningen opgeblaze dreigementen kneusde: maer de wateren, die door het vruchtbare Tivoli vloeien, en het dicke woudtloof zullen hem edel maecken, door Eolische vaerzen. Het volck van Rome, de hooftstadt der werelt, kent my waerdigh onder de beminde reien der poëten gezet te worden: en nu ben ick den nijt te boven geraeckt. O Zanggodin, die liefelijk op de goude luite slaet: o ghy die, indien 't u luste, oock de stomme visschen zoudt kunnen zingen leeren, als een zwaen, dat men in 't voorby gaen my met vingeren nawijst: zie daer gaet de Roomsche lierspeelder; dat heb ick alleen door u: dat ick leef en gewilt worde, zoo ick gewilt worde, dat magh ick u dancken.

DRUSUS LOF.

HET IV. GEZANG.

Hy viert over zijn zege, op Graubunders en Zwaven behaelt.

Hoedanigh eenen vogel, schiltknaep des blixems[1]) (wien Jupiter, de Koning der Goden, heerschappy over de wufte vogels gaf, om dat hy hem getrou bevondt, in het schaecken van den blonden Ganimedes) de vaderlijcke kracht en jeught eertijts, eer hy vlugh was, uit het nest joegen, de lentewinden, toen de winter voorby was, het vliegen, 't welck hy ongewoon was, al bevende leerden; de levendige kracht flus, als eenen vyant, naer de schaepskoyen stierde, en de lust tot aes en gevecht nu tegens de weerende draecken aendreef: of hoedanigh een leeu, onlangs van zijn moeders rosse speen afgeruckt, van het geitken, grazende op de weeldige weide, gereet om met de eerste tanden verslonden te worden; gezien wert, zoodanigh zaegen de Graubunders, en edele Zwaben[2]) Drusus

[1]) *Schiltknaep des blixems:* bliksemdrager. De oude druk heeft hier, bij drukfout, *schietknaep,* wat den lezer op de gedachte zou brengen, dat de arend zelf den bliksem *schoot* of slingerde.

[2]) *De Graubunders, en edele Zwaben:* bij Horatius heeten zij *Rheti* en *Vindelici.* Vondel blijft ook hier wederom getrouw aan zijn liefhebberij om volkeren der oudheid met namen uit zijn tijd te noemen. Zeker lag *Augusta Vindelicorum,* nu Augsburg, in de landstreek, die later den naam van Zwaben verkreeg.

beneden de Alpes oorloogen; van welcken ick niet wil onderzoecken, door wienze een bijl tot geweer leerden bezigen, gelijck de Amazonen: oock is 't onmogelijck alles te weeten. Maer de wijt en zijt overwinnende benden, door zijnen raet weder overwonnen, gevoelden wat geest en vernuft, in een geluckigh hof wel opgevoedt, en wat Augustus vaderlijck hart over de jonge Neronen [1]) vermoghten. Vromen worden van vromen, goeden van goeden geboren. In kalvers en veulens blijckt des vaders deught, en fiere adelaers teelen geene weerlooze duif: maer leering drijft den ingeboren aert uit [2]), en goede opvoeding sterckt het gemoedt. Waer de zeden afneemen daer onteeren de ondeugden de goede inborst. Wat ghy, o Rome, den Neronen schuldigh zijt, dat getuight de vliet Metaurus [3]), en de vrome Asdrubal [4]), en die heldere dagh, op wien de duisternis uit Latie verdreven is; die allereerst ons toeloegh met eenen vruchtbaren zege, toen de vervloeckte Afrikaen door d'Italiaensche steden vlughte, als een vlam langs de fackels, of de Oosten wint over de Siciliaensche zee. Hier na groeide de Roomsche jeugt door voorspoedige toghten altijt aen; en de kerckbeelden, door het goddeloos oproer der Penen, verwoest, raeckten weder over ent; en de meineedige Hannibal borst ten leste aldus uit: wy harten, een roof van verscheurende wolven, volgen van zelfs hen, die, door ons om te leiden en t'ontvlughten, heerlijck triomferen [5]). Dit volck het welck kloeckhartigh, uit het verbrande Troje, het heiligdom, gesolt op de Tuskaensche zee, kinders, en afgeleefde vaders binnen d'Ausonische vesten gedraegen heeft, is gelijck een galnotenboom, die met scherpe bijlen afgeknot, op Algidus, vruchtbaer van bruin loof, door het verlies en afhouwen zijner tacken, oock na het snoeien, meer bot, en uitspruit. Hydra [6]), door het onthoofden, groeide niet stercker aen, tegens den

---

[1]) *De jonge Neronen:* Tiberius en Drusus, door Augustus opgeleid.

[2]) De latere editie: *verweckt.*

[3]) *De vliet Metaurus:* een rivier van Italië, in welker nabijheid Hasdrubal, toen hij Hannibal hulp kwam brengen, door Claudius Nero verslagen werd.

[4]) *De vrome Asdrubal:* waarschijnlijk heeft hier de drukker *vrome* voor *verwonnen* gelezen.

[5]) *Wij harten — triomferen:* dit alles staat niet in de eerste editie, is later uit het Latijn hersteld.

[6]) *Hydra:* liever: de Hydra of Waterslang.

onverwinnelijcken Herkules: en Kolchis, nochte het Echionische Teben [1]) hebben geen grooter ondier gedempt. Dompelt het in zee, het zal schooner worden: kampt ghy 'er tegens, het zal den overwinner, die noch in zijn volle kracht is, met grooten lof ter aerde vellen, en oorlogen voeren, daer de vrouwen den mont vol af zullen hebben. Ick zal nu geen hoovaerdige gezanten naer Kartago mogen zenden. Alle onze hope en het geluck onzes naems leit'er toe, nu Asdrubal gesneuvelt is. Niets is'er dat der Klaudien armen [2]) niet volvoeren konnen, die van Jupijns goedertiere godtheit beschermt, en door hunne doortrapte treken [3]) in allerlei oorlooghsgevaer gered worden.

[1]) *Het Echionische Teben:* Echion was een der mannen, die, uit de draketanden voortgesproten, Cadmus hielp om Thebe te stichten.

[2]) *Der Klaudien armen:* Nero Claudius Drusus, aan wien deze lierzang is toegewijd, was de zoon van Tiberius Nero en Livia Drusilla, en de broeder van Tiberius.

[3]) *Doortrapte treken:* men vatte deze uitdrukking hier in een beteren zin op, dan waar die thans in wordt verstaan.

AEN AUGUSTUS.

HET V. GEZANG.

Dat hy zich naer Rome spoede.

O allerbeste wachter van 't Romulische volck, gesproten uit den goedertieren goden, te lang blijftghe wech. Koom weder, ghy die den heiligen Raet der Vaderen een spoedige wederkomste belooft hebt. O goede Vorst, verlicht het vaderlant met uwen glans: want waer u aenschijn, als een lente, den volcke bestraelt, daer daeght het liefelijcker op, en de zon schijnt'er schooner. Gelijck een moeder altijt het oogh naer den boghtigen oever heeft, en met bedeloften, gebeden, en geluckwenschen om haren zoon roept, die aen de overzijde der Karpatische zee te lange vertoeft, naerdien hem Noortsche buien met tegenwint over het jaer buiten 's lants ophouden; zoo verlangt het vaderlant, aengeport door getrouwe begeerten,

oock naer Cesar: want dan gaet de os veilig door de beemden weiden: Ceres en het vruchtbare geluck voeden de velden: de zeeluiden kruissen gerustelijck de zee: de Trou is ang [1]) voor laster: het kuische huis wort niet bevleckt door schennis: gewoonte en wet hebben het smettelijck overspel getemt: de kraemvrou wort door haer kroost geprezen: straf volght de misdaet op de hielen. Wie vreest voor den Parth? Wie voor den killen Scyth? Wie voor het ysselijck Duitsche bloet nu Cesar noch leeft? Wie past op den oorloogh des fellen Spanjaerts? Elck brengt den dagh ten avont op zijne heuvels, en huwt den wijnstock aen den olm. Van daer gaet hy vrolijck ter maeltijt, en wanneer het tweede gerecht opgezet is, drinckt hy ter eere van u, zijnen Heiligh: voor u stort hy lange gebeden, en wijn, en stelt uwe godheit onder zijne huisgoden; gelijck Griecken de gedachtenis van Kastor en den grooten Herkules houdt. O goede Vorst, och ofge Italie eenen langduurigen vrede beschafte. Aldus spreeckenwe nuchteren vroegh morgens: aldus spreeckenwe beschoncken zijnde, wanneer de zon onder is.

[1]) *Ang:* bang.

AEN APOLLO EN DIANE.

HET VI. GEZANG.

Eeuwgedicht.

O Godt, die Tityus, den schaecker, en Niobes vermete tong [1]) aen haere kinders gewroken hebt; wiens wraeck oock de Tessalische Achilles gevoelde, die bykans overwinner van 't hooge Troje, en grooter dan anderen, maer tegens u een ongelijck kamper was: hoewel hy, een strijtbaer zoon der zeegodinne Tetis, de Dardanische torens met zijne drillende speer schudde. Hy plofte ter aerde, gelijck een pijnboom, van de scharpe bijl getroffen; of cypres, van den Oosten wint gedreven,

[1]) *Niobes vermete tong:* de snoevende Niobe.

en viel op zijnen mont in het Trojaensche stof. Hy zoude, besloten in den paerde, het welck Minerve geveinsdelijck toegeheilight was, de t'ontijdt vierende Trojanen, en Priams vrolijck danssende hof niet bedrogen hebben; maer op de verwonne menschen gebeten, voor de vuist, de zuigelingen, oock de vruchten, daer de moeders noch van zwanger waren, o gruwel, door het Griecksche vier verteert hebben; 't en ware de vader der Goden, bewogen door uwe en Venus aengename gebeden, Eneas zaecken begunstigende, bestemt hadde dat de vesten met een beter geluck zouden opgebout worden. O Febus, ghy lierspeelder, ghy leermeester der schrandere Talye, die uw hair in den vliet Xantus dompelt: O ongebaerde Apollo, bescherm de eere der Latijnsche Zanggodinne. Febus heeftme den geest der dichtkunste, en den naem van poeet gegeven. O ghy puick der maeghden en jongelingen uit doorluchtige vaders gesproten, die onder de beschuttinge der Delische Diane staet, die door haren boogh vlugtende losschen en harten temt; bewaer de Lesbische dichtmaete, en mijn vingerspel, die naer gewoonte loven Latonaes zoon, en de maen, op haren tijt wassende, het welck [1]) de vruchten voorspoedigh doet groeien, en de rollende maenden gezwint voortrolt. Wanneerghe getrout zijt, zultghe zeggen: ick, die de maet van den Poeet Horatius leerde, hebbe op de hondertjarige feest een liet gezongen, dat den Goden aengenaem is.

[1]) *Het welck:* het op gezette tijden wassen der maan.

AEN TORQUATUS.

HET VII. GEZANG.

Na het voorstellen van d'aenkomste der lente, noodight hy hem tot een vrolijck leven.

De sneeu is gesmolten: het velt krijgt weder gras, en 't geboomte loof. De landou is verandert, en d'afloopende vlieten glyen langs de oevers. De Bevallijckheit met de Nymfen en beide haere zusters heffen naeckt de reien aen. Het jaer en

de uur, die met den koesterenden dagh heneglipt, vermanen u op geene onsterflijckheit te hoopen. De westewinden verzachten de koude: de zomer, die zoo haest vergaet als d'ooftijt vruchten draeght, verdrijft de lente: en korts daer na komt de logge winter weder: nochtans vergoeden de snelle maenden de schade van 't jaer: wy, eens nedergedaelt, by den godtvruchtigen Eneas, den rijcken Tullus, en Ankus, zijn stof, en schaduwe. Wie weet of de Goden daer boven den dagh van morgen aen den dagh van huiden knoopen zullen. Alles watghe met een vriendelijck hart gegeven hebt, dat zal uw verlangende erfgenaem ontbeeren. Wanneerghe eens gestorven zijt, en Minos eens een deftigh vonnis over u gesproken heeft, dan zal, o Torquaet, uw geslacht [1]), uw welspreeckentheit, uw godvruchtigheit u het leven niet wedergeven: want Diane zelf verlost haren kuischen Hippolijt uit de duisternis des afgronts niet, en Teseus is niet maghtigh zijnen vrient Piritous uit de ketenen des Doots te verlossen.

[1]) *Uw geslacht:* Manlius Torquatus was uit een der doorluchtigste geslachten van Rome gesproten en met de aanzienlijkste vermaagschapt.

AEN MARTIUS CENSORYN.

HET VIII. GEZANG.

Niets krachtiger dan gedichten, om zijnen naem en faem de vergetenisse t'ontrucken.

O Censorijn [1]), ick zoude gewilligh schaelen schencken, en bekers, die mijnen spitsbroederen aengenaem zijn; oock drievoetstoelen, een belooninge der dappere Griecken: en ghy zoudt de allerslimste gaeven niet genieten, waer ick gestoffeert van kunst, door Parrasius [2]) gewrocht, of Scopas [3]); dees ver-

[1]) *Censorijn: C. Marius Censorinus* werd Consul in 't jaar 9 vóór J. C., 't jaar 746 van Rome.

[2]) *Parrasius:* een beroemd schilder van Ephese.

[3]) *Scopas:* een beeldhouwer van Ephese, van wien o. a. een beroemd Venusbeeld te Rome bewaard werd.

nuftigh, om nu eenen mensch dan eenen Godt in steen te houwen; die, in 't schilderen met vloeiende verwen: maer ick hebbe die maght niet, en ghy maeckt'er geen werck af, en uwe zinnelijckheit streckt tot die fraeicheit niet. Ghy zijt met vaerzen vermaeckt; vaerzen kan ick u bestellen, en die gifte waerdeeren. Geene uitgehouwe marmorsteenen, van het gemeenebeste opgerecht, waer door vroome helden naer hunne doot herleven; geene gezwinde vlught, en Hannibals te rugh gedreve dreigementen, nochte de brant van het godlooze Kartago, maecken den lof van hem, die Afrika dwingende [1]), den bynaem van Afrikaner kreegh, niet doorluchtiger dan de Zanggodin van Kalabrie: nochte ghy zult geenen loon van uwe braeve daden genieten, indien de schriften zwijgen. Wat waer Mavors, en Iliaes zoon [2]), indien het nijdige stilzwijgen Romulus verdiensten hinderlijck waer? Gunst, en deught, en de tong der maghtige poeeten rucken Eakus uit den vergetelpoel, en dragen hem den Elysiaenschen velden op. De Poëzy laet niet toe dat den lofwaerdigen man sterve. De Poëzy verheft hem ten hemel. Zoo is de wackere Herkules aen Jupijns disch gezeten. De klare Tweelingstar ontruckt de diepe zee de lecke kielen. Bacchus, zijne hooftslaepen met groene wijngaerdrancken bekranst hebbende, brengt de bedeloften tot een goet einde.

[1]) *Hem, die Afrika dwingende:* Scipio, den overwinnaar van Hannibal.
[2]) *Iliaes zoon:* Romulus.

AEN LOLLIUS [1]).

HET IX. GEZANG.

Dat zijne nochte de vaerzen van andere Poëten nimmermeer vergaen zullen.

Op datghe misschien niet gelooft dat de woorden, waerdigh om onder de lier te zingen, die ick, geboren by den luit

[1]) *Lollius: M. Lollius* was Consul in 't jaar 20 vóór J. C. ('t jaar 733 van Rome), voorts metgezel en zedemeester van Tiberius' stiefzoon Cajus Caesar.

ruischenden Aufidus, door noit gehoorde kunsten, spreeck, vergaen zullen, hoewel de Meonische Homeer boven aen zit; nochtans leit de Pindarische en Ceesche Poëzy [1]), nochte het dreigende gedicht van Alcëus, en het deftige van Stesichoor [2]) niet achter de banck: en de tijt heeft niet uitgewischt het geen Anakreon eertijts speelde. De minne schept noch adem, en de blaeckende liefde, de snaren der Eolische jongkvrouwe toevertrout, is noch in 't leven. De Lacedemonische Heleen blaeckte niet alleen door de getoide perruick des overspeelers, en verwonderde zich niet alleen over kleeders met gout geborduurt, en de koningklijcke gewaeden, en zijnen stoet. Teucer heeft oock niet eerst met zijnen Cydonischen boogh geschoten. Troje is niet maer eenmael besprongen. De groote Idomeneus, of Stenelus hebben niet alleen een oorloogh gevoert, waerdigh om van Poëten gezongen te worden. De forsse Hecktor, en dappere Deifobus zijn niet eerst gewont geweest om hunne kuische vrouw en kinders te beschutten. Veele groothartige mannen zijn 'er voor Agamemnon geweest; maer zy worden alle onbeweent en onbekent in eenen langdurigen nacht van vergetenheit gedompelt, om dat het hun aen heilige poëten ontbrack. De ongepreze deugt scheelt luttel van een begrave vadzigheit. O Lollius, ick zal u in mijne schriften niet onvereert laten, nochte gedogen dat de nijdge vergetenheit ondanckbaerlijck alle uwe braeve daden vermindere. Ghy zijt voorzichtigh in uwe zaecken, en evenmoedigh in voor- en tegenspoet; een verfoeier van bedriegelijcke gierigheit, en een vyant van het gelt, dat alles naer zich sleipt; en geen Burgemeester van een jaer, maer zoo menighmael ghy, als een goet en getrou rechter, het eerlijck [3]) boven het oirbare stelde, en groothartigh de geschencken der misdadigen verfoeide, en als een triomfeerder de vaendels liet vliegen door de aendringende schaeren [4]). Men magh met recht hem niet geluckigh

---

[1]) *De Ceesche Poëzy:* de dichter Simonides was van Cea geboortig.

[2]) *Stesichoor:* Stesichorus was een Lyrisch dichter uit Himera, een stad van Sicilië. Hij leefde onder den dwingeland Talaris en liet vele gedichten na, waarvan alleen brokken zijn bewaard gebleven.

[3]) *Het eerlijck:* het eervol.

[4]) Op den lof, hier door Horatius aan Lollius toegezwaaid als mensch en als krijgsoverste, zou, volgens VELLEJUS PATERCULUS II, 97, vrij wat zijn af te dingen; niet alleen moet hij een doortrapte booswicht zijn geweest; maar

noemen, die veel bezit. Beter voert hy den naem van geluckigh, die wijsselijck de gaven der Goden gebruicken, en bittere armoede dragen kan, en banger voor een schelmstuck dan voor de doot is. Zulck een schroomt niet voor zijn lieve vrienden en het vaderlant te sterven.

---

ook als Landvoogd werd hij door de Germanen, bij wie hij zich had gehaat gemaakt, met geheel zijn leger aan den Rijn geslagen.

AEN LIGURYN.

HET X. GEZANG.

O die dus lange wreet en krachtigh waert door Venus gaven, wanneer u hoovaerdige, eerghe het waent, de baert eerst zal uitbreecken, en het hair, dat nu om uwe schouders waeit, uitgevallen is, en de verwe, die nu de roode rooze overtreft, Ligurius aenzicht in borstelen verandert hebben; dan zultghe zeggen, wanneerghe u zoo in den spiegel verandert ziet: och hadde ick in mijne jeught dat verstant gehad, 't welck ick nu hebbe! of waerom krijgh ick die gladde kaecken niet weder, nu ick van zinnen verandert ben.

AEN FYLLIS.

HET XI. GEZANG.

Hy noodightze ter maeltijt.

O Fyllis, ick hebbe een vaetje vol Albaenschen wijn, die over de negen jaren out is. In mijnen hof is petercelie genoegh om kranssen te vlechten, en menighte van veil, om uw blinckende hair te omringen. Mijn huis blinckt van zilver. Het autaer, met kuisch yzerkruit bevlochten, verlangt om met den bloede

eenes offerlams besprengt te worden. Alle handen reppen zich. Maeghdekens en knechtjens onder een loopen herwaert en derwaert. De vlam, den vuilen roock boven uitwentelende, beeft vast. Op datghe nochtans weet tot wat blijschap ghy geroepen wort: de Iden [1]) moetghe vieren, welcke dagh April, de maent der zeegodinne Venus, midden doorklooft; dien ick met recht alle jaren houde, en bykans heiliger acht dan mijnen eigen geboortedagh, om dat mijn Mecenas, van dezen dagh af, zijne groeiende jaren op eene rye telt. Een rijcke en dartele dochter heeft Telefus aen haer snoer, daer ghy zelf naer staet, een jongman niet naer uwen staet, en zy houd hem met zijnen wille geboeit. De verbrande Faëton leert u yzen van uwe gierige [2]) hope. De vlugge Pegaes, die Bellerofon den zandruiter noode wou op hebben, streckt tot eenen deftigen spiegel, op datghe altijt staet naer het gene u past; en achtende ongeoorlooft iet hoogers te hopen dan u betaemt, u onthout van eene die u ongelijck is. Wel aen dan, o einde mijner vryagie (want ick zal na dezen door geene andere vrou ontvonckt worden) leer wijzen, om die liefelijck na te zingen: het zingen zal de zwaermoedigheit minderen.

[1]) *De Iden:* de 15de der maand.
[2]) *Gierige:* versta: gretige, begeerige.

AEN VIRGILIUS.

HET XII. GEZANG.

Hy schildert d'aenkomste der lente af.

De Tracische wecklevens [1]), lentegezellen, die de zee bezadigen, drijven nu de zeilen voort. De beemden zijn nu niet bevrozen, en de hooge vlieten, van wintersneeu gezwollen, ruischen niet. De rampsalige vogel droevigh Itys beschreiende, en de eeuwige schande van den Cekropischen huize, om dat

[1]) *De Tracische wecklevens:* dat zijn: de Oostenwinden. *Wecklevens* staat hier voor: levenwekker.

het zijner Koningen vuile lusten qualijck gewroken heeft, bouwt zijnen nest. De harders der vette schapen speelen in het teere gras, op hun fluitje, en vermaecken den godt, die lust schept in vee en de bruine heuvelen van Arkadie. O Virgijl, een dronck begint nu al te smaken. Indien ghy, die een pagie der edele jongelingen zijt [1]), druiven wilt drincken, die te Kalene [2]) geperst zijn, by my kuntghe wijn voor nardus koopen. Voor een kleen potteken nardus, kuntghe bekomen een vaetje wijns, 't welck nu in Galbaes schuren leit, en milt is om nieuwe hoop te verwecken, en maghtigh om droeve bekommeringen te verdrijven. Indienghe naer deze blyschap haeckt, koom haestigh met uwe waren. Ick meen u, zooghe met ledige handen koomt, niet op te vullen, gelijck de rijcken in hunne huizen, daer het vol op is, gewoon zijn. Maer laet het sammelen en uwe baetzucht varen: en, op het lijckvier denckende, terwijl het u gebeuren magh, meng uwe ernstige zaecken met een korte boerterye: het is zoet mallen, wanneer het pas geeft.

[1]) Uit deze bewoordingen kan men afleiden, dat deze Ode niet aan den grooten dichter Virgilius, maar aan om 't even welken knaap, die dezen naam droeg, gericht werd.

[2]) *Kalene: Kales* of *Kalenum* was een stad in Campanië.

TEGENS LYCE.

HET XIII. GEZANG.

Hy beschimpt Lyce, die, nu een oude best, en noch even geil, van de jonge jeught veracht wort.

Lyce, de Goden hebben verhoort, de Goden, Lyce, hebben mijne bedeloften verhoort. Ghy wort een oude best, en wilt nochtans schoon schijnen, en ghy speelt en drinckt onbeschaemt, en droncken zijnde, prickeltghe den verstorven minnegodt met een bevende keel. Hy houdt schiltwacht op de schoone kaecken van de bloeiende en zangkundige Chia: want wispelturigh vlieght hy over dorre eicken, en schuwt u, om dat uwe slijmige

tanden en grijze hairen u leelijck maecken. Het purper van Koös, nochte de kostelijcke gesteenten zullen u den verstreecken tijt niet wederom brengen, die van den vluggen dagh eens in stadts kronijcken [1]) geschreven is. Waer is uwe schoonheit gebleven? och waer is die schoone verwe? waer uwe wackerheit? wat schiet'er over van dat schoon, van dat schoon, het welck de liefde verweckte, en my buiten my zelven voerde? Dat geluckige, naest Cynara; dat bekende en bekoorlijcke aenschijn? Maer het noodlot nam Cynara ras wegh, willende Lyce zoo lange sparen, als een oude kraey leven kan; op dat de vierige jongelingen moghten, niet zonder veel lachens, den glans der schoonheit zien in d' asschen gevallen.

[1]) *In stadts kronijcken:* er wordt bij Horatius van geen *stad* gesproken, en de uitdrukking, zooals Vondel die bezigt, schijnt ook meer een spreekwijze van zijn tijd.

AEN AUGUSTUS.

HET XIV. GEZANG.

Hy zeit dat de Raet en het Roomsche volck Augustus geene eer kunnen opdragen, gelijck zijne deught en dapperheit vereischen. Hy verheft de triomfen, by Augustus stiefzonen, tegens verscheide volcken gewonnen, als mede te gelijck aen 's Keizers geluck en lof gehecht, naerdienze onder zijn gezagh en beleit deze oorlogen volvoerden. Endelijck sluit hy dat allerhande volcken, oock in de verregelegenste gewesten des aerdtbodems gezeten, zijn heerschappye kennen, en eeren.

O August, wat vader of burgers zullen bezorgen dat uwe deughden met overvloedige eergiften door byschriften en kronijcken in eeuwige gedachtenis blijven? O allergrootste Vorst van de Vorsten der bewoonbare weerelt, de Zwaben [1]), de Roomsche wetten niet onderworpen, hebben onlangs geleert wat ghy in den oorloogh vermooght: want de gestrenge Drusus

[1]) *De Zwaben:* zie den vierden Lierzang van dit vierde Boek.

heeft meer dan eens door uw heir de Lombarden [1]), een onverzoenelijck slagh van menschen, en de gezwinde Brennen [2]), en de ysselijcke sloten op de Alpes verdelght. Terstont daer na heeft d'outste der Neronen [3]) eenen geweldigen slagh geslagen, en verdreef, door eenen geluckigen toght, de onmenschelijcke Graubunders; hy die waerdigh was dat men in den strijt zagh, met hoe groote neerlagen zijn volck afmatte de harten, die zich getroosten voor de vryheit te sterven: bykans gelijck de Zuiden wint de wilde zee aen 't hollen helpt; wanneer de rey der Pleiaden het zwerck scheurt: zoo plaeghde die wackere helt de benden der vyanden, en rende met zijn brieschende paert midden door het vier. Gelijck de gehoornde Aufidus [4]) bruist, die door het gebiet van den Apulischen Daunus stroomt, wanneer hy woet, en de geploeghde ackers met eenen schrickelijcken watervloet dreight; alzoo velde Klaudius [5]), met eenen woesten aenval, de yzere drommels der vyanden; en, als een overwinner, de voorsten en achtersten ter neêr maeiende, bedeckte de aerde, zonder verlies der zijnen; naerdien ghy uwe maght, raet en Goden daer toe beschafte: want op den zelven dagh, toen de haven van Alexandrye u te voet viel, en het ledige hof opende, heeft de gunstige Fortuin, na vijftien jaren, u eenen geluckigen uitgang des oorloogs en den prijs wedergegeven, en in 't einde der veldheerschappye u de gewenschte eere toegeeigent. De noit getemde Spanjaert, Meed, Indiaen, en wilde Scyth verwonderen zich over u, o tegenwoordige beschermer van Italie, en het heerschende Rome. Naer u luisteren de Nijl, die zijnen oirsprong verberght, de Ister, de snelle Tigris, d'Oceaen vol gedroghten, die d'afgescheiden Britten bespoelt, de Vrancken, onvervaert voor de doot, en de harde Spanjaert; de Gelderschen [6]), die lust in moorden scheppen, eeren u met neergeleide wapenen.

---

[1]) *Lombarden:* of *Longobarden:* Genaunen noemt hen Horatius.

[2]) *De Brennen:* mede een volk, dat onder de Alpen woonde, voor 't welk Vondel echter geen naam schijnt gevonden te hebben.

[3]) *D'outste der Neronen:* zie den vierden Lierzang.

[4]) *Aufidus:* zie bl. 155.

[5]) *Klaudius:* Claudius Nero, mede in dien Lierzang bedoeld: hij was vroeger Consul in 't jaar 12 vóór J. C. ('t jaar 741 van Rome).

[6]) *De Gelderschen:* bij Horatius de Sicambren.

AUGUSTUS LOF.

HET XV. GEZANG.

Hoewel Apollo hem van oorlogen hebbe afgeschrickt, nochtans wil hy in dit gezang Augustus lof ophalen, voornamelijck om het herstellen van den vrede, en de bedorve zeden, en wetenschappen, waer door de voorouders de palen van het rijck wijder uitbreiden.

Toen ick op mijne lier veltslagen en veroverde steden wou spelen, belette my Febus [1]) dat ick met kleene zeiltjes niet door de Tyrrenische zee zou vaeren. O Cesar, uwe eeuw verleent onze ackers overvloedige vruchten, en hangt in onzen Jupijns kercke weder het wapentuigh op, het welck weder der Parten hoovaerdige posten [2]) ontruckt is; sluit Janus tempel te Rome, van oorloogh ontlast; toomt en tuchtight de woeste ongebondenheit; verjaeght de boosheit, en haelt weder de voorige deughden in, waer door de maght van Italie groeide; en de majesteit en faem des rijcks bereicken Oosten en Westen. Onder Cesars beleit zal de dolle burgertwist, nochte gewelt de rust niet steuren; nochte de gramschap, die zwaerden smeet, en de steden jammerlijck tegens een ophitst. Die den diepen Donau drincken, geene Goten, geene Seres, geene trouweloose Persianen, geene, die by den vliet Tanais geboren zijn, zullen Augustus plackaten afscheuren [3]); en wy zullen op werck en heilige dagen, na datwe de Goden naer behooren aengebeden hebben, by den genoegelijcken wijn, met onze vrouwen en kinderen, met zang en spel, naer der voorvaderen wijze, de dappere veldoversten, Troje, Anchises, en de afkomst der koesterende Venus verheffen.

[1]) *Belette my Febus, dat ick.... niet:* dat *niet* is hier te veel. — Wat voor 't overige betreft de hier gebezigde beeldspraak, zij wil eenvoudig te kennen geven: „Febus belette mij, met zwakke krachten, een zwaarwichtig werk te ondernemen."

[2]) *Der Parten hoovaerdige posten:* aan de deurposten (van de tempels of woningen) der Parthen, die er mede braveerden.

[3]) *Plackaten afscheuren:* de uitdrukking klinkt vrij zestiende-eeuws. Er staat bij Horatius *edicta rumpent:* d. i.: „zij verbreken de besluiten" — wat echter even goed in letterlijken zin kan worden opgevat, gelijk Vondel hier doet, als in zedelijken zin.

TOEZANGEN.

AEN MECENAS.

HET EERSTE GEZANG.

Hy wil Mecenas, treckende naer den Actiaschen oorloog, geleiden, niet om uit zijn tegenwoordigheit eenig genot te trecken, maer om min bekommeringe voor zijn behoudenis te hebben.

Myn vrient Mecenas, ghy zult met een roeischuitje, tusschen de groote oorlooghschepen, henevaren, bereit al Cesars gevaer met het uwe te wagen. Wat zullen wy [1]) doen, wien 't leven lust zoo lange ghy behouden zijt, en u dervende verdrietigh valt? Zullenwe op uw bevel onze rust houden, die zonder u onlustigh is? Of zullenwe dezen arbeit dragen, met zulck een gemoedt als geenen teeren mannen betaemt? ja wy, en wy zullen u moedigh over d' Alpische geberghten volgen, of over den ongastvryen Kaukasus, of tot den uitersten boezem van 't Westen. Vraeghtge wat mijn arbeit den uwen baeten zal, dewijl ick zoo zwack en weerloos ben? Ick zal in uwe tegenwoordigheit min dan in uw afwezen vreezen: gelijck een vogel, die zijne ongevederde jongen broet, meer den aenval der slangen vreest, wanneer hy van honck is: hoewel hy daer by wezende hun niet meer hulps zoude kunnen bewijzen. Ick wil gaerne dezen en al den oorloogh helpen voeren, op hope van uwe gunst; niet op dat ick veele ossen moght hebben, omze in den ploegh te spannen; of dat mijn vee de Lukaensche voor de Kalabrische weide verwissele, eer de hontsdagen komen; niet op dat mijne marmere hoeve zich uitstrecke tot aen de vesten van 't hooge Tuskulum, door den zoon van

[1]) *Wat zullen wy:* Horatius spreekt hier, als in 't vervolg, in 't meervoud, van zichzelven.

Circe [1]) gebouwt; uwe milddaedigheit heeftme aen rijckdom genoegh geholpen. Ick zal niet staen naer het gene ick, gelijck de gierige Chremes [2]), in der aerde begraeven, of als een ongebonden spilpenning verslempen zal.

[1]) *De zoon van Circe:* Telegonus: zie Boek III, Gezang XXIX.

[2]) *Chremes:* een naam, door de Latijnsche blijspeldichters veel aan grijsaards gegeven.

HET II. GEZANG.

Hy prijst het leven des ackermans, inzonderheit om de matigheit, en gerustheit des gemoedts.

Geluckigh is hy, die verre van alle handeling, gelijck de eerste weerelt [1]), de vaderlijcke ackers met zijn eigene ossen ploeght, die vry van allen woecker is, en niet, als de soldaet, door de moorttrompet geweckt wort; die oock niet voor de verbolge zee yst; de vierschaer en hoovaerdige poorten der rijcke fockeren schuwt, den hoogen populier aen den volwassen wijngaert huwt, en onnutte rancken met zijn snoeimes afsnijdende, vruchtbaerder enten daer op ent; of in een boghtigh dal zijne loeiende koeien dwaelen ziet, of gepijnden honigh in zuivere kruicken giet, of de teere schapen scheert; of wanneer de herfst zijn hooft met rijpe appelen verciert, die uit den acker opbeurt, zich verheught met ge-ente peeren te plucken, en druiven, die het purper tarten, waer mede hy u, o Priaep, en u, o vader Sylvaen, beschermer der hoven, vereert. Nu lust het hem onder eenen ouden galnotenboom [2]) te leggen, nu in het lange gras: terwijl het water van de steile klippen afschiet. De vogels tierelieren, en de bronnen ruischen met vlietende beecken; waer door hy gemackelijck in slaep valt. Maer wanneer de donderende Jupijn des winters by beurte sneeuwt, en regen afstort, dan jaegt hy hier en daer felle wilde zwijnen, met veele honden in de gespanne netten, of hangt hier en daer stricken om de hongerige lysters te

[1]) *Gelijck de eerste weerelt:* verstaanbaarder en beter ware: „gelijk de eerste aardbewoners."

[2]) *Eenen Galnotenboom:* een eikeboom, onder welks bladen galnoten groeien.

vangen, of vangt eenen blooden haes, of overzeesche kraen [1]), die in zijne stricken gevallen is, een genoeghelijcke belooninge van zijnen arbeit. Wie vergeet hier door de booze minnezorgen niet? Indien dan een kuische huisvrou, gelijck een Sabijnsche, of eene van de zon verbrande dochter eenes wackeren Apulers mede huis en zoete kinders gade sla, en droogh hout aen den gewyden haert leit, tegens de koomste van haren vermoeiden man, en het vrolijcke vee met gevlochte horden afheinende, de gespanne uiers melcke, en zoeten most uit een versch vat tappende, ongekochte spijze bereide, zoo zouden my geene Lukrijnsche oesters, noch tarrebotten, noch scharren; indienze het wintersche onweêr uit de Oostersche baren in onze zee joegh, zoo wel smaecken, en geen Afrikaensche faisant zoo wel monden. Geen Jonisch patrijs smaeckt zoeter dan een olijf van den verschen tack gepluckt; of liefelijcke surckel [2]), die gaerne in de beemden groeit, en maluwe, gezont voor een kranck lichaem, of een lam, op de feest des ackergodts geslagen, of een bocksken, den wolf ontjaeght. Hoe genoegelijck is het onder deze leckernyen de zatte schapen te zien naer huis spoeden; de vermoeide ossen den omgekeerden ploegh met hunnen bezweten hals nasleipen, en de rustende slaven, eenen zwarm van den rijcken huize, rontom het vier aen den haert zitten. Na dat Alfius de woeckeraer dit gesproocken hadde, heeft hy, als of hy datelijck [3]) een ackerman wilde worden, al zijn gelt ter halve maent ingetrocken, en zoeckt het op den eersten dagh der nieuwe maent, weder uit te zetten.

[1]) *Kraen.* De uitgave van 1654 heeft: *kraey.*

[2]) *Surckel: zuurkel,* onze gewone zuring.

[3]) *Als of hy datelijck:* deze woorden zag ik liever onmiddellijk volgende op het voorafgaande: *gesproocken hadde.*

AEN MECENAS.

HET III. GEZANG.

Hy vervloeckt den knooploock.

Wie eertijts, met een godlooze hant, zijn ouden vaders hals brack, die eete loock, vergiftiger dan dolle kervel. O harde maeiers darmen! hoe woet dit venijn in het ingewant! of heeft

dit adderen-bloet, in kruiden gekoockt, my bedrogen? Of Kamdia [1]) de spijze mishandelt? Gelijck Medea, die boven alle anderen op den blancken Vorst verslingert was, Jäson hier mede bestreeck, toen hy de stieren onder het onbekende juck zoude slaen; hier mede door bestreecke geschencken wraeck nemende over zijne boel, ontvlootze met vliegende draecken. Zoo groot een hitte der hontsdagen heeft in het dorstige Apulie noit gebroeit: en de gifte van Dianier [2]) ontstack de schouders des arbeitzamen Herkules noit krachtiger. Maer o boertige Mecenas, indienge immermeer yet diergelijcks eet, laet het maeghdeke [3]) de hant voor uwen kussenden mont houden, en in den wandt leggen.

[1]) *Kamdia:* zie twee gezangen verder.

[2]) *De gifte van Dianier:* het vergiftigde kleed, dat zij Hercules gezonden had.

[3]) *Laet het maeghdeke,* enz.: lees hier: zoo bid ik, dat uw meisje met de hand uwe kussen afwere en zich in 't bed zoo ver mogelijk van u verwijderde.

TEGENS MENAS,

DEN VRYGELATEN SLAEF VAN DEN GROOTEN POMPEJUS.

HET IV. GEZANG.

Hy hekelt zijn verwaentheit met de veranderinge van zijne gelegenheit.

Tusschen u en my is zoo groot een haet, als'er natuurlijck tusschen wolven en schapen is. O ghy, wiens rugge door Spaensche bolpeezen, en wiens scheenen door harde boeien geschonden zijn; hoewel ghy moedigh op uw gelt stapt, goet verandert geen bloet. Zietghe niet hoe de voorbygaende luiden u de guigh nasteecken en nakijcken; wanneerghe met eenen sleependen tabbaert naer het Kapitool treet? Dees, die van de tuchtmeesteren met zweepen vol stramen gegeesselt is, zoo dat'er de provoost af walght, laat duizent bunderen lants te Falerne bouwen, en rijdt in de karros, en zit, ter schande van Otto [1]), boven aen in den schouburgh, gelijck een groot ridder.

[1]) *Ter schande van Otto:* lees: ten schimp van Otto's wet. L. Roscius Otho, de volkstribuun, had de wet ingesteld, dat de veertig rijen banken, die in den Schouwburg op het orkest volgden, waar de Senaat zat, uitsluitend bestemd zouden zijn voor de Ridders, of voor de zoodanigen, die een vermogen bezaten, aan dat eens Ridders gelijk.

Wat baet het zoo veele zwaerwichtige galeien, en eenen hoop slaeven, tegens de zeeroovers, toe te rusten, wanneer dees vogel [1]) kornel zal wezen?

[1]) *Dees vogel:* de schimpnaam *vogel* is door Vondel uitgedacht.

TEGENS DE TOVERES KANIDIA [1]).

HET V. GEZANG.

O Goden, wieghe zijt, die in den hemel het aertrijck en menschelijck geslacht beheerscht, wat wil dit gedrang? en waerom zijn aller aengezichten tegens my alleen ontstelt? Ick bidde u, om uwer kinderen wil, indienghe oit kinders gebaert hebt; om deze ydele purpere pracht [2]), om Jupijn, wien dit mishaeght; waerom zietghe my aen, gelijck eene stiefmoeder, of als een geschoten dier? Na dat het jongsken, zoo teer van lichaem, dat het een godvergeten Tracisch hart vermurwen zouden aldus met een bevende stemme geklaeght hebbende, staen bleef, berooft van al zijn cieraet, zoo beval Kanidia, korte adders in heur hair en ongetoide vlechten gevlochten hebbende, met tovervier te verbranden wilde vijgebomen uit den kerckhove geruckt, en doodse cypressen, en eiers van eenen beslijmden vorsch, met bloet bestreecken, en veders van een vleermuis, en kruiden, gepluckt in Jolkos en Iberie, vrucht-

[1]) *Kanidia.* Omtrent den persoon van Canidia loopen de meeningen der uitleggers zeer uiteen. Volgens sommigen zou zij slechts een verzonnen personage zijn; volgens anderen een beruchte gifmengster en tooverheks, die te Napels woonde en minnedranken bereidde uit de lever van knapen, die tot stervens toe gemarteld werden; terwijl vele latere scholiasten van gevoelen zijn, dat Canidia niets dan een schimpnaam was voor „heks" in 't algemeen en de ware naam der hier en in het XVII. Gezang van dit Boek bedoelde persoon Gratidia, zij een Napelsche lichtekooi, en Horatius op haar verslingerd was, die haar, omdat zij zijn liefde weigerde, uit wraak als een tooverkol afschilderde. Dit laatste gevoelen heeft de waarschijnlijkheid voor zich, omdat wij moeilijk kunnen aannemen dat een dichter van gevoel en smaak zich zoo smoorlijk verliefd zou aanstellen van een vreeselijke tooverkol, als Horatius het doet in de XVII. Epode.

[2]) *Om deze ydele purpere pracht:* versta: bij dezen met purper omzoomden tabberd, die mij thans niet tegen aanslagen beveiligt. De adellijke knapen droegen de *toga praetexta* met purperen rand.

baer van vergift, en gebeenten, die eenen nuchteren hont ontjaeght zijn: en de afgerechte Sagaen [1]), het geheele huis met helsch wywater besprengende, zoo rijst heur hair over ent, gelijck een zee-egel en de borstels van een vlughtigh wilt zwijn. Veia, door geen gewisse afgeschrickt wezende, groef al hygende met heure yzere schop eene grop in der aerde; op dat het begraven kint, door het aenschouwen der twee of driemael veranderde spijze, van langer hant moght sterven; terwijl het met den mont boven de aerde uitstack, gelijck een zwemmend lichaem met de kin uit den water; op dat het uitgezogen mergh en de dorre lever een minnedranck moghten verstrecken; terwijl de oogen eens op de verbode spijze starrende uitteerden [2]). Het ledige Napels, en alle naburige steden gelooven dat de Arminiumsche [3]) Folia, die heete teef, daer oock by was; die met Tessalische vaerzen [4]) de starren betovert, en de maen van den hemel af doet stijgen. De felle Kanidia, bits op hare duimnagels bijtende, wat sprackze en wat sprackze niet? O nacht, en Diaen, getrouwe getuigen mijner zaecken, die gebodt hebt over de stilte, wanneer de geheime offerhanden geschieden; weest nu, weest nu tegenwoordigh. Keert nu uwe maght en gramschap tegens de huizen der vyanden; terwijl de vervaerde dieren, door den zoeten slaep bevangen, in het bosch schuilen. Laet de roffiaens honden, datzer alle om lachen, den ouden overspeelder nalachen, die met zulck eenen nardus bestreecken is, hoedanigh ick noit met mijne handen gemerckt hebbe. Wat gebeurt'er? Waerom is mijn vervloeckt vergift onkrachtiger dan dat van d' uitheemsche Medea? waer door zy, zich over de hoovaerdige boel, des grooten Kreons dochter [5]), gewroken hebbende, heenevloot; toen de mantel, een geschenck in vuilen bloede gedoopt, de nieugetroude door den brant om het leven broght. Ymmers

---

[1]) *Sagaen: Sagana* was vermoedelijk een medehelper van Canidia, gelijk ook *Veja* en *Folia*, van welke verder gesproken wordt.

[2]) Het kind namelijk, tot den hals toe ingegraven, stierf van honger, onder 't zien der voorgezette spijze en drank.

[3]) *Arminiumsche:* van *Ariminium*, een stad in Umbrië.

[4]) *Tessalische vaerzen:* de Thessaliërs gaven voor, door hun bezweringsverzen de maan en de sterren op aarde te kunnen doen afdalen.

[5]) *Des grooten Kreons dochter:* Creüsa, met wie Jason verloofd was, nadat hij Medea verlaten had.

heeftme kruit nochte wortel, die in ruige velden schuilt, niet onbekent geweest. Hy, alle zijne boelen vergeten hebbende, slaept in de bestreecke kamer. Och och, hy treet daer heene, bevrijt door de vaerzen eener kundiger toveresse. O Varus, wien noch groote zwarigheit over het hooft hangt, ghy zult tot my komen door ongewoone drancken, en het geroep der Marsen [1]) zal u niet weder by uwe zinnen brengen. Ick zal wat sterckers toemaecken, en u eenen grooter beker toeschencken, hoewel ghyer af walght: en de hemel zal eer lager dan de zee, en de aerde hooger dan de hemel wezen, eerghe niet zoo zeer in mijne minne blaeckt, gelijck de smitskolen in het zwarte vier. Onder dit spreecken verzachte het jongsken nu niet de goddeloozen met zoete woorden, gelijck te vore; maer twijfelende wat het eerst zeggen zou, vloeckte het ysselijck: watghe doet of laet, geen vergift kan de menschelijcke natuur veranderen. Ick zal u met vloecken plaegen. Een gruwelijcke vloeck wort met geenen offer verzoent. Wanneer ick door uw bedrijf mijnen geest gegeven hebbe, zal ick u, als een nachtspoock, ontmoeten, en als een schim met kromme klaeuwen u in 't aenzicht vliegen, waer in 't gewelt der gestorve zielen bestaet, en nestelende in uw ongerust harte, zal ick door schrick uwen slaep steuren. Het volck van allen kanten zal u, ongeschickte besjes [2]), met steenen worpende, verpletten. Daer na zullen de wolven en Esquilijnsche ravens uwe onbegrave lichamen verscheuren; en mijne ouders, na mijne doot, wee mijns! zullen dit schouspel zien [3]).

[1]) *Marsen:* een Italiaansche volksstam, waaronder velen het beroep van geestbezweerders uitoefenden. Zij leidden uit dien hoofde hun afkomst van Circe af.

[2]) *Ongeschickte besjes:* koddige vertaling van *obscoenas anus:* beestachtige oude wijven.

[3]) Lees dezen laatsten zin: en mijne ouders, mij helaas! (of tot hun smart) overlevende, zullen dit schouwspel zien.

HET VI. GEZANG.

Op Cassius Seveer, een' lasterachtigh Dichter.

Ghy hont, waerom plaeghtghe d' onschuldige gasten, daerghe bloode tegens wolven zijt? waerom dreightghe my niet met vergeefs blaffen, indienghe de maght hebt, en rant my aen,

die weder bijten kan? Want ick zal, gelijck een Molos, of rosse Lacedemonische hont, wiens kracht den harderen dienstig is, met opgesteecke ooren al het voorvlughtigh wilt door het diepe sneeu drijven. Wanneerghe het wout met een gevaerlijck gehuil vervult hebt, dan snuffeltghe aen eenen voorgeworpen brock. Zie toe, zie toe: want op de boozen gebeeten zijnde, steeck ick mijn beide hoornen op: gelijck als de verachte zwager tegens den trouweloozen Lykambe [1]); of de bittre vyant tegens Bupal [2]). Zal ick ongewroken, als een kint, schreien, indien yemant my gebeeten hebbe?

[1]) *Lykambe:* Lycambes had zijn dochter Neobule aan den dichter Archilochus verloofd, doch later geweigerd, haar aan hem te geven; waarop de dichter hem zoo geweldig in een schimpdicht doorstreek, dat hij en zijn dochter zich van verdriet verhingen.

[2]) *Bupal: Bupalus* was een beeldhouwer van Clasomene, die zich insgelijks, uit spijt over de hekeldichten, waaraan hij ten doel stond, van 't leven beroofde.

HET VII. GEZANG.

Op het burgerlijck oorlogh, tegens Brutus en Cassius gevoert.

Waer heene? waer heene, ghy booswichten? Waerom ruckt-ghe heimelijck den degen uit? Of is'er luttel Roomsch bloet te water en te lande vergooten? Niet op dat de Romain de trotse sloten van het nijdige Kartago zoude verbranden; of d'ongetemde Brit geboeit naer het Kapitool gesleipt worden; maer deze stadt moght ondergaen, door hare eige hant, naer der Parten wensch. Wolven en leeuwen gebruickten noit deze gewoonte, dan tegens dieren van eenen anderen aert. Vervoert u blinde dolligheit, of eene hooger drift, of uwe misdaet? Antwoort my. Zy zwijgen, en besterven in het aenzicht, en staen verbaest voor 't hooft geslaegen. Zoo is 't. Het bittere noodlot, en het schelmstuck des broedermoorts [1]) drijven de Roomsche burgers voort, sedert des onschuldigen Remus bloet, tot der nakomelingen vloeck, vergoten wert.

[1]) *Het schelmstuck des broedermoorts:* den doodslag van Remus, volgens de overlevering, omdat hij den spot dreef met het walletje, dat zijn broeder Romulus om het nieuwgebouwde Rome getrokken had, door dezen van 't leven beroofd.

HET VIII. GEZANG.

Op een geile oude best.

Wilt ghy, oude pry, al mede vragen, wat mijne krachten zoo heeft uitgeput; naerdien uwe tanden zoo zwart zijn, en uw voorhooft verschrompelt van ouderdom, en uw vuil stinckvat, tusschen uwe verschroockte billen, gaept, gelijck een kuchende os? maer uw boezem en verrotte mammen, een merrien-uier gelijck, prickelen my, en uw weecke buick, en dunne heup op uw dicke bombeenen. Weest rijck, en laet de triomfbeelden voor uw lijck gedraegen worden; nochte laet'er geene gehuwde wezen, die met ronder parlen behangen zy: en of de Stoische boecken gemeenelijck al onder uwe fluweele kussens leggen, staen de ongeleerde zenuwen te minder? of hangt het tuigh te slapper? zoo dat ghy, &c.

AEN MECENAS [1].

HET IX. GEZANG.

O geluckige Mecenas, wanneer zal ick met u in den hoogen hove wijn drincken, die tot heilige bancketten gespaert is; verheught zijnde door Cesars overwinninge, die Jupijn behaeght; speelende een vaers op mijne lier, onder de fluit, gestelt, dees op een uitheemsche, die op een Griecksche wijze? Gelijck onlangs, toen d' Amirael [2]), op zee gedreven, met brandende schepen vlughte, na dat de stadt gedreigt was, met de boeien van hem, dieze den meineedigen slaven, daer hy het mede hiel, ontruckt hadde. Een Romain (och

[1]) *Aen Mecenas.* Dit lierdicht verheft den zege van Octavianus op Antonius en Cleopatra, bij Actium.

[2]) *D'Amirael:* Sextus Pompejus, die door Agrippa in de Siciliaansche wateren verslagen werd. Zoon van een vlootvoogd, noemde hij zich *Neptunius dux*, welken naam Horatius hem spottenderwijze geeft. Bij de vertaling is de aardigheid verloren geraakt.

nakomelingen, ghy zult het niet geloven) vervooght van een vrou, draeght de palissade, en, als een soldaet, de wapens, en kan den verschrompelden lubbelingen [1]) ten dienst staen; en de zon aenschout het schandelijck vliegenet [2]) onder de vaendels. De Gallen, die stadigh Cesar roepen, zetten met twee duizend brieschende paerden op hem aen. De snelle zeilen schuilen ter slincke zijde in de haven van 's vyants schepen. Jo triomf! ghy behindert de gulde wagens, en ongerepte vaerzen [3]). Jo triomf! ghy voert nu geenen overste, als in den oorloogh van Jugurta; nochte Afrikaen, wiens graf door de deught op Kartago gebout is. De vyant, te water en te lande verwonnen, heeft voor den purperen wapenrock eenen routabbert aengeschoten. Hy, zullende heenegaen tegens den wint op, zoeckt Kreten, om zijne hondert steden vermaert, of de zantplaeten, daer de Noortsche baeren op barnen, of drijft op der Goden genade. Jongen, breng hier grooter bekers, en wijnen van Chios, of Lesbos; of schenck ons Kampanischen wijn, die het walgen der mage belet. Het lustme de zorgh en vrees voor Cesars zaecken met zoeten most te verdrijven.

[1]) *Lubbelingen:* gelubden, gesnedenen.

[2]) *Het schandelijck vliegenet:* dat namelijk boven de zitplaats van Antonius was uitgespreid.

[3]) De vertaling is hier onverstaanbaar. De offerande aan Jupiter, waarmede de plechtigheid van den zegepraal besloten werd, bestond in zuiver witte stieren, die nooit onder 't juk waren geweest.

OP MEVIUS.

HET X. GEZANG.

Hy wenscht hem eenen zeestorm en schipbreuck.

Het schip, dat den stinckenden Mevius in had, steeckt ter quader uure af. O Zuidewint, passe tegens beide de zijden met ysselijcke baren aen te slaen, en de donckere Oostewint smijte door d'onstuimige zee takels en riemen in stucken. De Noordewint steke oock zoo heftigh op, gelijck hy op het hoogh geberghte de bevende boomen ter aerde velt; en geen troostelijcke star verschijne in dien duisteren nacht, waer in de droevige Orion ondergaet; en hy werde met geenen stiller

stroom gedreven, dan de triomfeerende Griecksche vloot, toen Pallas hare gramschap van het verbrande Troje wende tegens het godlooze schip van Ajax [1]). O hoe zullen uwe schippers moeten zweeten, en wat een dootverf zultghe zetten, en wat een wijfachtigh misbaer en gekarm aen den vergramden Jupijn zal men hooren, wanneer de Jonische zee, loeiende door den vochtigen zuidenwint, de kiel gebroken heeft? dat indien ghy, als een vette buit, op den boghtigen oever uitgestreckt, de duickers mest, zoo zal'er een geilen bock en een lammeken aen het onweder [2]) opgeoffert worden.

[1]) *Het godlooze schip van Ajax:* het schip van den goddeloozen Ajax.
[2]) *Aen het onweder:* lees: aan de winden, als Godheden aangemerkt. Deze woorden komen niet in de oude uitgave voor.

AEN PETTIUS.

HET XI. GEZANG.

Hy met minne bevangen, kan zich niet tot vaerzen beledigen.

O Pettius, het lustme niet, gelijck eertijts, vaerzen te dichten, nu ick met groote liefde bevangen ben; met liefde die my boven al om teere knechtjes en maeghdekens doet blaken. Dees derde winter, sedert Inachia my niet meer ontvonckte, schudt het loof van de boomen af. Wee mijns! want ick schaem my over zoo groot eene misdaet: want heb ick op de tong geloopen, door de geheele stadt! en my verdriet dier maeltijden [1]), daer het quijnen, stilzwijgen, en diep zuchten my meldden dat ick vryde: ick klaegde u met schreiende oogen, dat mijne oprechte inborstige armoede [2]) niet opmoght tegens den rijcken; zoo haest als d'onbeschaemde Godt [3]) ontdeckt hadde het geheim van my, die door den heeten wijn verhit was. Indien de overloopende gal om mijn hart ziedt, op datze deze stovingen, die de booze wonde niet verzachten, den winden ten buit geve; zoo zal de schaemte, aen d'eene zijde gezet,

[1]) *My verdriet dier maeltijden:* Latinisme voor: mij verdrieten die maaltijden.
[2]) *Oprechte inborstige armoede:* lees: de oprechte inborst eens armen.
[3]) *d'Onbeschaemde Godt:* Bacchus.

ophouden te kampen tegens hen, die my ongelijck zijn. Na dat ick voor u deze dingen ernstigh geprezen hadde, en ghy my belaste t'huis te gaen, brogten my mijne twijfelachtige voeten by de onvriendelijcke posten, en helaes harde drempels, waer op ick lijf en leden gebroken hebbe. Nu ben ick op Lycisk verslingert, die zich roemt aller vrouwen dartelheit te overtreffen: waer uit my de trouhartige raden der vrienden en harde scheltwoorden niet kunnen redden; maer een andere minne van een blanck maeghdeken, of eenen scheutigen jongeling, die zijne lange locken vlecht.

HET XII. GEZANG.

Op een stinckende out vel, dat hem aenzocht.

Ghy vrou, die waerdigh zijt van olyfanten bereden te worden, wat begeertghe? Waerom zentge geschencken en brieven aen my, die een zwack jongeling, en noch te scherp van reuck ben? Want ick alleen rieck nauwer of ghy een neusgezwel, of eenen bockestanck onder uwe borstelige ockselen hebt, als een snuffelende hont daer een zeuge leit. Wat zweet en vuile stanck groeit'er over alle haere verschroockte leden, wanneerze pooght d' ongetemde dolheit te bedaeren met eene hangende zenuwe, en zy houdt haer blancketsel niet, nochte de blozende verwe, uit krokodils dreck gepuurt; en met het roeren van hare vellen breecktze de onderlaegen, en het gehemelte der ledekant; of als zy mijne walging met harde woorden hekelt. Ghy zijt hitsiger by Inachia dan by my. Driemael des nachts kuntghe Inachia helpen, en altijt zijtghe af, wanneerghe het my maer eens gunt. De plaegh hael Lesbia, die my, die eenen stier zocht, u gewezen heeft, die onbequaem zijt, toen de Koösche Amyntas by my was, wiens zenu beter rees in het &c. als een nieu gewosse boom, die op de heuvels staet. Voor wien heb ick de purpere kleederen tweemael in de wol geverft bereit? juist voor u? op dat'er geen gast onder uwe mackers zou wezen, die meer bemint zou zijn van zijne liefste, als ghy van my. O ick ongeluckige, voor wien ghy vlught, gelijck een lam voor felle wolven, en de geit voor de leeuwen vreest.

AEN ZYNE VRIENDEN.

HET XIII. GEZANG.

De hemel is betrocken, een gruwelijcke storm steeckt'er op: regen en sneeu valt uit de lucht: zee en wouden ruischen van den Tracischen Noordewint. O vrienden, laet ons de gelegenheit van dezen dagh waernemen, terwijl het ons past, en wy noch wel te voet zijn. Laet ons het voorhooft ontrimpelen. Schenck ghy wijn, die onder het burgemeesterschap van Torquaet [1]) geperst is. Laet andre praetjes vaeren. Misschien zal Godt deze dingen genadigh te recht brengen. Nu lust het my met Achemenischen Nardus begoten te worden, en met Cyllenische snaren het hart van benaude bekommeringen te verlichten; gelijck de edele Centaurus [2]) den grootsten voesterkinde toezong: Onverwonnen jongeling, sterfelijcke zoon der Godinne Tetis, het rijck van Assarakus, 't welck gedeelt wort door den vliet des kleenen Scamanders, en den glibberigen Simois, wacht op u; daer het nootlot uwe wederkomste belet, door het zeker afsnijden van den draet uwes levens: en uwe zeegroene moeder u niet weder zal kunnen t'huis voeren. Verzacht daer alle rampen door zang en spel, een liefelijcke vertroosting voor mismaeckte zwaermoedigheit [3]).

[1]) *Onder het burgemeesterschap van Torquaet:* van Manlius Torquatus; — over den hier bedoelden wijn wordt meer in den XXI. Lierzang van 't III. Boek gesproken.

[2]) *De edele Centaurus:* Chiron, de voedstervader van Achilles.

[3]) *Mismaeckte zwaermoedigheit:* lees: misstaande zwaarmoedigheid.

AEN MECENAS.

HET XIV. GEZANG.

Dat de minne van Fryne hem hindert de beloofde vaerzen te leveren.

Oprechte Mecenas, ghy dootme met dickwils te vragen; waerom de teere minne het diepste mijner zinnen in zoo groot

eene vergetenheit gedompelt heeft, als of ick met eene drooge keel den beker des dootslaeps uitgezopen hadde: want een Godt, een Godt beletme de begonne jambische vaerzen, een eertijts belooft gedicht, te voltoien. Men zegt dat om den Samoschen Batyl de Teische Anakreon aleveneens bleeckte; die dickwils op de kromme lier, met gezangen, niet naer de kunst doorwrocht, zijne minne beschreide. Ghy zijt oock jammerlijck ontvonckt, indien geen schooner vier het belegerde Troje in brant stack, genoegh u met uw lot [1]). De vrygemaeckte Fryne, die met eenen niet te vrede is, doet my quijnen.

[1]) Dit is onverstaanbaar. Horatius prijst Terentia, de vrouw van Mecenas, als schooner dan Helena.

AEN NEÆRA [1]).

HET XV. GEZANG.

Hy klaeght over hare trouweloosheit.

Het was nacht, en de maen scheen onder de mindere starren helder aen den hemel, toen ghy, willende der groote Goden maght schenden, op den eet, dien ick u voorstaefde [2]), zwoert, my met geslote armen omhelzende, vaster dan een eikelboom [3]) van het scheutige veil omvat wort, dat wy elckandere onderling zouden beminnen, zoo lang als de wolf op het schaep gebeeten zal zijn; en Orion, een plaegh des zeemans, d'ongestuime zee omroeren; en een koeltje in Apolloos ongeschore locken speelen zal. O Neæra, mijn deught zal u noch smarten; want zoo in Flakkus yet mannelijcks is, zal hy niet gedoogen datghe alle nachten zult slapen by eenen, dienghe liever hebt; en vergramt

[1]) *Neæra.* De naam komt nog eens voor in het 14de Gezang van het Derde Boek.

[2]) *Voorstaefde:* vóórzwoer, vóórzei. Vondel had korter kunnen zeggen: „toen gij mij nazwoert."

[3]) *Eikelboom* of *eekelboom* is 't zelfde als *eik.* Hier wordt er echter meer bepaaldelijk een steeneik, *ilex*, mede verstaan.

zal hy zijns gelijcken zoecken; en zijne stantvastigheit zal niet wijcken voor uwe schoonheit, die hem eens versteurt heeft, wanneer zijn wrock een gezet is. Maer ghy, die nu geluckiger zijt, en om mijn ongeluck fier henetreet; hoewelghe rijck zijt van vee en lant, en Pactool in uw kantoor [1]) vloeit, en ghy de geheimenis van den herboren Pytagoras kent, en Nireus [2]) in schoonheit overtreft; helaes ghy zult beklagen de liefde, die op een ander gezet is, en dan zal ick weder lachen.

---

[1]) *In uw kantoor:* 't klinkt wat vreemd, in onze ooren. Vondel hier te hooren spreken van een *kantoor*, waar van een jong meisje sprake is. Doch 't bewijst, dat Vondel toen hij dit schreef, het woord niet opvatte in den zin, die er thans aan gegeven wordt, van „koopmans werkplaats", maar in dien van „geldlade."

[2]) *Nireus:* zoon van Charopos en Aglaia, en de schoonste der Grieken die tegen Troje optrokken.

HET XVI. GEZANG.

Hy klaeght dat de burgerlijcke oorlogen blijven duren.

Nu wort de tweede eeu [1]) met burgerlijcken oorloogh gesleten, en Rome valt van zelf om zijn overwightigheit; het welck van den aengrenzenden Marsen niet kon vernielt worden; nochte door de Hetrurische maght van den dreigenden Porsenne; nochte door de dapperheit van Kapua, dat naer de kroon stack [2]); nochte door den bitsen Spartakus, nochte door den Savojart [3]), die trouweloos is in 't aenrechten van nieuwigheden: en 't welck oock het woeste Duitschlant met zijne blaeuooghde jeught, nochte Hannibal, der ouderen vloeck, niet konden temmen; dat zullen wy goddeloozen van verwaeten bloede verwoesten, en wilde dieren zullen weder het lant beslaen. Helaes! een uitheemsch overwinner zal d'assche treden; en de ruiter zal

---

[1]) *De tweede eeu:* lees: een tweede menschengeslacht.

[2]) *Dat naer de kroon stack:* dat naar de oppermacht streefde. Zie Livius XXIII:6.

[3]) *Den Savojart:* Horatius zegt: *Allobrox:* waarom hij hem echter den bijnaam van „trouweloos" geeft, is mij onbekend; het waren juist de Allobrogen, die, verre van Rome te willen vernielen, de verraderlijke aanslagen van Catilina aan den Romeinschen Raad ontdekten.

door de stadt met zijnen klinckenden hoef rennen; en een baldadige zal, een gruwel om te zien, Quirijns gebeente, van zon en lucht versteken, in den wint stroien. Misschien vraeghtghe alle, of de besten onder u; wat het ontbeeren dier zwarigheden u baten zal [1])? Dit zy het beste besluit: gelijck de vervloeckte stadt der Focensen [2]) vlughte, laetende ackers, eigene huizen, en de kercken, hunner Goden woonsteden, den wilden zwijnen en grijpenden wolven; te gaen daer de voeten u dragen, de woeste winden u over zee drijven zullen. Behaeght u dat? Of weet yemant wat beters by te brengen? Waerom sammelenwe ter goeder tijt in den schepe te treden? Maer laet ons zweeren, dat het vry zal staen weder te keeren, zoo ras de gezoncke steenen weder boven komen drijven; en datwe weder naer huis zullen zeilen, wanneer de Po de Matijnsche toppen [3]) gewasschen zal hebben; ofde hooge Apenijn in zee loopen; en eene zeldsaeme minne het ongedierte met eene nieuwe geilheit paeren; zoo dat het hart den tiger bespringe, en de kieckendief de duif betrede, en het lichtgeloovige vee geene blonde leeuwen vreeze, en de gladde bock zich in de zoute zee vermaecke. Wanneer de heele stadt, of het beste deel der zelve, ['t welck beter is dan al de onleerzame hoop;] dit, en al het geen onze zoete wederkomste noch zoude kunnen afsnijden, gezworen zal hebben, laet ons dan gaen, en de suffer en hopelooze in hun vervloeckt nest blijven. Ghy, die deughtzaem zijt, laet varen het vrouwelijck gekerm, en vlieght voorby den Tuskaenschen oever. De groote zee, die om de geheele weerelt loopt, staet voor ons open. Zeilenwe naer de landen, de geluckige landen, en rijcke eilanden; daer d'ongeploeghde landou jaerlijcks koren voortbrengt, en d'ongesnoeide wijngaert altijt bloeit; en de altijt vruchtbaere olijftack uitspruit, en de bruine vijgh haren stam verciert; de honigh van den hollen eick afdruipt; en het klare water, zachtelijck ruischende, van hooge bergen afschiet. Daer komen de

---

[1]) Lees: vraagt gij, wat er te doen valt, of hoe 't geheel of 't beste deel die rampen ontgaan zal?

[2]) *De vervloeckte stadt der Focensen:* de inwoners van Phocea in Ionië, steeds ten prooi aan de Perzische oorlogen, besloten hun stad geheel te verlaten en, haar vervloekende, zwoeren zij daar nimmer in te zullen terugkeeren. Na veel omzwerven in Gallië geland, waren zij aldaar de stichters van Massilia (Marseille).

[3]) *De Matijnsche toppen:* de Matinus ligt in Apulië, ongeveer 200 mijlen van de Po.

geiten ongelockt naer het melckvat; en d' aengename kudde brengt gespanne uiers t'huis; en de beer gromt des avonts om de schaepskoy niet; en de gront zwelt niet op door de adders: en geluckighlijck zullenwe ons over meer dingen verwonderen; hoe de waterige Oostewint d' ackers niet door menighte van slaghregens schaeft, en het vette zaet niet in de drooge klay verdort; dewijl de Koning der hemellieden het beide matight. Hier lande het pijnhout met Argosche roeiers[1]) niet; en d'onkuische Medea zette hier haeren voet noit. Sidonische zeelieden hebben hunne sprieten niet herwaert gewent, nochte Ulysses gesolde gezelschap. Geene besmetting beschadight het vee. Geene blakende hitte der hontsdagen braet de kudde. Jupiter scheide die kusten af voor godvruchtige lieden, na dat hy de goude eeuw door een kopere bedorven hadde: daer na veranderde hy de eeuwen in yzer; welcke eeuwen de vroomen met eenen voorwint zullen ontvlughten, indienze gelooven het geen ick spelle.

[1]) *Het pijnhout met Argosche roeiers:* het schip Argo.

AEN KANIDIA.

HET XVII. GEZANG.

Datze zich zelve eens genadigh zy.

Nu geef ick het u gewonnen met uwe krachtige wetenschap; en smeecke u by Proserpijns rijck, en by Diaens onverbiddelijcke Godheit, en by de toverboecken, waer door ghy de vaste starren van den hemel kunt doen afstijgen, o Kanidia, spaer eens uwe bezweeringen: helpme, helpme haestigh uit den toverkreits. Telef[1]) heeft Nereus neef bewogen, tegens wien hy vermetelijck de Mysische benden hadde toegerust, en op wien hy met scherpe pijlen mickte. De Trojaensche moeders hebben den manslaghtigen Hektor, die den wilden vogelen en honden ten aeze toegeëigent was, gebalssemt; na dat de Koning, zijne vesten verlaten hebbende, den halstarrigen

[1]) *Telef: Telefus*, een zoon van Hercules, werd in den Trojaanschen oorlog door Achilles gewond, doch ook wederom door diens hulp geheeld.

Achilles te voet gevallen was. Ulysses arbeitzame roeiers hebben, met Circes believen, hunne borstelige huiden uitgetogen; toen kregenze hun verstant en spraeck en eerste menschelijcke gedaente weder. Al te veel strafs heb ick van u geleden; van u, die van maetroozen en kassiers [1]) vierigh bemint wort. Mijne jeught glipt heene, en de blozende verwe heeft het geraemte begeven, 't welck met eene doodse huit overtrocken is. Het hair is grijs door uwe besmeeringen. Geene rust verlicht my van den arbeit. De nacht plaeght den dagh, en de dagh den nacht, en ick kan van benautheit geenen adem scheppen. Ick ellendige worde dan geperst het ontkende te gelooven, dat de Sabynsche Kanidia met haere tovervaerzen het gemoedt ontstellen, en door Marsische bezweeringen het hooft scheuren kan. Wat wiltghe meer? O hemel en aerde, ick brande meer dan Hercules, met Nessus zwart wondenbloet bestreken; en meer dan de heete vlam, die in den Siciliaenschen Etna gloeit: en ghy, o smisse, barnt van Kolchisch vergift, tot dat ick in drooge assche ten guigelspele der winden henestuive. Wat einde of wat loon heb ick te verwachten? Zegh op, ick zal d'opgeleide straf getrouwelijck lijden; bereit die te boeten, schoon ofghe hondert vaerzen eischte; ofghe van de logenachtige lier woudt geprezen worden: ghy kuische, ghy deughtzaeme zult, als een gouden gestarnte, onder de starren gaen treden. Kastor, om Heleens ongelijck gesteurt, en des grooten Kastors broeder, hebben, door gebeden bewogen, den poeet [2]) zijn berooft gezicht weder gegeven. Ghy dan (want het staet in uwe maght) verlos my van mijne dollicheit. O ghy, die door uw vaders oneerbaerheit niet bezoedelt, en geene best zijt, die tuck is, om de negendaeghsche begrave assche in der armen graven te verstroien. Ghy zijt beleeft van aert en zuiver van handen; en uw buick wascht een anders vrucht, en het vroetwijf de doecken, root van uwen bloede; zoo dickwils ghy, als een stercke kraemvrou, ten bedde uitrijst.

[1]) *Kassiers:* Horatius heeft: *institores*, 't geen Vondel elders beter met „winkelknechts" vertaalt.

[2]) *Den poeet:* Stesichorus, die, door Helena's broeders met blindheid geslagen om een schimpdicht op haar, weder door hen daarvan genezen werd, toen hij zijn smaadredenen door een lofdicht vergoedde.

KANIDIA ANTWOORT.

Wat stortghe gebeden uit voor mijne ooren? De wintersche zeestorm beuckt met het grondelooze pekelschuim geene dovere rotsen [1]) voor den naeckten zeelieden. Waentghe ongewroken de ontdeckte nachtgeheimenis, des wuften Kupidoos heilighdom, te beschimpen? en ongestraft, als priester, over de Esquilijnsche vergiftmengers mijnen naem door de geheele stadt te dragen? Wat baet het u datghe de Sabijnsche kollen verrijckt, en dootlijck vergift gemengt hebt, indienghe langer leven moet dan ghy wenscht? Ghy ellendige zult een onrustigh leven leiden om altijt nieuwe smart lijden. Tantael, Pelops trouwelooze vader, altijt nooddruftigh by volheit van spijze, wenscht om rust: Prometeus, aen den vogel geketent, wenscht'er mede om. Sisyf wenscht zijnen steen op het opperste des berghs te rollen, maer Jupijns wet is'er tegen. Nu zultghe willen van den hooghsten toren afspringen: dan weder een Norisch lemmer in uwe borst stooten, en vergeefs u willen verhangen, droevigh van walgende benautheit. Dan zal ick op mijn vyants schouders rijden, en de aerde zal voor mijne baldadigheit wijcken. Zal ick die (gelijck ghy op het nauste weet) wasse beelden [2]) buigen, gelijck ghy de maen van den hemel door mijne tovervaerzen trecken, de verbrande lijcken opwecken, en minnedrancken bereiden kan, my beklaegen, dat mijne kunst op u geen vatten heeft?

---

[1]) *Geene dovere rotsen:* geen rotsen, die zoo doof zijn voor de bede van den zeeman, als ik voor de uwe.

[2]) *Wasse beelden:* door alle eeuwen heen hielden de toovenaars en toovenaressen — en houden zij misschien nog — er wassen poppen op na van personen, over wier lot zij beschikken wilden, in de overtuiging, dat al wat zij dien poppen aandeden, ook aan de origineelen geschieden moest.

EEUGETYDE [1]).

Voor den welstant des Roomschen Rijcks.

O Febus en Diaen, ghy woudvooghdes, blinckende eere des hemels, die ge-eert waert, en ge-eert zult blijven, verleent ons het geenwe bidden op het heilige feest, waer op de vaerzen der Sibyllen belasten aen d' uitgeleze maegden en kuische jongelingen, den goden, die lust scheppen in de zeven heuvelen, een gedicht toe te zingen. O koesterende zon, die op uwen blaeckenden wagen den dagh aen en afvoert; en altijt een andre schijnende de zelve blijft, nimmermeer moetghe yet grooters als Rome zien. O Ilitya [2]), of het zy datghe liever Lucijn of voortteelster wilt genoemt worden; die gewoon zijt, op zijnen tijt eenen zachten arbeit te verleenen, bescherm de moeders. O Godin, breng de vrucht voort, en zegen der vaderen besluit over het besteden der dochteren, en de huwelijckswet, die het geslacht vermeert: dat na het verloop van hondert jaeren gezangen en spelen, drie dagen en drie nachten lang, met grooten toeloop zekerlijck vernieuwt werden: en ghy, o Parken, die waerachtigh in uw voorspelen zijt, laet het geene eenmael gezeit is eenen vasten voet grijpen, en schakelt het volgende aen het voorige geluck, en de landou, vruchtbaer van vee en vruchten, vlechte Ceres een kroon van airen. Gezonde lucht en water moeten de zuigelingen voeden. O Apollo, goedertieren en genadigh uwe pijlen weghgesteken hebbende, verhoor de smeeckende jongelingen. O gehoornde maen, Koningin der starren, verhoor de maeghden. Indien Rome uw werckstuck is, en de Trojaensche benden in Tuskanen gelant zijn; een schare aen wie belast was huis en hof, op toezegginge van behoude reis, te verlaten: voor wie de kuische Eneas, zijn vaderlant overlevende, door het brandende Troje zonder bedrogh eenen vryen wegh gebaent heeft, om haer meer te geven danze verlaten hadden; O Goden, geeft

[1]) *Eeugetyde: Koor van jongelingen en maagden.* Het werd op bevel van Augustus ter gelegenheid van Romes eeuwfeest, op 't veld van Mars, door 54 edele jongelingen en jonkvrouwen beurtelings Apollo en Diana toegezongen.

[2]) *Ilitya:* dezelfde als Juno Lucina en Diana.

de leerzaeme jeught goede zeden. O Goden, geeft den stillen ouderdom ruste. Geeft den Roomschen volcke goet, kinders, en allerleie heerlijckheit; en Anchises en Venus doorluchtigh bloet, het welck u sneeuwitte ossen opoffert, heersche triomfeerende in den oorloogh, en genadigh over de verwonne vyanden. De Meed ontziet alree, te water en te lande, hunnen dapperen arm en de Albaensche bijlen. De Scyten alree, en onlangs de hoovaerdige Indianen komen om wetten te ontfangen. Alree durven vrede, en trou, en eere, en de oude eerbaerheit, en de verwaerloosde deught wederkeeren; en de geluckige overvloet verschijnt met vollen vruchthoren; en Febus de wichelaer, met zijnen blinckenden boogh verciert, en aengenaem by de negen Zanggodinnen, die door heilzaeme kunst de maghtelooze lichaemen verlicht. Indien hy de Palatijnsche sloten gunstigh aenzie, zoo breide hy den Staet van Rome en het geluckige Italie uit tot in eene andere en altijt betere eeuwe: en Diaen, die den Aventijn en Algidus bezit, sla de gebeden der vijftigh mannen[1]) gade, en neige hare goedertiere ooren naer de beloften der jongelingen. Wy, een gezelschap, afgerecht om Febus en Diaens lof te zingen, dragen een goede en zekere hope t'huis, dat Jupijn en alle Goden dit bestemmen.

---

[1]) *Der vijftigh mannen:* deze, naar hun aantal zoo genoemd, waren de bewaarders en uitleggers der Sibyllijnsche boeken. Hun was de zorg voor de Eeuwfeesten toevertrouwd.

Q. HORATIUS FLAKKUS

VAN DE

DICHTKUNST.

AEN DE PISONEN [1]).

Indien de schilder een menschenhooft op een paerts hals woude zetten, en met veelerleie vederen schakeeren, en van allerhande leden te zamen voegen, zulx dat het bovenlijf een schoone vrou geleeck, en het onderste in eenen mismaeckten visch eindighde; zoudtghe, o vrienden, dit ziende u van lachen kunnen onthouden? Ghy Pisonen, gelooft dat zulck een boeck, wiens ydele beelden, gelijck eenes krancken mans droom, gebootzeert werden, dat hooft nochte voet tot een gedaente passen, zodanig een tafereel gelijcken zal. Schilders en poëten hadden altijt eene gelijcke maght van alles te durven bestaen. Dit wetenwe, en verzoecken oock deze vryheit, en vergunnenze u wederom. Maer niet in dier voegen dat het harde by het zachte gevoeght werde; nochte slangen met vogelen, en tigers met lammeren zich mengen. Den meesten tijt wort een purperen stroock of twee, die verre afsteken, op deftige [2]) beginselen, en die geweldige zaecken beloven, gezet; wanneer een woudt, en Diaens auteur, en d' ommeloop eenes waters, door genoeghelijcke velden vlietende, of de Rijnstroom, of regenboogh beschreven worden. Maer nu geeft dit geen pas, en misschien

---

[1]) *De Pisonen:* de zonen van Lucius Piso, uit een doorluchtig Romeinsch geslacht gesproten. Van hen was Casius Calpurnius Piso Consul in de jaren 22 en 6 vóór J. C. (731 en 747 van Rome), Decius Calpurnius Piso in 't jaar 14 vóór J. C. (739 van Rome) en Lucius Calpurnius Piso in 't jaar van Christus' geboorte.

[2]) *Deftige:* hoogdravende.

kuntghe wel eenen cipressen boom malen [1]). Wat beduit dit, zoo hy, die om gelt van u uitgeschildert wort, hopeloos de schipbreuk ontkome? Ghy hebt een groote kruick beginnen te draeien; waerom komt het op een klein potteken uit? Endelijck een yeder werckstuck zy slechts enckel, en eenwezigh. Wy, het meeste deel der poëten, ghy vader, en ghy jongelingen, die dien vader waerdigh zijt, worden door schijn van waerheit bedrogen. Ick trachte kort te zijn, en worde duister. Zenuwen en zin beswijcken dien, die lichte zaecken volght. Die groote dingen voor heeft, is opgeblazen. Die al te veiligh wil gaen, en voor onweder vreest, kruipt langs de aerde. Die dan een zelve zaeck zoo byster wil veranderen, doet eveneens of hy Dolfynen in den woude, en wilde zwijnen in zee schilderde. Die het gebreck vermijt, vervalt in het gebreck, zoo het hem aen de kunst ontbreecke. Een slecht beeldthouwer, beneden het Enilische schermschool [2]) wonende, zal wel nagels uitbeelden, en het zachte hair in koper nabootsen, maer in het voltoien van het werk ongeluckigh zijn, om dat hy het geheel niet wel weet te stellen. Indien ick iet woude maecken, 'k zou dezen niet meer willen gelijcken, dan dat ick leven zoude, en gezien worden met eenen krom gebochelden neus, zwarte oogen, en zwart hair. Ghy die schrijven wilt, kies een stof, die met uwe maght overeenstemt, en legh te deeghe over wat uwe schouders draegen kunnen of niet: die dan een stof naer zijne maght gekozen heeft, dien zal welspreeckentheit nochte duidelijcke orden ontbreecken. Indien het my niet en mist, zoo zal hier in de deught en schoonheit des ordens bestaen, dat hy nu zegge het geen gezeit moet zijn, en veele dingen, die te zeggen zijn, uitstelle, en voor dien tijdt oversla. De heldendichter volge dit en vliede dat; omzichtigh en spaerzaem in zijne woorden. Het zal braef gezeit zijn, indien een geestige te zamenstellinge een nieu woort be-

---

[1]) Omdat het geen groote kunst is een cipres te teekenen. De spreekwijze heeft, zegt men, haar ontstaan te danken aan de vraag, door een kladschilder gedaan aan een armen zeeman, die zijn schipbreuk op een schild wilde afgebeeld hebben om daarmede te gaan bedelen, „of hij er geen cipres op moest hebben."

[2]) *Het Enilische schermschool:* de schouwplaats, door Martius Enilius Scaurus, den schoonzoon van Sylla, gesticht. — Men lette op, dat Vondel hier *school* onz. bezigt, als staande voor „schoolgebouw."

kent maecke. Zoo het by geval noodigh zy der dingen geheimenissen door nieuwe tekens aen te wijzen, zultge moeten nieuwe woorden verzieren, die de gegorde Cetegen[1]) noit hoorden; en het zal u vry staen, indienghe het slechts bescheidelijck doet: en de nieuwe en onlangs verzierde woorden zullen gangbaer worden, zooze, uit de Griecksche bron vloeiende, weinigh gebogen worden. Doch wat zal het Roomsche volck aen Cecilius[2]) en Plautus[3]) toestaen, het geenze in Virgijl en Varius niet en willen lijden? Waerom benijt men het my, indien ick eenige Latijnsche woorden kan vinden, naerdien Katoos en Ennius tong 's lants tale verrijckt, en nieuwe namen der dingen voortgebrogt heeft? Het was en zal altijt geoorlooft zijn gelt van gangbare munte uit te geven. Gelijck de bosschen jaerlijcks hunne bladers veranderen, en de eerste afvallen, zoo vergaet oock de oude eeuw der woorden; en die onlangs opquamen, groeien en bloeien, gelijck de jeught. Wy en alle onze wercken zijn den ondergang onderworpen; het zy 't lant de zee inruimende, de vlooten voor de Noorde-winden beschut; dat een koningklijck werckstuck is: of dat een lang onvruchtbaar moerasch, en bequaem voor de galeien, de nabuurige steden voedt, en omgeploeght wort: het zy een vliet, eenen beteren wegh vindende, zijn kil, de vruchten nadeeligh, door kunst verleit hebbe; al dit en wat menschen gemaeckt hebben zal vergaen: hoe veel te min is de eere en levendige bevalligheit der woorden geduurzaem. Veele woorden, nu niet gangbaer, zullen in zwang komen, en die nu gangbaer zijn zullen slijten, indien het gebruick, waer by het gezagh, Recht en regel van spreken bestaet, dat zoo believe. Homeer heeft aengewezen met wat eene maete der Koningen en Vorsten daden en droevige oorlogen beschreven mogen worden. Voor eerst is de klaghte, in vaerzen met ongelijcke voeten gepaert, beschreven; daer na oock vrolijcke zaken, die naer wensch gingen. Wat dichter nochtans de nederige klaghten eerst uitgaf, daerom twisten de letterkunstenaers, en de zaeck hangt

[1]) *De gegorde Cetegen:* ten tijde van den tweeden Punischen oorlog was er een Cornelius Cethegus Consul en om zijn welsprekendheid beroemd.

[2]) *Cecilius:* een Galliër uit de landstreek aan den voet der Alpen gelegen. Hij had zich te Rome nedergezet, waar hij blijspelen schreef, die niet tot ons zijn gekomen, en in welke hij zich van vele nieuw gesmede woorden bediende.

[3]) *Plautus:* de beroemde blijspeldichter.

noch in 't Recht. Een dolheit wapende Archilochus met jamben, gelijck eigen [1]). Blyspelen en hooghdraevende treurspelen hebben dezen voet bequaem tot gespreck, en om 't geraes des volcks te verdooven, en tot spelen geboren, aengenomen. De Zanggodin leerde met Lyrische vaerzen verhalen Goden en Godenkinders, en den kampvechter, en het paert, dat in den renstrijt triomfeerde, en der jongelingen bekommeringen, en vrye gelagen. Waerom geef ick my voor eenen poeet uit, zoo ick niet kan nochte weet alle deelen naer den eisch, en de veranderingen waer te neemen? Waerom wil ick, my t' onrecht schamende, liever niet weeten dan leeren? Een blyspel wil met geene treurvaerzen beschreven worden. Tyestes gastmael wil mede niet met slechte vaerzen, en die bykans den blyspele passen, verhaelt worden. Elcke zaeck, voegelijck uitgekozen, laet behoorlijcke plaets hebben naer zijne stof: En nochtans klinckt somtijts het blyspel deftigh; en de vergramde Chremes [2]) kijft met een' verheven stijl; en de treurspeler klaegt veeltijts met gemeenen kout. Zullen Telef en Peleus, daerze beide arm en balling zijn, eenen hoop opgeblaze en trotse woorden uitworpen, indienze 't hart des aenschouwers door hunne klaghten willen beroeren? Het is niet genoegh dat gedichten schoon zijn; laetze oock vriendelijck wezen, en 't gemoedt des toehoorders voeren waerze willen. Het menschelijck aenzicht weet, gelijck het met den lachenden lacht, oock met den weenenden te weenen. Wiltghe hebben dat ick schreie, zoo moetghe zelf eerst schreien. O Telef, o Peleus, dan treffen my uwe ongelucken. Indienghe uw rol qualijck speelt, zoo zal ick slaepen, of u uitlachen. Droeve woorden passen een bedruckt aenzicht; den verbolgen, woorden vol dreigementen; den spelenden, dartele; den deftigen een ernstige reden: want Natuur geeft ons inwendigh eene ploy van allerhande fortuin. Zy verweckt ons tot blyschap, of gramschap; of zy benaut ons, en slaet ons door droefheit neder: daer na uitze de hartstoghten door de tong, 's gemoedts tolck. De Ridderschap en het gemeene volck van Rome zullen lachen datze schateren, indien de

[1]) *Jamben, gelijck eigen:* dat zijn jamben, geëigend aan de gemoedstemming, waarin hij zich bevond. Archilochus was de eerste, zegt men, die deze dichtsoort bezigde.

[2]) *Chremes:* een personage uit den *Heautontimeroumenos,* of zelfkastijder van Terentius.

woorden met des spreeckers staet niet overeenstemmen. Veel scheelt het of meester of knecht spreeckt; of een bedaeght out man, of een die noch in de hitte zijner bloeiende jeught is; of eene vrou van staet, of eene naerstige voester; of een reizent koopman, of een ackerman; een Kolcher, of een Assyrier; een Tebaen, of Argiber, of de schrijver zal het gerucht [1]) volgen, of iet verzieren dat daer mede stemt. Indienge Achilles verheerlijcken wilt, bootzeer hem wacker, verbolgen, onverbiddelijck, straf: hy lochene dat hy onder de wetten sta: hy sta door zijne wapens naer alles. Medea zy wreet, en onverzetbaer; Ino bedruckt; Ixion trouweloos; Jö omzwervende; Orestes droef. Indienge wat ongemeens op het toonneel brengt, en ghy een nieuwe personaedje wilt ten toon stellen; die volharde ten einde toe, als hy van den beginne was, en zy altijt zich zelven gelijck. Zwaer valt het van gemeene zijne eige dingen te maecken. Beter zultghe van Troje doen spelen, dan ofghe onbekende en te vore noit gehoorde dingen aen den dagh zoudt brengen. Ghy mooght van gemeene stoffe wel uw eigen maecken, indienghe niet stip blijft staen op de slechte orden, die voor elck een open staet; en hen niet al te getrou, van woort tot woort, zoeckt te vertaelen; en als een navolger u in zulck eene engte begeeft, waer uit ghy u door schaemte en de wet des wercks niet zult kunnen redden; nochte ghy zult zoo beginnen gelijck eertijts die omlooper:

Ick zal Priams fortuin, en eedlen oorlogh zingen.

Wat zou dees stoffer, 't geen tot zoo groot eenen boha [2]) paste, voor den dagh kunnen brengen? Bergen willen baren, en daer koomt een belachelijk muisken voor den dagh. Hoe veel te beter dees, die niet ongerijmts voorneemt?

Verhaelme, o Zanggodin, den man, vol listigheden,
Die na den Troischen val zagh veeler lieden zeden,
En zinlijckheen, en steên.

Hy pooght niet roock uit glans, maer glans uit roock voort te brengen, om glimpelijk hier uit wonderen te laten spruiten;

---

[1]) *Gerucht:* overlevering.

[2]) *Boha:* windmakerij. 't Woord is klanknabootsend, evenals 't Gr. $\beta o \alpha \omega$, en in 't gemeenzaam gesprek nog in zwang gebleven; ofschoon 't meest *poehae* of *poehei* wordt uitgesproken.

namelijck Antifaet [1]) en Scylle en Kyklops en Charybdis; en hy begint Diomedes wederkomste niet van Meleagers omkomen; nochte den Trojaenschen oorloogh van het paer aieren [2]); altijt haest hy naer het einde, en verruckt den toehoorder tot het middenste zijner vertellinge; gelijck ofze bekent was; en laet na die dingen, waer van hy wanhoopt die cierlijck te kunnen uitbeelden; en liegt, en mengt waerheit en logen zoo onder een, dat het middenste van het eerste, en het laetste van het middenste niet verscheelt. Hoor ghy eens, hoe ick en het volck het hebben willen. Wiltghe dat de tapijten hangen blijven, en de toehoorder zitte, tot dat de speeler roept: klapt in de handen, zoo moetghe op de zeden van ieders oude letten, en elcks licht veranderlijcke natuur en jaeren hare eigenschappen byzetten. Het kint, dat nu spreecken kan, en alleen gaen, heeft eenen treck om met zijns gelijcken te spelen: wort gram, en lichtelijk gepaeit, en verandert alle oogenblicken. Endelijck d'ongebaerde jongeling, buiten meesters bedwang, is vermaeckt met paerden, en honden, en offenplaetse [3]); zoo buighzaem als wasch tot ondeught; vyant van onderwijs; een traegh kenner van zijn oirbaer; een spilpenning, fier, begeerigh en wispelturigh van zinnen. De mannelijcke oude, en het gemoedt, van oeffeninge veranderende, tracht naer rijckdommen, vrientschap, en eere; wacht zich te begaen het geen haest moght berouwen. Veel ongeval komt den ouderdom over, om dat hy goedt zoeckt, en ellendig zich van 't verkregen onthoudt, en vreest het te gebruicken: of om dat hy alles beschroomt en koeltjes bedient, een uitsteller, groot van hope, een suffer, en begeerigh naer het toekomende, korzel, moeielijck, een prijzer van zijnen voorleden tijt, toen hy een kint was, een bestraffer en bediller der minderjaerigen. De wassende jaren brengen veel gerijfs mede, de afneemende beneemen het. Op dat men een out man niet een jongmans rol late spelen, en een kint een mans rol, zoo moet men altijt blijven in de eigenschappen, die yeders oude passen: of de zaeck wort gespeelt, of vertelt

[1]) *Antifaet:* Antifates, koning der Lestrigonen, nam de makkers van Ulysses gevangen, waarvan hij er een verslond, en deed zijn schepen vergaan.

[2]) *Het paer aieren:* de eieren, door Leda gelegd, en uit een van welke Helena, de oorzaak van den oorlog, ontsproot.

[3]) *Offenplaetse:* misschien een drukfout voor *oefenplaetse:* ofschoon ook dit het *aprici gramine campi,* „het graan van een zonrijk veld," niet teruggeeft.

op het toonneel, als geschiet wezende. Het gehoorde raeckt min het gemoedt dan 't geene men met zijn oogen gezien heeft, en van den ziender zelf ingenomen wort: nochtans zultghe niet op het tooneel brengen het geen binnen behoort te geschieden; en veele zaecken zultghe voor den oogen verbergen, die flus van den tegenwoordigh spreeckenden vertelt zullen worden. Medea vermoorde hare kinders voor den volcke niet; nochte de schendige Atreus koocke het menschelijck ingewant niet in 't openbaer: nochte Progne werde in vogel, Kadmus in eene slang verandert. Al watghe my zoo vertoont, dat haet ick, als een die het niet gelooft. Een spel, dat aengenaem zal zijn, en dickwils gespeelt worden, zij korter nochte langer dan vijf bedrijven: nochte mengt'er geenen Godt in, 't en zy dat'er een knoop t'ontwarren is: nochte daer spreecke geene vierde persona die. De Rey neeme den persoon eenes speelers waer, en zy deftigh, en mannelijck: en zinge niet midden onder de bedrijven het geen ter zaecke niet diene, en niet bequaem daer op passe. Hy begunstige den vromen, en rade de vrienden ten beste, en breidele de vergramden, en hebze lief, die schuw voor gebreken zijn. Hy prijs korte maeltijden, heilzaeme rechtvaerdigheit, en den vrede met ope poorten. Hy bedecke 't vertroude, en bidde, en smeecke de Goden dat het geluck den ellendigen zijn aenschijn biede, en den hoovaerdigen verlaete. De fluit was toen niet als nu met koper overtrocken, en geene nabootster der trompette, maer dun en enckel met weinige gaetjes, dienstigh om te blazen en de reien te helpen; en niet bequaem om de noch niet al te dicht bezette zitplaetsen met geluit te vervullen, daer het kuische zuinige en stemmige volck in zoo kleen een getal vergaderde, dat het telbaer was. Maer sedert het, als overwinner, begon lant te winnen, en den kreits der vesten wijder uit te dringen, en den geest op vierdagen onbestraft by dage met wijn te toeven [1]); toen kregen vaerzen en gezangen meer vryheits. Want hoe zou de ruwe boer, van zijnen arbeit rustende, onder het stedevolck, en d'oneerlijcke met den eerlijcken gemengt, zich kunnen bestieren? Alzoo heeft de pijper gebaer en overdaet by de oude kunst gevoeght, en heene en weder zwierende zijn gewaet langs het toonneel

[1]) *Den geest.... te toeven: geest* is hier: „beschermgeest" en *toeven:* „onthalen, bevredigen."

gesleipt. Alzoo zijn oock de toonen met de deftige snaren aengegroeit, en de vloeiende welspreeckentheit heeft eene ongewoone tael voortgebrogt, en het nutkundigh voorstel [1]), een voorspeller van toekomende zaecken, verscheelde niet van de Delfische Godspraeck. Die met treurzangen naer den prijs van eenen slechten bock stont, heeft korts daer na oock wilde Saters naeckt op het toonneel gebroght, en die eerst hart was heeft'er, behoudens de deftigheit der treurspelen, boertery gezocht in te mengen; om dat de aenschouwer geoffert en wel gedroncken hebbende, en uitgelaten zijnde, en met aenlockingen en aengenaeme nieuwigheit most opgehouden worden. Maer men moet de schimpers en kakelachtige Saters zoo op het toonneel brengen, en het ernstige met het boertige zoo mengen, dat niet, zoo wat Godt of helt, met koninglijck gout en purper uitgestreecken, eerst te voorschijn koome, geenen komenypraet spreke; of terwijl hy schuwt te gemeen te spreecken niet dan wint en roock voortbrenge. Het treurspel, dat geene slechte vaerzen uitworpen wil, zal schaemachtigh onder de dartele Saters verkeeren; gelijck een staetige vrou, die op feesten tot danssen gedrongen wort. O Pisones, indien ick schimpdichten wou schrijven, 'k zou niet alleen ongebloemde en oncierlijcke eige woorden gebruicken, nochte poogen zoo veel van de treurspelige deftigheit te verscheelen, dat'er geen onderscheit zy of Davus spreecke; of de stoute Pytias, die Simon [2]) voor eenen talent gesnoten heeft; of Sileen, een dienaer en wachter van den alvoedenden Godt. Ick zal een schimpgedicht verzieren van bekende zaecken, dat ieder hoopt het zelfde te kunnen doen, en die het durft bestaen, daer over te veel zweete en te vergeefs arbeide. Zoo veel vermagh de ordre en de t'zamenvoeging. Zoo veel luisters krijgen de gemeene dingen. De Faunen, uit den bosschen op het toonneel gebrogt, hoeden zich, mijns oordeels, datze door al te doorwrochte vaerzen niet dartel zijn, als ofze onder hovelingen en grooten verkeert hadden; nochte vuile of lasterlijcke woorden uitsmijten: want de Ridders, de treffelijcksten, en rijcksten slooten zich hier aen: en zy hooren niet gaerne, en prijzen niet het geen de gemeene man prijst. Een korte lettergreep voor eene lange wort

---

[1]) *Het nutkundigh voorstel:* de voorstelling van zaken, die 't nuttig is, te weten.
[2]) *Davus, Pytias, Simon:* personages uit blijspelen.

een jambes genoemt, een snelvoet; waer van de jambische vaerzen oock den naem van trimeter gekregen hebben, wanneerze zesvoetigh waren. Eerst waren de jambische vaerzen van begin tot het einde al eveneens; onlanghs hebbenze oock voegelijck kunnen lijden, dat'er vaste spondeen tusschen zijn gevoeght; zulx datze uit de tweede of derde rustplaets niet gestooten werden, om wat langsamer en wat deftiger te klincken. In Attikus edele trimetren worden de jamben zelden gebruickt, in de tweede of vierde rustplaetsen; en het brantmerckt Ennius vaerzen, die met eenen grooten boha op het tooneel quamen, datze al te haestigh of achteloos, of zonder kennis van de kunst gemaeckt zijn. Alle oordeelaers zien de feilen der vaerzen niet, en de Romainen loopen'er al te ruigh over. Zal ick daerom in mijne dichten buiten het spoor loopen? of achten dat het my vry staet en wel afgenomen worden van allen die mijne feilen zullen zien? Endelijck ick heb wel misslagen vermijt [1]), maer geenen prijs behaelt. Doorsnuffelt ghy nacht en dagh de boecken der Griecken. Maer onze voorouders hebben Plautus vaerzen en boerteryen zeer geprezen; al te jammerlijck op dat ick niet zegge al te dwaes, zich over beide verwonderende; indien ick en ghy maer kunnen een onbeschoft van een geestigh woort onderscheiden, en een goet geluit, op onze vingers, en met den ooren oordeelen. Men zeit dat Tespis het onbekende slagh van treurspelen eerst gevonden, en op wagens gevoert hebbe die gedichten, welcke gezongen en gespeelt werden van personaedjen, wier aengezichten met wijnmoer bestreecken waren. Hier na heeft Eschilus, vinder van grijns en heerlijcke kleedinge, een toonneel van lichte balcken gebout, en hooghdravende leeren spreken, en op broozen treden. Na dezen is het oude blyspel met grooten lof opgekomen: maer de vryheit verviel tot misbruick, en tot een gewoonte diemen met wetten toomen most. De wet is aengenomen, en de Rey wert stom door verbodt van schimpen. Onze Latijnsche poëten, die treur- en blyspelen dichten, hebben niets onbezocht gelaten, en geenen kleenen prijs behaelt, om datze de voetstappen der Griecken dorsten verlaten, en hunne eige daden verheffen: en Italie zoude niet maghtiger door zijne dapperheit en befaemde wapens worden, als door zijne welspreeckentheit, indien

[1]) *Vermijt* voor *vermeden:* de vorm is ongewoon.

den poëten het vylen en beschaven van hun werck, en het wachten van uitgeven niet verdroot. Ghy lieden van Pompiliaenschen bloede berispt de vaerzen, die niet lange onder handen en veel verbetert en tienmael uitgeschrabt zijn geweest. Om dat Demokrijt gevoelde dat het vernuft meer vermoght dan de arme kunst, daerom heeft hy de wijze poëten buiten den Helikon gesloten. Zommige dichters willen hunne nagels niet korten, nochte den baert laeten scheeren. Zy zijn altijdt eenzaem, en schuwen de badtstoven; want zy zullen den titel en naem van poeet krijgen, indienze noit het hooft, 't welck met geen nieskruit van drie Anticiren [1]) te genezen was, van Licijn [2]) hebben laeten scheeren: en ick ben dwaes, die mijne gal in de lente zuivere, niemant zou anders beter vaerzen dichten: maer dit is my de pijn niet waert. Ick zelf, niet snedigh zijnde, zal dan een wetsteen verstrecken, die het yzer kan scherpen. Niet schrijvende, zal ick nochtans zeggen watze behooren te doen, die schrijven willen: waer door men geest krijge: wat eenen poeet aenqueecke, en onderwijze: wat betame of niet: waer schoonheit en gebreck in besta. Wijs wezen is de bron en oirsprong van het schrijven. Filosoofsche boecken kunnen u stof leveren, en de woorden zullen de zaeck van zelf volgen, by eenen die geleert heeft wat hy den vaderlande en vrienden schuldigh zy; met wat liefde hy zijne ouders, broeder en huiswaert moet beminnen; wat eenes Raedsheeren en Rechters ampt zy; wat eenes veltheeren plicht in den oorloog vereische. Zulck een weet voorwaer elck persoon naer behooren te doen spreecken. Ick wil dat hy, die kunstelijck wil nabootsen, lette op het voorbeelt van leven en zeden, en daer van de tael ontleene. Zomtijts zal een onaerdigh spel, schoon van spreucken, en wel uitgebeelt, en zonder kunst en geest, het volck meer vermaecken, en langer ophouden dan vaerzen zonder wijsheit en ratelende grollen. De Zanggodin bestelde den Griecken, nergens naer staende dan na eere, vernuft, en een deftige uitspraeck. De Roomsche jeught leert met lange redenen een geheel in hondert

---

[1]) *Anticiren:* Anticyra, een stad in Griekenland, beroemd door het nieskruid (Helleborus), dat er groeide en tot genezing van krankzinnigen werd gebezigd. Vandaar de spreekwijze: gij vaart naar Anticyra, voor: gij zijt mal.

[2]) Evenals thans elken barbier Figaro, zoo noemde men bij de Romeinen hem Licinius, als de baardscheerder van Caesar, door dezen tot Raadsheer verheven.

verdeelen. Laet Albijns zoon [1]) zeggen, indien een van vijf genomen is, wat'er overschiet? Vier. Ja ghy zult uw goedt wel kunnen bewaren. Doet een by vijf, wat koomter uit? Zes. Wanneer gelt en goetzucht het hart eens ingenomen heeft, meenenwe dat'er onsterfelijcke vaerzen zullen kunnen gedicht worden. De poeten willen nut of vermaeck toebrengen; of te gelijck nutte en genoegelijcke dingen zeggen. Al watghe voorschrijft weest daer kort in, op dat leerzame zinnen haest begrijpen hetgeen gezeit wort, en dat getrouwelijck onthouden. Al wat overtolligh is, vloeit uit een volle borst. Laet het verzierde om 't vermaeck bykans geloofwaerdigh wezen; en de fabel juist, in al watze wil, geene waerheit schijnen; en het verslonden kint niet weder levendigh uit Lamiaes buick [2]) trecken. De Raetsheeren walgen van vruchtelooze dingen. De Roomsche jonge Ridders versmaeden harde poëzy. Wie den oirbaer met het genoegelijck mengelt, den lezer vermaeckende, en te gelijck onderwijzende, die heeft het rechte wit getroffen. Dit boeck wil aen den man: dit gaet over zee, en reckt de faem des vermaerden schrijvers. Nochtans vint men feilen die men over 't hooft moet zien: want altijt klinckt de snaer niet zoo als het hant en gehoor hebben willen; en dickwils schreeuwtze te fijn, wanneermenze grof hebben wil: en men treft niet juist altijt het wit, daermen met den boogh naer mickt: maer waer het meestedeel van een gedicht uitsteeckt, daer zal ick my aen weinige feilen niet stooten, die uit geen verzuim spruiten, of die men van nature niet verhoeden kon. Wat dan? Gelijck een letterzetter [3]), zoo hy altijt in het zelfde mist, hoewel hy berispt is, niet kan verschoont worden; en een cyterspeeler bespot wort, die altijt op eene zelvige snaere mist; zoo acht ick hem die dickwils mist, en hy wort Cherilus gelijck; over wien ick my al lachende verwonder, wanneer hy twee of driemael een goet vaers dicht; en my jammert, wanneer

---

[1]) *Albijns zoon:* deze Albijn was een woekeraar.

[2]) *Uit Lamiaes buick:* beter: uit den buik eener Lamie. *Lamia* toch is niet zoo zeer een eigennaam, als wel die eener soort van gedrochten, die, den schijn aannemende van schoone vrouwen, de kinderen, vooral de knapen, door liefkoozingen aanhaalden en ze vervolgens verslonden. In de „Arabische) Nachtvertellingen" vinden wij ze met den naam van „slok-op" (in 't Fr. *goule* betiteld.

[3]) *Een letterzetter:* zeer goed; maar Horatius sprak van een copiïst.

de goede Homeer eenen misslagh begaet. Maer in een lang werck kan men zich lichtelijck vergrijpen. Poëzy moet wezen als schildery, van dewelcke eenige u meer vermaecken zal, indienge dichte bystaet, en andere zooghe van verre staet: deze wil in het doncker staen; de andere, die het scherp oordeel des kenners niet vreest, wil in 't licht gezien wezen: deze wil maer eens aenschout, de andere tienmael met lust gezien worden. Hoewel ghy, o outste broeder, van uwen vader te recht gestuurt wort, en van u zelven wijs genoegh zijt, zoo onthout nochtans dit: dat zekre dingen eenen middelwegh hebben, en iet daer in te verdragen is. Een tamelijck rechtsgeleerde en woorthouder [1]) verscheelt wel van den welspreeckenden Messala [2]), en weet zoo veel niet als Aulus [3]) Kascel; maer evenwel houtmen iet van hem. Middelmatigh in Poëzy te zijn laeten Goden, nochte menschen, nocht schouburgen [4]) toe. Gelijck een ontstelde muzijck, op groote maeltijden, dicke balssem, en mankop met Sardischen honigh, onaengenaem zijn; om dat men wel zonder die maeltijt houden kan; zoo wort oock de Poëzy, die om het hart te verquicken opgekomen en gevonden is, indienze een weinigh van de volmaecktheit afwijcke, gansch niet geacht. Die niet kan speelen, onthoude zich van kampvechten; die op den bal, worp en tolspel niet is afgerecht, houde zijn rust, op dat de menighte der toezienderen hem niet met reden uitlachen. Die geen verstant van dichten heeft, wil evenwel vaerzen maecken. Waerom niet? Ick ben een vrye en welgebooren, byzonder daermen my schattende bevint dat ick Ridders goet hebbe, en niemant wat op my te zeggen heeft. Hebtge natuur niet te baet, onderwint u niet te zeggen nochte te dichten. Ghy hebt het oordeel wel, en de voorzichtigheit. Indienghe nochtans voor dezen iet geschreven hebt, laet Metius uw vader en ick dat hooren, en daer van oordeelen, en hou u schriften negen jaren by u t'huis. Wat niet uitgegeven is, kan men t'elckens

---

[1]) *Woorthouder:* die 't woord voor iemand voert, een pleitbezorger.

[2]) *Messala: M. Valerius Messala,* bijgenaamd *niger* of de zwarte, was Consul in 't jaar 60 vóór J. C. (van Rome 693) en een voortreffelijk redenaar.

[3]) *Aulus: Kascellius Aulus* was een beroemd rechter uit die dagen.

[4]) *Nocht schouburgen:* 't Lat. heeft *columnae,* wat zuilen, pilaren beteekent: zoodat Horatius zooveel zou hebben willen zeggen, als: „zelfs de zuilen kunnen geen middelmatige poëzie verdragen." Op de zuilen der gaanderijen plakte men namelijk de titels der onder deze uitgestalde boeken.

uitschrabben. Een eens gesproken woort wil niet weder te rugge. De heilige Orfeus, der Goden tolck, heeft de woeste menschen van moort en het goddelooze leven afgeschrickt; hierom zeit men dat hy tigers en verslindende leeuwen temde; en Amfion, de bouwer van het Tebaensche slot, de steenen met zijn luitspel en vleiende gebeden leide, waer hy wilde. Dit was de wijsheit van outs, het gemeen van 't eigen, het heilige van 't onheilige te scheiden: te beletten dat men zonder onderscheit niet by elckanderen sliep: huwelijcksregels voor te schrijven: steden te bouwen: wetten in te stellen. Aldus zijn de heilige poëten en vaerzen aen naem en faem geraeckt. Hier na hebben de treffelijcksten, Homeer, en Tyrteus, de manhaftige harten met hunne vaerzen ten oorloogh aengestoockt. De orakels zijn door vaerzen uitgesproken, en zoo is den wegh des levens aengewezen: der Koningen gunst is door dichtmaet verkregen: de tooneelspelen gevonden, en de rest des langen arbeits gevonden; op datghe u immers der Zanggodine, op de lier uitgeleert, en om Apolloos gezangen niet behoeft te schamen. Men heeft onderzocht, of men door natuur of door kunst een goet vaers dicht. Ick zie niet wat voordeel het staen naer de kunst zonder eene rijcke ader, inbrenge; nochte oock niet wat nut een ongeslepen vernuft bare. Het een behoeft des anders hulp, en zy passen wel te zamen. Wie tot zijn voorneemen wil komen, moet in zijne jongkheit veel lijden, en doen; veele hitte en koude uitstaen; van wijn en minnespel zich onthouden. Die, in Pytische spelen, op de fluit speelde, leerde eerst, en ontzagh zijnen meester. Nu is het genoegh datmen zegge: ick dichte wonderlijcke gedichten: de kramp vaer hem in zijne knie, die de leste is: ick achte het schande achter te blijven, en te bekennen dat ick, het geen ick niet geleert hebbe, niet wete. Gelijck de stadts roeper de lieden om iet te koopen te zamen roept, zoo doet de poeet, die lantrijck is, en veel gelts op woecker zet, de vleiers tot het gewin loopen. Is het een die iemant wel toeven, en voor den lichtbewogen armen hals borgh blijven kan, en hem uit een verwert pleit redden, het zal my wonder geven, zoo die zalige man eenen logenachtigen, uit eenen waren vrient kan onderkennen. Ghy, het zy ghy iemant wat gegeven hebt, of geven wilt, laet die, vol van vreught, tot uwe gedichte vaerzen niet gebrogt worden; want hy zal schreeuwen: schoon, fraey, braef: hy zal'er om besterven, oock tranen uit

zijne oogen storten: hy zal opspringen, met zijne voeten op de aerde stampen; gelijck die gehuurt zijn om het lijck te beschreien, meer misbaers bedrijven dan de van harte bedroefden; alzoo ontstelt zich de schimper meer dan de waerachtige prijzer. Men zeit dat de Koningen met veel wijns opvullen, en tot drincken parssen dienze willen doorgronden of hy hunne vriendschap waerdigh zy. Wiltghe vaerzen dichten, laet u met geen vossenvel bedriegen. Wanneerghe iet voor Quinctilius [1]) laest, zoo sprack hy: ay lieve, verbeter dat en dat: indienghe zeide datghe niet beter kont, en te vergeefs twee of driemael onderzocht had; dan beval hy het uit te wisschen, en de qualijck gedichte vaerzen te hersmeden. Indienghe uw gebreck liever woudt voorstaen dan verbeteren, zoo sprack hy niet een woort meer, of dede geene verlore moeite, op datghe te min u en uwe vaerzen zonder naeryveraer alleen zoudt liefkoozen. Een goet en voorzichtigh man zal kunstelooze vaerzen berispen, de harde bestraffen, de oncierlijcke doorhalen, al te overdadige cieraden besnoeien: die niet helder genoegh zijn, zal hy eenen luister geven: het twijfelachtige wraecken: en het geen verandering eischt aenwijzen. Een Aristarchus zal hy worden, en niet zeggen: waerom zal ik mijnen vrient om beuzelingen versteuren? Deze beuzelingen zullen den eenmael beschimpten en qualijck onthaelden tot groote gebreken vervoeren. Wijze lieden ontzien eenen dwazen poeet te genaecken, en vlieden voor hem, als van eenen, die met schurft of geluwe, of zinneloosheit, of bezetenheit geplaeght wort. De jongers jagen hem, en neskebollen [2]) volgen van achter. Dees, terwijl hy hooghdravende vaerzen uitrispt, en dwaelt, valt, gelijck een vogelaer, die op merlen gaept, in put of graft. Hoewel hy lange schreeut: helpt burgers helpt! niemant wil hem uithelpen. Indien iemant hem wil helpen, en een tou nederlaten, ick zal zeggen: wat weetghe of hy al willens hier ingesprongen is, en geholpen wil wezen? en ick zal u het omkomen des Siciliaenschen poeets vertellen. Terwijl Empedokles [3]), voor eenen onsterflijcken Godt, wil ge-

[1]) *Quinctilius:* een bekwaam dichter en criticus, wiens dood Horatius in den XXIVsten Zang van 't Eerste Boek beschreide.

[2]) *Neskebollen:* onbedachtzamen, zwakhoofden, *incauti.*

[3]) *Empedokles:* een wijsgeer, geschiedschrijver en dichter van Agrigentum, die tot de school van Pythagoras behoorde. Zijn dichtstuk over het wezen der dingen werd in groote waarde gehouden en op de Olympische spelen

houden wezen, springt hy al kout in den brandenden Etna. Laet de poëten, lust het hun, sterven, en bederven. Wie iemant tegens zijnen danck ophoudt, doet zoo veel of hy hem doot sloegh; en hy heeft het meer als eens gedaen: en of hy al uitgetrocken waer, hy zal evenwel geen mensch weder worden, en de liefde eener schandelijcke doot niet afleggen: en het blijckt niet genoegh waerom hy vaerzen dicht: of hy in zijn vaders asschen gepist heeft: of hy bloetschendig eene bezoedelde plaets, van den blixem getroffen, omgewroet heeft [1]). Zeker hy raest, en de moeielijcke opzegger van zijne vaerzen verjaegt geleerden en ongeleerden; gelijck de beer, die de tralien van zijn kot gebroken heeft: maer dien hy by de slippen krijgt, houdt hy, en vermoort hem met lezen, en als een bloetzuiger, laet het vel niet los, voor dat hy droncken van den bloede is.

---

nevens die van Homerus en van Hesiodus gezongen. Niet minder dan als dichter, werd Empedocles als mensch geacht; ten blijke waarvan strekke, dat hem door zijn medeburgers het staatsbewind werd opgedragen, 't welk hij echter afsloeg. Men verhaalt, dat hij, nasporingen doende op den Etna, door de brandende lava verrast en verteerd werd. Anderen — gelijk hier Horatius — vertellen, dat hij, zich des nachts heimelijk van zijn tochtgenooten verwijderd hebbende, in den brandenden krater nedersprong om aan een wonderbare verdwijning te doen gelooven en voor een God gehouden te worden; maar dat zijn met ijzer beslagen bergschoenen, bij een uitbarsting van den berg weder opgeworpen, het geheim aan den dag brachten. Diogenes Laertius echter, die 's mans leven opzettelijk beschreven heeft, verhaalt, dat hij, in hoogen ouderdom, op een zeereis omkwam.

[1]) Immers zoodanige plaats werd als gewijd beschouwd en doorgaans met een steenen ringmuur omheind of aldaar een tempel gebouwd.

AFBEELDINGE

VAN

CHRISTINE,

DER ZWEDEN GOTTEN EN WENDEN KONINGINNE,

door David Beck, Hare Majesteits Kamerling, uitgeschildert.

Ramis insignis olivæ.

De weerelt wort getoomt van wyder te verwilderen
Door goddelijck gezagh, dat uit de wolcken straelt:
Maer 's hemels Majesteit, van niemants hant te schilderen,
Met haer gezagh en glans in Vorsten is gedaelt;
d'Onsterflijckheit in klay, die sterflijck is, verschenen,
De Godtheit in den mensch, de mogentheit in stof.
Dus drijft de hooghste maght al d'ontucht voor zich henen,
En schenckt de deught haer' prijs en wel verdienden lof.
d'Aeloutheit koos hierom de heerelijckste deelen
Uit encklen, om een' Godt te brengen aen den dagh.
Zy schiepen iet volmaeckts en goddelijcks uit veelen,
En broghten 't woeste volck tot ootmoedt en ontzagh,
Want nimmer leit Natuur den rijckdom van haer giften
Aen een alleen te kost, maer giet haer schoonheit uit
By druppels, dies penseel en beitel leerden schiften

Afbeeldinge van Christine van Zweden. Afgedrukt volgens den tekst der afzonderlijke uitgave in folio (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 507).

Ramis insignis olivæ: d. i.: „kenbaar aan den olijftak" (als zinnebeeld des vredes). Zie *Aen.* VI, 808,

7 *Ontucht:* als meermalen, voor het tegengestelde van *tucht*, en alzoo voor „ordeloosheid, wetteloosheid."

9, 10 Vondel ziet hier op hetgeen van Apelles verhaald wordt, die, om eens Venus te malen, een aantal schoone vrouwen tot voorbeeld nam, ten einde van elke van haar datgene te kunnen overnemen, waardoor zij zich bijzonder onderscheidde.

Het minder schoon van 't schoonste, om 't hemelsche geluit
Van een rechtmatigheit en zwier en 't vier der leden
Te vinden, dat ons oogh, gelijck muzijck het oor,
Vernoeght, en krachtigh treckt, en overtuight door reden
Dat eerens waerdigh zijn, alle eeuwen door en door,
De Majesteiten, die al 't uitschot wijt verdooven,
Door 't leven, in den doeck of marmersteen gevat.
Zoo dreef de Kunst van outs, t'Athene en Rome, boven,
En wert op haer waerdy, ja goddelijck geschat.
Hoe veel geluckiger was Beck nu boven d'ouden,
Die niet te zoecken had, uit duizenden, een schets,
Een eenigh voorbeelt, op dat wy zijn kunst aenschouden
Met opgetogenheit, en [dat ick niemant quets']
Een Godtheit, die de kroon van boven wert geschoncken;
Een Godtheit, daer Natuur de volle Majesteit
Der Koningen in blies, en kracht van eedle voncken;
Waerom zy hier van zelf de kroon heeft afgeleit,
En koningklijcken staf, en 't rijxgewaet, vol kroonen,
Als starren, dicht gezaeit. Wat hoeftze diamant,
Of gout, of purperverf? Zy durf zich zelf vertoonen,
Gelijck Natuur haer schiep, bestiert van hooger hant.
Wie noit Gustavus zagh, aenschouw' hem in deze oogen,
De spiegels van haer ziele en trotse minzaemheit.
Zy heerscht door dit gelaet: maer neen, ick word getogen:
Ick volgh van zelf, en zie hier loutre Majesteit.
Gezegent was 't penseel, dat, zonder 't recht te breken
Des oppersten Jupijns, aen dit opgaende licht,
Aen dit gezegent vier, zijn' yver moght ontsteken,
Gelijck het nu ontvonckt den geest van mijn gedicht.
Apelles hadze diep gevat in zyne zinnen,
Als kristalijn den schijn van 't aenschijn, dat in 't glas
Zich spiegelt ongetoit, en geene gunst wil winnen
Door 't vleien van een kunst, die d'ydelheit genas.
Hoe wenscht de Min een pees te vlechten van die locken,

20—22 De zin dezer drie regels is verre van duidelijk. Waarschijnlijk heeft Vondel willen zeggen: dat de Majesteiten (en alzoo hier de Koningin), als verre verheven boven het gros der menschen ('t *uitschot*), waardig zijn, eere te ontvangen, en alle eeuwen door, in beeltenis te blijven leven.

46 *Kristalijn den schijn van 't aenschijn:* deze rijmslagen schijnen hier wel opzettelijk aangebracht; ik zou ze niet ter navolging durven aanbevelen.

Te spannen zynen boogh met zulck een heerlijck hair!
Maer vreest dat blaeuw turkois. Haer geest wort opgetrocken
In kunst en wetenschap, voor Pallas hoogh altaer,
Van waerze den olyf met eere heeft ontfangen,
In 't barnen van den strijt; waerom dees wyze mont,
't Orakel van onze eeuw, uit blyschap en verlangen
Naer pais, de heiren dreef van Duitschlants vetten gront.
O goude mont, wat vloeide uit u een dauw en zegen;
Toen, op uw fiere stem, de trommel en trompet,
De donders van kortouw en bussen teffens zwegen,
En 't brieschend paert van Mars gehoor gaf aen uw wet!
Waer plaghten Koningen hun staetzucht in te toomen,
Ter liefde van het volck, en hondert duizent man
t'Ontwapenen, om 't bloet te stelpen, dat by stroomen
Quam bruizen naer de zee? Haer zucht tot vrede spann'
In eeuwigheit de kroon, en prickele alle geesten
Te zweven op haer' lof, die zoo veel hooger zweeft
Dan bloedige triomf, en duizent lauwerfeesten,
Waer over 't aertrijck schreit, en 't hart der werelt beeft.
Zoo leef *Christine* in 't velt der geestighste papieren.
Zoo draefze op Pallas loof, veel trotser dan laurieren.

51 *Dat blaeuw turkois:* met *dat blaeuw turkois*, hetwelk den Minnegod zoo bevreesd maakt, dat hij geen boog durft spannen met Christina's haar lokken, bedoelt Vondel waarschijnlijk het blauw van hare oogen.

OP DE ZELVE.

Een tweede Apelles heeft de hantvest dus te malen
De Majesteit, waer in d' aeloude deught herleeft.
Al voert het hooft geen kroon noch diamante stralen;
De heerlijckheit, die Godt en vrouw Natuur haer geeft
In 't wezen en gelaet, geen' rijckdom hoeft te leenen
By armoe van gesteente, en gout, en purpre stof.
Gustaef, de Groote, schijnt door deze ooghappels henen,
En blixemt wederom, en brult van hof tot hof.
Maer neen, zy heeft den helm en 't harnas uitgetogen,

1 *Heeft de hantvest:* heeft het voorrecht.

En zoo veel heiren, aen haer kroon en eedt verplicht,
Ontwapent met een' wenck en opslagh van deze oogen.
Men ziet nu vrede in 't hart, uit dat bedaert gezicht.
Een enckle pais behaeght haer meer dan triomfeeren,
En duizentmael in 't velt te draven door het bloet.
Laet alle Koningen van haer dees hooftdeught leeren,
Die uit geen staetzucht twist noch bloedigh oorlogh voedt.
Zy heeft den dollen Mars gansch Duitschlant uitgebannen,
En dreight, indien haer 't lot de kruisbanier vertrouw,
Den noit gedwongen hals der grimmige Ottomannen
Met kracht te ketenen, en in een kopre kou
Te voeren in triomf, ten schimp van alle hoven.
Wie voeght dit beter dan ons dappere Amazoon,
Die met de Zweedsche bijl den Ysbeer 't hooft zal klooven,
En zelf den wreeden Cham bestoocken op zijn' troon?
Dan zal de Tarter niet in China konnen duren,
Daer hy de sluierkroon en tulbant trapt in 't zant;
Maer bruizen door de breuck der endelooze muren
Te rugge, om met *Christyn* te vechten, hant voor hant.
Hoe wil dees Noortstar dan, gelijck de middagh, blincken,
Terwijlze streeft door sneeuw en steil geberght van ys!
Haer faem in 't noorden zal tot aen de zuid-as klincken,
Wanneerze wederkeert, bevlochten met dien prijs
En oversneeuwden palm, daer d' ouden noit van hoorden.
My dunckt, ick hoor alree haer trommel en trompet
En zwangere kortouw bestormen eerst het Noorden,
Dan zuidwaert donderen in 't heir van Machomet.
Mijn zanglust rijst, en volgt het brieschen van haer paerden.
De hoefbron berst met kracht op 't kleppen van den hoef,
Op 't vliegen van haer vaen, en 't schittren van haer zwaerden.
Zoo blinckt de dapperheit, geloutert door de proef.
Vergeefme, o Koningin, indien mijn pen de wolcken
Van zulck een Majesteit te traegh bereicken kan.
Vereenigh en bedwing met ons de woeste volcken,

24 *Den wreeden Cham,* of *Khan,* den „Opperste der Tartaren."

25—28 De zin is: dat zullen de Tartaren, die nu in China heerschen, niet kunnen uithouden, maar den muur, die China omgeeft, weder uitkomen door de bres, welke zij er eenmaal hebben ingemaakt. om enz.

43—50 Men beschuldige Vondel, die, ook in dit gedicht, vrede tusschen Christen-natiën predikt en die vroeger zelfs geen oorlog in 't belang van

En stoot dien Cerberus, den schendigen tiran,
Te Londen uit het nest, met al zijn dolle honden,
Die, tegens eer en eedt en 't heiligh recht en Godt,
Met 's Konings lieverey zoo helsch in 't harnas stonden,
En zopen Stuarts bloet, dat afdroop van 't schavot.
Die gruwelijckste smaet, geleên in 't recht der kroonen,
Eischt wraeck van Hollants Leeuw en uw metale vuist,
Dees scepterkancker en dees roest van Vorstentroonen,
Dees Knipperdolling, die de Majesteit verguist,
Vereischt de stale kling, en kan geen uitstel lyen.
De Teems, nu half geworght, met zijn benaude keel,
Roept jammerlijck om hulp. Leeuwin der heerschappyen,
Ontruck 't gedroght dien roof: vergun ons het tooneel
En al den Helikon op 't heerlijckst te stoffeeren,
Met uw manhaftigheit, die, op Alcides treên,
Ter moortspeloncke inberst en Kakus helpt verleeren,
Geen' diefstal van een os [dat schelmstuck was te kleen]
Maer zulck een' vadermoort, 't verslinden van drie Rijcken.
Hy schrickt, daer hy op 't lijck des Konings leit gestreckt,
Alree voor 't zeegewelt, waer voor de golven strijcken,
Zoo wijt ons beider vlagh en vloot de Noortzee deckt.
Ick zie ons d' eilanden van deze moortpest vagen,
En hoor ons door Europe, op een gemein geschal,
Den tytel en den naem van Kroonverlossers dragen;
Een' tytel en een' naem, die eeuwigh leven zal.
Zoo dancken u de steên, en lang verdruckte wetten.
Zoo moet uw knods en deught Godts vyanden verpletten.

't Huis van Stuart wilde, daarom niet, dat hij zichzelven niet gelijk blijft, door nu Christina tot oorlog tegen Cromwell aan te sporen. Men vergete niet, dat, sedert 1650, de oorlog tusschen Groot-Britannië en ons was uitgebarsten, en er dus voor onzen dichter geen reden bestond, om niet, voor zoo veel 't in hem was, naar bondgenooten uit te zien, die niet alleen ons aan de overwinning, maar ook de Stuarden weer op den troon konden helpen.

47 *Met 's Konings lieverey:* het Parlement had gedaan wat later de Staten deden, en 's Konings garde tot de hunne gemaakt.

52 *Knipperdolling:* men weet, dat deze de beul en handlanger was van Jan Beukelszoon van Leiden, den koning van Munster.

59 *Kakus:* een vermaarde struikroover van de oudheid, door Hercules gedood.

66 *Door Europe:* geheel Europa door.

OP DE KONINGIN

CHRISTINA,

door David Beck, haren kamerling, geschildert.

De liefde tot de kunst luickt op, met grooter hope
Van eere en prijs, nu Beck de Vorsten van Europe,
Uit last der Koningin, door zyne kunst herteelt,
En hun *Christyn* vereert, in haer onsterflijck beelt.
Zoo wort Gustavus bloet, van hof tot hof, herboren.
Wie klaeght, dat aen dees verf en wissel wort verloren?

Op de Koningin Christina. Volgens den tekst der afzonderlijke uitgave van het vorige gedicht.

OP MYNE SCHILDERY,

toen Govaert Flinck my uitschilderde,

IN HET JAER MDCLIII.

Ick sluit van daegh een ring van zesmael ellef jaeren,
En zie myn hooft besneeuwt, en tel myn gryze haeren,
Oock zonder glazen oogh, in deze schildery,
En noch ontvonckt myn hart in lust tot poëzy;
Terwyl ick Lucifer zyn treurrol leer volspeelen,
En met den blixem sla, op hemelsche tooneelen,
Ten schrick en spiegel van de Staetzucht, en de Nyt.
Wat is myn ouderdom? een roock, een damp, geen tyt.

Op myne schildery. Volgens den tekst in *Hollantsche Parnas*, 1660, bl. 152. Het hier bedoelde portret bestaat, voor zoover bekend is, niet meer; het werd den Directeur-Generaal Gerard Hulft in Oost-Indië toegezonden.

3 *Zonder glazen oogh:* zonder bril.

8 *Een roock, een damp, geen tyt:* echt dichterlijk gezegd, om uit te drukken dat hij niet op latere levensjaren rekent. En toch heeft hij in die latere jaren meer ten uitvoer gebracht dan vele dichters in hun geheele leven, zonder dat aan die gewrochten van zijn ouderdom sporen van *rook* of *damp* te bespeuren zijn.

AFBEELDINGE
VAN DEN E. HEERE,
P. CHARLES COUVRECHEF,
Out Prior der Karmeliten t' Antwerpen, nu Priester t'Amsterdam.

Aldus schenckt Godts genade aen *Couvrechef* een gunst,
Het zy hy zeden leert, of wieroockt voor d' altaeren.
Aldus ontvonckt Natuur zyn hart door tekenkunst,
En treckt zyn zuivre hant, als hy op zuivre blaren,
Festoenen van gebloemte, en ooft, en airen maelt.
Al woont hy aen zyn Schelt, of aen onze Aemstelstroomen,
Op Karmel leeft zyn hart, met eenen pyl doorstraelt,
Van liefde tot de Maeght, den toevlught aller vromen,
Wiens beelt hy menighmael vercierde met een kroon.
Zy sterck' zyn' ouderdom, uit haren hoogen troon.

Afbeeldinge van den E. Heere P. Charles Couvrechef. Volgens den tekst in *Hollantsche Parnas*, 1660, bl. 149.

OP D'AFBEELDINGE
VAN
KAREL STUART,
DEN TWEEDEN,
Koning van Groot-Britanje, Vranckryck, en Yrlant.

Ghy ziet den Tweeden *Karel* hier
In 't harnas staen, om 't monsterdier
Dien roof uit zynen muil te breecken,
En zulck een' vadermoort te wreecken.
Het aenschyn straelt van majesteit.
Maer waerom wert de kunst ontzeit
Dien kryghshelt met een kroon te maelen?
Hy wilze met den zwaerde haelen.

Op d'afbeeldinge van Karel Stuart den tweeden. Volgens den tekst in *Hollantsche Parnas*, 1660, bl. 137, waar men onder het gedicht het jaartal 1653 vindt.

Later, bij zijne troonsbestijging in 1660 maakte Vondel nog verscheidene gedichten op dezen vorst.

OP DEN HEER

ANDREAS DEONYSZOON WINIUS,

Zijne Zaerse Majesteits van Ruslant Commissarius, en Moskous Olderman.

De Kroon van Moskou, steil en hemelhoogh gerezen,
En van den Beer begrimt, die goude starren draeght,
Heeft *Winius* tot haer Bevelsheer uitgelezen,
Den Olderman, die zulcks Alexeis oogh behaeght,
Door zyn oprechte trou, dat hy hem van zyn stranden,
Der Zaersche Majesteit ten dienst, den last betrout

Op den Heer Andreas Deonyszoon Winius. Afgedrukt volgens den tekst onder het portret van Winius, door Visscher gegraveerd (*Bibliographie van Vondels werken*, nº. 483).

Andreas Dionyszoon Winius werd door den Czaar van Rusland, Alexis, naar Holland gezonden, als overbrenger van een brief, houdende verzoek om een groote partij wapenen en voorraad van kruit en lood te mogen inkoopen: hetgeen door de Staten goedgunstig werd vergund. Winius deed die inkoopen te Amsterdam en nam daar tevens onderscheiden personen aan voor den dienst van zijn meester; waaruit eenige moeilijkheid ontstond. Ten tijde van zijn verblijf werd zijn afbeeldsel vervaardigd door Cornelis de Visscher, een der bekwaamste graveurs.

Dat juist deze Winius bij voorkeur door den Czaar naar dit land gezonden was, laat zich te lichter verklaren uit de omstandigheid, dat zijn vader een Hollander was, die zich voorheen, als velen zijner landgenooten, te Moskou had nedergezet en aldaar tot den Griekschen godsdienst was overgegaan. Hij was de eerste, die geschutgieterijen in Rusland oprichtte, welke door watermolens werden gedreven, en de eerste fabriek van dien aard was in 1632 gesticht aan de kleine rivier Tonlitza, 15 wersten van Soolo [1]). Wat Andreas betreft, behalve dat hij tot den rang van Olderman opklom, gelijk wij leeren uit Vondels gedicht, zoo is het ook bekend, dat hij een man was van grooten bedrijve, en persoonlijk bevriend met den beroemden Witsen, met wien hij briefwisseling hield.

3 *Bevelsheer:* commandant.

4 *Olderman:* een titel, nagenoeg met dien van wethouder overeenkomende.
Zulcks: in zulke mate, zoo zeer.
Alexeis: Alexius Michaelowits, die in den jare 1645 zijn vader Michaël Fedrowits als Grootvorst van Moscovië of Rusland was opgevolgd. Hij behaalde groote overwinningen op de Polen en voegde o. a. Smolensko bij zijn gebied. Hij overleed in 't jaar 1656.

---

[1]) Zie *Nautical Magazine* van November 1855, pag. 585.

Naer 's Gravenhagh, den stoel der Zeven Vrye Landen,
In schyn gelijck de Kunst zyn wezen hier ontvout.
Dus leeft de man, die 't recht der Russen trou verdadight,
Maer anders als zijn Zaer hem weder begenadight.

10 Deze regel is niet zeer duidelijk. 't Woord *begenadight* kan hier niet in den gewonen zin worden opgevat, want er is vroeger geene sprake geweest van eenige ongenade, waarin Winius zou vervallen zijn; maar veeleer van het tegendeel. Ik meen dus hier het woord *begenadigen* alleen te moeten verstaan, als: „iemand met zijn genadig aanschijn bestralen," en volgens deze opvatting zou de zin van vs. 7—10 deze zijn: „hij is op deze prent afgebeeld, gelijk hij te 's-Gravenhage als Gezant van Alexis optreedt; maar hij ziet er *anders* uit, hij is *anders* uitgedost, wanneer hij weder verschijnt voor de oogen van zijn Czaar."

BRIEF

AEN DEN HOOGHWAERDIGEN EN HOOGHGELEERDEN HEER,

BERTHOLDUS NIEUHUSIUS.

Indien mijn lage stijl uw' hoogen geest behage,
Uw' zwacken ouderdom een weinigh onderschrage,

Brief aen B. Nieuhusius. Volgens den tekst in *Apollos Harp*, 1658, bl. 172. Bartholdus Niehusius, werd in 1589 te Wolpe in het hertogdom Brunswijk, uit behoeftige Luthersche ouders geboren. Begaafd met een vast karakter en een helder hoofd, wist hij in 1612, te Helmstad den graad van meester in de vrije kunsten en wijsbegeerte te verwerven. In 1616 werd hem de opvoeding toevertrouwd van twee Saksische edelknapen, die hij naar de universiteit te Jena begeleidde. Later ging hij naar Weimar dat hij plotseling verliet, toen hij neiging tot het Roomsch Katholieke geloof begon te koesteren. Door Marius werd hij te Keulen tot het Roomsche geloof gebracht. Tot Abt van Ilefeld in Neder-Saksen benoemd (1629) werd hij van daar door de Zwaben verdreven, en was vervolgens werkzaam bij de Hollandsche Zending;

1—7 Een treffend bewijs levert wederom deze beschrijving, hoe Vondel zich, ook in dichtstukken van ondergeschikt belang, er op toeleide in elke bijzonderheid nauwkeurig te zijn. Hier legt hij weder, in korte maar treffende trekken, zijn kennis aan den dag van de gesteldheid van Regensburg en wij leeren uit deze regels, hoe die stad in een dal gelegen is, en er de Donau met een sterken val onder de beroemde steenen brug doorstroomt, die de beide oevers verbindt. Die brug, in de 12e eeuw gebouwd, telt 15 wijde bogen, en heeft een lengte van 1091 op een breedte van 23 voet.

Zoo schort het aen mijn' plicht, indien ik *Nieuhuis* niet
Begroete met mijn pen, daer d'oude Donau schiet
Met water, schuim, en steen door zoo veel steene bogen,
Gelijck een ronde kay ten bergh komt afgevlogen,
En in de laeghte rolt. Uw yver en uw zorgh,
Gedurigh in Godts oegst, verçieren Regensborgh,
Daer 't vierde regement van Rome voortijts waeckte,
En onlangs Oostenrijck met kroon en scepter blaeckte
Van gout en diamant; toen 't Keurgezagh den Zoon
Van *Ferdinand* verhief op 's Roomschen Konings troon,
Tot vreught van 't Heiligh Rijck, en 's Keizers onderdanen,
Die, van den oorlogh wars, met volle vredevanen
Onthalen hunnen Heer, en zien den overvloet,
Ons Duitschlant in den schoot gegoten, te gemoet.
Den Hemel zy gelooft, die al de donkre wolcken
Van Nydigheit verdrijft, en d'onderdruckte volcken
Verheft, en overstraelt met deze zon van pais,
Gerezen uit den troon van 't Keizerlijck palais.
Dat heet de vredekroon gelijck Augustus spannen.
Nu groeit heel Christenrijk: nu schricken d'Ottomannen,
Tot voor de poorten, daer de Groote Constantijn
Het Kruis voorheene plante, en nu de maneschijn
Van Mahomet den glans, de stralen van de Waerheit
Zoo stout in 't licht durf staen, en pooght ons middaghs-[klaerheit
Te dooven met een' damp, en vuilen smoock, en smet,
Ja zelf daer Christus lest zijn voeten heeft gezet.

terwijl hij te Amsterdam het opzicht had over het drukken der katholieke boeken. Daar woonde hij ten huize van de weduwe M. van Papenbroeck, geboren Elisabeth van Bancken, de moeder van Jan van Papenbroeck, wiens huwelijk met Maria Coeck door Vondel bezongen was. (Zie boven bl. 48). 't Schijnt, dat hij echter in dit of in het vorige jaar wederom van hier ver. trokken was. Althans blijkt uit den bovenstaanden dichterlijken brief van Vondel, dat hij zich omtrent dezen tijd te Regensburg moet hebben opgehouden, omtrent of kort nadat Ferdinand Franciscus, zoon van Keizer Ferdinand III, in die stad tot Roomsch Koning was gekroond geworden.

In 1647 was Niehusius benoemd tot wijbisschop te Mainz en 9 Augustus 1655 werd hij door Jan Philips van Schönborn tot zijn vicaris in geheel Thuringen en Saksen benoemd. Hij overleed 10 Maart 1657.

Zie over hem een belangrijk opstel van H. J. Allard in den *Almanak voor Nederlandsche Katholieken,* 1891, bl. 135.

9 *'t Vierde regement van Rome:* de vierde legioen.

Nu Duitschlant adem schept, na veel gelede smarten,
Wil 't zaet der letteren, in d'ackeren der harten
Geworpen, jaer op jaer, ons kroonen met zijn vrucht,
En spreien eenen geur van billijckheit en tucht,
Godtvruchtigheit en trou ter stede, daer de spiessen,
Geweer, en bussekruit, en scherpe distels wiessen.
Men zal Athene zien herbouwt, van lant tot lant,
Waer Pallas den olijf, gelijck een' zegen, plant.
In hare schaduw zal uw grijsheit noch ontluicken,
En diep in wintersneeuw de zomerroozen pluicken:
Want wie hier, levens zadt, versuft zit, en verduft;
Uw brein, gelijck uw naem, blijft nieuw: uw out vernuft
Wort jeughdigh, en verquickt, als zommige plantsoenen,
En bladers, die al 't jaer gedurigh blijven groenen.
Uw yver voor geen' last van letterarbeit zwicht;
En onder zulck een pack van zwaericheên verlicht
Het goddelijck muzijck, een strael van uwe gaven,
Uw' geest, die dickwils diep in boecken leit begraven,
Gedompelt, en bedeckt: en vreemt waer 't zoo men hier
U, onder eenen zerck van godtgeleert papier,
Niet overstullept vondt, of hooger dan de klocken,
Gelijck een marmer beelt, zaegh staen, als opgetrocken,
En in den geest verruckt: want zulck een letterhelt
Versmaet het muffe bedde, en yvert om in 't velt
Van starrelichte blaên, in 't midden der geleden
En benden, die voor d'eer van hun' Verlosser streden,
Te sterven met de schacht en veder in de hant,
En onvertsaeght het gras te bijten met den tant.

38 *Pluicken:* plukken.

45 *Het goddelijck muzijck:* even zoo, in het bruiloftsdicht op Looten, vs. 90. *Met een minnelijck muzijck.* Het woord staat op beide plaatsen niet voor de „kunst," maar voor „spel," of „geluid," en wordt daarom door Vondel onz. genomen.

49—51 Nieuhusius wordt hier voorgesteld als een soort van Simon Stylites of ander heilige, die zich boven op een kolom — hier hooger dan de klokken, alzoo op een torenspits — aan godvruchtige overpeinzingen overgeeft.

53 *Geleden* voor *gelederen,* als elders *gemoeden, goeden,* enz. voor *gemoederen,* enz.

56 *Het gras te bijten:* of liever, *in 't gras te bijten* is een zeer gewone uitdrukking voor „op 't slagveld, op 't bed van eer, omkomen." De bijvoeging *met den tant* bederft die echter, dewijl zij niet alleen overtollig is (immers waar bijt men anders mede als met de tanden?), maar tot een geheel materiëele voorstelling maakt wat den lezer als beeldspraak wordt aangeboden.

Zoo sterckte uw drift den Leeuw Alatius in 't strijden,
Gelijck een Griecksch Romain, en haelde d'oude tijden,
En zeden, lang van gras en onkruit overgroeit,
Geluckigh voor den dagh, zoo klaer als onvermoeit:
Zoo voede uw milde pen de hongerige zielen,
Die op den bloessem van uw blaên en brieven vielen,
Als byen, op een velt, vol bloemen, dau, en kruit.
Zoo hebt ghy lang, op 't spits van redenen, gestuit
Den vreesselijcken storm van 't heir der duisternissen,
En al wat zich vermomt met verwen en vernissen,
In 't licht ten toon gestelt; de Hel de grijns gelicht.
De Vaders hebben zoo van outs de Kerck gesticht;
Het zy men Marcion Godts menscheit zagh verbasteren;
Het zy Arrius tong de Godtheit dorst verlasteren,
Op 't spoor van Ebion: het zy Pelagius
Den toevloet der Gena verriet met Judas kus;
Zoo dickwerf hy Natuur, en ons gezwackt vermogen
Te hoog in top verhief. De Waerheit en de Logen,
Van 's werelts aenvang af, elckandre 't voorhooft boôn;
Gelijck mijn treurspel nu door Lucifer den troon
Van 't hemelrijck bestormt; daer Michaël van boven
Den blixem op hem worpt, die angstigh in de kloven
Der aerde zich versteeckt, en zijn wanschapenheit
Geplondert ziet van glans en d'eerste Majesteit.
Rechtschape dapperheit verduurt Godts tegenwrijters.
Nu schept ghy ademtoght, in 't midden van twee Myters,
Wier gunst en zegen u gedyen tot een' rugh;

57 *Den Leeuw Alatius:* Leo Allatius, die, in 1568 op het eiland Chios geboren, zich beroemd maakte door zijn geleerdheid. Hij genoot de bescherming van verschillende Pausen, werd aangesteld tot Opzichter der Barberijnsche boekerij, en later, door Alexander VII, der boekerij van 't Vatikaan. Als een merkwaardigheid wordt van hem verhaald, dat hij niet trouwde, omdat hem dit zou belet hebben, wanneer hij 't verkoos, den geestelijken staat te omhelzen, en tot geen geestelijke orde toetrad, omdat zulks hem zou verhinderd hebben, te trouwen. In deze dobbering tusschen den kerkelijken en den huwelijken staat bereikte hij een meer dan tachtigjarigen ouderdom, en liet, bij zijn overlijden, talrijke schriften achter.

69—71 *Marcion, Arrius, Ebion, Pelagius:* vermaarde dissenters, over welke bereids is of later gesproken zal worden.

73 *Gezwackt:* van *zwakken*, lam, krachteloos, week maken: 't w.woord is uit de mode geraakt of heeft voor den meer actieven vorm *zwikken* plaats gemaakt.

Keur *Mentz* aen d'eene zijde, aen d'andere *Ozenbrugh*,
Twee Helden door hun deught zoo hoogh in top geklommen,
Verstercken u, gelijck twee vierige kolommen.
Mijn geest verlangt naer u, en dien gewenschten dagh,
Dat ick uw aengezicht gezont aenschouwen magh.
De jaren glyen hene, of vallen af, als bladers:
De tijt wort niet gestuit. Zoo missen wy ons Vaders,
En vrienden, dagh op dagh. De vrientschap is het zout,
Het welck door zijne kracht gemeenschap onderhoudt.
Ick wensch dat d'Engel, uw behoeder, u geleide,
En voere, door woestijn, en over stroom en heide,
Geluckigh herwaert aen. Op zulck een bly gezicht
Verwelkome u mijn lier met eer- en welkomdicht.

OP D'AFBEELDINGE

VAN

JOHANNA GRAY,

Koningin van Engelandt.

---

d'Onnoosle *Gray*, door dwangh gekroont,
Wert om haer Gods-dienst niet verschoont.
De tongh van vleyers vinnigh treft,
Die zich te vry op gunst verheft.

Op d'afbeeldinge van Johanna Gray. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten* II, 1653, bl. 221.

2 *Wert om haer Godtsdienst niet verschoont:* deze regel is voor tweeërlei uitlegging vatbaar, als kunnende beteekenen: 1°. „de godsdienst, welken zij beleed, was oorzaak dat men haar niet verschoonde": en 2°. „in weerwil van haar godsdienst werd zij niet verschoond." In geval het bijschrift — wat ik geneigd ben te gelooven — een vertaling is, zou de lezing van het oorspronkelijke alleen in staat zijn, den twijfel op te helderen.

3 *De tong van vleiers vinnigh treft:* ook deze regel, hoe zeer op zichzelf niet duister, is het, wat de bedoeling betreft. Worden hier de vleiers bedoeld, die Johanna Gray aanzetten om de kroon aan te nemen? of zij, die Maria aanzetten, om haar te doen onthoofden? Uit de twee volgende regels zou men geneigd zijn, het eerste te veronderstellen, uit den slotregel het laatste.

Mariaes erf-recht dringt het deur.
In Engelandt gelt kracht, noch keur.

5 *Mariaes erfrecht dringt het deur:* deze regel schijnt tegen Maria gericht en men zou er alsdan uit op moeten maken, dat het bijschrift vervaardigd (of vertaald) was, voordat Vondel van geloof was veranderd: welke omstandigheid dan insgelijks invloed zou hebben op de wijze van de beide zooeven behandelde regels te verklaren. Doch van een anderen kant zou hetgeen in vs. 6 wordt te kennen gegeven, wanneer men het in meer algemeenen zin neemt, de uitboezeming schijnen van iemand, die den val van 't Koningschap in Groot-Britannië beleefd had. In elk geval blijft de zin onduidelijk, zoowel als het geheele bijschrift, wat mij te vaster doet gelooven, dat het een navolging is. Waar Vondel zelf spreekt doet hij het rond en verstaanbaar; waar hij de woorden van anderen poogt terug te geven, wordt hij, door al te groote zucht om woordelijk te vertalen, meermalen onbegrijpelijk.

OP DE AFBEELDINGE

VAN

MAS' ANJELLO.

Oproermaker van Napels.

Sie *Mas' Anjello* hier in Print voor elk ten toon,
Die van de Vischbank klom op 's Konings hoogen Troon,
Het kittelloorigh Paert van Napels holp aen 't hollen,
En, op zijn Faëtons, geraekt aen 't zuizebollen,
In eenen oogenblik gingh plotselingh te grondt,
Gehoorzaemt, als een Vorst, doorschoten, als een Hont.

Op de afbeeldinge van Mas' Anjello. Volgens den tekst in *Verscheyde Nederduytsche Gedichten*, II, 1653, bl. 220.